
NAZIONALE
VITT. EMANUELE
BIBLIOTECA
12
13 A
24

HIPPOCRATIS APHORISMI,

Id est, selectæ maximéque ratæ sententiæ, interprete Guilielmo Plantio Cenomano:

GALENI IN EOSDEM Commentarij septem, ab eodem Plantio Latinè redditi, & annotationibus illustrati.

EX SECUNDA INTERpretis recognitione

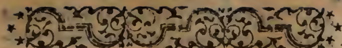

LVGDVNI.

APVD GVILIELMVM Rouillium, sub scuto Veneto.

1573.

CVM PRIVILEGIO.

IOANNI FERNELIO MEDICO EXIMIO GVILIELMVS PLANTIVS S.

* * *

T SI non ignorabam fore multos qui nostrum laborem frustrà post tot interpretes susceptum esse, atque inutilem minimeque necessarium du cerent, nec defuturos qui reprehenderent etiam & cauillarentur, ipséque mihi conscius eram quàm parum pro impensa opera emolumenti & laudis reportarent, qui ex vna lingua in alteram aliorum scripta trāsfunderēt: mea tamē semper fuit ratio, atque ita in animum induxi meū, vt post primos artium & disciplinarū inuētores Græcos, ij mihi imprimis laude digni viderētur qui meliore quadā natura præditi, disciplinisque & philosophiæ studio exculti, quæ à Græcis

accepissent, excolerēt facerēntque meliora, aut ab illis excitati, noua ipsi ad hominum vtilitatem conderent. Deinde eos etiam non parū de suis mereri crederem, qui perigrinarū linguarum cognitione instructi, fideliter & purè quantúmque res ipsa pateretur latinè veterum monumenta interpretarentur. Qui verò nec ipsi per se quicquam ad hominū aut tuendam aut excolendam vitam inuenirent, nec aliorum laboribus vti vellent, sed aut contemnerent aut inuiderēt; eos in illud genus quod est ab Hesiodo tertio loco positum hominum inertium, nec vlla reipublicæ parte vtilium referendos esse putarē. Hæc tamē sola causa non fuit, quamobrem hoc maximè tempore græca latinè reddenda susciperem, sed aliæ multæ & graues causæ ad id me impulerunt. Primum tacita quædam indignatio & dolor, quòd medicinæ parenti Hippocrati sua non constaret dignitas in eo præsertim opere, quod totius artis quoddam est veluti promptuarium, ipsius præcipua continens capita. Deinde diutius ferendum non videbatur quòd cum multis Leoniceni versio suspecta meritò ad hunc vsque diem esset habita, vt pote deprauata & corrupta, multísque locis parùm fidelis, nullus tamen ex professo instaurandam, aut nouam condendam suscepisset, sed in suis scriptis alij
emen-

emendationes quasdam edidissent, alij enarrationes in aphorismos Hippocratis scribere professi, bonam commentationis partem consumpsissent in castiganda versione. Quos viros præstitisset, siquidem inemendabilis Leoniceni videbatur versio, nouam ipsos scribere: aut si instaurari poterat, suppletis quæ desyderabantur, & correctis quæ deprauata erant, eam interpolare & renouare multo fuisset melius. Hæc fecerunt vt ad nouam aphorismorum Hippoc. interpretationem accingeremur: in qua quid præstiterimus alios iudicare malumus quàm hic pluribus prædicare. Fideliorem omninò & paulò Latiniorem esse nullus meo quidem iudicio negauerit qui diligēter & beneuolè legerit. Annotationes etiam in locos obscuriores partim in margine adscripsimus addito minore asterisco, partim in libri finem reiecimus, quoties scilicet in margine maiusculus occurrit asterisc⁹. Fuisset autem hoc loco abs lectoribus erratorum quæ inter imprimendum admitti solent deprecanda venia, nisi Gulielmus Rouillius nobilis typographus, vt homo est publicæ vtilitatis studiosissimus, nullis pepercisset sumptib⁹, vt quàm humanitus fieri potest emendatissimum & nouis characteribus elegantissimè conformatum opus veniret in manus hominum. Tibi verò docte Ferneli hanc ingenij nostri foeturam

nuncupare visum est, non quòd ea aut ad nominis celebritatem egeas, (es enim libris editis clarissimus) aut ad lectionem, qui Græcè calles & Græca legere mauis: sed quia & ex ea ratione qua præceptori discipulus debet aliquid, & priuatim etiam alijs nominibus me tibi obligatum esse sciam: tùm etiam si fortè labor noster tibi probabitur, fructum ipsius amplissimum cepisse me putem.

Vale.

★ GAL

GALENI IN APHORISMOS,

Id est, selectas maximéque ratas Hippocratis sententias.

COMMENTARIVS PRIMVS,

GVILIELMO PLANTIO Cenomanó interprete.

I

Ὁ Βίος βραχὺς, ἡ δὲ τέχνη μακρὴ, ὁ δὲ καιρὸς ὀξὺς, ἡ δὲ πεῖρα σφαλερὴ, ἡ δὲ κρίσις χαλεπή. Δεῖ δὲ οὐ μόνον ἑωυτὸν παρέχειν τὰ δέοντα ποιεῦντα, ἀλλὰ καὶ τὸν νοσέοντα, καὶ τοὺς παρεόντας, καὶ τὰ ἔξωθεν.

Vita breuis, ars longa, occasio volucris, experientia periculosa, iudicium difficile. Nec verò sat est suum fecisse officium, nisi suum quoque ægrotus suum astantes faciant, sintque externa ritè comparata.

Quòd hæc oratio, siue vnus sit aphorismus siue duo, procemium sit totius operis, pro confesso habetur apud omnes ferè ipsius interpretes. Quid verò sibi Hippocrat. tali procemio velit, dictu difficillimũ est. forte id ipsum inueniemus, si singulas orationis partes pri⁹ cõsiderauerimus. Quòd itaque vitã dixerit breuem artis comparatione, constat inter omnes ferè libri explicatores. Artẽ verò ipsam hac ratione arbitror lõgam putare, tum quia omniũ ferè operationũ particulariũ occasionẽ habeat momentaneam, & ob id captu difficilem: vt nemo eã internoscat, nisi qui diu in hac fuerit exercitatus: tùm verò quia ex duobus instrumentis ad artes inueniendas necessariis vnum, experientia scilicet, offensatrix sit & periculosa: alterum, per rationem iudicium haudquaquam facile existat, sed siquid aliud maximam habeat difficultatem. Est volucris occasio, quia materia circa quã ars versatur, fluxa est. Corpus siquidem nostrum mutationibus est obnoxium, neque à causis externis tãtum, sed etiam ab internis facilè alteratur. Experientia verò periculosa, propter materiæ dignitatem, non ob eiusdem mutan-

dæ facilitatem. hæc enim occasionis volubilitate momentanea continetur. Iudicium autem si quis (quæ mea est sententia) pro ratione accipiat, constat profectò ipsam esse difficillimam, cum ad hanc vsque ætatem ambigua permanserit: si verò, quo modo Empirici nonnulli, per iudicium intelligat de rei euentu iudicationem per experientiam, sic quoq; constat eam maximè esse perplexam. Sed libri auctorem dogmaticum esse toto ostenditur opere. Atque ita prior prooemij pars ad hunc locum terminatur. Secundam scribit non quasi pronuntiet, sed consulat hoc modo, Nec verò sat est suum fecisse officium, nisi suum quoque ægrotus, suum astantes faciant, nihil adhæc rebus externis officientibus: quorum verborum vis est eiusmodi, Si placet eorum quæ in hoc libro scribuntur explorare & examinare veritatem, non modò medicum ipsum oportet omnia ritè gerere, sed & ægrum & ministros, nec esse præterea quod de rebus externis queri possis. Prior itaque pars orationis hoc vnum summatim complectitur, Vita breuis, ars longa. nam quæ sequuntur reliqua artem longam esse de

monſtrant. poſt quam ſecũda pars quoddam veluti conſilium continet, vel quoddam pactum cum iis faciendum qui librum lecturi ſunt, & de eo ſententiam laturi: quaſi ita diceret, paciſcor vobiſcũ & ſpondeo quæ dicturus ſum omnia vera eſſe, modo nihil à medico, ægro, miniſtris, aut externis peccetur. Sed quidnam ſibi vult, dum ſtatim initio libri breuem eſſe vitam ſcribit, ſi cum artis magnitudine conferatur? nam & hoc ipſum quærere ab initio propoſueramus. Sunt qui volunt id egiſſe Hippocratem exhortãdi hominũ cauſa ad artem ſedulò exercendam. Nonnulli contrà dehortandi gratia. Quidam veluti eorũ animos periclitandi & internoſcendi cauſa qui vel gnauiter vel ſec⁹ in arte eſſent verſaturi. Alij cenſent cauſam attuliſſe quamobrẽ oportuit ſcribere cõmentarios: quidã addũt, aphoriſticos. Sũt & qui hoc ſermone velint ipſum cauſas reddidiſſe, ꝓpter quas hæc ars ſit coniectatrix. Alij quod de cauſis contingat medicos fine ſuo fruſtrari. Verùm ij (vt à poſtremis incipiam) nihil omninò ad rem dicere videntur. Quę enim eſſe poſſet doctrina, aut digna Hippocrate ſententia, ſtatim initio operis do

çere

cere,vel quòd ars quædam cōiectatrix sit medicina,vel quòd eius frustremur fine, siue id nostra accidat ignorātia,siue artis magnitudine fiat? Sed vel verba illa,Nec verò solùm oportet suū fecisse officium, nisi idem ab ægrotante quoque & ministris fiat, vnà conspirantibus rebus externis,contrarium omninò demonstrant. Hæc scribere eum magis deceat, qui profiteatur omnia quæ continentur hoc libro vera esse,quàm qui ob multas causas fateatur se propositum finem non attingere. neque enim dixisset, Nec verò solùm oportet,sed post illa verba,Vita breuis,ars longa,occasio volucris, experientia periculosa, iudicium difficile: statim subiunxisset, Sed & medicus ipse delinquit, & ægri & eorum ministri. Sed nec illi qui dicunt voluisse auocare à studio medicinæ, cum diceret vitam breuem esse,artem longam, videntur cōsentanea proposito dicere.Nā extremę esset demētiæ,conscripta commentaria simul tradere posteritati ad vitæ vtilitatem, simúlq; initio statim nōn à legendo solùm atque discendo quæ scripseris dehortari,sed ab arte vniuersa cuius tute doctrinam profitearis,abalienare.Qui verò voluisse aiūt,

homines

homines ad artẽ maiore ſtudio capeſſendam excitare (neque enim aliter longam ipſam, breui tẽpore totam perdiſci poſſe) j etſi veri aliquid dicunt, mihi tamen videntur procemium nec viri ſententia dignum nec iis quæ ſcribũtur hoc libro ſatis congruens reddere. quemadmodum & qui arbitrantur hoc genus ſermonis fuiſſe ab Hipp. vſurpatũ eorum tentandi gratia qui ad artem accederẽt. Etſi enim verum eſt quod à Platone quoque eſt traditum, hac maximè via periculũ cuiuſq; animi fieri qui artem quãlibet ſit percepturus, ſi magnã & difficilem eius perceptionem oſtenderimus, mutuis tamen id colloquiis non per librum agi ſolet: cum eo quòd præſenti cõmentationi cõgruere non videatur. Siquidem procemiũ debet iis quę toto libro ſcribenda ſunt, conſentaneum eſſe. Niſi fortè velit Hippo. omniũ primos eſſe legẽdos aphoriſmos, atq; ideò libri principio communem fecerit de vniuerſa arte ſermonẽ, quo oſtẽdat nõ omnes pro arbitrio tam longam artẽ medicam poſſe diſcere, ſed illos duntaxat quibus & ad diſcendũ tẽpus abundè ſuppetat, & adſit ad eã rem apta idoneáque natura. Et vt omninò probabile

appar

appareat, hãc totius artis cõmunem præfationem esse, non tamen protinus sunt reprehẽdẽdi, qui causam explicasse aiũt Hippocratem, cur commẽtari de re medica oporteat. Præmisit autẽ in libro qui de Medici officina inscribitur, omnium quæ tota arte legũtur commune prooemium, quemadmodum in eiusdem libri expositione demõstrauimus. Quicũque igitur vel cur genere docendi aphoristico vsus sit, vel omninò de re medica scribendũ sibi esse duxerit, causam in prooemio attulisse volunt, ij profectò mihi cæteris rectius sentire videntur. Nam & genus doctrinæ aphoristicũ, * vt pote oẽs rei proprietates paucissimis verbis circũscribens, vtilissimum iis est qui breui lõgam artẽ docere volunt: & velle deniq; suas propterea cõmentationes literis mãdare, quia vita sit breuis, si eam cũ artis longitudine cõferas, ea demum mihi ratio scribendi iustissima esse videtur. Nemo enim nostrum queat eandem artem inchoare simul & absoluere: sed satis videri debet, si quæ multorum annorũ spatio maiores inuenêre, iis velut per man' acceptis posteri addant aliquid, nósque ita aliquãdo artẽ absoluamus. Nam vel

Aphoristica doctrina velut seminariũ medicinæ.

propter

propter horum alterū, vel vtrūque mihi videtur tali vsus esse prooemio: ac si ita scripsisset, Quandoquidē artis magnitudo vitam superat humanā, adeò vt ab homine quantūuis diligēti ac industrio nequeat & inchoari & ad finē vsque perduci, propterea operæpretiū fuerit quæ quisque didicit, ea mandare literis, & eo scribēdi genere posteritati tradere quod rerum docendarum naturā omnem exactè & breuiter & apertè explicet. Longā porrò artem esse ostendūt verba sequentia, Occasio volucris, experiētia periculosa, iudicium difficile. quasi ita diceret, Ideo vita breuis, ars lōga, quia & occasio volucris & experiētia periculosa & iudicium difficile. Propterea ēm etiā ars longa, quoniam occasionē agendorum habet admodum volucrē, hoc est angustissimam & vix temporis momento durantem. Ad hæc cū duo sint inueniēdorum remediorū instrumēta, ratio & experiētia, hæc periculosa est, illa difficilis, quoniam non cuiuis innotescat. Atque singula hæc quàm vera sint, facile paucis ostēdere licet. Occasio enim volucris est propter materiæ circa quā ars versatur fluxum & inconstantiā, puta corporis quod contin

continenter fluit & momento temporis mutatur. Experiẽtia verò periculosa materiæ etiã dignitatis ratione. Neque ẽm lateres, lutũ, ligna, lapides, tegulæ, coria artis medicæ sicuti aliarũ sunt materia: in quibus multifariam citra cuiusquam offensam licet quid possis experiri, & circa eam materiã ad theorematum meditationẽ & confirmationem versari. quod in lignis fabri lignarij faciunt, in coriis coriarij. Ligna enim & coriũ si malè tractãdo labefactauerint, nullum inde cuiquam imminet periculũ. In corpore autem humano ea tentare quæ nõ sunt experientia cõprobata, periculo nõ vacat, cum temerariæ experientiæ finis sit totius animãtis internecio. Quinetiam iudicatio (quæ certè ipsa est ratio, quòd tãquam arbitra quædã de iis quæ gerẽda sunt cẽseat & iudicet) difficilis & rara inuẽtu res est, minimèq; vulgaris, vera certè quidem illa ratio. quod sectarũ multitudo & opinionũ diuersitas in arte medicinali facilè ostendit. neque enim si veritas esset inuentu facilis, tot ac tanti viri in ea quærẽda occupati, in tã contrarias sectas fuissent vnquam dispertiti. Verùm Empiricis nõ videtur ratio dici iudiciũ,
sed

ſed eorum quæ per experientiã inuenta ſunt auxiliorum quidã delectus & diiudicatio. Nã,vt verum fateamur,hæc difficilis quoque res eſt & rara inuentu, cũ poſt multa remedia adhibita ęgrotanti, quoddam ex iis in cauſa fuiſſe dicitur vt melius peiúsve habeat:vt ſi exẽpli cauſa is bene dormierit, deinde vnctus fuerit, poſtea emplaſtrũ adhibitũ, deinde clyſter iniectus,vel ſpõte naturæ ſecuta fuerit alui deiectio,poſtquam comederit,& tales cibos ſumpſerit, & poſt hæc omnia ſenſerit iuuamen aut nocumentum,non facile inquam dictu eſt quodnàm ex iis quæ circa eum ſunt geſta,aut iuuerit,aut nocuerit.His igitur de cauſis omnibus iudicium perdifficile. Iã itaque ſermonem totum in pauca contrahamus,Ars longa eſt,ſi eam vnius hominis vita metiamur. Quare operæpretium eſt in poſterorum gratiam libros ſcribere compendioſos præſertim atque aphoriſticos.Nam tale doctrinæ genus & ad ipſam primã diſciplinam,& ad ea quæ didicerimus memoria retinẽda, vel ſi fortè exciderint in memoriã reuocanda,longè eſt vtiliſſimum. Aſtipulatur his quod ſubiũgit.poſtquàm enim operi ipſi atque iis quę toto opere

dicer

dicerentur præfationē prætexuiſſet, conuenientem orationi clauſulā addidit his verbis, Oportet autē non ſolùm ſeipſum rebus rite adminiſtrandis ſedulū præſtare, ſed & ægrotū & aſtantes, vnà cum his conſentientibus rebus externis. quaſi ita diceret, Si quis ſcire velit quàm vera ſint ea quæ hoc libro ſcribuntur, is nō ſolùm ſeipſum præſtare debet diligētem rebus recte gerēdis, nihilque quod ægro poſſit cōducere prætermittere, ſed & ęger ipſe parere medico debet, nec quicquam propriæ indulgere voluptati: miniſtri etiam idonei aſſideāt oportet. adhęc probę ſint res omnes externæ comparatę. Nam per eas plerunq; vel prognoſim vel curationem vel vtranq; interpellari atque impediri contingit. Externæ res ſunt habitationes idoneæ vel turbarum plenę vel turba vacantes & tumultu: adhęc ea quę nunciantur aut aguntur, iram, triſtitiam aut alium quempiam affectum ægrotanti adferentia: ſimiliter & quæ ſomnum noctu interrūpunt, quæ infinita poſſunt accidere. Si igitur, inquit, rectè atque ordine ſe habuerint hæc omnia, nihil eorū quę hoc libro ſcribūtur, falſum eſſe comperietur.

II.

ΕΝ τῇσι ταραχῇσι τῆς κοιλίης, καὶ τοῖσιν ἐμέτοισι τοῖσιν αὐτομάτως γινομένοισιν, ἢν μὲν οἷα δεῖ καθαίρεσθαι καθαίρωνται, ξυμφέρει τε καὶ εὐφόρως φέρουσιν· ἢν δὲ μὴ, τοὐναντίον. Οὕτω δὲ καὶ ἡ κενεαγγείη, ἢν μὲν οἵη δεῖ γίνεσθαι γίνηται, ξυμφέρει τε καὶ εὐφόρως φέρουσιν· ἢν δὲ μὴ, τοὐναντίον. Ἐπιβλέπειν οὖν δεῖ καὶ χώρην, καὶ ὥρην, καὶ ἡλικίην, καὶ νούσους ἐν ᾗσι δεῖ, ἢ οὔ.

In turbationibus alui & vomitionibus quæ sponte fiunt, si qualia oportet purgentur, confert & facilè ferunt: sin minus, contra fit. Sic & vasorum depletio, si qualem fieri oportet, fiat, confert & facilè ferunt: Sin minus, contrà accidit. Proinde & regionis & temporis & ætatis & morborum habenda est ratio, pro quibus talia vacuari conueniat, necne.

Non de quantitate vacuandorum Hippocrati sermo est, vt nonnulli sunt arbitrati, sed de sola qualitate: quod apertè indicãt duo verba, qualia & qualẽ. Nam in iis quæ sponte naturæ fiunt vacuationibus dixit, si qualia oportet purgentur, confert & facilè ferũt: in iis verò quę medici opera fiunt, dixit, Si qualis fieri debet fiat vasorum depletio. Alioqui poterat dicere, si quãtum oportet purgetur: &

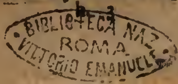
& rursus, si quanta debet vasorum fiat vacuatio. Idem etiam ostéditur per verbum purgari. Neq; enim abs re est, quòd non dixerit, si qualia oportet vacuentur: sed si qualia oportet purgentur. Est enim purgatio, humorũ qualitate molestorũ vacuatio. In his itaque cùm multi errant interpretes, qui neque verba neque hominis mentem assequuntur, tum verò maxime peccant, cum vasorum depletionem nonnulli pro inedia, alij pro venæ sectione accipiunt. Omnem siquidem vacuationem Hippocrates solet ab euentu appellare vasorum depletionem, quoniam in omnibus vacuationibus vasa depleri contingat. Est igitur nunc ipsi sermo de qualitate eorum quæ vacuantur. Porrò quemadmodum passim adhortatur quæ rectè à natura fiant, ea artis operibus imitari medicum: sic nunc à spontinis vacuationibus suam exorsus est orationem: In quibus si qualia oportet purgentur (ea autem sunt quæ corpus infestant) confert, & leuiter ferunt. Nam si aliorum quorundam fiat euacuatio, non eorum quæ corpora nostra malè habent, contrarium solet euenire. Neque enim confert, & grau-

Medicus imitator naturæ.

ter ferunt ægrotantes. Eodem sanè modo siquam medicus moliatur humorum vacuationem, eorum fieri debet, qui corpora nostra grauant, quemadmodum ipse alibi iubet, vbi humorem duntaxat noxium, non pro eo alium consulit vacuandum esse. Si itaque pituita redundet, hanc modis omnibus vacuare oportet. Si alterutra bilis infestet, abstinendum à pituita, & infestans bilis vacuanda. Sic & humor sanguineus in corpore modum si excesserit, sanguinem vacuare oportet, vt & eius serum, si in corpore abundauerit. At verò ex humoribus qui redundet, ex colore licet coniectare, præter quàm cum in corpus altum quidam se receperunt. Color enim in cute similis efflorescit humoribus contentis, nisi intrò refluxerint. Atque in iis maximè qui intrò recesserunt, nec æquabiliter sunt per totum corpus diffusi, spectandum tempus est, & regio, & ætas, & morbi in quibus conueniat necne huius aut illius humoris vacuationem suscipere. Quanquam enim habet humor quisque in corpore abundans propria indicia, de quibus infrà dicturi sumus: ad maiorem

tamen

tamen rei cognitionem tum pars anni præſens,tum regio in qua degunt ægrotantes, tum ipſorum ætas, tum denique morbi ſpecies conſyderanda.Sint, exempli cauſa,flauæ bilis in corpore redũdantis indicia, vna cum iis videndũ an tempus ſit æſtiuum,an locus calidus,an ęger ætate florente. Eadem de pituita quoq; ineunda eſt ratio, an hyems adſit, an regio frigida, an homo ſenex. Præter hæc omnia ipſam morbi ſpeciẽ conſyderare oportet, vt ꝙ tertiana (ſi ita ſors tulit) à flaua bile fiat modum excedẽte,quartana ab atra, quotidiana à pituita, cancer ab atra bile, eryſipelas à flaua, atque eodem modo ſingula aliorum morborum genera. Si enim hæc omnia diſtinxerimus,cum maiore & certiore animi fiducia ad noxij humoris vacuationem accedemus.Interpretes porrò illi alieniſſima à propoſito loquũtur, qui Hippocr.de ſola inedia quæ in febribus imperatur verba facere arbitrãtur:cum tamen febrium nominatim non meminerit,ſed de omnibus generatim habeatur ſermo quæ ſunt præter naturam, quorũ nos docet indicationes:ad quas reſpiciẽtes non quantitatem ſed qualitatem va-

cuationis inueniamus. Nam de quantitate proximo aphorismo differit. Quo autem morbi tempore aggredienda sit vacuatio, & quo modo facienda, in aliis sequẽtibus aphorismis explicabitur. Quare in pręsentia de iis dicere nõ habeo necesse. Sic enim nostra doctrina nemo euaderet prudentior, & nostræ commentationes ad immensam miniméque necessariam prolixitatem deuenirent.

III.

ΕΝ τοῖσι γυμναστικοῖσιν αἱ ἐπ' ἄκρον εὐεξίαι σφαλεραὶ, ἢν ἐν τῷ ἐσχάτῳ ἔωσιν. οὐ γὰρ δύνανται μένειν ἐν τῷ αὐτέῳ, οὐδὲ ἀτρεμέειν. ἐπεὶ δὲ οὐκ ἀτρεμέουσιν, οὐδέτι δύνανται ἐπὶ τὸ βέλτιον ἐπιδιδόναι, λείπεται ἐπὶ τὸ χεῖρον. τούτων οὖν εἵνεκεν τὴν εὐεξίην λύειν ξυμφέρει μὴ βραδέως, ἵνα πάλιν ἀρχὴν ἀναθρέψιος λάβῃ τὸ σῶμα' μηδὲ τὰς ξυμπτώσιας ἐς τὸ ἔσχατον ἄγειν, σφαλερὸν γὰρ, ἀλλ' ὁκοίη ἂν ἡ φύσις ᾖ τοῦ μέλλοντος ὑπομένειν, ἐς τοῦτο ἄγειν. ὡσαύτως δὲ καὶ αἱ κενώσιες αἱ ἐς τὸ ἔσχατον ἄγουσαι, σφαλεραὶ καὶ πάλιν αἱ ἀναθρέψιες αἱ ἐν τῷ ἐσχάτῳ ἐοῦσαι, σφαλεραί.

Athletarũ plenior corporis habitus, si ad summum sit plenitudinis gradũ perductus, lubricus est: neque enim eodẽ permanere aut consistere potest. cum verò non consistat, nec iam

possit

posßit in melius proficere, superest vt recidat in deterius. Quamobrem plenior illa corporis habitudo haud cunctanter est soluenda, quò corpus nouæ nutricationis initium capiat. Nõ tamen vacuando vsque eò pergi velim, vt vasa in se penitus considãt, hoc enim tutum non est: sed quatenus natura feret, eò vsque progredi oportet. Sic & extremæ vacuationes periculosæ: contráque repletiones extremæ si fuerint, similiter periculosæ.

Præcedentem aphorismum fuisse de vacuandorum qualitate ostendimus. In hoc autem & sequentibus de eorundem humorum quantitate agit, ab immodica repletione & euacuatione sumpto initio, atque in hoc similiter ac superiore aphorismo quodam proposito exemplo: ad quod tanquam normam (qui ipsi faciendi mos est) orationem dirigat. id autem ipsi est Gymnastica εὐεξία. qualis eorum est qui per totam vitam in gymnasticis exercitiis versati, nullum aliud studium habuere quàm vt alios supplantarent & deiicerent, quales sunt Athletæ. nam quæ absolutè εὐεξία nominatur (qualem habitudinem complures agricolæ habent humo fodienda, metendísque segetibus, & aliis ruralibus la-

Consueuit Hip. exemplo proposito rẽ quam docere vult ostendere, quòd euidentis. sit eiusmodi probatio.

boribus exercitati) ea ad immodicam repletionem non pertinet. Athletarum autem plenior ille habitus in hanc non leuem reprehensionẽ incurrit, quod ipsi carnis molem corpori adiicere, & proin de humorum quoque cumulare copiam studeãt. Hi enim apparatus quidam sunt ad totius corporis nutritione, q nisi ipsi præsto adsint, fieri non potest vt corpora in tumorem attollantur immodicũ. quo fit, vt necessariò eiusmodi sit corporis affectio periculosa. cum enim vasa cibo ac potu fuerint supra modũ repleta, periculum est ne aut ipsa rumpantur, aut calor ipse natiuus suffocetur atque extinguatur. quod iam Athletis quibusdã vsu venit, qui ad summam corporis plenitudinem perducti, derepentè sunt mortui. Verùm quæ ad naturæ functiones vtilis est habitudo & ἀνεξία, imminens nullũ eiusmodi habet periculũ, quia nunquàm ad extremam venit repletionem, quare nec eam soluere oportet, sicuti Athleticam, cum ad extremum peruenerit. hãc enim soluere oportet haud cunctãtes, sed anteuertentes solutione periculũ. Quamobrem verò ipsam soluere oporteat, ipse his verbis causam attulit. neque enim eo

dem

dem permanere, aut consistere potest. Cum enim semper natura coctionem alimenti, distributionem, in sanguinem mutationé, adiectionem, agglutinationem & assimilationem moliatur, quado nihil adiici potest solidis corporis partibus, & refertæ venæ non habét iam quo distributum alimentũ recipiant, tum necessariò periculũ adfertur ne aut vas aliquod rũpatur, aut suffocato calore natiuo mors sequatur repétina. Vt igitur in corpore alteri sit nutricationi locus, pleniorem illam habitudinem oportet sine mora soluere. quæ nimirum eius solutio per euacuationem fieri debet. sed cautio adhibéda ne vacuando vltra modũ progrediamur. Immodica nanque vacuatio non minus quàm immoderata repletio periculosa. Quantũ auté vacuare oporteat non humor abundans modò, sed & natura, id est vires indicabunt eius vnde est vacuandum. Alij enim aliis minus magísve ferunt vacuationes. Atq; hæc ipsi de Athletica euexia sunt dicta: quæ ipsa per se vtilia sunt iis qui genus vitæ Athletarum sequi volũt, medicis verò sunt velut exemplũ rei quam sequenti oratione docet. Inquit enim, Similiter & euacua-

Calor multitudine sui obruitur & strangulatur, aut paulatim contabescit & emoritur, aut aeris cõmunione priuatus suffocatur.

Vnde indicatio petatur humoris vacuandi.

tiones quæ ad extremum sunt perductæ, periculosæ: & contrà virium & corporis reparationes & recreationes si extremæ fuerint, parum tutæ: toto eo sermone nihil aliud nos docere volens, quàm quòd nec vacuare nec replere præter modum oporteat. Cui rei documento esse potest Athletarum euexia, quę alioqui ipsa nihil habēs quod queri possis (nā & probis abundant humoribus Gymnastę, & viriū robore valent) hoc solum malum habet maximum, quòd ad extremā venerit repletionem: quapropter breui eā soluere expedit. Et rursum quemadmodum qui tali sunt habitudine præditi, ad extremā non sunt vacuationē perducendi, sic nec qui alia quauis vacuatione egēt, sunt prę ter modum vacuādi. Et vt in vniuersum præcipiatur, ægrotantis vires spectare & solerti coniectura æstimare oportet, & quoad sustinere necdū fatiscere videbuntur, omne studiū & operam conferre ad exuperantis humoris vacuationem. At si deficere sentias, etiāsi restet superflui aliquid, vacuatione ea supersedere debes. Iam verò illud, contráq; repletiones & refectiones corporū si ad extremū peruenerint periculosæ, si quis ad exemplū

paulò

paulò suprà de Athletis positum referat, tanquam ei reddi iungíq; debeat, ne imperfecta & membro vno defecta oratio esse videatur, id de extrema repletiõe dici videbitur, quã iubeat vitari, nec adeo vsque refici corpora vt ad extremam veniant repletionem. Si verò ad dicẽdi formam diligentius attenderis, vt ex interpretibus quidam fecerũt, de eadẽ re bis ipsum locutum aliter atq; aliter fuisse suspicabere. vt cum diceret, sic & vacuationes quæ ad extremum peruenerunt, periculosæ, ibi solũ præcipere, fugiendas esse immodicas euacuationes, quoniã admodum sint periculosæ: Cum verò vt consequens adderet, Et rursus corporum refectiones si extremæ fuerint, parum tutæ, tum interdicere immoderatas vacuationes, quoniam & refectiones sequentes haudquaquã securæ existant, quia natura nimia vacuatione imbecillior facta, iam non possit alimentum probè coquere, distribuere & assimilare. Verũ si quis ita accipiat, altera doctrinę pars de extrema scilicet repletiõe omninò prætermittenda erit, & exemplum de gymnastica habitudine frustra fuerit allatum. Quin vel particula, Rursum seu cõtrà orationi

addita

addita sententiam nostram indicare videtur, cum diceret, Et rursus seu Contráq; refectiones corporum si in extremo sint, periculosæ. Quasi enim de re alia loqueretur, sic orationem extulit, Contráque.

IIII.

Αἱ λεπταὶ καὶ ἀκριβέες δίαιται, καὶ ἐν τοῖσι μακροῖσιν αἰεὶ πάθεσι, καὶ ἐν τοῖσιν ὀξέσιν, οὗ μὴ ἐπιδέχεται, σφαλεραί. καὶ πάλιν αἱ ἐς τὸ ἔσχατον λεπτότητος ἀφιγμέναι δίαιται, χαλεπαί. καὶ γὰρ αἱ πληρώσιες αἱ ἐς τὸ ἔσχατον ἀφιγμέναι, χαλεπαί.

Victus tenuis & exquisitus & in morbis longis semper, & in acutis vbi non conuenit, parũ tutus. Rursúmq; victus qui ad extremam peruenerit tenuitatem, molestus. Siquidẽ quæ ad summam plenitudinem perductæ sunt repletiones, molestæ.

Cum superiore Aphorismo generatim de omni immodica repletione & vacuatione sit locutus, in hoc de ægrotantium victu disserit, iubẽs in morbis quidem longis semper victum vitandũ esse tenuem: in acutis verò non semper. Ex iis siquidem complures tenui, quosdã etiam summè tenui victu indigere videmus. fuerit autem summè tenuis victus, cum sola se inedia aut melicrato ægrotantes tole-

rant ad crisim vsque: tenuis verò, cum paucis aut parum nutrientibus cibariis se sustentant, qualis est ptisanæ succus. Victus porrò tenuitatis finis esse debet virium imminutio. harum siquidem tuendarum gratia alimus ægrotantes In sanis itaque corporibus seruãdum semper est naturæ robur, aut augẽdum alimẽtis, nõ frangẽdum. Ac vires quidem auget cibus plenior, tuetur & conseruat moderatus, quem symmetrum Græci vocant: imminuit tenuis. Hunc igitur secũda valetudine semper fugere oportet. At reliquorũ alterutro, siue is sit plenior, siue reficiẽdis tuendísque viribus proportione respondeat, vti conueniet, prout præsens status postulare videbitur. In ægrotantibus autem raró fit, vt vires quam inuenerimus maiores reddamus: sed ferè semper operam damus, vt in longis quidem morbis easdem retineamus ac tueamur. In acutis verò modicè imminutas conseruemus. nã si in iis semper vel quales accepimus seruare, vel etiã augere studuerim⁹, morbum proculdubio augebimus. Cæterùm quinam sint acuti morbi, qui victum requirant summè tenuissimũ, & qui tenuissimum quidem sed non summè, & qui tenuem

nuem eo libro qui de victus ratione quæ morbis acutis debeatur, vel vt nonnullis placet, de ptissana inscribitur, plurib' docuit Hip. & ipsi nostris in eundem librum commentariis vt tota ea res & planior & absolutior esset perfecimus. nunc itaque satis sit monuisse in morbis omnibus quibus intra primam tetrada plenus morbi impetus & iudicatio sit futura, modò natura robusta sit, in perpetua inedia ægrotum esse continendum: qui victus est longè tenuissimus. In quibus autem crisis primam hebdomada nõ sit superatura, valida existente natura, solo vtẽdum esse melicrato, quæ viuendi ratio fuerit tenuissima, non tamen summè. Si verò non satis fidimus viribus, ptissanæ succo vtemur: & hæc quoq; victus ratio tenuis meritò appelletur. quemamodũ & quę hordeacea ptissana cõstat, nõ iam propriè tenuis, nisi omninò pauca sumatur dici potest, non tamen propterea iam plena fuerit, qualis quæ ouis & alica & piscibus & id genus aliis cibariis perficitur. Quod igitur in mentione morborum acutorũ addidit, vbi non conueniat, id propter morbos peracutos factum est. ipse enim de iis dicet, vbi morbus est peracutus, protinus

sæuissimi

sæuissimi affligunt dolores,&victu summè tenuissimo est vtendum.

V.

Ἐν τῇσι λεπτῇσι διαίτῃσιν ἁμαρτάνουσιν οἱ νοσέοντες, διὸ μᾶλλον βλάπτονται. πᾶν γὰρ τὸ ἁμάρτημα, ὃ ἂν γένηται, μέγα γίνεται μᾶλλον, ἢ ἐν τῇσιν ὀλίγον ἁδροτέρῃσι διαίτῃσι. διὰ τοῦτο καὶ τοῖσιν ὑγιαίνουσι σφαλεραὶ αἱ πάνυ λεπταὶ καὶ καθεστηκυῖαι καὶ ἀκριβέες δίαιται, ὅτι τὰ ἁμαρτανόμενα χαλεπώτερον φέρουσι. διὰ τοῦτο οὖν αἱ λεπταὶ καὶ ἀκριβέες δίαιται σφαλεραὶ ἐς τὰ πλεῖστα τῶν σμικρὸν ἁδροτέρων.

In tenui victu peccant ægroti, quo fit vt magis lædantur. Siquidem quoduis peccatũ grauius hic quã in paulo pleniore victu solet esse. Eadem de causa sanis etiã valde tenuis, statáque & exquisita victus ratio parũ tuta, quia errata grauius ferũt. Quare tenuis exactíosq; victus paulo pleniore existit maxima ex parte periculosior. *

Huius Aphorismi initium etiam aliter scriptũ inuenitur, hoc ferè modo, In tenui victu duo plerunq; ab ægrotis peccantur,vnde fit vt magis lædantur. atque plerisque hoc initium altero magis placet,per id sibi voluisse Hippocratẽ arbitrantibus,quia in tenui victu bifariã pec-

cetur

cetur ab ęgrotis, propterea eos magis offendi. nam & quia à medicis tenuis imperatus est victus, eá ipsis cogi eos cibum capessere, indéq; accidere vt maius capiát detrimentũ, quàm si tali victu vsi nõ fuissent. Deinde etiá quòd debilitatis iã & laborãtibus propter superiorem cibi indigentiam viribus, plus cibi capiãt, sic quoq; ab ipsis peccari grauiter. Mihi tamẽ melior videtur superior lectio, vt pote quę & hãc cõplectatur, & generaliorẽ efficiat orationem, de omni scilicet errato intelligẽdã, siue id volẽtibus ęgrotis, siue nolẽtibus accidat, vt talis sit orationis sententia, Quodcũque peccatum fuerit eorũ qui ita tã tenui victu vtuntur, id tum propter vires per talem diętam debilitatas, tum propter insolẽtem in eam mutationem, grauius esse solere: suffragãtur huic lectioni ea quæ de sanis sunt dicta, in quibus tenuem diætam parum tutam esse cõfirmat, quia errata grauius ferant, non quòd propter eiusdem tenuitatem delinquere cogãtur. Quæ sequuntur in aphorismo sunt manifesta.

VI.

Ἐς δὲ τὰ ἔσχατα νοσήματα, αἱ ἔσχαται θεραπεῖαι ἐς ἀκριβείην, κράτισται.

AD extremos morbos extrema exquisitè comparata remedia, optima.

Morbos extremos appellauit maximos, vltra quos alij non sint. itaque in iis iubet vniuersam curationem adhiberi exquisitissimam, & victum nimirum tenuissimum. Eiusmodi autem fuerint omnino morbi peracuti. Propterea tanquam huius clausulam sequentem subdit aphorismum.

VII.

Ὅκου μὲν οὖν κάτοξυ τὸ νόσημα, αὐτίκα τοὺς ἐσχάτους πόνους ἔχει· καὶ τῇ ἐσχάτως λεπτοτάτῃ διαίτῃ ἀναγκαῖον χρέεσθαι. ὅκου δὲ μὴ, ἀλλ' ἐνδέχεται ἁδροτέρως διαιτᾶν, τοσοῦτον ὑποκαταβαίνειν, ὁκόσον ἂν ἡ νοῦσος μαλθακωτέρη τῶν ἐσχάτων ᾖ.

Cum itaque morbus peracutus est, extremos protinus labores habet, summéque tenuissimo victu est vtendum: Quum verò non est, sed pleniorem victum licet exhibere, tantũ de extrema victus tenuis ratione remittendũ, quanto extremis morbus fuit remissior.

Quemadmodum morbos extremos appellauit maximos, ita in præsentia labores extremos maximos vocat, per labores intelligens aut concitationes morborum seu irritationes, aut omnia absolutè symptomata. morbus siquidẽ per-

acutus primis ſtatim diebus motiones concitatas,quas paroxyſmos Græci appellant, & omnia abſolutè ſymptomata habet maxima. In eos ſi quidem morbi vigor incidit, qui aliud quicquam non eſt quàm morbi maximum ſymptoma. atqui peracutus morbus is fuerit, qui ſtatim adultus viget.per ſtatim autē intelligendum, circiter primos quatuor dies,aut paulò poſt. Hoc igitur nomine conuenit ſummè tenuem victum præſcribere, ſiquidem morbis vigentibus ægroti tenuiſſimè ſunt habendi, vt ipſe libro de ratione victus in morbis acutis, & hoc ipſo aphoriſmo docuit.at morbi peracuti vigor primis ſtatim diebus conſiſtere ſolet.Optima autem ratione fieri vt vigentibus morbis tenuiſſimus imperetur victus, alibi nos multis demonſtrauimus. In præſentia ſatis ſit monuiſſe hoc tantum,Si propter inflammationes, aut febres quæ ſemper comitantur morbos acutos,cibi vereatur aliqs præbere pluſculum, in vigore certè morbi hoc facere multò magis verebitur.Tum enim maximæ ſunt inflammationes, quas ipſe in libro de ratione victus in morbis acutis phlegmaſias appellabat, ſiue eo nomine propriè appellatas phlegmonas

gmonas intelligi velis, siue vnà febres quoque complectaris, secũdum veterem nominis acceptioné. Adhæc præstat naturam sinere coctioni morbi vacare per eius vigorem, quàm inde eam ad cibum modò sumptum mitigandum conficiendúmque abstrahere. His igitur de caussis, morborum certè durante vigore, tenuissimè ægrotum alere oportet. Hoc posito, hinc iam in aliis morbis qui posterius suæ naturæ perfectionem & vigorem sunt assecuturi, longè tenuissimum statim ab initio victũ imperare nó licet. sic enim prius homo morietur, quàm ad vigorem morbus perueniat. At in quibus primo quoq; tempore, id est primis quatuor diebus vigor est futurus, in iis summè tenuissimo victu vti possis, modò vires vel meram inediam, vel solius melicrati sorbitioné, vel ptissanæ cremoris omnino exiguum ferre possint. Eiusmodi siquidé est victus ratio tenuissima: quæ verò hac minus est tenuis, quam pleniorem ipse appellauit, eorum morborum qui posterius sunt ad summum sui incrementum peruenturi est propria, in quibus tantum de tenuitate victus remittendum esse dicit, quan to ab extremis, id est à vigore morbus

abfuerit longius. qui vigor propè ſi adſit, paulò plenius, quàm ſi iã adeſſet, alere oportebit: ſi verò longius abſit, plenius tanto alendum erit. Deniq; quantò tardius citiúſve, ídq; paulò multóve fore vigorem ſperabimus, tanto plus minúſve victus formam immutabimus.

VIII.

Ὁκόταν δὲ ἀκμάζῃ τὸ νόσημα, τότε καὶ τῇ λεπτοτάτῃ διαίτῃ ἀναγκαῖον χρέεσθαι.

Quum morbi vis eſt maxima, tum vel tenuiſsimo victu eſt vtendum.

Et hic aphoriſ. pars Hip. eſt artis diæteticæ, ſic Græcis dictæ, quòd debitum ægrotis victum præſcribat. qui quidem à quibuſdam per ſe ſcribitur, vt habet paulò ſuprà poſita dictio: ab aliis ſuperiori annectitur aphoriſmo, quo loco ab ipſis ſcriptus inuenitur. nos autem vtrobi ſcriptus inueniatur, vnam eandémq; præſcribendi victus rationem docet, bono præcipiẽte Sene per morbi vigorem tenuiſſimo vtendum eſſe victu, ídq; nimirum tum propter ſymptomatum magnitudinem, tum morbi concoctionem. neque enim ad alteram nouam coctionem abſtrahere oportet, vehementer in humorum morbidorum coctione per id temporis occupatam, & quamprimum

ὁ παλαιὸς & ætatis & eruditionis prærogatiua Hippocrates intelligitur.

niſi

nisi impediatur, superaturam. Sic enim demonstrauimus in cõmentariis de Crisibus: quo opere nobis tota de iis morbis consumpta est oratio, in quibus diæta omninò & curatione nitimur & confidimus, quales sunt in quibus vigorem remissio excipit. nam in quibus vigorem mors sequitur, sola artis præsagiendi parte vtimur, scilicet id quod futurum est prædicentes, ne rei euentus nobis postea imputetur. Vna igitur hæc tibi erit ad victus formã constituendam ex temporibus morbi sumpta indicatio: altera ab ægrotantis viribus sumetur, de qua sequenti agit aphorismo.

IX.

Συντεκμαίρεσθαι δὲ χρὴ καὶ τὸν νοσέοντα, εἰ ἐξαρκέσει τῇ διαίτῃ πρὸς τὴν ἀκμὴν τῆς νόσου, καὶ πότερον ἐκεῖνος ἀπαυδήσει πρότερον, καὶ οὐκ ἐξαρκέσει τῇ διαίτῃ, ἢ ἡ νόσος πρότερον ἀπαυδήσει, καὶ ἀμβλυνεῖται.

Sed & ex ægroto coniecturam facere oportet, an is cum præscripto victu perstet ad morbi vsque vigorem, án ve prius deficiat, imparque cum tali victu succumbat, quàm cedat morbus & obtundatur.

Quum superiore aphorismo tantum de extremo victu tenui remittẽdum esse iussisset, quãto tempore morbus vigore

ipſo eſſet remiſſior, nunc alteram hoc loco addit indicationem, vt certius nos & perfectius quantum de extrema victus tenuitate recedendum ſit percipiamus. ea autem indicatio ab ægrotantis viribus ſumitur, quarum gratia alere licet: neque enim morbi ipſius cauſa. Nam quum eius ea fuerit naturæ firmitas & robur, vt ſpes ſit toto eo tempore quod ad vigorē intercedit poſſe ſuſtinere cum tali victus forma, tum exactè quantum concedendum ſit tenebimus. Si verò imbecillior appareat, aliquid adiiciendum ad ſuperiorem victum, & tanto alendum plenius, quantum virium imbecillitas ſuadere videbitur. Ea ſiquidem de cauſa interdum in ipſo etiam morbi vigore alere cogimur, quum ſcilicet tale ſymptoma ſuperuenerit, quod vires reſoluat. Atque hæc oratio pars eius eſt vniuerſæ quæ de victus ratione præcipit. Quòd ſi quis ex omnibus, præſenti ſcilicet aphor. & eo qui præceſſit & qui ſequitur vnum faciat, is non malè agat. Ego verò qua potui facilitate diuiſos particulatim explicare malui.

X.

Ὁκόσοισι μὲν οὖν αὐτίκα ἡ ἀκμὴ, αὐτίκα λεπτῶς διαιτᾷν· ὁκόσοισι δὲ ἐς ὕστερον

ρεῖν ἡ ἀκμὴ, ἐς ἐκεῖνο καὶ πρὸ ἐκείνου μικρὸν ἀφαιρετέον· ἔμπροσθεν δὲ πιοτέρως διαιτᾷν, ὡς ἂν ἐξαρκέσῃ ὁ νοσέων.

Quibus itaque vigor ſtatim futurus eſt; tenuiter ſtatim alere oportet: quibus autem poſterius, & in ipſo vigoris tēpore, & paulo ſub ipſum de victu demendū: Antea verò plenius alendum, vt ægrotus perferre queat.

Eandem quoq; ſententiam habet hæc oratio, ſed generalius elata eſt quàm ſuperior. Suprà enim in morbis peracutis dicebat protinus tenuiſſimo victu eſſe vtendū. In hac verò de omnibus abſolutè pronunciat morbis quorum ſtatim futurus eſt vigor. id eſt nō ita multo poſt primum inſultum morbi, alendum eſſe tenuiter. Quæ ſequuntur ſunt manifeſta, eandem indicantia ſententiam.

X I.

*ΕΝ δὲ τοῖσι παροξυσμοῖσιν ὑποστέλλεσθαι χρὴ· τὸ προστιθέναι γὰρ * βλάπτει· καὶ ὁκόσα κατὰ περιόδους παροξύνεται, ἐν τοῖσι παροξυσμοῖσιν ὑποστέλλεσθαι χρή.* al. βλάβη.

In ipſis tamen exacerbationibus cibum adimere oportet: nam præbere noxium. Et cum per circuitus redeunt morbi, in ipſis acceſſionibus abſtinendum.

Vniuerſam præſcribendi victus formam & rationē in vnoquoq; morbo ex

duabus indicationibus ineundam esse præcepit, morbi scilicet totius futuro vigore, & ægrotantis viribus. Nunc in hac oratione quo modo etiam sigillatim cibum dare conueniat docet, concitatiores morbi motus (paroxysmos Græci appellant) sine cibo habendos esse iubens. Sed euidẽtius id lib. de ratione victus in morbis acutis dixit, nimirum ne quum iam adsunt paroxysmi, aut iamiam sunt adfuturi, cibum præbeamus: sed quum inclinantur ac desinunt.

XII.

Τοὺς δὲ παροξυσμοὺς καὶ τὰς καταστάσιας δηλώσουσιν αἱ νοῦσοι, καὶ αἱ ὧραι τοῦ ἔτεος, καὶ αἱ τῶν περιόδων πρὸς ἀλλήλας ἀνταποδόσιες, ἤν τε καθ' ἡμέρην, ἤν τε παρ' ἡμέρην, ἤν τε καὶ διὰ πλείονος χρόνου γίνωνται· ἀτὰρ καὶ τοῖσιν ἐπιφαινομένοισιν, οἷον ἐν πλευριτικοῖσι πτύελον, ἢν αὐτίκα ἐπιφαίνηται, ἀρχομένου, βραχύνει. ἢν δ' ὕστερον ἐπιφαίνηται, μηκύνει. καὶ οὖρα, καὶ ὑποχωρήματα, καὶ ἱδρῶτες, καὶ εὔκριτα, καὶ δύσκριτα, καὶ βραχέα, καὶ μακρὰ τὰ νοσήματα, ἐπιφαινόμενα δηλοῖ.

* *Accessiones verò & constitutiones morborum indicabunt tum morbi ipsi, tum tempora anni, tum periodorũ proportionis inter se obseruatio, siue ea quotidie, siue alternis, siue maiore*

iore interuallo fiant. Sed & ex ijs quæ postea apparent, indicia sumuntur, velut in pleuritide sputum si statim initio appareat, breuem fore denunciat: si verò posterius conspiciatur, longam. Quinetiam vrinæ, alui fæces, sudores & iudicatu faciles aut difficiles, & breues aut longos morbos fore, quum superueniunt, demonstrant.

Si quæ suprà de victus ratione dixit recordemur, in quem vsum ista nunc dicat, manifestum euadet. erant autem eiusmodi. Vniuersæ diætæ instituendæ formam ad duos referebat scopos, ęgrotis videlicet virtutem & morbi statũ seu cõstitutionem. Nam an morbus sit peracutus aut acutus aut diuturnus futurus, & quo maximè tẽpore vigorem assequi debeat, si quis consyderet, is propriè constitutionẽ morbi & statum spectare dicetur. Singillatim verò & particulatim præbẽdi cibi occasionem ex singulis captabat accessionibus. Quum igitur ad rectè & perfectè victum instituendum & ordinandum tria sint quæ spectari debent, vires primùm ægrotantis, deinde morbi status, postremò singulæ accessiones, ex iis primo statim ad ægrotũ aditu medicus vires de pulsu & aliis signis quæ ipse in prognosticis explicauit, deprehẽ-

dere poteſt. Vnde nullus virium magnitudinem negauit teneri poſſe. ſed ſi minus poſſumus exactè earum menſuram inuenire, at coniectura certè artificioſa proximè accedere poſſe, nemo non fatebitur. Conditionem verò morbi qualis ſit futura, & ſingulas acceſſiones medicis compluribus viſum eſt dignoſci non poſſe, non tamen Hip. Sed in iis, vt & in aliis exactè ſæpe, propéq; dixerim ſcientia certa, ſæpe etiam coniecturis, ſed non citra artem factis, à veritate non longè abſuimus, ſed prope atque etiam proximè acceſſimus, futurum vigorem, & quales acceſſionum futuræ eſſent inter ſe viciſſitudines prouidentes. Verùm hæc latius tũ in prognoſtico, tum libris Epidemiωn docuit. & nos Senis verba in primum librũ de criſibus tranſcripta iuxta eius ſententiã explanauimus. & quo maxime modo futurus vigor prouideri queat, oſtendimus: nunc verò quicquid ea de re breuiter dici potuit, ſummatim comprehẽſum eſt ab Hip. id quod & ipſi ſumus quàm fieri poterit breuiſſimè declaraturi. Si cui verò diligentius hæc omnia diſcendi inceſſit cupiditas, is ſe ad ea quæ de criſibus ſcripſimus conferat.

Morbi ipſi. Morbi igitur ipſi tùm quã inter ſe proportion

portionem seruaturę sint accessiones, tũ
suã ipsorũ conditionem & cõstitutionem
indicabunt. exempli gratia, inter febres
quæ intermittũt tertianam celerem ob-
tinere iudicationem, longam verò esse
quotidianam, eáque longiorem quarta-
nam. Inter continuas autem, ardentes
(quas καυσώδεις appellant Græci) acutas
esse, fumantes verò cum incensi humo-
ris copia, quas iidem τυφώδεις dicunt his Τυφὼν ἢ
diuturniores esse, & inter has medias ἐκ τ ἀνα
esse semitertianas. quas omnes febres θυμιά-
quomodo quis vel primo statim insultu σεως συ-
noscitare possit, ipsi secundo de crisibus τροφὴ,
copiosissimè disseruimus. Quare mini- πρὶν ἐκ-
mè necessariũ esse duximus, quæ in aliis πυρωθῆ-
locis priùs rectè nobis sunt dicta, huc ναι.
trãsferre, ne sæpius eadẽ inculcandi stu-
dio diuersis locis videamur dicere vo-
luisse: sed solùm in memoriã redigere o-
portet, si initio tertiana simul vt inuasit
agnosci queat, ex ea ipsa licere sumere,
tũ citã eius fore crisim, tũ etiã accessio-
nes tertio quoq; die redituras: atq; hoc
ipsum est quod ab Hip. dicitur, accessio-
nes, & statũ morborũ indicabunt morbi
ipsi. nã & nos sępe quartanarũ initia pri
mo statim die quũ cognouissemus, nihil
iã accessionis alternationẽ morati, pro-
tinus

tinus ab initio victus modum constituimus qui morbo deberetur plurimo pòst tempore ad vigorem suúq; summum incrementũ peruenturo. Sic in quotidiana, & tertiana fecimus, pro cuiusq; proprio & statuto vigoris tēpore conuenientem victus formam imperantes. Et vt in febribus, sic in aliis quoque morbis se res habet. Pleuritis enim & peripneumonia & phrenitis acuti sunt morbi: synanche, quam anginam vocant, & cynanche & cholera & tetanus, peracuti. Hydrops verò & melancholia & empyema & tabes, phthoë Græcis dicta, affectione sunt diuturnæ. Ac pleuritidi quidem & phrenitidi tertio ferè quoque die fiunt paroxysmi. iis verò qui ventre malè affecto & hepate morbi committũtur, item empyemati & tabi quotidie magísque sub noctem. Splenicis verò & omnino melancholicis quarto quoq; die. Quod deinde additum est, & anni tempora, ad ea quæ sunt de morbis dicta referri debet. Nam & morbi naturam & paroxysmos anni tempora vnà cum morbo possunt indicare. neque enim solùm scire quartanam eo die inuasisse, satis fuerit ad victus formam rationemq́ue ab initio aduersus morbum diuturnũ prouiden-

Anni tempora.

dam

dam ac constituendam, sed hyeméne etiam an vere, æstate an autumno febris inceperit simul cõsyderare oportet. Aestiuæ siquidem quartanæ magnam partem breues, autumnales lõgę, præsertim si ad hyemẽ pertineant, solent esse, vt ipsemet postea nobis est traditurus. Quin etiã tertiana, licet ipsa sit alioqui celeris iudicationis, æstate tamen celerius multo quàm hyeme iudicari solet. Singulísq; adeò aliis morbis celeritatẽ æstas, tarditatẽ hyems addere solet. Paroxysmi etiã in totum ferè dixerim tertio per æstatem quoque die, quarto per autumnum, per hyemẽ singulis diebus aut noctibus fieri consueuêre. Porro autem vt in partibus anni, sic in temperamẽtis similiter se res habet. De quibus Hippocrates ipse quum sæpe disseruisset, hîc quicquã dicere noluit, nostræ permittés prudentiæ ex vno recordari reliqua. nã quæ tẽpestas æstiua, eadem quoq; corporis ægrotantis tẽperatio, si ea natura calidior extiterit & siccior, eadem ætas si integra & adulta fuerit, eadem denique locus indicabit si calidus sit & siccus. Institutum etiã vitæ & consuetudo & aëris nos circunstantis præsens status eadem si similiter habeant indicabũt. de quibus
ipse.

ipse postea. Similiter quæcunq; de tempestate autumnali indicia ad morbi statum prouidendum & accessionum iterationem sumebantur, eadem etiam ab ægrotantis ætate, natura seu tẽperatione, vitæ genere, consuetudine, & regione vbi ægrotat & præsenti cœli statu sumere possumus. Ex iis igitur cõstat nos, & morbi statũ constitutionémue, & accessiones cognoscere posse. vt per statũ, vtrũ peracutus morbus sit an diuturnus (quæ res etiam ad vigoris prouidẽtiam est necessaria) per accessiones, an tertio quartóve quoq; die aut quotidie & qua diei noctísve hora inuadere debeãt, intelligamus. Deinceps autem expendamus id quod ad finem aphorismi est additum, an nostram sententiam cõproba re videatur. Nam quum ait Hip. & commutationes periodorũ inter se siue quotidie, siue alternis, siue maiore interuallo fiant, constat eum per periodorũ commutationes, paroxysmorum qui in ipsis periodis fiunt incrementa intelligere, quæ & tempus augescentis morbi, & certum statúmque futuri vigoris diem ostendũt. Et quo rem facilius assequaris, secundæ accessionis supra præcedentem incrementum, in tribus hisce spectatur, hora

Quid σύστασις νόσου, id est morbi cõstitutio.

hora qua incepit, longitudine accessionis, & magnitudine. nec quicquam refert si pro magnitudine accessionis vehementiam dixeris. ambo siquidē apud medicos recepta sunt nomina, & pro eadem re ab ipsis sæpe vsurpata, vt quū maiorem interdum febrem quàm anteà, interdum vehementiorem fuisse dicunt. Vsu porrò venit vt vehementior hæc febris totidem horis atq; antea, aut paucioribus, aut pluribus affligat ægrotantem. quæ longitudo paroxysmi erit non magnitudo seu vehemētia. Hoc autem loco per paroxysmū, totius circuitus deteriorem partē intelligere par est, quæ iam inde à prima inuasione ad vigorem extendi solet, quēadmodum reliquam inde inclinationem periodi meliorem partem dicere conuenit. Quum itaque paroxysmus, siue tertio quartóve quoq; die, siue quotidie fiat, proportionem anticipauerit, eáque anticipata, & in longius tēpus productus & vehementior factus fuerit, tum manifestum erit morbi incrementum, qui quantum inauctus sit, singula hæc quæ retulimus indicabūt. Paroxysmus enim qui maiore tēpore anteuerterit & plus durauerit, & vehemētius afflixerit, haud pœnitēdum
indicabit

indicabit morbi incremētum, celerémque eius motionem esse, & in proximo vigorem ostendet. Neque enim magnas additiones paroxysmi sortientur, & non erit vigor proximus. Cōtrà paroxysmus qui horum sigillatim paruas sibi fecerit accessiones, quod ad eam rem attinet, longius vigorem abfore indicabit. Hoc igitur ex periodorum incremento discemus, nempe coniecturam facere quanto pòst tēpore morbi sit futurus vigor, simúlque certam & præstitutam inuasionis paroxysmi horam tenebimus. quorū prius ad constituendam vniuersæ victus rationis ideam & formam quandā, posterius ad singula cibo dando accommoda tempora cognoscenda, est vtile. quorum indicationes docere ab initio eius erat propositū. Quòd autem periodum vocet, eodem similem reditum, neminem latere puto. Sed & ex iis quæ postea apparent & consequuntur, tum paroxysmi, tum totius morbi status & constitutionis coniecturam ducendam esse ait. quæ quidem siue symptomata, siue signa appelles, intererit prorsus nihil. Sed illud potius de omnibus & symptomatis & signis statuere præstiterit, nempe quòd ex iis nonnulla sint pathognomonica

Periodus quid.

Quæ superueniunt.

monica, id eſt affectionum indicãtia, alia morbos comitentur, alia ſint decretoria, alia coctionis cruditatiſve indicatiua, quædã item ſalutaria, contrà exitialia nonnulla. Ac pathognomonica quidem vnà cum morbo inuadunt. Comitantia verò interdum ſimul cum morbo vnà adoriuntur, interdum ſuperueniunt, nonnunquã omninò etiam abſunt. neque enim à morbo ſunt inſeparabilia, neque eius eſſentiam conſtituunt, ſed proprias differentias efficiunt. Criſima verò Hippo. dicta, id eſt decretoria ſymptomata, omninò primo ſtatim morbi initio inuadere non ſolent, ſed vnà cum duobus aliis principiis (de quibus paulò poſt) accidere poſſunt. Quanquam ne in iis quidem ſæpè, ſed in morborum potius augmento & vigore apparere cõſueuerunt. Coctionis pariter ſigna nunquam morbi primo initio conſpiciuntur, ſed principiũ illud quod veluti pars eſt totius morbi, terminant. Cruditatis autem ſigna & primo morbi initio apparent, & interdum poſtea, ſicut & exitialia ſpectantur: nam & horum ortus morbi principium ſubſequitur. Morbi autem appellandum principium (vt in commentariis de criſibus demonſtraui- *Morbi principiũ quoddam eſt pla*

nẽ indiuiduũ, quoddam tanquã totius morbi pars, & quoddã in tertium vsque diem pertinet.

mus)tum inuasionem primam illam latitudine vacantem,tum illud quod tanquam totius morbi pars est, quum scilicet in principium , augmentum , vigorem & declinationem fit diuisio, tum illud quod in tertium vsque diem extenditur.In eodem quoque opere,symptomatum quæ recensuimus omniũ facultates docuimus interpretatione ad id necessariorum Hippocratis verborum adiecta .de ipsis tamen in præsentia quantum compendio licet dicemus. Totam verò si quis de his Hippo . artem perdiscere velit,is ad eam se conferat cõmentationem. Consulit igitur ex iis quæ in morbis apparent Græcis, ἐπιφαινόμενα dicta,coniecturam de totius morbi constitutione & statu faciendam esse : deinde ex ipsis quoddam in medium proferens, exempli gratia inquit,in pleuriticis sputum si statim appareat morbi initio,eũ breuiat, si verò posterius conspiciatur, eundem trahit. Verùm quo res sit manifestior, ego tibi ex tertio Epidemiωn huc transcribam quæ eo loco de Anaxione pleuritico prodidit Hippo.quem ægrotum Anaxionem in primo etiam de crisibus mea interpretatione illustraui.Sic habet Hippocrat. dictio, Abderis

(quæ

(quæ Thraciæ est ciuitas) Anaxionem " qui ad Pylas Thracias decumbebat, fe- " bris corripuit acuta, lateris dextri dolor " continuus, tussis sicca, nihil per primos " dies spuebat, sitibundus, peruigil, colora- " tior vrina, multa, tenuis. Sexto delira- " bat, nec quicquam ad fomenta leuaba- " tur. Septimo grauius habuit. tum enim " & febris inualescebat, nec dolores re- " mittebantur, & tusses infestabant, atque " ægrè spirabat. Octauo in cubito ve- " nam secui. sanguis copiosus qualem o- " portebat manauit. labores remissiores, " siccæ tamen tusses perseuerabant. Vnde- " cimo febris remissa est, parum circa ca- " put sudauit. tusses & quæ ex pulmone " educebantur humidiora. Decimosepti- " mo cœpit pauca quædam concocta ex- " creare. Vicesimo sudauit, febréque le- " uatus est. Post crisim leuius habuit, siti- " bundus tamen erat, & quæ ex pulmone " expurgabantur, minimè bona. Vicesi- " moseptimo reuertit febris, tussiit, cocta " multa expuit. In vrinis hypostasis multa " alba, omninóque siti leuatus est & spi- " randi difficultate. Tricesimoquarto to- " to corpore sudor manauit, atque in to- " tum modo decretorio febre est leuatus. " Quum itaque ab initio pleuriticus esset "

hic Anaxion,nihil initio ſpuebat, ſed octauo etiam die tuſſis ipſi ſicca perſeuerabat,vt ait Hippo.Quo factũ eſt,vt bona ratione totius morbi ſolutio in 34. diem ſit reiecta,licet pleuritis plurimùm habeat quartumdecimum criſεως termi num : aut ſi non hunc, at certè omninò viceſimum. Quòd ſi ante tertium ſpuere contigiſſet, circa ſeptimum aut nonum, aut tardiſſimùm vndecimum ſoluta fuiſſet. Ac ſi ipſo tertio die cœpiſſet ſpuere, non vltra fuiſſet decimumquartũ diem progreſſa. Vſu enim in omnibus venit inflammationibus,duntaxat quæ denſo operimento non teguntur, quales in externa cute exiſtunt, quoſdam exudari ichores,id eſt ſaniē initio tenuem,poſtea ſi coquatur, & proficiat in melius, craſſiorem.quã ipſam craſſiorē factam, magis minúſque cõcoqui accidit.hoc ipſum in omnibus oris &.oculorũ inflammationibus cernere eſt, nec hiſce minus in alia etiã quauis parte,quando ſimul cum totius cutis diuiſione, pars quæpiam interior inflammatione laborat.talis enim ab eiuſmodi vlceribus profluit ſanies, qualem modò commemoraui. Si quando verò cum tali pororum coarctatione inflammatio fuerit, vt nihil foras effluat,

fluat, tum & coctu difficilem & diuturnam eam inflammationem fore est necesse. Quæ quum ita habeant, in pleuritide quoque (quãdo & ipsa de genere est inflammationum) coctionis signis animum diligẽter aduertere oportet. Crudissima siquidem est in qua nihil omnino spuitur: secundum cruditatis locum obtinet in qua ἰχῶρες tenues: tertium in qua crassiores: quartum in qua perfectè cocti apparuerint. qui si circa tertiũ aut quartum diem existant, vt septimum morbus superet fieri non potest. Sic in singulis aliis morbis pro coctionis modo, temporis consequatur mensura est necesse. Quemadmodum igitur sputum perfectæ coctionis est signum, quum album, læue & æquale, nec supra modum humida aut crassa eius cohærentia fuerit: sic summam cruditatem significat, quum omninò non spuitur. Quod si spuatur, sed tenue adhuc sit, debilis & obscuræ coctionis est signũ. Si sincerum miniméque permixtum fuerit, vel flauum, vel rufum, improbandum. si liuidum aut ærugini simile, aut nigrum, perniciosissimum Quum itaq; nobis distincta sint tum coctionis, tum cruditatis signa, tum etiã exitialia: ex iis tenendum

memoria coctionis signa semper bona esse, vt quæ morbi solutionem breui fore ostendant, quemadmodũ exitialium signorum genus, ægrotantis mortẽ breui fore minitari solere. Cruditatis verò signa diuturnum necessariò futurũ morbum portẽdere quidem, non tamen moriturum aut euasurum hominem, quod quidem in ipsis est, indicare. diligentius tamen si ante vires ægrotantis expenderis, ista etiam licebit prouidere. Aliud quoq; ipsi est signorum genus, quæ crisima, id est, decretoria appellat. cuiusmodi sunt sudores, hæmorrhagia, rigor, aluus copiosè deiecta, vomitus multus, capitis dolor derepẽtè natus, dyspnœa inopinata & vehemens, cardiogmus, id est, cordis vellicatio, hypochõdrij indolens contẽtio, vigilia vehemens & deliratio, nox pręter rationẽ molesta, paroxysmus anticipans, lacrymæ etiam inuolũtariæ nullo oculorum affectu, nec vlla re tristi percepta, rubor itẽ faciei, & labri inferioris motitatio, & quædam velut à sole illustrata, vel tenebricosa & obscura ante oculos obuersantia, aut splẽdores quidam oculos perstringentes, quos Græci μαρμαρυγὰς appellãt, genæ itẽ aut nares repẽtino rubore suffusæ, tumores ad au

res

res: παρωτίδας Græci dicunt. denique abscessus cuiuspiam in articulum decumbentis generatio. Hæc igitur vniuersa & pręterea eiusmodi alia multa, quę secundum propriam eorum naturam sympto mata dicuntur, quia tamen mutationem subitam significant, signa decretoria solent appellari, duplicẽ tibi adferent prouidendi rationem, tum salutis propinquę, si quidem ea post morbi coctionem accidãt, tum criseωs improbæ, id est, quæ perniciẽ ægrotanti aut temporis longitudinem sit allatura, si quidem ea morbi crudelitatem fuerint subsecuta. Aliam porrò esse horum decretoriorum signorum naturam, aliam coctionis signorum, ex iis maximè discas quæ primo Epidemiωn ait Hipp. Morborum inquit maturitas seu cõcoctio crisis accelerationem & salutis certitudinem significat. Cruda verò quæ sunt & incocta, & quæ in malos abscessus vertuntur, vel criseωs frustrationem, vel dolores, vel diuturnitatem, vel mortem, vel eorũdem fallacem reflexum & tergiuersationẽ fraudulentam denuntiant. Atque generaliter hîc morbi coctionẽ laudauit: In prognostico verò particulatim, ipsius etiam signis tra ditis, hoc ferè modo, Optima vrina, cu-

ius hypostasis alba, læuis, & æquabilis toto tempore perstiterit, donec morbus crisi soluatur. talis enim tum certam indubitatámq; salutem, tum celerem morbi solutionem significat. Sic vrinam laudauit, quæ humorum in venarum genere contentorũ coctionem indicat. Rursum cum sic ait, Alui excrementũ optimum, si molle sibíque constans & figuratum, qua per secundam valetudinem hora consueuerat est redditum, ventris coctionum notas laudat & docet. Pariter quum partium respirationi seruientium coctionẽ simul nos doceret & laudaret, ita est locutus, In omnibus pulmonis costarúmque doloribus celeriter & facilè sputum excreari, in eóque quicquid flaui apparet, exactè commixtum esse oportet. Coctionis itaq; signa, quouis tempore se prodiderint, semper sunt bona: Crisima verò non item. Inquit enim: Crisima signa, si non decernant partim sunt mortifera, partim iudicatu difficilia. Eandẽ quoque ipse sententiam præ se fert, quum ait, Quæ in melius decernunt signa, protinus apparere non solent. Quocunque igitur tempore se prodiderint coctionis signa, bona sunt: totũ siquidem ipsorum genus semper bonũ.
Quod

Quod igitur hoc aphorismo traditur, In pleuritide sputum si statim appareat, & cætera. cum eo minimè pugnat quod alibi dixit, quæ in melius decernunt, protinus non apparere: nam crisima signa interdũ mala sunt, coctionis autem nullum vnquã malũ, sed bona sunt semper omnia, tantóq; celerius pristinæ sanitati restituendũ hominẽ pollicentur, quãto celerius apparuerint. Atq; hactenus ista velut compẽdio & breuiter nobis dicta, pro præsentis aphorismi explicatione satis fuerint. nã de iis totã Senis mentem pluribus aperuimus in cõmentatione de Crisibus. Verùm vt modò dicta signorum diuisio sit absolutior, quid pathognomonica & comitantia signa à superioribus differãt libet cõmemorare, prolato exempli gratia morbo, cuius nominatim meminit Hipp. ipse. Igitur in pleuritide acuta febris vnà cũ spirãdi difficultate tussiq; & lateris dolore pũctorio signa sunt pathognomonica. Dolorẽ verò, vel ad hypochondriũ vel clauiculã pertinere, itémque facilius in latus affectũ, quàm in sanum ferre decubitũ, signa sunt morbũ comitantia. Verũ de signis comitãtib⁹ duos libros scriptos reliquit Praxagoras Nicãdri filius, & tertium de

iis quæ ſuperueniunt, ob id ἐπιφαινόμενα Gręcè dicta, quaſi τῶν ἐπιφαινομένων librũ inſcripſiſſet. quæ quidẽ Hipp. ipſe morbos iudicatu faciles aut difficiles, breues aut longos, quum apparuerint indicare dicit. Nec verò ſputi ſolùm, ſed & vrinæ & alui excrementorũ & ſudorum fecit mentionem, nimirum qui exemplis eiuſmodi in memoriam nobis redigere vellet, quæ in prognoſtico ſcripta reliquit, quæ huc tranſcribere foret ſuperuacaneum. Abundè ſiquidem de iis cum in lib. de criſibus, tum multo etiam accuratius noſtris in prognoſticum editis commentariis diximus, in quibus de iis Senis ſententiam interpretati ſumus.

XIII.

Γέροντες εὐφορώτατα νηστείαν φέρουσι, δεύτερον οἱ καθεστηκότες, ἥκιστα μειράκια, πάντων δὲ μάλιστα παιδία. τούτων δὲ αὐτέων ἅπερ ἂν τύχῃ αὐτὰ ἑωυτῶν προθυμότερα ἐόντα.

Ieiunium ſenes non decrepiti ferunt facillimè, ſecundum hos qui conſtantem ætatem agunt, minus adoleſcentes, minimè omnium pueri, atque inter eos maximè qui acriore ſunt & viuidiore ingenio præditi.

Ætatum quoq; diſcrimen aliquid ad inſtituẽdum in morbis victus rationem

conferre

conferre planum est. senes siquidem facilè inediam ferunt, contrà pueri, difficulter. Spectatur eiusmodi ferendæ inediæ facilitas in non appetendo, nihílque indè noxæ capiendo. ex contrariis æstimatur difficultas. Nam & vehementius appetunt pueri, & longa inedia magis offenduntur. Media verò inter senes & pueros ætate qui sunt, quo ætati horum alterutri propinquiores fuerint, eo grauius facilíúsve longam cibi abstinentiam ferunt, eáque magis aut minus offenduntur. Huius porrò aphorismi causam docet eo aphorismo qui proximè sequitur, cuius est initium, Augescentia corpora insiti caloris habent plurimum. Quare hunc si placet superiori copulare, & cum particula causę redditiua efferre, vna eadémque fiet & manifesta hoc modo habens oratio, Ieiuniũ senes ferunt facillimè, deinde qui plena sunt & confirmata ætate, minus adolescentes, omnium minimè pueri. Nam qui crescunt, plurimũ habent calidi natiui. Confirmatam verò seu constantem ætatem appellat eam, quæ inter perfectã adultámque ætatem, & senectutẽ est media, ita vt iam præcipitet ætas illa florida, necdum vllum adsit senectutis signum manifestum. Sic

Iuuentus quia biliosa est, inedia maximè offenditur, sed non admodum appetentia cibi lacessitur.

Thucyd

Thucydides appellauit eos qui constantem ætatem agerent,inter quam & adolescentium ætatem,* alia quędam intercedit,quæ vt ordine, sic facilitate quoq; aut difficultate ferendæ inediæ est media: neq; enim per eam ætatem tam facilè inediam ferre possumus, atque solēt ij qui iam cōfirmata aut senili sunt ætate: nec rursum tam ægrè,ac faciunt adolescentes & pueri. Sed huius ætatis non meminit Hipp.quia ex iis posset quæ dixit intelligi. Nam quū diceret, atque inter eos maximè qui acriore sunt & viuidiore ingenio præditi,naturarum discrimina nobis aperuit. Ex pueris enim qui copiosum habent naturalem calorem,ij ad capiendum cibū promptiores & auidiores aliis existere,meliúsque conficere & percoquere,& nisi sumpserint, maius detrimentum capere solent. Atque hæc est Hippocratis dictionis sententia, quæ paruam quandam adhuc, quo sit perfectior,desyderat accessionē. De iis enim qui in prima aut media sunt senectute, rectè dictū est longā facillime ferre inediam,nō etiam de iis qui vltima sunt senectute rectè pronunciari potest, quādo ne breuem quidē illi inediam ferre possunt.Aut igitur ad aphorismum addendum

* *Hæc Græcè νεότης, Latinè iuuentus videtur dici posse.*

dum est exiguum quiddam, & efferendum hoc modo, Facillimè senes ieiuniũ ferunt, præter eos qui extrema sunt senectute, quos ἐσχατογήρως Græci dicunt: post hos qui constantem ætatem agunt. aut vocabulum ieiunium cõuertendum in cibi paucitatem, id est oligositiã, & sic dicendum, Paucitatẽ cibi senes ferunt facillimè, secundo loco qui constantẽ ætatem agunt. Nam vt longam inediam non ferãt qui ætate sunt decrepita, paucitate certè cibi cõperientur indigere. ipsis siquidem simile quiddã accidit, quod lucernis olei defectu sensim extinguendis, quæ licet pinguis cuiuspiã assidua affusione indigeant, multã tamen & confertam non ferunt. Sic sanè & his qui senectute sunt vltima, cõuenit cibi copiã dare in vniuersum non magnam, eámque in plures partiri portiones, non vnam ipsis longam imperare inediam.

X I I I I.

Τὰ αὐξανόμενα, πλεῖστον ἔχει τὸ ἔμφυτον θερμὸν, πλείστης οὖν δεῖται τροφῆς· εἰ δὲ μὴ, τὸ σῶμα ἀναλίσκεται. γέρουσι δὲ ὀλίγον τὸ θερμὸν· διὰ τοῦτο ἄρα ὀλίγων ὑπεκκαυμάτων δέονται, ὑπὸ πολλῶν γὰρ ἀποσβέννυται. διὰ τοῦτο καὶ οἱ πυρετοὶ τοῖσι γέρουσιν οὐχ ὁμοίως ὀξέες· ψυχρὸν γὰρ τὸ σῶμα.

Qui

Hoc loco calidi natiui nomine intelligẽdum humidũ primigenium, caloris vitalis & spiritus subiectum & substantiã à semine orta.

Qui crescunt, natiuum calidum habent plurimum. itaque copioso quum egeant alimento, abũdè ipsis suppeditare oportet: alioqui corpus consumitur. In senibus verò inest calidi parum. Paucis propterea succendiculis egent: siquidem multis extinguitur. Ob eandem causam nec senibus febres perindè acutæ fiũt. frigidum enim eorum corpus.

Qua ratione iuuenes cæteris calidiores visi sint medicis quibusdam, & qua pueri, abũdè nobis dictũ est in iis etiam commentariis quos de temperamentis edidimus. Illi enim acriorẽ, hi copiosiorem calorem obtinent. Nunc verò quod ad præsentem attinet aphorismũ repetere non abs re fuerit, quoad fieri poterit paucissimis longã ea de re disputationẽ complexos. Nomen igitur hoc calidum ad eam interdum accommodamus qualitatem, cuius proprium nomen est caliditas: interdum ab ea qualitate denominãtes totũ appellamus corpus calidum. qui modus appellandi, cum in omni vita, tum etiam apud veteres in vsu fuisse frequenti, satis indicat Theophrastus eo libro quem de calido & frigido inscriptum posteritati reliquit. nã quum caliditatem, frigiditatem, siccitatem, humiditatem qualitates cõtrarias corporum

ſubſtantia viciſſim recipiat, ſi propter eam ſubſtantiam quæ caliditatem recepit, quidpiam appellemus calidum, eius ſubſtantiæ corpus nó ſolam qualitatem intelligimus, parúmq; aut multum calidi ineſſe in eo dicimus, quanti ſubſtantiæ non qualitati aduertentes animum. ídque duobus facimus modis, vno in ſubſtantiis non miſtis, altero in permiſtis. Exemplum de non miſtis fuerit, ſi ſint duo qui calentem ſimiliter aquam inæqualibus labris cõtentam habeant. Horum enim vnú plus calidi cui maius eſt labrum, alterũ minus habere dicere conſueuimus. De commiſtis verò, ſi paribus labris inæquali portione ex vino & aqua fiat permiſtio, ex iis vnum vini plus, alterũ aquæ continere dicere ſolemus. Eadem ratio fuerit, ſi inæqualia etiam labra ſtatuamus, eadẽ permiſtionis proportione ſeruata. Interdũ verò non ad ſubſtantiæ copiã, ſed ad ſolam qualitatem oratione relata, vni plus calidi, alteri minus adeſſe dicimus. veluti ſi ex duobus labris pari omnino magnitudine, id quod calidius eſt, plus habere calidi, quod frigidius, minus calidi obtinere dixerimus, minus tamen propriè nomen plus vſurpantes. Siquidem

per magis minúsve & vehementius aut remiſſius & eiuſmodi alia nomina, quũ de qualitatibus agitur, loqui foret rectius: quemadmodum per parum aut multum, quum ſolùm de ſubſtantiæ quantitate. Verùm non hîc ſolùm, ſed cum in aliis multis quæ fiunt in vita, tũ in ipſa maximè arte medica eiuſmodi committitur verborũ improprietas & loquendi abuſus. Omnes ſiquidem morbos magnos appellãt aut paruos, quum tamen ipſi ſubſtantia non ſint. Febrem enim magnã, febrem paruã, apoplexiam magnã, apoplexiã paruã, pleuritim pariter & phrenitim & peripneumoniã, cæteróſque alios morbos omnes magnos dicunt aut paruos. Eiuſmodi igitur diligenter animaduertẽda eſt homonymia, vidẽdúmq; ſemper quid ſibi dicentis velit oratio vniuerſa. nã ſi alia ſignificatione nomẽ aliquod proferat, alia nos accipiamus, ideóq; eius damnemus orationem, nõ tam reuera eũ qui dixit redarguerimus, quàm noſtram prodiderimus ignorantiã. Quod hoc loco Hippocrati cõtradicendi ſtudio nonnulli faciunt. Siquidẽ ipſi calidi nomẽ trãsferũt ad qualitatem, quã in iuuenibus vehementiorẽ ineſſe (rem Hippocrati minimè ignoratam)

tam) demonſtrare ſtudent. Verùm ipſe non ad qualitatē, ſed ad ſubſtātiam hac oratione id nominis retulit. Ingeniti enim caloris ſubſtātia aërea eſt & aquea. quod ex ſemine intelligere licet. Id enī terrenæ ſubſtantiæ minimum, aëris verò rei calidæ & humidæ in ſe plurimum obtinet, quemadmodum noſtris de ſemine commentariis demonſtrauimus. Adhæc menſtruus ſanguis alterū procreationis noſtræ principium, humidus ſane natura exiſtit. Quum itaque quotidiano augmēto animalis corpus ſiccius terrenúmque magis euadat, etiā ſi tum valde calidum exiſtat & igneum, pauciſſimam tamen habet calidi natiui ſubſtantiam. Alioqui febricitantes diceremus genuini calidi habere plurimum, qui tantum abſunt vt copioſiorem, vt ne parem quidem & integrum eum quem habebant obtineant. Siquidem eſt ſubſtantia caloris genuini temperata, ignea aduentitij. Adhæc effluuia quæ toto noſtro corpore fiunt, fumida quidē & fuliginoſa ſiccáque & acria aſcititium: vaporoſa verò & blanda & mitia & temperata natiuum conſequuntur calorem, quæ vel tactu diſcernere poſſis. Sanorum enim calor vaporoſus eſt, blandus, & ad tactum ſa-

miliaris gratúsq;, nihil quod molestum asperúmve & mordax sit, habens: contrà febricitantium calor, præsertim si febris sit hectica, aut ex humorum orta putredine, acris ingratúsque est, mordax etiã ac tangentem manum tundens atque pungens. Absoluta verò omnibus suis numeris, longéque mitissima in pueris ingeniti calidi salubris illa qualitas existit. Nam ex iuuenibus quamplurimos videas qui calidũ illud mordax iam habeant, nec amplius humidum aut vaporosum & aëreum. Id quod minimè mirum videri debet. Siquidem vaporantis materiæ effluuiũ, subiectæ substãtiæ respondere oportet. exempli gratia, si humida sit & aërea substantia, id quod ex ea effluit, vaporosum esse solet & gratũ: contrà si terrea & sicca, id quod exhalatur, fumidum ac fuliginosum & acre, tactúq; triste existit. quod in externis quoque rebus fieri conspicimus. Nam dulcis aquæ calentis halitus blandus mitísque est & vaporosus: Cõtrà solidi alicuiꝰ corporis incensi fumosa est exhalatio, acrimoniã præ se ferens. Quum igitur substantiæ sint duæ, quarum vna iucũdo sit & grato calore prædita, altera molesto & tristi, pueri copiosam illam obtinent,

hanc

hanc qui vegeta ætate sunt & adulta, respectu scilicet ad totius corporis elementorum proportionẽ semper habito. Sed quòd tota hæc quæstio naturaliter magis explicetur, ab ipsis elementis tanquã à capite rem arcessere placet. Quatuor quum sint elementa vnde concreta corpora omnia suam temperationem sunt sortita, puerorũ corpus minimum in se terrenæ substantiæ obtinet, plurimum aëreæ & aqueæ: In iuuenũ contrà corpore terrena præpollet siccitas, minor inest aquea & aërea substantia: in tantum vt si ignem quartum elementum pari portione in ambobus statuamus, ita vt simi liter calida esse dicantur, non tamen similem in vtroque calidam substantiam esse dicemus, quum humida sit puerorum substantia, sicca iuuenum. Humida siquidé substantia est, quo tempore maximè natiuum abundat calidum: ex humido enim ortus est nostri principium: Sicca verò per aduentitium calidum esse solet. Quo fit vt recens nati pueri quia substantiam calidam aqueam & aëream plurimam participant, plurimum innati calidi habere dicantur: Contra quàm in iis fiat tum qui vigentem florentémque, tum qui vergentem iam & inclina-

tam ætatem agũt. In ipsis siquidẽ quanto magis aquea illa & aërea substantia fuerit imminuta, auctior verò terrena facta, tanto minorem habent calidi insiti substantiam. Constare porrò inter omnes arbitror ex humida & aërea substantia plus deffluere quàm ex terrena, etiamsi vtraque similiter calidæ, quod ad earum duntaxat qualitatem attinet, existant. manifestò siquidem hoc in rebus etiam externis cernere licet. Neque enim ex corporibus simili calore prædi-tis, par æqualísque materia effluere, sed minimum ex siccis, plurimum ex humidis abire videtur. veluti ex oleo & aqua modicè calfactis plurimum effluere & dissipari cernes, ex ferro autem, ære & lapidibus minimũ. Proinde, aquã exempli gratia & ferrum pari inter se pondere ad solem feruentissimum exponere, si libet, ac deinde toto eo die transmisso eadem tute ad libram reuocàns ponderes, aquam profectò multò minorẽ redditam, ferrum verò sibi par omnino suíque simile comperies. Oleum pariter si placet cum ære, ferro & lapide conferre, illud multum imminui, suíque non paruam facere iacturam, hæc verò eadem qua erant anteà substantiæ mole persi-

stere

flere deprehendes. Si ab iſtis te ad ceram picémque & bitumen & reſinam conuertas, aliáque id genus quæ ſubſtantia plurima humida abũdant, etiam ea ſub ardente ſole cõſpicies multo magis conſumi & diffluere, quàm æs aut ferrum, aut alia ſimiliter ſicca corpora. Quare ſi alimento propterea opus habemus, vt quod ex corpore abiit effluxitq; inſtauretur ac reſtituatur, effluat autem plus ex humidioribus & aëreæ ſubſtãtiæ plus habentibus, hinc neceſſariò fit vt eiuſmodi corpora copioſiore alimento egeant: at eiuſmodi eſt puerorum corpus, humidæ ſcilicet & aëreæ multæ ſubſtantiæ particeps, non ſiccæ & terreņ, qualia eorum qui florente, & qui vergente, & qui ſenili ætate ſunt corpora. Quum igitur Hippocrat. propoſitum eſſet aphoriſticam hoc libro & compédioſam doctrinam tradere, non quo modo feci, rem explicauit, ſed pro eo quod dicere poterat, Qui creſcunt parem licet cum iuuenibus ſubſtantiam habeant calidam & igneam, at aquoſæ certè & aëreæ ſubſtantiæ plus habere fatendum, ita is dixit, Qui creſcunt calidum innatum habent plurimum, eadem opera nobis in memoriam eo-

rum ſubſtantiam redigens, & propoſitum demonſtrans. Nam quum plurimum humidæ & calidæ ſubſtantiæ habeant qui adoleſcunt, plurimum ex ipſis fluere & diſſipari, proptereáque plurimo egere alimentò eſt neceſſe. Alioqui corpus conſumi ait: idque bona ratione. Vbi enim plurimum eſt quod effluat, & paucum quod influat, hîc multum de ſubiecta ſubſtantia decedere & deperire eſt neceſſe. Quòd verò ait in ſenibus parum calidi ineſſe, id vtraque calidi ſignificatione accipi debet. Parum ſiquidem calidi, ſiue tu ad qualitatẽ ſiue ab ſubſtantiam id nominis accommodes, in ipſis ineſſe cernitur. Nam & qualitatis imbecillitas & ſubſtantiæ ineſt paucitas, ſi quidem adhuc memoria tenemus ea quę nobis ſuprà ſunt dicta. Propterea, inquit, paucis indigent ſuccendiculis, alimentum ſuccendiculum caloris fomitémve appellans, ſuam & aliorum ferè omnium celebrium Philoſophorum ſecutus ſententiam, qui inter omnia elementa animantium corpora conſtituentia, calorem vitę primarium auctorem eſſe arbitrãtur. Vt enim lucernarum flammula oleum pro pabulo habeat, ipſum tamen confertim

ſi affund

ſi affundas, extinguitur potius quàm alitur: eodem ſanè modo & ſenilis calor pro fomite & tanquàm ſuccendiculo quopiam habet cibaria, quibus tamen affatim & confertim congeſtis ſi obrutus fuerit, ne prorſus extinguatur metus eſſe debet, non aliter quàm ſi ſcintillæ ignis exiguæ lignorum ſtruem aggeras. Quod autem velut orationis clauſulam & appendicem addit, Propterea ſenibus febres non perinde acutæ fiunt, argumento & ipſum profectò eſt, quòd frigidum ſit ſenum corpus, quódque deceſſione maximè caloris natiui in igneum facta, febris committatur. Sed tantam poſſe ſenibus accidere caloris conuerſionem, vt ad eum qui in iuuenibus fit caloris mutationis gradum peruenire queat, res eſt factu imprimis rara. Copioſum ſiquidem calidum quàm longiſſimè quoquouerſum tolli, ſuccendíque poteſt, paucum verò non facilè, ſed cauſam quæ vt exuſcitaretur coëgit maximam fuiſſe oportet. Quare ferè fit vt non ſimiliter acutis febribus ſenes corripiãtur ac iuuenes. Ac ſi quando (quod rarò fit) ſeni febris accidat, qualis iuueni ſolet, ea omninò in perniciem ægrotantis finitur. Immenſita-

tem enim quandam causæ committentis indicat. Atque hæc satis erunt ad intelligendū & confirmanda ea quæ scripsit Hip. iis certè quidem qui natura nó fuerint peruersa. nam aduersus eos qui citra rationem reprehendere Hip. voluerunt, de quorum numero Lycus est, integrum scripsimus librum, in quo refelluntur ea quibus aphorismum conuellere conantur. Inscriptio libri est, Aduersus Lycum de eo quod nihil peccatū sit in eo aphorismo, cuius sit initium, Qui crescūt, plurimum habent germani calidi. Sed quia scriptis iam hisce commentariis mihi datus est Lyci liber, hoc loco ista addere, quæ priore editione non habebantur, non abs re fore visum est. Separatim verò edito libro refutaui, quæ Hippocrati Lycus obiecerat.

X V.

ΑΙ κοιλίαι χειμῶνος καὶ ἦρος θερμόταται φύσει, καὶ ὕπνοι μακρότατοι· ἐν ταύτῃσιν οὖν τῇσιν ὥρῃσι, καὶ τὰ προσάρματα πλείω δοτέον· καὶ γὰρ τὸ ἔμφυτον θερμὸν πλεῖον ἔχουσι. τροφῆς οὖν πλείονος δέονται· σημεῖον αἱ ἡλικίαι, καὶ οἱ ἀθληταί.

Intus coercitū, ideóque vegetiùs

Vētres hyeme ac vere natura calidißimi, & somni lōgißimi. Per ea igitur tēpora plus cibi ea dare oportet, siquidē plus natiui caloris habēt.

Qua

Quo fit vt copiosiore alimento egeant. argumento sunt ætates & Athletæ.

Non parum ad victus rationem constituendam conferunt tempora anni. Hyeme siquidem hominibus cibi appetentia maior, & eiusdem concoquendi facilitas: contrà fit per æstatem. Cuius rei causam adfert Hipp. ipse, quum cibi conceptacula hyeme & vere pronuntiat calidissima esse naturâ. Quid autem sibi Hip. velit per vocabulum natura, quódque hoc aphorismo non temerè sit adiectum, ipse paulò infrà exposuit his verbis, Innatus siquidem calor multus. plurimo itaque indiget alimento. Cibi igitur & sanguinis conceptacula, (τὰς κοιλίας Græci dicunt) hyeme & vere calidissima sunt, non simpliciter, sed naturali calore abundante calidissima, cuius quidem caloris substantiam superiore ostendimus aphorismo. Sed quamobrē per hyemem idem calor augeatur, causam etiam Aristoteles aëris antiperistasi acceptam retulit. In profundum siquidem corpus calor per hyemem circunstante extrinsecus frigore refugere atq; se recipere, quemadmodū æstate contrà per summum corpus ad cognatū externum expandi calorem solet. atq; eius ita

lorem intelligit, in sanguine & arteriarum spiritu contentum.

ſubſtantiam per æſtatem digeri ac diſſipari: retineri verò & cõſtringi per hyemem, atque altum ſubire cõtingit. Propterea concoctio quoq; hyeme ac vere melior, & exhæmatoſis, id eſt, chyli in ſanguinẽ mutatio, & nutricatio fieri ſolet. Addidit & aliud quiddã, quod tum quoque vſu venit, longiſſimos videlicet per ea tempora ſomnos eſſe, propter noctium nimirũ longitudinẽ. quæ res etiã non parum ad functiones naturales cõfert. Illud verò quod ad finem eſt appoſitũ, indicio eſſe poſſunt ætates & Athletæ, ſatis magno argumento eſſe debet cibi indigentiæ, vbi caloris adeſt abundantia. nam & pueri, quia calore abundãt, propterea copioſiore alimẽto egẽt, & mitigatum facilius concoquunt: & Athletæ quia motu & exercitatione corporis natiuum exuſcitant & augent calorẽ, ideò cibariis pluribus frui poſſunt. Atque abunde quod ad ſingularũ aphoriſmi partium explicationẽ attinet, ſatis diximus. Earum verò veritatem diligentius ſi quis diſpiciat, is hac oratione animantia omnia nõ complectatur, ſed excludat ea quæ ſubter terram in latibulis degunt. hæc enim quandiu ſub terra latitant, copioſiore alimento

non

non egent. siquidem sola se tolerant inedia. Quòd si alimenti tantum, quantū antequàm se sub terram abderent ingerere cōcesserimus, ipsum profectò malè cōcoquere fuerit necesse. nam quod frigidæ lauacro hominibus vsu venit, idem animalibus sub terra degentibus per hyemē solet accidere. Illi enim, si quidé corpus imbecillum nacti fuerint, refrigerari frigidæ lotione & læsionem accipere solent: si verò robusto & firmo sint corpore, calorem protinus in altum refugere & cogi, posteáque collectū, & multo quàm antea ampliorem redditū, ad externam remeare cōtingit corporis superficiem. Eodem modo animalium natura frigidiorum calor naturalis à frigore hyemali vincitur adeò vt propemodū extinguatur. Vnde ex ipsis complura mortuis non dissimilia, sine sensu vllo aut motu in suis latebris cernere est. Quædam etiam tali per brumam frigore omnino intereunt. Quibus verò tum sanguinis tum caloris adest copia maior, iis simile quiddam per hyemem vsu venit, quod propter frigidæ balneū robustis corporibus. ipsorū nanq; in profundum calor compelli colligiq; solet, non mehercle carnibus eo fugientibus,

& vna

& vnaquaque locum quem prius habebat, deferente, ſed vnà cum ſanguine eò ſe receptante ſpiritu. Tria porrò erant corpora, quæ noſtri ſubſtantiam primigeniam abſoluerent, ſpiritus, ſanguis, & ſeminalis humiditas. ex qua primo quidem ortu ſolidæ animãtis finguntur partes, vt in lib. de ſemine docuimus, poſtea vero in ipſis augmentatio & nutritio perficitur. Quòd igitur per hyemẽ melior fiat cibi concoctio, intrò ſcilicet ſanguine & ſpiritu in altum ſubeuntibus, neminẽ latere puto. neque enim ſolùm hoc dicit Hipp. ſed etiam quòd cibum capere oporteat copioſiorem. Per hæc enim, ait, tempora hoc eſt hyemem ac ver ad comedendum plura dare oportet. Sed forſan quærat aliquis, ſi per hyemem è corporibus parum defluat & foras digeratur diſſipetúrq;, quî fit vt tum corpora multo egeant alimẽto? ſiquidẽ definitur nutritio, eius quod vacuatum eſt inſtauratio. Vnde fit vt alimẽti menſura ad proportionem ei quod corporis perſpiratu diſcuſſum diſſipatúmque eſt, reſpõdere debeat. At verò per hyemem non ſolùm nos melius cibos coquere, ſed etiam paucis contentos perfrigerari, indéque detrimentũ accipere: cõtráque

que plures si assumam, in nullum propterea nos plethoricum morbum incidere, vel ipse rei euentus apertè testatur. Atque huius rei causam inuestigandam in medium proponamus. Neque enim contra Hippoc. solùm, sed alios quoque omnes repugnare eiusmodi quæstio videtur. Siquidem eo perspiratu qui per occultos & sensum fugiétes fit cutis exiles meatus, animantium digeri corpora nemo non fateatur. Nam inde ipsa vacuari fit manifestum, quia continenter alimento opus habeāt. Alioqui si de nó stro nihil decederet fluerétve assiduè, sed pristina semper eadem seruaretur substantiæ nostræ moles, nulla profectò nobis sumendi alimenti esset necessitas. Hoc igitur loco reputare licet, tametsi cæteri omnes tanquàm deprehensi hæsitent hac quæstione proposita, non habentes quod respondere debeant: Hippocrati tamen esse eiúsque sectatoribus ad soluendum facillimam. Neque enim aliud quicquam præter calidum hoc innatum, quo de nunc agitur, animal ab initio finxit formauítq;, non aliud postea ad iustam magnitudinem perduxit, non aliud denique ad finé vsq; vitæ alit ac sustentat. Siquidem omniũ actionum

natus

naturalium causa existit. Quum igitur idipsum hyeme fiat copiosius, cibi profectò appetentiam coctionémque augere, plus sanguinis cumulare, corpus crassius habitiúsque efficere, denique modis omnibus ne alimenti inutiles reliquiæ in corpore retineantur, prouidere putandum est. nam calor ille nostra vndique ambiens corpora, nõ quæ restant solùm superflua, sed promiscuè omnia vacuat, vnà cum iis quæ inutiliter in animantis corpore redundant, etiam ea quæ in eo secundum naturam se habent digerens eo vacuandi genere, quam ἄδηλον διαπνοὴν, id est obscurũ & nostros sensus latentem cutis perspiratum vocant medici, cuius auctor est calor hic natiuus. neque enim secundum Hipp. præter hunc aliud quicquam est animantium natura. quam quidẽ naturam in libris de facultatibus naturalibus non solũ appetere & conficere & agglutinare particulis suum cuique & familiare alimentũ, sed huius quoque inutiles reliquias digerere & foras expellere demonstrauimus. quãtóq; fortior calor insitus fuerit, tanto magis sensum eiusmodi cutis perspiratio fugit. ideóq; sudores præter naturam esse dicebat Diocles, quòd ritè omnibus

nibus in corpore diſpenſatis, probéque coƈto à natura & viƈto cibo, nequaquã per cutem humor qui ſenſu percipiatur excerni debeat. nã ſudores ij, quibus per balnea, & vehemẽtes exercitationes con citatóſq; corporis motus, & calores æſti uos toti manant homines, cauſas conſequuntur violentas. Reƈtè igitur in animantis corpore omnia hyeme gerũtur, ſiquidẽ ea ſit moderatior. Nã immoderatas cœli intempeſtates ipſemet Hipp. in ſequentibus damnat. Bellè autem geri omnia in animali per hyemem ſatis indicat naturæ per id temporis operum robur. nam & cibus optimè coquitur in ventre, quia plurimus ineſt naturalis calor, & corporis recrementa longioribus ſomnis repurgantur, nonnulla per cutim quæ exaƈtè tenuata fuerint, quædã efflatu, qualia quæ halituoſa ſunt & vaporoſa, alia per vrinas, quæ craſſiora. In ipſis enim multo copioſius quàm per æſtatẽ ſedimentum cõſpicitur, atque ipſa adeò tota vrina per id tempus auƈtior multò fieri ſolet. Iam verò corpora alũtur magis, & craſſiora habitioráq; fiũt hyeme, & ſanguinis probi cumulant copiã, modò ratione viƈtus non vtantur omnino improbanda. nã ſi corpus noſtrũ prope-

modum

modum sanguine exhauriri attenuarique & imminui per autumnum, idémq; excipientem hyemem succo & sanguine incorrupto,& corpulentia replere fueris recordatus, tum demum facultatis nos gubernantis vim intelliges, qui vtique est calor natiuus: qui si largo alimento non fruatur, is primùm à frigore ambiente tam eo quod extrinsecus corpus afficit, quàm quod inspirantes ducimus, vincetur: deinde vnà cum eo cibariorũ quoque debilitata coctio, probíque sanguinis generatio, & animantis partium nutricatio & excrementorum vacuatio parum procedent. Si verò quantum alimenti subigere vinceréque potest,benignè ei ad fruẽdum detur, indè adauctus facilè quæ modò commemorauimus in corpore animalis perficiet. nam quòd ex cibi copia,quæ nõ solùm in ventriculo, sed in venis quoque,singulísque adeò animantis partibus probè concoquatur conficiatúrque, vnusquisque carnosior multo habitiórque fiat, & copiosiore quàm antea abundet sanguine, satis id ostendit quod homines nõ in seipsis solùm, sed in equis quoque experiẽtia certum cõpertúmq; habent. Siquidem ipsi postremo vere,antequàm æstas incipiat,

& ſibi & illis ſanguinē minuunt, recordati ſcilicet morborū quibus vbi derepentè calores æſtiui aduenerint, corripi ſoleant. Æſtatis ſiquidē ardores ſanguinem amplificant & fundunt & velut quandam eius ebullitionē & feruorem excitant, adeò vt qui moderatior antea venis facilè capiebatur, amplius cōtineri nequeat, ſed aut rumpat aut erodat: quúmq; immoderatius in corporis partem quampiā, quæ cæteris ſit imbecillior fluxerit, phlegmonē excitat aut eryſipelas, aut eiuſmodi quēpiā in ea morbum cōmittit: nam plures & grauiores quàm ſint plethorici morbi ex humorū fuſione oriūtur. Quæ omnia ad probationem eorū faciunt quæ hoc aphoriſmo docuit Hippoc. quód ue non ſolùm per hyemem poſſimus cibos plures con coquere, ſed pluribus etiā indigeamus. Siquidem pro caloris natiui copia ciba ria ingerere oportet, niſi aliquādo vt di xi, aëris nos ambiētis calore ſoluta natu ra de cibo demere cogat. Quapropter de vere, quia indiſtinctè locutus eſt, ego iam diſtinguam. Primū veris initiū hye mi potius quàm æſtati ſimile eſſe, finem contrà æſtati nó hyemi ſimilem exiſtere. deinde ſæpenumerò frigiditate hye-

mem, interdum calore æstatem referre Suis itaque primis partibus si quandò frigidum fuerit, eandem quam hyeme cõstituemus victus rationem. Postremis verò si calidius interdũ sit, eandẽ quam æstate: media autem temperie si existat victus rationem tenebimus tempestati præsenti respondentem. Atque hæc omnia de ratione viuendi eorum qui secunda sunt valetudine dicuntur, deinceps de ægrotantium victu edisserit.

X V I.

Ὑγραὶ δίαιται πᾶσι τοῖσι πυρεταίνουσι ξυμφέρουσι, μάλιστα δὲ παιδίοισι, καὶ τοῖσιν ἄλλοισι τοῖσιν οὕτως ἐθισμένοισι διαιτᾶσθαι.

Victus humidus cum febricitantibus omnibus vtilis, tum pueris maximè, atque alijs qui tali victu consueuere vti.

Superioribus Aphorismis quantum cibi dare conueniat docuit, nunc qualem esse oporteat edisserit, perquàm breuiter multa & vtilia perstringens quæ artis sunt propria. Primùm quo modo febricitantes alere conueniat: deinde salubris victus indicationes in iis quidem quæ sunt præter naturam contrarias, in iis verò quæ secundum naturam habent, similes sumere oportere.

tiam in febre quia calidus ficcúsq; morbus eſt(eſt enim natiui caloris in igneū declinatio) humidum imperat victum. his verò qui natura ſunt humidiore, ſiue id ratione*ætatis, ſiue conſuetudine fiat, non contrarium victum, ſed familiarem inſtituit. Eorum ſiquidem naturam ſeruare oportet per humida, non vt morbos tollere per*cōtraria. Cæterùm qui febrem cum hydrope coniunctam in medium proferentes, ſe propterea aphoriſ. Hippoc. reprehendiſſe putant, quia talis affectionum colligatio nō humidum, ſed ſiccum victum requirat: ij profectò mihi in arte curandi caput imprimis neceſſarium ignorare videntur. quod vtique nos in ea tractatione, quæ methodus therapeutica inſcribitur, pluribus explicauimus, vnumquemque ſcilicet morbum ſimplicem, propriam & peculiarem poſtulare curationem, colligatos verò quatenus inter ſe ſunt implicati, eatenus communem habituros curationis indicationem: nobis videlicet vel obſiſtentibus & repugnantibus ei qui magis vrgeat, interim tamen prorſus non neglecta alterius curatione: vel ambobus pari ſtudio auxiliantibus. Nihil autem intereſt, ſiue tu hy-

Niſi exceſſū habeat.

neque enim ſenectus frigidu, ſed calidu benè afficitur.

dropis quę febrem coniunctam habeat, siue pleuritidis quæ cũ sanguinis excreatione affligat, meminisse malis. Siquidẽ pleuritis & sanguinis reiectio contrarias exigunt curandi rationes. qui affectus si cui simul acciderint, ei qui vrgere videbitur magis obsistendũ, altero tamen non neglecto. Si itaque febricitet aliquis & simul hydropica affectione laboret, nos ad vtrumque affectum contrariam curationem flagitantem respectu habito, ambobus solerter & ingeniosè obsistemus. quod in cæteris colligatis morbis facere consueuimus. Neque igitur nos tale aliquid aduersus Hippo. sumus dicturi, neque cũ eo qui dixerit diutius rixaturi. Si quid verò nominatim hoc aphorismo dictum non est, cuius cum iis quę dicta sunt idem fit iudicium, dictum id quoque potestate fuisse putandũ. Aetatis enim meminit & consuetudinis, vnde tu & naturalis temperamenti, & partis anni & regionis meminisse facilè potes. quæ ipse interdum Hippocra. adiungit, interdũ vnius aut alterius mentione facta, reliqua quia eiusdem cum aliis naturæ sunt & ordinis, silentio prætermittit. Ex quibus etiam sumuntur indicationes, quemadmodum ab ætate

& morbo

& morbo peti suprà diximus: quæ scilicet inculpata sunt nobis victu temperationi simili seruantibus: quæ verò reprehensione non vacant, contraria victus ratione emendantibus. Verùm de omnibus indicationibus exactius in libris methodi curandi sumus locuti.

XVII.

Καὶ οἷσιν ἅπαξ ἢ δὶς, καὶ πλείω ἢ ἐλάσω, καὶ κατὰ μέρος. δοτέον δέ τι καὶ τῇ ὥρῃ, καὶ τῇ χώρῃ, καὶ τῇ ἡλικίῃ, καὶ τῷ ἔθει.

Quibus etiam semel ne an bis, & plus minúsve & gradatim præbere cibum conueniat spectandum. Dandum verò aliquid tempori, regioni, ætati & consuetudini. *De modo dandi cibi.*

Suprà de quãtitate & qualitate victus verba fecit, deinceps quo modo eũdem dare conueniat docet: neque enim satis est nosse huic plus minúsve dandũ, aut alimento vtendũ desiccante aut humectante, sed semélne an sæpius in die aut nocte conueniat cibum apponere, cõsyderasse plurimũ interfuerit. Huius autẽ rei indicationẽ tum ab anni parte, tum ætate, tum consuetudine sumit: quod etiam in quantitate qualitatéque victus faciendum esse iubebat. Nam primæ dandi cibi modi indicationes à morbo ipso & ægrotantis viribus sumi debent.

deinde etiam ab ætate, tempore, consue tudine, cęterísque eandē rationem sortitis. Propterea Hipp. ipse illud addidit, dandum verò aliquid tempestati, regioni, ætati & consuetudini: manifestò per orationem illam, dandum verò aliquid, ostendens se neq; totum neq; maximum ab eiusmodi petere: nam siue sæpè, siue rarò, siue etiam omnino alere oporteat, tum à morbo, tum ab ægrotātis viribus primùm ac præcipuè sumi debet: deinde etiam à tempore, ætate, & similibus. Nā si ægri vires fuerint infirmæ, & corporis affectus sit ex humorū corruptione, aut defectu ortus, alimenti parum & sæpius dabimus ita affectis. parū quidem, quia vniuersim magnā copiam virtus infirma ferre non potest: sæpius autē, quia multis affectus indiget. nā & adiectionē defectus, & attēperationem, τὴν ἐπίκρασιν Græci dicūt, corruptio postulat. Si verò laborantibus viribus humorū nō adsit inopia nec corruptio, sed symmetria & modus humorum naturaliter se habentium, aut etiā abundātia, tum & rarò & parum cibi prębebimus, multóq; magis si cùm humorū copia adsit viriū robur. Cōtrà si virtus valida cū defectu aut deprauatione humorū sit cōiūcta, & mul-

ta cib

ta*cibaria & ſæpè ſunt ſic affectis adhibenda, nimirum multa exigẽte affectu, & ea concoquere & euincere potente virtute. Quòd ſi tum fortè per paroxyſmos ſæpe dare non liceat, ſed dando cibo raras ipſi præbeant occaſiones, tum multum & raró dandum erit. Verùm ſi cum plethorica affectione virtus valida exiſtat, raró & parum dandũ erit. quanquam enim virtutem cibi coctricem habemus robuſtã & validã, quia tamẽ affectio multũ non poſtulat, par profectò fuerit parum exhibere. Ad hunc igitur modum tum ex morbo tum ab ægrotãtis viribus indicationes quo modo cibũ dari conueniat, ſumere oportet. Ex tempore verò, ætate, conſuetudine & ſimilibus indicationes ſic erunt petendæ: Æſtiuo tempore ſi ſolam eam tẽpeſtatem ſpectes, ſæpè & parum dandum, quia & acceſſione alimenti maiore indigent, vt pote per id temporis cute perſpirabili exhauſti, & quia vires ſolutæ ſunt & deiectæ. Per hyemem verò multũ dãdum, quia vires validæ, ſed non ſæpè. Neque enim valde multa adiectione egent ægrotãtes. quippe qui per eam tempeſtatem non multũ inaniãtur. nã eos qui ſecunda ſunt valetudine, per hyemẽ abũ-

** Hinc colige in peſtilente febre, & Hiſpanica lue & ſimilibus ex incipiẽte corruptione citra plenitudinẽ morbis (nã & plenitudo, & abſoluta corruptio vacuationem potius quã a cibo tepe rationem poſtulant) & ſæpe et multum alendũ eſſe forti exiſtẽte virtute. Contrà verò morbis à cacochymia & cruditate, aut plenitudine ortis, quò virtus fortior fuerit, eo parcior vi*

[..]bus esse debet. De his enim scriptus est Aphorismus. impura corpora quo plus alas eo magis laedas.

dè satis vacuari suprà demonstrauimus, quia copiosum habeāt innatū calidum. Medio autem adhuc verè, & multo magis quo æstati propius fuerit, & paucis eduliis ex magno interuallo alere conuenit. Siquidem videntur per hanc tempestatē non longè à plethorica affectione abesse, propter fusionem humorum qui superiore hyeme in corpore collecti ac dēsati fuerāt. Quēadmodū igitur plethoricis morbis si virtus fortis fuerit, alimenti parum & ex magno tēporis interuallo damus: sic tempore verno in iis præsertim qui febricitant, faciendum, de quibus nūc agit Hipp. nam suprà de sanorū viuendi ratione egit. Superest Autumnus, qui morbis ex humorū corruptione natis similis est. Quare qui eo tēpore febricitant, probi alimenti assidua adiectione indigere solēt. quib⁹ si fortis adsit virtus, & sæpè & multū: si imbecilla, parū & sæpè daturi sum⁹. Eodē pacto ab ætate etiam, consuetudine & regione possis indicationes petere, ad duos illos primos scopos eas redigens. siquidem enumeratorum vnumquodque vel virtutem firmam infirmámve, vel corpus plethoricum, aut egenum, aut cacochymum reddit.

XVIII.

Θέρεος καὶ φθινοπώρου σιτία δυσφορώτατα φέρουσι, χειμῶνος ῥᾷστα, ἦρος δεύτερον.

Æstate & Autumno cibi copiam ferunt difficillimè, Hyeme facillimè, Vere minus.

Non eadem de re bis, vt tibi videri queat, disseruit, cum paulò antè aphorismum illum scriberet, cuius initium, Ventres hyeme ac vere naturà calidissimi, & rursum nunc cũ inquit, æstate & autumno cibi copiam ferũt difficillimè, hyeme facillimè, minus vere. Sed cum ad victus mensuram inueniẽdam & alimentis vtendi modum tam iis qui secunda quàm qui aduersa essent valetudine, quãdam ab anni partibus indicationem sumere vellet, non abs re vtrobiq; eorum temporũ vnde indicatio peteretur fecit mentionem, illic plus cibi hieme sanis hominibus dandũ esse demonstrans, quia calidũ insitum per id tempo ris sit copiosius, quod vtiq; ali oporteat: nunc verò etiamsi ipsis cibi multũ simul præbeas, nullam inde noxam capturos ostendens: facilè siquidẽ omnes hyberno tempore cibi copiam, æstiuo difficulter ferũt. Vnde fit vt per hyemẽ rarò & multum esitare concedamus, per æstatẽ

verò quia difficulter cibaria ferũt, quòd calor natiuus qui ea coquere & perficere debet, paucus habetur, ne vniuersum multúmq; demus modis omnibus cauẽdũ, sed & sæpius & parũ cibi capere per mittendũ est. Nã corporis affectio similis morbis defectu ortis additione eget. Sic igitur hyeme habent & æstate. Ex aliis verò tẽporibus autumnus æstatem cõsequitur, vt hyemẽ ver. Ac causa quidem est manifesta. Siquidẽ corpora autumno refrigerari, cogi & densari, vere laxari, raráq; fieri incipiunt. His igitur de causis non idem his de partibus anni præceptũ tradidit, vel eo nomine quòd in superiore illo aphorismo sermo Hip. fuerit de iis qui secũda sunt valetudine.

X I X.

Τοῖσιν ἐν τῇσι περιόδοισι παροξυνομένοισι μηδὲν διδόναι, μηδ᾽ ἀναγκάζειν, ἀλλ᾽ ἀφαιρέειν τῶν προσθεσίων πρὸ τῶν κρίσεων.

Quibus per statos circuitus accessiones fiunt, nihil dare, nec cogere, sed demere ante indicationes.

Quum tribus capitibus tota victus ratio cõprehendatur, quantitate, qualitatéq; ciborum & ipsis vtendi modo, nihil nobis ad priora duo capita accessionum commemoratione opus erat: ad tertium

autem quia ab ipsis accessionibus vtilitatem aliquã percipere possumus, propterea opportunè in tertio capite earũ meminit Hip. siquidem præcipuè paroxysmi indicant tempora cibi singulatim præbẽdi, in iis duntaxat morbis in quibus stato tempore, id est in orbẽ redeũt accessiones. Propterea Hipp. ipse dixit, Quibus per status circuitus redeunt accessiones nihil dandũ: quippè qui certò sciret alios etiã morbos esse in quibus paroxysmi repetant, sed nõ in circuitũ, id est nõ certo statóq; tẽpore. In his enĩ ad amussim inuenire tẽpus dando cibo accommodũ vix possimus: at in quibus certi sunt & stati paroxysmi, ipsorũ sunt cibo præbendo vitanda principia, id est videndũ etiam atq; etiam ne iam præsente aut quamprimùm futuro paroxysmo alamus ægrotum. Iam verò illud ante iudicationes, vel pro omnibus absolutè paroxysmis, vel pro iudicationibus propriè dictis, vel deniq; pro vigore ipso accipere possis. vera siquidem sunt hæc tria. ad propositũ tamen magis conueniat, si iudicationes pro paroxysmis absolutè acceperimus. nam de vigore suprà dixit: in quo de iudicatione quoque dixisse videri queat, maximã siquidem partem

Crisis bona omnis in statu.

partem in vigore fiunt iudicationes.

X X.

TA κρινόμενα καὶ τὰ κεκριμένα ἀρτίως, μὴ κινεῖν, μηδὲ νεωτεροποιεῖν, μήτε φαρμακείῃσι, μήτ' ἄλλοισιν ἐρεθισμοῖσιν, ἀλλ' ἐᾷν.

Quæ decernuntur decretáve sunt iustè, nec mouere, nec aliud quicquam nouare seu medicamẽtis, seu alijs irritamẽtis fiat, sed omittere.

Finita de diæta oratione, iá ad aliud caput transit, in quo docet quæ circa ægrogantem gerenda sunt omnia naturæ interdum permittenda, nobis circa aliud nihil quàm victus rationem ordinandam occupatis & satagentibus: interdum verò non omnia naturæ relinquenda esse, sed nos quoque agere aliquid oportere. Vbi igitur inquit, fit, factáve iam planè crisis est, omnia tum naturæ permittere, nec nos quicquam nouare oportet: vbi verò imperfecta crisis est, id quod deest addere cõuenit. Idem quoque dicebat in libro de humoribus, his verbis, Quæ perfectè iudicantur ne moueas, nec medicamentis aliisve irritamentis quicquã noui moliaris. Nam quod hîc ἀρτίως dixit, in eo libro parua
ἀπαρτίζω nominis mutatione ἀπάρτι nominauit,
verbũ. vn- quod aduerbium apud alios quoque veteres

teres hac significatione reperire licet, vt τὸ ἀπαρτὶ pro ἀπηρτισμένως καὶ ὁλοκλήρως καὶ ἀνελλιπῶς accipiatur, id est absolutè, iustè, integrè & planè in qua significatione etiam τὸ ἀπαρτίως nunc vsurpatur ab Hipp. Neque enim pro diebus paribus intelligi potest. siquidem mēdacij apertè cōuinceretur qui diebus paribus si facta esset fierétve crisis, nihil in his nouādum esse arbitraretur. Iā verò nec pro nuper accipere possumus in hac oratione, quod luce clarius apparet ex eo verbo quod subsequitur neque enim illud, Quæ decreta sunt absolutè dixit, sed quæ decernuntur & quæ decreta sunt. Huius autē orationis pars vna, nempe quæ decreta sunt, aduerbio huic ἀρτίως pro nuper iuncta, consentaneum fortè sensum reddiderit. altera verò, hæc scilicet, quę decernuntur, nullo prorsus modo ipsi accommodari potest: quod profectò rei ipsius euidentia constat. Neque enim si quid paulò antè est decretum, protinus hoc immutandum non venit, sed si perfectè & consummatè & integrè fuerit decretum, tum qui nihil nouādum esse dixerit, à vero haud aberrauerit. Quòd si aliquid ad perfectam crisim deesse videbitur, id addendū erit, nostráq; opera supplend

de τὸ ἀπηρτισμένως aduerbium factum, ita rem absoluere significat vt nihil desit, nec redundet.

plendum. Nam quæ poſt criſim relinquuntur, recidiuos morbos faciũt. Quęnam igitur perfecta erit & conſummata criſis? an in qua videlicet omnia rectè geſta fuerint, nec vllus criſis perfectè numerus abfuerit? Primũ enim melior quæ vacuatione, quàm quæ abſceſſu fit, deinde quæ infeſtantem & redundantẽ humorem, quàm quæ aliũ quempiam vacuat, melior. Tertiò quæ ex directo, quã quæ aliter fit, laudabilior. ſic eã appellat quæ recto fit vaſorũ proceſſu & directione. Quartò quæ euphoriã habet, id eſt tolerata eſt facilis. Quintò quæ cũ humorũ noxiorũ coctione & die critico fit. Hæc enim omnia ſi adſint, omnibus numeris abſolutã perfectãq; criſim fore eſt neceſſe. vnũ verò ex iis aut plura ſi abfuerint, nõ iã exacta & perfecta criſis eſſe poteſt.

Bonæ Criſeos conditione.

X X I.

Α Δεῖ ἄγειν, ὅκȣ ἂν μάλιστα ῥέπῃ, ταύτῃ ἄγειν, διὰ τῶν ξυμφερόντων χωρίων.

Quæ educere oportet, quoquo maxime vergere videbuntur, ducere, vijs ac locis vtiliter eò ferentibus.

Quænam tãdem ea ſunt quæ ducere oportet? videlicet quæ nec decernuntur nec decreta ſunt perfectè. quæ Hipp. per quam partem euacuare cõueniat docet,

ſcopum

ſcopum nobis geminum proponẽs, tum partis ipſius naturam, tum humoris momentum, ſeu ad motum inclinationem. quoquo enim locorũ commodorũ vergere videbuntur, eà ducere oportet. Cómoda verò vacuationibus loca ſunt inteſtina, venter, veſica, vterus, & cutis vniuerſa, adhæc palatũ, nares: quũ videlicet cerebrum libet repurgare, aut ſanguinis per nares eruptione criſis fit, præſertim ſi καθ' ἴξιν, id eſt, directò ad locũ affectũ fieri contingat. nã quæ contrà fit ſanguinis eruptio, mala. Fiunt autem in loca in quæ non conuenit infeſtantium humorum inclinationes, quum ea vel principalia ſunt naturà, & maior ex ipſis noxa futura eſt, quàm vllũ eſſe poſſit morbi ita terminati operæ pretium: vel quũ ex ſe nullam habent ad excernendum viam. exẽpli gratia ſi quid in iecore malè nos habet quod vacuari debeat, eius ad excretionem commodæ ſunt viæ geminæ, quarum vna per ventrẽ fert, cuius ipſius aptior quæ deorſum quàm quæ ſurſum ad vomitũ agit. altera per renes & veſicam ducit. verùm ea quæ in pulmonem, thoracẽ, & cor euehit, cómoda nequaquam eſſe poſſit. Diligenter itaq; medicum oportet naturę motũ & inclinatio-

nem

nem obseruare, quæ si ad loca commoda fiat, ei seruiendum est & auxiliandum, si verò modo contrario & incommodè, eam prohibere, simúlque reuocare oportet.

XXII.

ΠΕπόνα φαρμακεύειν καὶ κινέειν, μὴ ὠμὰ, μηδὲ ἐν ἀρχῇσιν, ἢν μὴ ὀργᾷ· τὰ δὲ πλεῖστα οὐκ ὀργᾷ.

Concocta maturáque medicari ac mouere, non cruda: nec per initia, nisi suoptè cieantur impetu: id quod perrarò fieri solet.

φαρμακεύειν verbum vsurpare solet Hippoc. pro eo quod est medicamento purgante vti. ὀργᾷν verò, id est ad coitum incitari, ab animantibus concitatis in venerem translatum est ad humores. quēadmodum enim animalia semel libidine incensa abstinere non possunt, titillata quodāmodo & impulsa & stimulata ab eiusmodi affectus impotētia: sic sæpe numerò humores dum motu feruntur concitatiore, & de parte vna in alteram fluunt, morbi statim initio hominē angunt concitantes & titillantes, nec quiescere sinūt. Tales ergo vacuare oportet, hoc est qui mouētur & quoquouersum feruntur per corpus & fluunt. Qui verò parte corporis quapiā firmati impactíq; sunt,

ſunt,eos nec medicari,nec vllo alio auxilio mouere oportet,priuſquã cocti fuerint.Tunc enim primùm naturam ipſam habemus vacuationis adiutricem.ſiquidem ipſa poſt coctionem apertè videtur humores ſecernere & quod ſuperuacaneum eſt expellere.quo tẽpore criſes fieri conſueuêre.Quæ quidẽ natura ſi perfectè moueantur, medicamẽto locus nõ eſt:ſi verò intra modum & languidius agat,id quod deſit,medicamento ſupplendum:quo vtriuſque & naturæ expellentis & medicamenti trahentis operâ fiat humoris moleſti vacuatio. Demonſtrauimus ſiquidem in commentariis quos de facultatibus naturalibus ſcripſimus, quaque corporis parte naturã quatuor adhibere poteſtates,tractricẽ eius quod parti eſt familiare & conueniens, retentricem item & coctricem eiuſdẽ,& quartam eius quod alienũ & ſuperuacaneum exiſtit expultricem. Ibidem quoque ſingula medicamẽta ſibi familiarem & proprium humorem attrahere oſtendimus. Iam verò illud rectè Hippocra.ad finem aphoriſmi addidit,id quod perrarò fieri ſolet. Nam hoc licet experiẽtia diſcere, perrarò humores aliâs in aliã atq; aliam partem transferri & fluere. ſæpius nam-

que fit vt quiescant, & parte quapiã firmati tandiu maneant, donec toto morbi tractu* cocti tandem expellantur, ita morbo soluto. Vnum restat quod sciri velim, Aphorismum hunc in quibusdam exemplaribus non scribi, in libro tamen de humoribus scriptum inueniri in omnibus codicibus.

Toto morbi tempore coctio fit ad crisim vsque, sed in augmẽto se prodit, & in vigore perficitur. vnde tã in vigore quã augmento purgare liceret, nisi prohiberet in vigore symptomatum vehementia.

XXIII.

Τὰ χωρέοντα μὴ τῷ πλήθει τεκμαίρεσθαι, ἀλλ' ὡς ἂν χωρέῃ οἷα δεῖ καὶ φέρει εὐφόρως. καὶ ὅκου δεῖ, μέχρι λειποθυμίης ἄγειν, καὶ τοῦτο ποιέειν, ἢν ἐξαρκέῃ ὁ νοσέων.

Quæ vacuantur multitudine metienda non sunt: sed si quæ oportet vacuentur, & facile ferant. Atque vbi ad animi deliquium educere conuenit faciendam, si ægrotus par esse posit.

Seu sponte naturæ, seu nostra opera vacuatio fiat, ei omninò modum mensurámque statuisse oportet. Quemadmodum enim molestum humoré pro qualitatis ratione vacuare oportet, sic profectò vacuationis quantitatem, humoris vexantis copiæ respondere par est. Sed qualitatis indicia & notas suprà dixim⁹, quum aphorismum interpretaremur, cuius est initium, In turbationibus ventris. quantitatis verò nullum tale signum dicere possumus. Quare quũ de ipsa ageret

ret Hippocr. τὴν εὐφορίαν, id eſt leuius ſi inde habeant ægroti, eius nobis iudicandæ normam & regulam dedit. Nā ſi redundans vacuetur humor, tum leuius, tum facilius habere ægrotantem: contrà ſi ex iis qui naturaliter habent aliquis educatur, tũc vires ſolui & laborare, ipſúmque ægrotum grauitatem ſentire eſt neceſſe. Quo fit vt vulgari ex prima ſtatim vacuandorũ ſpecie cõiectandæ quantitatis modo minimè debeamus animũ aduertere, ſed duobus potius commemoratis indiciis, ſi & qualia oportet, & cum euphoria, id eſt ferendi facilitate vacuentur. Quod in litera deinceps ſequitur, Atque vbi conuenit ad lipothymiam ducere, id recte quidem eſt dictũ, ſed eius vſus aſcribēda ſunt indicia. Quæ quum Hippocrat. non dixerit, quantum ipſi experientia & ratione ſumus cõſecuti, affectus eos in quibus ad lipothymiã vſque vacuare conueniat docere conabimur. Ac primùm quidem ad quamvſque intelligat lipothymiã ducere oportere, non abs re fuerit definire. neq; enim eas dicere lipothymias putandũ, quæ ægrotantibus dum aut venæ ſectionem, aut eiuſmodi aliud auxiliũ reformidant, accidere interdum ſolent: nec quum in ore

ventriculi quidã humores mordaces & vellicantes, qui vel prius in eo fuerint collecti, vel dum auxiliũ ipsum adhiberetur, in ipsum confluxerint, lipothymiam committunt: siquidem etiam tum animo linquuntur. Sed eiusmodi lipothymia non satis apta fuerit vacuationis modi regula, quippe quæ intẽpestiuè accidat interdũ. quod febricitantibus quoque nonnullis vsu venit inter exurgendum & desidendum sæpius animo defectis: propterea ipsis resupinis iacentibus venã aperire solemus. Ea igitur quæ vacuatiõis ratione interuenit lipothymia, sola nunc Hippocrat. est dicta, ipsa modus & mensura existens vacuationis: quę in maximis inflammationibus, in febribus ardentissimis & vehementissimis doloribus fieri debet. Verũ (quod & Hipp. quoque ipse admonuit) nonnisi constantibus & firmis viribus ad tantam adgrediendum est vacuationem. Nam & ipsi vacuationes tales vehementer prodesse didicimus vsu frequentissimo. In febribus siquidẽ ardentissimis ad lipothymiã vsque phlebotomia illico totũ corporis habitum refrigerat, & febrem extinguit, atque etiã aluus quamplurimis solui & sudores manare solent. quo facto nonnulli

nulli febre omninò sunt liberati: aliis magnopere inde adiutis morbi vehementia est repressa. In maximis verò doloribus nullum præsentius noui remedium ea vacuatione quæ ad lipothymiam vsq; fiat, cum ea tamẽ distinctione vt intelligatur phlebotomiáne, an purgatione ad defectum vsque animi vti conueniat. quam rem demonstrauimus in commentariis quos de plebotome conscripsimus.

XXIIII.

Ἐν τοῖσιν ὀξέσι πάθεσιν ὀλιγάκις, καὶ ἐν ἀρχῇσι τῇσι φαρμακείῃσι χρέεσθαι, καὶ τοῦτο προεξευκρινήσαντας ποιέειν.

In morbis acutis raro, & per initia medicamento purgante vtendum est. Idque diligẽti cũ præmeditatione facere oportet.

Dixit pauló ante, concocta maturáque medicari & mouere oportere, non cruda, nec per initia, nisi sua instabilitate naturam ad excretionem stimulent, cuiusmodi perpauca esse: nunc etiam per initia morborum acutorum solum posse aliquando nos purgationem moliri vtilem docet. nam in diuturnis semper maturationem morbi expectare oportet: in acutis verò siquidem materia ad excretionem sui proritet & gliscat, initio etiã purgare licet: sed hoc ipsum cum magna

religione & circumspectione facere o-
portet. Vnde mihi Hippocrat. recte illud
addidisse videtur, Idque diligenti cum
præmeditatione & consideratione accu-
rata facere oportet. Nam siue diligen-
tem præmeditationem, siue ægroti præ-
parationē, siue recti quoad eius fieri po-
test iudicij expectationem, siue ex iis ali-
qua, siue etiam omnia intelligat, suam
certè religionem & cautionem in tali-
bus purgationibus apertè indicat. Neq;
enim parum impendet periculi, si quis in
mo[illegible]cuto malè medicetur, quòd pur
[illegible]dicaméta omnia facultate sint
[illegible]bris quatenus febris est & sui
[illegible]on quæ calfaciunt & siccant,
[illegible]ximè contraria, quę humectāt
[illegible]rant postulet. Non igitur pro-
[illegible]rē illum febrilem purgatio no-
[illegible](hanc enim scimus quan-
[illegible])sed humorum
[illegible]mine. Maiorem
[illegible]morum vacua-
[illegible]i oportet, quàm
[illegible] medicamentis
[illegible]sariò accipit. Ma
[illegible] esse continget,
[illegible] & noxius humor no
[illegible] quod vesiat vi
dendum

dendum primùm eſt, an qui ægrotat, ad eiuſmodi purgationem aptus idoneúſq; exiſtat. Nam qui cruditatibus ex multis, aut lentis aut craſſis eduliis abũdãt, quibus item flatibus ſunt diſtẽta hypochondria, aut vrina ſupra modum calida & ignea, aut aliqua ſubiectorum viſcerum ſuſpecta inflammatio, ij profectò omnes ſunt ad purgationes inepti. Hæc igitur abſint neceſſe eſt: deinde etiam ægrotantis humores quã poteſt fieri maximè fluxiles eſſe oportet, hoc eſt tenuatos eſſe, miniméque lentoris participes. apertos denique reſeratóſque eſſe cõuenit mea-[illegible] per quos purgatio fieri debeat, atq; [illegible] obſtructione liberatos. Nam iſta [illegible]q; nos prouidere & præparare ſole-[illegible] ſi quando purgare velimus. Atque [illegible]pſum eſt quod eo aphoriſmo tra-[illegible]ppocr. Corpora quæ quis purgare [illegible] fluxa & lubrica faciat oportet. Ve[illegible] acutis quum initio ſtatim vel cir[illegible] diem, aut non vltra ſecundũ, [illegible]ta inſtabilitate materia excre[illegible]ctet,) purgatione ſit vtendũ, [illegible]iuſmodi præparationi [illegible] fortè quiſpiam propi-[illegible]ccaſionem nãciſcatur, [illegible]nihil aut origani aut

tragorigani aut thymi aut pulegij, aut denique id genus humores tenuantium aliquid incoxerit. Quare non sine ratione dixit, in morbis acutis & rarò & per initia vsum fore purgatorij medicamenti, partim quia initio nocentes humores sæpè non citantur, partim etsi id fiat, æger tamen ad purgationem ineptus habetur: sed ne tẽporis quidem satis morbus ad ægrotantis præparationem nobis præbet.

XXV.

ΗΝ οἷα δεῖ καθαίρεσθαι, καθαίρωνται, ξυμφέρει τε καὶ εὐφόρως φέρουσι· τὰ δ' ἐναντία, δυσχερῶς.

Si qualia oportet purgentur, confert, & facilè ferunt: si contraria, difficulter.

Constat aphorismum hunc in eo contineri vbi dicebat, In turbationibus ventris, & vomitionibus quæ sponte naturæ fiunt, si qualia oportet purgentur, cõfert & facilè ferunt: Sin minus, contrà accidit. Sed quum hac in parte libri de purgationibus à medico instituendis disputaret, ac propemodum omnes ad id necessarias distinctiones recensuisset, hunc quoque sibi addendum esse putauit: in quo noui certè quidẽ nihil doceret, sed memoriam duntaxat eorum renouaret

quæ

quæ suprà alio loco de vacuationibus sponte naturę factis dixerat: vt totam de vacuando disputationem plenam absolutámque hoc loco relinqueret.

GALENI IN APHORISMOS,

Id est, selectas maximéque ratas Hippocratis sententias,

COMMENTARIVS SECVNDVS.

GVLIELMO PLANTIO Cenomano interprete.

I.

Ἐν ᾧ νοσήματι ὕπνος πόνον ποιέει, θανάσιμον· ἢν δὲ ὠφελέῃ, οὐ θανάσιμον.

Quo in morbo somnus laborem adfert, mortiferum est: Si verò leuationem, minimè est mortiferum.

Quòd ὁ πόνος laborem significet & læsionem, constat ex eo quod ipsi opposuit. ait enim, si verò leuationem adferat, minimè est mortiferum. Quum verò duplex sit ex somno læsionis genus, commune vnum, quum in principiis accessionum (quæ Græci ἐπισημασίας vocant, nos primum accessionis sensum & significationem primam dicere possumus) ęgroti dormiunt, alterum proprium, vt quum in morbis quibusdam in alio quopiam dormiunt tempore: de posteriore hac per somnum lęsione Hippo. loqui est existimandum. Prior enim illa, neque mortem, neque quicquam aliud magnopere reformidãdum indicat, vt pote quæ temporis naturã sequatur: siquidem accessionum principiis tum calor vniuersus, tum humores in profundũ corporis cogi solẽt, quemadmodum ipse nos docuit, multóque magis in quibus vel horror quispiam, vel rigor, vel vehemens est partium summarum refrigeratio. propterea ipsis si per accessionum initia dormierint, symptomata fiunt diuturniora, ægréque febres ad vigorem perueniunt, & si qua subsit viscerum inflãmatio, eam augeri est verisimile, & in ventrem si qui humores confluant, non perinde ac per

alios

alios somnos concoqui, sed plures cumulari & crudos permanere putandum est. Quam quidem ob rem vigilare tum ægrotantes iubemus, motum qui per vigiliam foras fit spiritus & sanguinis & vnà in ipsis caloris contenti, tanquam maximum præsidium ei motioni opponentes, quæ eorumdem intrò per accessionum fit principia. Quare qui eiusmodi læsionem id temporis fieri accessionis ratione dixerit, & eandem per vigiliam prohiberi, is non adsurdè fuerit locutus, qua quidem vigilia si ægroti priuati fuerint, damnũ sentiunt multo euidentius, non quòd altera propter somnum accedat lęsio, sed quia absit quę ex vigilia proficisci debuit vtilitas. Atque hęc ratio eorum est qui nullam accessionum principiis lęsionem ex somno conciliari putant, sed hoc ipsum solum fieri, vtilitatis videlicet quæ ex vigilia percipi poterat absentiam. Altera verò eorum est qui hoc etiam tempore somno læsionem fieri concedentes, doctrinam tamen nunc Hipp. tradi aiunt de iis qui in aliis temporibus dormiũt. quę quum manifesta ferè quædam comitatur vtilitas, tum verò in declinatione, maximè si somnum obrepere contingerit, ipsa est

multò

multò euidētiſſima.nam in ipſo etiā vigore interdū ſomnus apertè iuuat, nonnunquam etiam in ipſo incremento poſtremo, quod vtique vigori eſt proximū. Verùm omnium euidentiſſima vtilitas ſomni in ipſa morbi declinatione apparere ſolet. Vnde fit vt nocuus etiam ſomnus in vigore & acceſſionis incremento minus pernicioſus, in declinatione pernicioſiſſimus exiſtat. nam ſi quicquā quo tempore vtiliſſimum eſſe ſolet, id præter quàm quòd non iuuat, inſuper etiam lædat: meritò perniciē portendere arbitrādum. Ex ſomno verò quæ oriūtur læſiones, eiuſdem ſunt vtilitatibus contrariæ, exempli gratia, ſomno febris ſi nō ſoluatur ſed irritetur, ſi dolores recrudeſcant, ſi multiplicentur fluxiones & inflammationes augeātur. Iam nōnulli inter dormiendum delira etiam loquūtur, qui excitati poſtea in delirio diu perſeuerant. Dormientibus aliis comatis initium cótingit, id eſt, tam grauis ſomnus opprimit, vix vt puncti aut vellicati expergefiant. quæ omnia propter humorū malignitatem, id eſt, τῶν κακοήθειαν accidere putandum: quos calor noſter naturalis, ſi robuſtus validúſque exiſtat per ſomnos concoquere, ſi infirmior, ab illis vinci,
viſcer

viſceráque ipſa graueſcere, & enumeratis malis homo corripi ſolet. Siquidē foris eum qui vigilet calidiorem fieri contrà intus eū qui dormiat magis incaleſcere Hip. eſt placitum. quo nos docere voluit quod & quibuſdam aliis naturæ operū ſtudioſis hominib⁹ viſum eſt, pro natiui ſcilicet caloris intrò foráſve motione ſomnum fieri & vigiliam. Meritò igitur vbi calor hic in viſceribus collectus, auctores morbi cauſas ſuperare non poteſt, mortem denuntiat. qui tamē ſi ſuperet, nondum propterea certæ ſalutis eſt ſignum: niſi placet dicere, quod ad hūc affectum attinet ægrotum ſeruatum iri, qui tamē ab alio poſſit morbo interire. Nā ſi qua inflammatio prius in parte quapiā principe eſſe cœperit ſolutu difficilis, fieri tum poteſt vt qui ita affectus ſit moriatur. Quare nos quum ex ſomno læſio ali qua fuerit accepta, exitioſum ſignū eſſe, cùm vtilitas, nō exitiale dicere certò poſſumus. Porrò damna quædā ex ſomno capi in libris etiā Epidemiωn indicauit his verbis: In iis erant veternoſi ac deliri multi, qui ex ſomno tales facti erant.

OKου παραφροσύνην ὕπνος παύει, ἀγαθόν.
Vbi ſomnus delirationem ſedat, bonum.

Si

plendum. Nam quæ post crisim relinquuntur, recidiuos morbos faciũt. Quęnam igitur perfecta erit & consummata crisis? an in qua videlicet omnia rectè gesta fuerint, nec vllus crisis perfectè numerus abfuerit? Primũ enim melior quæ vacuatione, quàm quæ abscessu fit, deinde quæ infestantem & redundantẽ humorem, quàm quæ aliũ quempiam vacuat, melior. Tertiò quæ ex directo, quã quæ aliter fit, laudabilior. sic eã appellat quæ recto fit vasorũ processu & directione. Quartò quæ euphoriã habet, id est tolerau est facilis. Quintò quæ cũ humorũ noxiorũ coctione & die critico fit. Hæc enim omnia si adsint, omnibus numeris absolutã perfectãq; crisim fore est necesse. vnũ verò ex iis aut plura si abfuerint, nõ iã exacta & perfecta crisis esse potest.

Bonæ Criseos conditione.

X X I.

Α Δεῖ ἄγειν, ὅκου ἂν μάλιστα ῥέπῃ, ταύτῃ ἄγειν, διὰ τῶν ξυμφερόντων χωρίων.

Quæ educere oportet, quoquo maxime vergere videbuntur, ducere, vijs ac locis vtiliter eò ferentibus.

Quænam tãdem ea sunt quæ ducere oportet? videlicet quæ nec decernuntur nec decreta sunt perfectè. quæ Hipp. per quam partem euacuare cõueniat docet,

scopum

ſcopum nobis geminum proponẽs, tum partis ipſius naturam, tum humoris momentum, ſeu ad motum inclinationem. quoquo enim locorũ commodorũ vergere videbuntur, eà ducere oportet. Cõmoda verò vacuationibus loca ſunt inteſtina, venter, veſica, vterus, & cutis vniuerſa, adhæc palatũ, nares: quũ videlicet cerebrum libet repurgare, aut ſanguinis per nares eruptione criſis fit, præſertim ſi *καθ' ἴξιν*, id eſt, directò ad locũ affectũ fieri contingat. nã quæ contrà fit ſanguinis eruptio, mala. Fiunt autem in loca in quæ non conuenit infeſtantium humorum inclinationes, quum ea vel principalia ſunt naturâ, & maior ex ipſis noxa futura eſt, quàm vllũ eſſe poſſit morbi ita terminati operæ pretium: vel quũ ex ſe nullam habent ad excernendum viam. exẽpli gratia ſi quid in iecore malè nos habet quod vacuari debeat, eius ad excretionem commodæ ſunt viæ geminæ, quarum vna per ventrẽ fert, cuius ipſius aptior quæ deorſum quàm quæ ſurſum ad vomitũ agit. altera per renes & veſicam ducit. verùm ea quæ in pulmonem, thoracẽ, & cor euehit, cõmoda nequaquam eſſe poſſit. Diligenter itaq; medicum oportet naturę motũ & inclinatio-

nem

nem obseruare, quæ si ad loca commoda fiat, ei seruiendum est & auxiliandum, si verò modo contrario & incommodè, eam prohibere, simúlque reuocare oportet.

XXII.

ΠΕπόνα φαρμακεύειν καὶ κινεῖν, μὴ ὠμὰ, μηδὲ ἐν ἀρχῇσιν, ἢν μὴ ὀργᾷ· τὰ δὲ πλεῖστα οὐκ ὀργᾷ.

Concocta maturáque medicari ac mouere, non cruda: nec per initia, nisi suoptè cieantur impetu: id quod perrarò fieri solet.

φαρμακεύειν verbum vsurpare solet Hippoc. pro eo quod est medicamento purgante vti. ὀργᾷν verò, id est ad coitum incitari, ab animantibus concitatis in venerem translatum est ad humores. quẽadmodum enim animalia semel libidine incensa abstinere non possunt, titillata quodãmodo & impulsa & stimulata ab eiusmodi affectus impotẽtia: sic sæpenumerò humores dum motu feruntur concitatiore, & de parte vna in alteram fluunt, morbi statim initio hominẽ angunt concitantes & titillantes, nec quiescere sinũt. Tales ergo vacuare oportet, hoc est qui mouẽtur & quoquouersum feruntur per corpus & fluunt. Qui verò parte corporis quapiã firmati impactíq; sunt,

ſunt, eos nec medicari, nec vllo alio auxilio mouere oportet, priuſquã cocti fuerint. Tunc enim primùm naturam ipſam habemus vacuationis adiutricem. ſiquidem ipſa poſt coctionem apertè videtur humores ſecernere & quod ſuperuacaneum eſt expellere. quo tẽpore criſes fieri conſueuêre. Quæ quidẽ natura ſi perfectè moueantur, medicamẽto locus nõ eſt: ſi verò intra modum & languidius agat, id quod deſit, medicamento ſupplendum: quo vtriuſque & naturæ expellentis & medicamenti trahentis operâ fiat humoris moleſti vacuatio. Demonſtrauimus ſiquidem in commentariis quos de facultatibus naturalibus ſcripſimus, quaque corporis parte naturâ quatuor adhibere poteſtates, tractricẽ eius quod parti eſt familiare & conueniens, retentricem item & coctricem eiuſdẽ, & quartam eius quod alienũ & ſuperuacaneum exiſtit expultricem. Ibidem quoque ſingula medicamẽta ſibi familiarem & proprium humorem attrahere oſtendimus. Iam verò illud rectè Hippocra. ad finem aphoriſmi addidit, id quod perrarò fieri ſolet. Nam hoc licet experiẽtia diſcere, perrarò humores aliâs in aliã atq; aliam partem transferri & fluere. ſæpius nam-

que fit vt quiescant, & parte quapiã firmati tandiu maneant, donec toto morbi tractu* cocti tandem expellantur, ita morbo soluto. Vnum restat quod sciri velim, Aphorismum hunc in quibusdam exemplaribus non scribi, in libro tamen de humoribus scriptum inueniri in omnibus codicibus.

** Toto morbi tempore coctio fit ad crisim vsque, sed in augmẽto se prodit, & in vigore perficitur. vnde tã in vigore quã augmento purgare liceret, nisi prohiberet in vigore symptomatum vehementia.*

XXIII.

ΤΑ χωρέοντα μὴ τῷ πλήθει τεκμαίρεσθαι, ἀλλ' ὡς ἂν χωρέῃ οἷα δεῖ καὶ φέρει εὐφόρως. καὶ ὅκου δεῖ, μέχρι λειποθυμίης ἄγειν, καὶ τοῦτο ποιέειν, ἢν ἐξαρκέῃ ὁ νοσέων.

Quæ vacuantur multitudine metienda non sunt: sed si quæ oportet vacuentur, & facile ferant. Atque vbi ad animi deliquium educere conuenit faciendam, si ægrotus par esse posit.

Seu sponte naturæ, seu nostra opera vacuatio fiat, ei omninò modum mensurámque statuisse oportet. Quemadmodum enim molestum humoré pro qualitatis ratione vacuare oportet, sic professò vacuationis quantitatem, humoris vexantis copiæ respondere par est. Sed qualitatis indicia & notas suprà dixim⁹, quum aphorismum interpretaremur, cuius est initium, In turbationibus ventris. quantitatis verò nullum tale signum dicere possumus. Quare quũ de ipsa ageret

ret Hippocr. τὴν εὐφορίαν, id est leuius si inde habeant ægroti, eius nobis iudicandæ normam & regulam dedit. Nã si redundans vacuetur humor, tum leuius, tum facilius habere ægrotantem: contrà si ex iis qui naturaliter habent aliquis educatur, tũc vires solui & laborare, ipsúmque ægrotum grauitatem sentire est necesse. Quo fit vt vulgari ex prima statim vacuandorũ specie cõiectandæ quantitatis modo minimè debeamus animũ aduertere, sed duobus potius commemoratis indiciis, si & qualia oportet, & cum euphoria, id est ferendi facilitate vacuentur. Quod in litera deinceps sequitur, Atque vbi conuenit ad lipothymiam ducere, id recte quidem est dictũ, sed eius vsus ascribẽda sunt indicia. Quæ quum Hippocrat. non dixerit, quantum ipsi experientia & ratione sumus cõsecuti, affectus eos in quibus ad lipothymiã vsque vacuare conueniat docere conabimur. Ac primùm quidem ad quamvsque intelligat lipothymiã ducere oportere, non abs re fuerit definire. neq; enim eas dicere lipothymias putandũ, quæ ægrotantibus dum aut venæ sectionem, aut eiusmodi aliud auxiliũ reformidant, accidere interdum solent: nec quum in ore

ventriculi quidā humores mordaces & vellicantes, qui vel prius in eo fuerint collecti, vel dum auxiliū ipsum adhiberetur, in ipsum confluxerint, lipothymiam committunt: siquidem etiam tum animo linquuntur. Sed eiusmodi lipothymia non satis apta fuerit vacuationis modi regula, quippe quæ intēpestiuè accidat interdū. quod febricitantibus quoque nonnullis vsu venit inter exurgendum & desidendum sæpius animo defectis: propterea ipsis resupinis iacentibus venā aperire solemus. Ea igitur quæ vacuatiōis ratione interuenit lipothymia, sola nunc Hippocrat. est dicta, ipsa modus & mensura existens vacuationis: quę in maximis inflammationibus, in febribus ardentissimis & vehementissimis doloribus fieri debet. Verū (quod & Hipp. quoque ipse admonuit) non nisi constantibus & firmis viribus ad tantam adgrediendum est vacuationem. Nam & ipsi vacuationes tales vehementer prodesse didicimus vsu frequentissimo. In febribus siquidē ardentissimis ad lipothymiā vsque phlebotomia illico totū corporis habitum refrigerat, & febrem extinguit, atque etiā aluus quamplurimis solui & sudores manare solent. quo facto nonnulli

nulli febre omninò sunt liberati:aliis magnopere inde adiutis morbi vehementia est repressá. In maximis verò doloribus nullum præsentius noui remedium ea vacuatione quæ ad lipothymiam vsq; fiat, cum ea tamé distinctione vt intelligatur phlebotomiáne, an purgatione ad defectum vsque animi vti conueniat. quam rem demonstrauimus in commentariis quos de plebotome conscripsimus.

XXIIII.

ΕΝ τοῖσιν ὀξέσι πάθεσιν ὀλιγάκις, καὶ ἐν ἀρχῇσι τῇσι φαρμακείῃσι χρέεσθαι, καὶ τοῦτο προεξευκρινήσαντας ποιέειν.

In morbis acutis rarò, & per initia medicamento purgante vtendum est. Idque diligēti cū præmeditatione facere oportet.

Dixit paulò ante, concocta maturáque medicari & mouere oportere, non cruda, nec per initia, nisi sua instabilitate naturam ad excretionem stimulent, cuiusmodi perpauca esse: nunc etiam per initia morborum acutorum solum posse aliquando nos purgationem moliri vtilem docet. nam in diuturnis semper maturationem morbi expectare oportet: in acutis verò siquidem materia ad excretionem sui proritet & gliscat, initio etiá purgare licet: sed hoc ipsum cum magna

religione & circumſpectione facere o-
portet. Vnde mihi Hippocrat. recte illud
addidiſſe videtur, Idque diligenti cum
præmeditatione & conſideratione accu-
rata facere oportet. Nam ſiue diligen-
tem præmeditationem, ſiue ægroti præ-
parationẽ, ſiue recti quoad eius fieri po-
teſt iudicij expectationem, ſiue ex iis ali-
qua, ſiue etiam omnia intelligat, ſuam
certè religionem & cautionem in tali-
bus purgationibus apertè indicat. Neq;
enim parum impendet periculi, ſiquis in
morbo acuto malèmedicetur, quòd pur
gantia medicamẽta omnia facultate ſint
calida, & febris quatenus febris eſt & ſui
ratione, non quæ calfaciunt & ſiccant,
ſed iis maximè contraria, quę humectãt
& refrigerant poſtulet. Non igitur pro-
pter calorẽ illum febrilem purgatio no-
bis inſtituitur (hanc enim ſcimus quan-
tum in ſe eſt nocituram) ſed humorum
qui febris cauſa ſunt nomine. Maiorem
igitur ex infeſtorum humorum vacua-
tione vtilitatem conſequi oportet, quàm
ſit detrimentum, quod ex medicamentis
purgãtibus corpus neceſſariò accipit. Ma
iorem autem vtilitatem eſſe continget,
ſi & citra moleſtiam, & totus humor no
ciuus & infeſtus vacuetur. quod vt fiat vi
dendum

dendum primùm est, an qui ægrotat, ad eiusmodi purgationem aptus idoneúsq; existat. Nam qui cruditatibus ex multis, aut lentis aut crassis eduliis abũdãt, quibus item flatibus sunt distéta hypochondria, aut vrina supra modum calida & ignea, aut aliqua subiectorum viscerum suspecta inflammatio, ij profectò omnes sunt ad purgationes inepti. Hæc igitur absint necesse est: deinde etiam ægrotantis humores quã potest fieri maximè fluxiles esse oportet, hoc est tenuatos esse, miniméque lentoris participes. apertos denique reseratósque esse cõuenit meatus per quos purgatio fieri debeat, atq; omni obstructione liberatos. Nam ista quoq; nos prouidere & præparare solemus, si quando purgare velimus. Atque hoc ipsum est quod eo aphorismo tradit Hippocr. Corpora qua quis purgare volet, fluxa & lubrica faciat oportet. Verùm in acutis quum initio statim vel circa primum diem, aut non vltra secundũ, (si quidẽ sua instabilitate materia excretionem affectet,) purgatione sit vtendũ, locus profectò eiusmodi præparationi esse nõ potest, nisi fortè quispiam propinandi melicrati occasionem nãciscatur, in quo hyssopi nonnihil aut origani aut

tragorigani aut thymi aut pulegij, aut denique id genus humores tenuantium aliquid incoxerit. Quare non ſine ratione dixit, in morbis acutis & rarò & per initia vſum fore purgatorij medicamenti, partim quia initio nocentes humores ſæpè non citantur, partim etſi id fiat, æger tamen ad purgationem ineptus habetur: ſed ne tẽporis quidem ſatis morbus ad ægrotantis præparationem nobis præbet.

XXV.

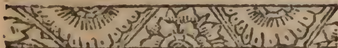
ΗΝ οἷα δεῖ καθαίρεσθαι, καθαίρωνται, ξυμφέρει τε καὶ εὐφόρως φέρουσι· τὰ δ' ἐναντία, δυσχερῶς.

Si qualia oportet purgentur, confert, & facile ferunt: ſi contraria, difficulter.

Conſtat aphoriſmum hunc in eo contineri vbi dicebat, In turbationibus ventris, & vomitionibus quæ ſponte naturæ fiunt, ſi qualia oportet purgentur, cõfert & facilè ferunt: Sin minus, contrà accidit. Sed quum hac in parte libri de purgationibus à medico inſtituendis diſputaret, ac propemodum omnes ad id neceſſarias diſtinctiones recenſuiſſet, hunc quoque ſibi addendum eſſe putauit: in quo noui certè quidẽ nihil doceret, ſed memoriam duntaxat eorum renouaret

quæ

quæ suprà alio loco de vacuationibus sponte naturę factis dixerat: vt totam de vacuando disputationem plenam absolutamque hoc loco relinqueret.

GALENI IN APHORISMOS,

Id est, selectas maximéque ratas Hippocratis sententias,

COMMENTARIVS SECVNDVS.

GVLIELMO PLANTIO Cenomano interprete.

I.

ΕΝ ᾧ νοσήματι ὕπνος πόνον ποιέει, θανάσιμον· ἢν δὲ ὠφελέῃ, οὐ θανάσιμον.

Quo in morbo somnus laborem adfert, mortiferum est: Si verò leuationem, minimè est mortiferum.

Quòd ὁ πόνος laborem significet & læsionem, constat ex eo quod ipsi opposuit. ait enim, si verò leuationem adferat, minimè est mortiferum. Quum verò duplex sit ex somno læsionis genus, commune vnum, quum in principiis accessionum (quæ Græci ἐπισημασίας vocant, nos primum accessionis sensum & significationem primam dicere possumus) ęgroti dormiunt, alterum proprium, vt quum in morbis quibusdam in alio quopiam dormiunt tempore: de posteriore hac per somnum lęsione Hippo. loqui est existimandum. Prior enim illa, neque mortem, neque quicquam aliud magno pere reformidādum indicat, vt pote quæ temporis naturā sequatur: siquidem accessionum principiis tum calor vniuersus, tum humores in profundū corporis cogi solēt, quemadmodum ipse nos docuit, multóque magis in quibus vel horror quispiam, vel rigor, vel vehemens est partium summarum refrigeratio. propterea ipsis si per accessionum initia dormierint, symptomata fiunt diuturniora, ægréque febres ad vigorem perueniunt, & si qua subsit viscerum inflāmatio, eam augeri est verisimile, & in ventrem si qui humores confluant, non perinde ac per

alios

alios somnos concoqui, sed plures cumulari & crudos permanere putandum est. Quam quidem ob rem vigilare tum ægrotantes iubemus, motum qui per vigiliam foras fit spiritus & sanguinis & vnà in ipsis caloris contenti, tanquam maximum præsidium ei motioni opponentes, quæ eorumdem intrò per accessionum fit principia. Quare qui eiusmodi læsionem id temporis fieri accessionis ratione dixerit, & eandem per vigiliam prohiberi, is non adsurdè fuerit locutus, qua quidem vigilia si ægroti priuati fuerint, damnũ sentiunt multo euidentius, non quòd altera propter somnum accedat lęsio, sed quia absit quę ex vigilia proficisci debuit vtilitas. Atque hęc ratio eorum est qui nullam accessionum principiis lęsionem ex somno conciliari putant, sed hoc ipsum solum fieri, vtilitatis videlicet quæ ex vigilia percipi poterat absentiam. Altera verò eorum est qui hoc etiam tempore somno læsionem fieri concedentes, doctrinam tamen nunc Hipp. tradi aiunt de iis qui in aliis temporibus dormiũt. quę quum manifesta ferè quædam comitatur vtilitas, tum verò in declinatione, maximè si somnum obrepere contingerit, ipsa est

multò

visceráque ipsa grauescere,& enumeratis malis homo corripi solet. Siquidē foris eum qui vigilet calidiorem fieri contrà intus eū qui dormiat magis incalescere Hip.est placitum.quo nos docere voluit quod & quibusdam aliis naturæ operū studiosis hominib' visum est, pro natiui scilicet caloris intrò forásve motione somnum fieri & vigiliam.Meritò igiturvbi calor hic in visceribus collectus auctores morbi caūsas superare non potest,mortem denuntiat.qui tamē si superet,nondum propterea certæ salutis est signum. nisi placet dicere,quòd ad hūc affectum attinet ægrotum seruatum iri, qui tamē ab alio possit morbo interire. Nā si qua inflammatio prius in parte quapiā principe esse cœperit solutu difficilis, fieri tum potest vt qui ita affectus sit moriatur.Quare nos quum ex somno læsio aliqua fuerit accepta,exitiosum signū esse, cūm vtilitas, nō exitiale dicere certò possumus. Porrò damna quædā ex somno capi in libris etiā Epidemiωn indicauit his verbis:In iis erant veternosi ac deliri multi,qui ex somno tales facti erant.

II.

Ὅκου παραφροσύνην ὕπνος παύει, ἀγαθόν.

Vbi somnus delirationem sedat, bonum.

Si

Si hunc & superiorem inter se iunctos aphorismos pronuntiauerimus, tota ex ambobus eiusmodi fiet oratio, Quo in morbo somnus laborem parit, mortiferum, si verò iuuet, non est exitiale. somnus ergo delirationem si sedet, bonum, vt velut exẽpli loco orationi illi vniuersaliter enuntiatæ vnum aliquod ex singularibus subiũgeret: quasi ita diceret, vbi somnus dolorem sedat, bonum, vbi febrem somnus terminat, bonũ. vbi ergo inflammationem sedat somnus, bonum. Sed satis in præsentia habuit periculosiorem morbum proferre solùm. Vniuersalium enim verborũ veritas, talibus propositis exemplis magis elucet.

III.

Ὕπνος, ἀγρυπνίη, ἀμφότερα τοῦ μετρίου μᾶλλον γινόμενα, κακόν.

Somnus & vigilia modum si excesserint, malum.

Putarunt ex medicis nonnulli vigiliam modum superantem & vt signum & vt causam malam esse, non etiam somnum. Semper enim hunc bonum esse, nec vnquàm immoderatè fieri posse: sed falsos esse complures, quòd veternosos incipientes affectus, longum sibi persuaserint somnum esse. Verùm ij à nobis

bis edocti, veternum κῶμα Græcis appel latum, prius dici non posse quàm in expergefaciendo difficultatē habeat coniunctam, nobis somnum rectè longum appellari concedant, qui tempore quidem naturalem superet moderationem, sed nondum ad expergefaciendum difficultatem habeat. Talis verò somnus fit primo sensifico, id est cerebro refrigerato: quæ refrigeratio si ipsa vehemens cum humiditate mista fuerit, morbos lethargicos, si cum siccitate, vocatas Græcis κατάλήψεις, id est, vigilantem sensus stuporem committere solet. Similiter & vigiliæ fiunt propter principis partis sensificæ caliditatem, quæ vel sola intemperie, vel bilioso redundante humore orta natáq; sit. Sed horum omnium demonstrationes in aliis nostris commentationibus explicauimus, in præsentia ipsorum capita attigisse satis habeatur. Porrò quemadmodum arbitrãtur nonnulli somnum semper symmetrum esse & moderatum, nec vnquam extra modum fieri posse, sic contrà alij quidã aiũt vigiliam nunquam intra modum consistere, sed eo nomine solam immoderationem significari: immemores scilicet eius quod in vita communi loquentium

vsu

cit. Quum itaq; in corpore talis sine motu fit affectio, nō absolutè lassitudo, sed spontina lassitudo nominari solet: quæ quum triplex habeatur, vt libro de tuenda valetudine demonstrauimus, vna quę vlceris, altera quæ tētionis, tertia ex ambabus cōposita, quæ inflammationis sensum præ se ferat, prima ex cacochymia, altera ex plenitudine, tertia ex vtraque vnà coëuntibus habet originē. Sic enim de iis commentatione de tuenda valetudine diximus. Spontanea ergo lassitudo meritò morbos denuntiat.

V I.

Ὁκόσοι πονέοντές τι τοῦ σώματος, τὰ πολλὰ τῶν πόνων οὐκ αἰσθάνονται, τουτέοισιν ἡ γνώμη νοσέει.

Qui ab aliqua corporis parte dolentes dolorem ferè non sentiunt, ijs mens ægrotat.

Doloris nomine interdum ipsas affectiones in quibus dolemus appellare solet. ita enim in Epidemiis loquebatur, Cranone dolores inueterati frigidi, recentes calidi. non reipsa dolores appellans calidos aut frigidos, sed morbos in quibus dolores fiunt. Eodem nunc quoque modo dolores appellauit affectiōes ipsas quæ cum dolore fieri consueuêre, exempli gratia erysipelas, phlegmonē,

vulnus, contusionem, ruptionem, fracturam & quicquid est eiusmodi, ex quibus si vnum quodpiam ægrotanti adsit, quod ipse non sentiat, argumento certè est in mentem laborare: nihil autem in præsentia retulerit, mentémne malis an intelligentiam dicere.

VII.

TA ἐν πολλῷ χρόνῳ λεπτυνόμενα σώματα, νωθρῶς ἐπαναθρέφειν δεῖ· τὰ δὲ ἐν ὀλίγῳ, ὀλίγως.

Quæ longo tẽpore extenuata sunt corpora, sensim reficere oportet: quæ verò breui, repẽtè.

Corpora enim quæ non multo tempore attenuata sunt, ea humidæ & spirituosæ substantiæ iacturam, non etiam solidæ colliquationem sunt passa. Extenuatis verò longo tempore corporibus, tum carnes ipsæ sunt consumptæ, tum cętera accisa, per quę coctio, distributio, in sanguinem conuersio & nutricatio perficiũtur. quò fit vt ea alimenti tantum, quanto est corpori opus conficere nequeant. Quamobrẽ eiusmodi sunt longiore tempore refocillanda corpora & tenuiter, quod ipse sensim dixit. At in quibus soli humores & spiritus sunt vacuati, nobis celeriter & plenius reficere licet, partiũ

nimir

nimirum solidarum firmitate & robore confisis. Quod verò ad finem aphorismi est additum, bifariam eadem prorsus significatione scriptum inuenitur, repentino scilicet tẽpore aut ferendi casu, & repente aduerbialiter.

V I I I.

HN ἐκ νόσου τροφὴν λαμβάνων τις, μὴ ἰσχύῃ, σημαίνει ὅτι πλείονι τροφῇ τὸ σῶμα χρῆται. ἢν δὲ τροφὴν μὴ λαμβάνοντος τοῦτο γίνηται, χρὴ εἰδέναι ὅτι κενώσιος δεῖται.

Si à morbo cibum adhibẽs quispiã vires nõ recipiat, copiosiore alimẽto corpus onerari indicat: Si verò modicè epulanti idem eueniat, vacuatione indigere sciendum est.

Propter breuitatem & quendam loquendi morem qui in hunc vsque diem apud nos receptus est in multis Asię ciuitatibus, obscurior factus est aphorismus. Dicere siquidem ipsi cõsueuimus cibum eos non capere qui cibum fastidiunt, & contrà capere, qui cibum appetũt séque ad satietatẽ vsq; replent. vt talis sit aphorismi sensus, Qui inuitante appetentia abundè & liberaliter epulãtur, nec proptereà tamen pristinam possunt virtutẽ recuperare, eos grauari & obrui cibi multitudine potius quàm ali sustentaríque existimandum est: qui verò auiditate

cibi defecti modicè epulantur, nec se tamen ob id recolligunt, hos prauis abundare humoribus necesse est: qui nisi vacuentur, vt pristinas vires recipiant fieri omninò non potest. At verò non hoc tantum loco sed in aliis quoque suis scriptis Hippocrates, quum iusta proportione inter se omnes humores inaucti sunt, sanguinis detractione auxilium adferre studet: quum verò ex ipsis vnus aliquis redundat, ipsi purgando conueniens medicamētum exhibet. Quum igitur idem hîc sentiret, quod in aliis suis scriptis dixit, rectè sequentes duos subiungit aphorismos, eandem in ipsis sententiam continuans, quam nos in præsenti aphorismo his verbis docuit, Si verò modicè epulanti hoc accidat, vacuatione indigere sciendum. Proinde duorum sequentium aphorismorum in aliis ferè omnibus exemplaribus peruersum ordinem fuisse arbitror. ac rectius in illis exemplaribus legitur, in quibus alter horum aphorismorum sic prior scriptus inuenitur, Impura corpora quo plus alueris, magis læseris: vt tota sit eiusmodi oratio, Quòd si cibum respuenti idem vsu veniat, vacuatione indigere sciendum est. corpora siquidem impura, quanto plus

alas

alas, tanto magis lædas. Verum nos maximæ exemplarium partis ordinem sequuti, eo quo habentur ordine interpretaturi sumus.

IX.

ΤΑ σώματα χρὴ, ὅκως ἄν τις βούληται καθαίρειν, εὔροα ποιέειν.

Corpora quacunque quis purgare volet, eo fluxilia facere oportet.

Medicorum certè quidem vulgus corpora εὔροα id est ad fluẽdum idonea fieri putat, si quum vomitoriis medicamentis vtendum est, vomitum ipsi proritent, si quum deiectoriis, assiduè aluum subducant. Propterea vt his ad alui deiectionẽ idoneũ aptúmque corpus reddãt, illis ad vomitionem præparent omnem impendũt operam. Ego verò Hippocratem arbitror in præsentia non pusillum istud, sed præstãtius aliud quiddam nos docere voluisse, quod longa nos experientia ita habere didicimus. Nã si quis corporis crassos & lentos humores tenuarit, secuerítque, atque meatus per quos ipsi medicamentorum purgantium vi traduci trahíque debent reserarit, ea demùm fuerit longè optima in omnibus purgatio. Quibus neglectis si aut vomitum ciendum aut subducendam aluum cura-

ueris, ægrè molestéque purgatio procedet, non sine ventris tortione interdum, & vertigine quadam, *magnáque inquietatione, & pulsus deprauatione, interdũ etiam corporis solutione & difficultate. Nobis autem qui tenuante victu vti solemus (quo de integrum scripsimus librum) nihil tale accidit, sed omniũ quæ in corpore sunt præter naturam purgationes citra vllam omninò molestiam & celerrimè peraguntur. Idcirco Hippocratem ipsum orationi illud addidisse dicimus, Corpora qua quis purgare volet, euroa faciat oportet: quasi ita diceret, siue per vomitum, siue per alui solutioné purgare velis, si totum corpus fluxum reddideris, sic demum bellissimè purgaueris. fluxum verò vti modò dicebamus, fiet meatibus omnibus reclusis, & humoribus incisis & tenuatis, si fortè crassum & lentum humorem corpus habeat.

* *Corporis non præparati sollicitatio & anxietas à purgante medicamento.*

X.

TA μὴ καθαρὰ τῶν σωμάτων, ὁκόσον ἂν θρέψῃς, μᾶλλον βλάψεις.

Impura corpora quo plus nutrieris, eo magis læseris.

Mali siquidem succi in corpore prius collecti consortio vitiatur nouũ accedés

alim

alimentum,quo fit vt cacochymiæ quantitas augeatur,& retineatur qualitas. id verò maximè fieri solet, quum vẽter prauis quibusdam humoribus refertus fuerit.à quibus certè humoribus malis fit,vt quod paulò ante dicebamus vsu venire iis qui se ex morbo recolligunt, his ipsis eueniat qui talibus abundãt humoribus. Id autem est,cibum sumere non posse.

X I.

PΑον πληροῦσθαι ποτοῦ, ἢ σιτίου.

Facilius est potu refici,quàm cibo.

Quia suprà de iis, qui educatione & nutritione virium focillatrice indigerent sermo fuit,propterea nunc materiæ recreandis è morbo conuenientis differentiam explicat.nam & in lib.de alimento sic scriptum reliquit: Qui celeri alimenti appositione egent, humidum ipsis optimum colligendis viribus remediũ:quòd si adhuc multo celeriore egeant, odoribus sunt recreandi.Neutrobi tamen nec eo libro humorem,nec hoc loco potum absolutè,sed pro quibusuis rebus humidis & poculentis quæ alere & sustentare queant accipere oportet.Nam vt hæc solidioribus cibariis non similiter alant,distributionis tamen celeritate illis longè præstant: cuiusmodi sunt vina crassiora.

nam aquosa(sic alba & tenuia appellāt) quemadmodū colore aquam referunt, sic nutriendi virtute ab aqua parum differunt. vnde promouent quidem vrinas, sed minimum nutriunt. Crassa verò quæ sunt & rubra inter vina plurimum nutriunt, simúlq; inanita corpora, & ob id sufficiendi alimenti indigua, possunt celerrimè replere. Humidum porrò alimentum præsertim si natura sit calidum faci lius corpora reficere, illi demum norūt, qui quomodo coctio distributióq; fiant intelligunt.

XII.

ΤΑ ἐγκαταλιμπανόμενα ἐν τῇσι νούσοισι μετὰ κρίσιν, ὑποστροφὰς ποιέειν εἴωθεν.

Quæ à morbis post crisim relinquuntur, recidiuos morbos facere consueuerunt.

Præsens etiam aphorismus superioribus iungi copularíque debet. Nā quum suprà dixisset, Si à morbo quis cibum assumens vires nō recipiat, corpus alimento copiosiore onerari indicat: Si verò cibum auersanti idem accidat, vacuatione indigere sciendum: atq; ob eam causam postquā de vacuādo disputasset, nūc causam adfert quamobrem qui à morbo cibum fastidiunt, vacuatione indigere videantur: ac si ea de re tota ipsi hunc in

modum fuisset oratio, Quòd si intra modum epulanti idem eueniat, vacuatione indigere significatur. siquidem quæ post crisim relinquũtur, recidiuos morbos solent committere: ita nimirum humoris praui reliquias appellans, quas temporis interposito spatio putrescentes febres re daccendere est necesse. quandoquidẽ quiuis humor alienus à corporis quo continetur natura, ipsum alere nequeat, ac in posterum necessariam habeat in putredinem mutationem. quòd si locus in quo cumulatur, calidus existat, tum demum maximè & celerrimè putrescit.

XIII.

Ὁκόσοισι κρίσις γίνεται, τουτέοισιν ἡ νὺξ δύσφορος ἡ πρὸ τοῦ παροξυσμοῦ, ἡ δὲ ἐπιοῦσα, εὐφορωτέρη ὡς ἐπὶ τὸ πολύ.

Quibus crisis fit, nox quæ accessionem præcedit, grauis, quæ verò subsequitur, leuior ferè solet existere.

Crisis subita est in morbo ad salutem aut mortem mutatio: quæ fit dum benignam & vtilem materiã natura à praua & inutili secernit, & ad expulsionẽ præparat. Meritò itaque per hanc turbationem & naturæ luctam ægrotantes ægrè molestéque habent, quæ molestia noctu

magis apparet.tum enim nobis dormiendi consuetudo.Per hanc igitur turbationem interrupto subindè somno eam molestiã licet manifestè dignoscere, etiamsi dies similem habiturus sit turbationẽ, quando proxima statim nocte crisis futura est.Quod sub finem aph.est additum, quæ verò crisim nox subsequitur,præcedente leuior plurimùm esse solet,in multis desyderatur exemplaribus.eo autem docet noctem quæ iudicationem proximè excipit præcedẽte leuiorem maxima ex parte esse solere: quia videlicet plures ad salutem crises desinant. Certò siquidem scimus ex ægrotis plures esse qui seruentur quàm qui intereant, nisi fortè pestilens sit cœli status.

XIIII.

EN τῇσι τῆς κοιλίης ῥύσεσιν αἱ μεταβολαὶ τῶν διαχωρημάτων ὠφελέουσιν, ἢν μὴ ἐς τὰ πονηρὰ μεταβάλλῃ.

* *In fluxionibus alui excrementorum non in deteriora facta mutatio iuuat.*

Excrementorum mutationibus multas humorum species præ se ferentibus corpus exactius repurgatur,nisi colliquationis habeant aut putredinis signa. de quibus ipse disseruit in prognostico, vbi & pinguiũ & grauiter olentiũ & fœtido-

rum excrementorum fecit mentionem.

X V.

Ὅκου φάρυγξ νοσέει, ἢ φύματα ἐν τῷ σώματι ἐκφύεται, τὰς ἐκκρίσιας σκέπτεσθαι. ἢν γὰρ χολώδεες ἔωσι, τὸ σῶμα ξυννοσέει· ἢν δὲ ὅμοιαι τοῖσιν ὑγιαίνουσι γίνωνται, ἀσφαλὲς τὸ σῶμα τρέφειν.

Vbi fauces dolent, aut pustularum eruptiones oriuntur in corpore, excrementa spectare oportet. nam si biliosa fuerint, vnà corpus ægrotat: si verò sanorum excrementis similia, tutò corpus alere poteris.

Quum posteriores aphorismi partes inter se opposuisset, vtrobiq; quod cõsequi videbatur prætermisit. Quare si qđ deest suppleueris, eiusmodi tota erit oratio, Vbi fauces dolẽt, aut in corpore pustulæ exoriuntur, excrementa inspicere oportet. Nam biliosa si fuerint, vnà corpus ægrotat, miniméq; tutum ipsum alere: si verò sanorũ similia fuerint, nõ ægrotat corpus, ipsúmq; tutò alere potes. Cæterum quibusnam rationibus inductus Hip. ita sibi pronunciandum esse putauerit, dicere iam aggrediar. Animantiũ natura principibus partibus contentos humores prauos vacuatura, horũ interdũ partem quandam per vrinas, aut aluum, aut vomitũ excernit, alios ad cutim pro

trudens

trudens,si propter crassitiem vacuare nequeat,eo loci ipsos deponit,indéque pustulas in corpore fieri cõtingit. sæpe etiã susceptis ex capite ruẽtibus humoribus, fauces infestantur. Quo certe tẽpore cõsiderandum est ac distinguendum, vtrum quicquid redundantis erat humoris natura iam in partes affectas deposuerit,an adhuc restet toto animãtis corpore peccãtium humorum copia. quæ res inspectis excrementis fiet manifesta. Nam si egregium omninò natura impetum ad corpus expurgandum ceperit, biliosa apparebunt excrementa, propterea quòd eiusmodi etiam pustulæ calfacto sanguine fieri ab humore bilioso cõsueuêre. Quare eiusmodi sunt prius repurganda quàm alenda corpora. impura siquidem corpora quanto plus ales, tanto magis lædes. Si verò sanorum excrementis fuerint similia, totum corpus rectè valere, nullúmque ab eius nutricatione imminere periculum indicant.

XVI.

Oκȣ λιμὸς, ȣ̓ δεῖ πονέειν.

Fame dominante,vacandum est à labore.

Famelicos esse dicimus eos qui propter cibariorum inopiam & egestatem ad extremam famem rediguntur. Siquidem

Epid

Epidemiωn secundo sic ipse locutus est Hipp. Aëni Thraciæ, quum propter famem & annonæ caritatem leguminibus vesci cogerentur, crurum imbecillitate laboratum est Sed & omnem cibariorum magnam indigentiam, tametsi non inopia, sed voluntariò aut imperatò fiat, famem appellare consueuit. Nam quum diceret, molli carne præditos, in fame habere oportere, siquidem corpus fames siccaret: & rursum quum in prognostico iuberet percunctandum num vigilasset is, qui derepentè emaciatus erat, aut perhumida admodum aluus reddidisset, aut fame conflictatus fuisset: his locis famis vocabulum pro cibariorũ vsurpauit indigentia. qua acceptione sic nunc quoque dixit, Quum fames stimulat, labore abstinendũ & motu. quasi ita fuisset locutus, Qui esuri non sunt, nullum toto eo die laborẽ aut fatigatio nem suscipere debent. Laboris autẽ nomine motionem vehementiorem, quod etiam exercitium appellant, intelligere oportet. Siquidem ipse eò sensu dicebat, Labor cibũ præcedit. Est igitur ipsi tam de iis qui secũda, quàm qui aduersa sunt valetudine sermo. Ni nec rectè valẽtibus imperanda sunt exercitia fame dominã-
te,

te, nec in ægrotantibus motum corpori vllum vehemẽtiorem vnà cum fame adferre oportet, siue missione sanguinis id, siue purgatione, siue per vomitũ vacuatione, siue multa frictione, siue denique forti corporis motione aut alteratione fiat: per hos siquidẽ motus õnes si cũ inedia fiant, virtutẽ frangi ac debilitari accidit siue secunda, siue aduersa valetudine homines fruãtur. At verò Hippo. vt virtutem eã quæ animalia regit & moderatur validã semper retineat & tueatur, omnem solet diligentiã ac curam adhibere. Quã ipsã siue vim singulariter, siue multitudinis numero vires dixeris, nihil retulerit. Atq; illud est quod libro de alimẽto dicebat, virtus vna & non vna: vnam quidem genere virtutẽ esse, sed quæ multas species habeat his verbis indicans.

XVII.

Ὅκου ἂν τροφὴ παρὰ φύσιν πλείων ἐσέλθῃ, τοῦτο νοῦσον ποιέει, δηλοῖ δὲ καὶ ἡ ἴησις.

Vbi præter naturam copiosior cibus ingestus est, morbum inde creari indicat sanatio.

Quod alio aphorismo vniuersaliter dixit, id nũc in vna docet specie. Nam vniuersalis erat oratio illa, non satietas, nõ fames, neque aliud quicquam quod naturę modum superat, bonum. pręsens verò

rò aphoris.de vna tantum re satietate scilicet pronunciat. Copiosior siquidem quàm pro corporis natura cibus, satietas appellatur. Cæterùm quũ nimiũ omne ad aliud semper referatur, in nostris id corporibus duplex, vnum ad vasorum capacitatem, alterum ad naturam nos gubernantem refertur. De posteriore agẽs hoc loco Hippocrates, Nimium inquit cibum præter naturam esse: ne eos qui cibi tantã vim ingurgitarunt, vt ipsis venter distendatur, inde detrimentum & læsionẽ omninò capturos, aut eos quibus ad ventris explendam capacitatem cibi aliquid deest, parum comedisse, atque idcirco bellè omninò concocturos arbitremur. nam vt illi interdum valent ingurgitata cibaria coquere, siquidem eorum tale existat naturæ robur: sic hi propter eiusdem naturæ infirmitatem etiã pauca coquere non possunt: ídque maximè si coctu facilia priores edulia, posteriores difficilia assumpsisse contigerit. Similiter etiam in distributione aliméti facultas sanguifex ad proportionẽ coctrici virtuti ventriculi respondens, propter imbecillitatem interdum nõ alterabit succum etiam modicũ in venas distributum: interdum isto multo etiam

ampliorem promptè vertet in sanguiné, tum propter proprium ipsius robur, tũ propter succi in sanguinem facilè conuertendi naturam. Eodem planè modo tertium etiam alimentum, quod profectò ipsum dicimus omniũ maximè proprium alimentum, quum scilicet particulis animantis apponitur, pro naturæ viribus vel largius, vel parcius dicetur: ipsúmque aut belle conficietur & alet, aut secus fiet, atque ita à natura aut vincetur, aut minimè euictus corrumpetur & morbum creabit. Vna igitur hæc est aphorismi expositio, qua cibi nimiã copiam ad facultatem animantiũ moderatricem relationẽ accipiendam esse dicimus. Altera est quã qualitatẽ cibi pręter naturam intelligimus, vera & ipsa. Alitur enim quęque pars à conueniente & familiari naturæ suæ alimento, quod meritò nos secũdùm suam cuique parti naturã esse diximus. Si itaque ad eã affluat succus quispiã qui alteri particulæ sit secundùm naturam, sed huic præter naturã & alienus existat, malo certè quidem is particulæ fuerit, sed ita vt nõ necessariò morbus consequatur, siquidẽ eius fuerit parua portio. Nam si mandragora, papauer & ruta pharmaca alioqui quę corpus no-

ſtrum corrumpere poſſunt, ſine quantitate incommodare nequeunt, multò certè minùs talis ſuccus detrimentum adferet, qui præter quàm quòd perniciosſus non eſt, alere etiã poteſt partes alias. Alioqui neq; ab initio alimentum vocaretur, niſi tali eſſet natura prædit⁹. Quẽadmodum enim ſi exiguus per gulam flatus in ventrem delatus fuerit, aut potus pauxillum in pulmones per arteriam aſperã deerrauerit, venter propterea nõ ægrotet, nec pulmo pei⁹ habeat: ſic quoque ſe res habet in aliarum partium alimẽto. Quinetiã præter has tertia à nonnullis profertur interpretatio, illud præter naturã intelligendum eſſe arbitrantibus pro magnopere & prǽter modum, ac ſi ita dixiſſet, vbi copioſior cib⁹ præter modũ & exuperãter ingeſtus fuerit, is morbi cauſa exiſtere ſolet. Siquidẽ q non multùm ſuperet mediocritatẽ morbum nõdum cõmittere, ſed ſeruare corpus poteſt intra valetudinis latitudinem. atque hæc eſt vera quoque ſententia. Siquidem iuſtam mediocritatem & conuenientem proportionẽ nõ parũ ſuperare oportet alimentũ, quod morbum ſit facturũ. Sed huius quidẽ rei cauſâ medicis mos nõ eſt orationi diſtinctionẽ adhibẽ

di,sed solùm gen⁹ ipsum morbi causam esse pronunciare consueuerunt,exempli gratia æstum,frigus,fatigationẽ, cruditatẽ,humorum corruptelã, cæteráq; id genus affirmantes morbos facere: nobis scilicet in quoque horũ quãtitatẽ haud paruam subaudientibus. Similiter quũ copiosiorem cibũ morbi causam esse dicunt,orationi particulam multo nõ adiiciunt.neque enim nos fugit, si drachmæ decimamquintam partem id esse statuamus, quo iustã mẽsuram & proportionẽ excedat, morbum nondum posse facere: sed vbi eadem multiplicata fuerit, eũdẽ interdũ creare posse. De genere siquidẽ hæc vna causa est morbos cõmittentiũ. Vnde fit vt tertia hæc interpretatio, tametsi vera q̃ maximè existat, mihi tamẽ alienior esse videatur à consuetudine interpretandi veterũ,cum eo quòd violentius explicet significationẽ vocis præter naturam.Porrò ad finẽ aphorismi quod his verbis addidit,indicat sanatio, recti⁹ haberet,si ascripta copulãdi particula&, legeretur hoc modo,indicat & sanatio. Neque enim quoties præter naturam cibus sumptus fuerit,inde morbum gigni sola indicat sanatio, sed rei etiam ipsius natura eam indicationem adiuuat, vnà ipsi

ipsi astipulante sanatione. Siquidem iis quæ singulis artibus solerter sunt inuenta, ipsum etiam ab euẽtu rei testimoniũ & confirmatio accedit. quæ in præsenti oratione sanatio est, quæ molestorum humorum vacuationem protinus cõsequi solet. quod quidem ab euentu testimonium ne Herophilus quidẽ prætermisit in eo libro quẽ σημάνσιν τρίχρονον, id est indicationem à tribus temporibus sumptam inscripsit. Nam si quis plura quàm pro cõsuetudine comedẽs, & consuetam exercitationem vel seruans vel etiam imminens, corpus grauari onerarique sentiat, & cum faciei rubore & venarum tumore febricitare incipiat, eum profectò qui ita affectus sit, non absque ratione ob repletionem ægrotare existimabis. Quòd si is à vacuatione leuari se sentiat, ex re ipsa protinus confirmatio accedet opinionis, quam de plenitudine conceperas, atque in posterum in iisdem similiter audendi & vacuãdi animus addetur, minimè abs te expectata illa Empiricorum obseruatione, quam ipsi dictitant eorum esse quæ frequentissimè in iisdem similiter euenire videntur. Verùm addita fortasse in præsenti aphorismo fuerat copula &, quam postea vt

superuacaneam sustulit aliquis, aut etiã Hipp.ipse ab initio absolutè citra cõiunctionis interuẽtũ scripsit hoc modo, indicat sanatio, quasi diceret, Vbi quæ diximus ita habuerint, id est copiosior præter naturã in corpore cibus cõtineatur, vacuatione adhibita ægrotus si iuuabitur, in eum morbum ob cibi copiã incidisse cõstabit. Porrò memoria semper tenendum solitum Hippocratem vacuationem absolutè dicere, quũ æquabiliter omnes humores vacuãtur: purgationem verò, quum qualitate peccantes & molesti educuntur. Atq; sanatio qua de nunc agitur, quia per vacuationem non purgationem fiat, opinionẽ de plenitudine cõfirmat. Iam verò æquabilis omniũ humorũ vacuatio quæ exactissima habetur, sectione venę administrari solet: quę proximè ad hãc accedit, scarificatis, vt facere cõsueuimus, fit malleolis: sic etiam quæ exercitiis, & quæ frictionib⁹, & quæ balneis, & deniq; quæ inediã per accidẽs fit vacuatio. per accidẽs dixi, quia nõ per se & primaria ratione vacuat inedia (quã rem faciũt singula quæ enumerauimus) sed vacuatiò quidẽ naturali perspirationis modo fit, id est perspirabili cute latẽter corpus digeritur: qa verò in materiæ

vacuatæ

vacuatæ instauratione nullum sufficitur alimentum, propterea manifesta fit quæ prius latebat vacuatio. Hæc igitur ad aphorismi expositionẽ satis esse videntur. Qui diligentius de plenitudine disputationẽ legere volet, is integrum ea de re conscriptum librũ habet, qui de plenitudine inscribitur. Nunc satis erit hoc tantum superioribus addidisse, posse quidẽ absque corruptela cœpisse plenitudinem eam quæ ad vires relatione intelligitur, sed quæ vtilis & benigna persistere nequeat. Siquidẽ ipsam in qualitate mutationem, atque adeo temporis spatio corruptelã subire est necesse. verùm hoc licet accidat, tandiu tamẽ plenitudinẽ appellaturi sumus, donec vacuato superuacaneo, reliquũ vtile ac benignũ reddi possit. Nam quod acescentibus vinis vsu venit, eiusmodi quiddã in sanguinis alteratione fieri solet. Id verò tale existit. vbi vina planè acuerũt, nõ iam ad vini naturam redire possũt: verùm si tam leui momento ad id vergãt, vt acescere quidem, sed nondum acetum esse videãtur, ex iis complura pristinã recepisse naturam sæpius sunt visa. Sic in sanguine se res habet. nã si ipsius magna facta est corruptio, nõ iã ad sui naturã redire potest: parũ

verò à seipso si degenerauerit, vacuatō superuacaneo qui restat suam recuperare potest naturam. Atq; talem sanguinis affectionem non corruptelam, sed plenitudinem appellādi medicis moris est, solam eam (quod modo dicebā) corruptelam nominantibus, quæ tam magnā pręter naturam mutationem est sortita, vt à natura amplius vinci regíque nequeat, vt probus & laudabilis & vtilis succus fiat.

XVIII.

† Quæ vniuersim & celeriter alunt, celeriter quoque corpus per uadunt.

Τῶν τρεφόντων ἀθρόως καὶ ταχέως, ταχεῖαι καὶ αἱ διαχωρήσιες γίνονται.

Eorum quæ confertim & celeriter alunt, celeres etiam excretiones esse solent.

Ea secundū Hip. sententiā celeriter alere sunt intelligéda, quæ paulo postquàm sumpta sunt statim alunt, secundū suam certè quidem naturā, quam ipsam in iis exploramus qui inculpata sunt valetudine: confertim verò alere accipienda sunt ea, quæ postquā alere cœperūt, quicquid alimenti habēt, breui totum corpori impertiunt. Quæ itaque sunt eiusmodi quatenus confertim & cumulatè alunt, eatenus etiam corpus permeabunt celeriter. Si verò ipsis adsit aut acrimonia quæpiā ad excretionem stimulans, aut viscíditas qua morentur & retineantur diutius, illā

quidem

quidem citius ad excretionē incitabuntur, hac tardius permeabunt. Citissimè igitur & confertissimè alit vinū: tardissimè & sensim bubula, & cochleæ & spondyli marini, locustæ, carabi, gammari, & quicquid denique dura carne cōstat eandem cum his habet naturā. Adhæc duri casei, salitęque carnes, lentes, bulbi, & in tantum vt dura euadant oua cocta. hæc enim omnia multò postquā partibus nutriendis sunt applicata, sensim nutriunt. Quòd verò sumptus cibus iam alat, tum ex pulsus vehemētia & magnitudine, tū ex motus voluntarij firmitate & robore partibus nutritis cōciliato poteris argumentum accipere. quā rē explorare conueniet in iis qui vel propter vacuationē quandam manifestā, vel fatigationē vel inediam soluti sunt & viribus defecti. Ea igitur oīa quæ supra cómemorauimus tardè per ventrē permeāt, hoc est multò postquā sumpta sunt tēpore. Hisce verò contraria celeriter peruadūt, imprimísque vinum omniū citissimè, vti diximus, corpus alens. Post ipsum alia suo quæq; ordine subsequūtur, de quibus dicturus sum, vbi pauca pri⁹ de vinis edisseruero. Nā aquosa perpaucū dāt corpori alimētum, qualia sunt colore alba, substantiæ

compage tenuia: Crassa verò & fulua his multo copiosius impertiũt corpori alimentum, sed tanto in nutriendo cedunt nigris, quantam celeriter & confertim præ his habent alendi prærogatiuã. Quę autem alba sunt & crassa, minus quidem quàm nigra, sed plus quã alba & tenuia alimẽti impertiũt corpori, sed celeriter & vniuersim nutriendi potestate cedunt. quæ quanto aliis antecellunt, tãto permeãdi celeritate præstant. Omniũ enim citissimè aquosa per vrinas percolantur, quia propemodum tota ocyssimè ad hepar prius subuehantur, quàm per aluũ quicquam descẽdat. Alia verò omnia ex quibus manifestum quid subeat per ventrem, peruasionem habẽt nutriẽdi tempori proportione respondentẽ. Sic & in aliis omnibus accidit. Nam ptissanæ succum non multò postquã sumptus est alere pauco in tẽpore vniuersum, sed non multum impertiri alimentũ constat. Alica verò nec paucũ nec vniuersum, sed & multo tempore & multũ præbet alimentum. Porrò autem quæ inter se comparãtur, similem habere debent compagem seu cõstantiã, quam σύστασιν Græci appellant, nec vnũ exactè humidum esse, alterum summè siccum. In ptissana itaq;

& alic

&alica & cęteris eiusmodi quę homines ex milio & fabis aliisque frugibus parãt, similiter secũdum crassitudinis modum habeant oportet ea quæ inter se compa rantur. Carnibus verò sua cuique est & propria compages. comparare itaq; eas oportet in apparatus & cõditurę forma, vtrisque scilicet vel assatis vel coctis simi liter. Succi autem si qui mordaces insint, per apparatum remoueãtur, quẽadmodum in brassica & leguminibus fieri solet, siquidem certã alentis substãtiæ probationem es habiturus. Remotio autem fiet, si inter coquendum, ex vna aqua in alteram quæ incoquuntur trãsfuderis. Si igitur his omnibus probè constitutis & distinctis, diligẽter exploraueris quæ par uo tempore, id est confertim seu vniuersim, & paulò postquàm sumpta sunt (hoc enim celeriter significat) alunt, ea ocyus etiã corpus peruadere, modò hominibus similiter habentibus exhibeãtur (nam & hæc in omnibus adhibẽda est distinctio) quæ verò contrà habeant, tardè subire comperies. Horũ porrò causam si requi ras, eam ex iis quæ nostris de facultatibus naturalibus commentariis demonstrata sunt petere poteris. In iis enim vẽtriculum ex eduliis ingestis familiari &

conueniente succo attracto, quem suis tunicis reponeret, primùm omniũ ad satietatem vsque frui demõstrauimus, post ea vbi abundè saturatus esset, tum demũ ipsa abs sese ad transitum demittere. quo tempore hepar quoque ex ipsis trahere par erat, si quidem aliméto egeret, alio qui eo quod in se haberet abusurum. Eodem quoque modo ex hepate corpus vniuersum quando alimento deficeretur, trahere rationi erat consentaneum. Qua ex re fit, vt in quibus totũ inanitum corpus est, periculum eorũ maximè facere cõueniat quæ vniuersim & celeriter nutriũt, quibus indidem etiã accedere dicebamus, vt celerius corpus peruaderent. Nonnulli tamen vacuationem eam quæ ex toto quoquouersum fit cõrpore, peruasionis seu excretionis nomine Hippocrati appellatã esse volũt. vt idẽ nũc doceatur, quod libro de aliméto his verbis dicebat, Cibus alteratu difficilis, ægrè consumitur & discutitur: cibus contrà facilis appositu, facilè consumitur & exhauritur. Quod dictum quamquã est verissimum, non propriè tamen videtur peruasionis nomine intelligi posse. Siquidem peruasio ferè de transitu per ventrẽ intelligitur: possis tamen de eo quoq; qui

quacunque corporis parte fit intelligere. neq; enim parum differt ſubiréne cibum an peruadere dicas. ná ſola ſubeunt quæ per aluum deſcendunt: peruadendi verò verbum vtriſq;, tam iis quæ per ventrem ſubeunt, quàm quæ quacunque corporis datum eſt permeant, poteſt conuenire. Suilla igitur cæteráque alia quæ lentos & craſſos humores habent, non niſi multo tempore ex toto diſcutiuntur corpore. Olera verò piſcéſque ſaxatiles & quicquid denique diſtribuendo conſtat tenui ſucco, diſtributionis quidem & appoſitionis celeritate aliis pręſtāt, firmam verò ſtabilémque naturam non habent, ſed facilè digeruntur & cute perſpirabili euaneſcunt.

XIX.

TΩν ὀξέων νοσημάτων οὐ πάμπαν ἀσφαλέες αἱ προδιαγορεύσιες οὔτε τοῦ θανάτου, οὔτε τῆς ὑγιείης.

In morbis acutis non omninò certæ ſunt mortis aut ſalutis prædictiones.

Morbi acuti præterquàm quòd criticè citò ſoluuntur, ſtatim etiam magnitudinem celeritati habent coniunctam. Nam febres diariæ quas ephemeras Græci vocant, celeriter licet finiantur, nemo tamē morbos appellauit acutos. Duplex porrò

eſt

est acutorum morborum natura. nam aut in* solis humoribus accēduntur calidioribus, nullum certum occupātibus locū, sed æquabiliter quauis corporis parte genitis: aut partequapiam affecta fiūt, veluti in* pleuritide fit, peripneumonia, & cynāche. Sed & morbos acutos febres ferè comitātur velut cōtinuæ. rarò enim sine febribus reperiuntur, qualis est apoplexia. Longi verò & diuturni morbi ratione fiunt humorum crassorum, lentorum, & frigidorum, qui concoqui non facilè possunt, sed impacti & cuneati in partibus affectis hęrent. quo fit vt scirrhi potius quàm phlegmones naturam retineāt eorum affectus. ex quibus qui per cōsensum & sine loco affecto fiant pauci reperiuntur, in quibus æqualiter omnes venæ putrescētes humores vel melancholicos, vel pituitosos habeāt. quorum omnium prædictionibus niti & confidere videtur Hipp. Acutorum verò non omnium, sed in ipsis falli etiam interdum præsagitionem fatetur. id enim significat negatiua illa particula, nō omninò, quæ idē quod non semper, seu non in omnibus significat. quod sermonis genus vsurpare solent, quum pauca quædam de omnibus eximunt: vt quum dicūt, non omnes homines

*Acuti primarij & cō tinui ex accensa materia in venis fluctuante & oberrante.

*Acuti symptomatici cōtinui ex inflammatiōe stabili partis cuiuspiam, cū febre totum corpus occupante.

mines mali. significant enim perpaucos bonos esse. Sic Hipp. nunc hac oratione significare videtur, non omninò certas prædictiones esse in morbis acutis, quū experienté etiam medicum in his interdum, sed rarò falli contingat. Hoc autem accidit tum propter subitam in melius aut deterius in crisi mutationem, quæ mutatio naturã sequitur humorũ morbos efficientium, tum etiam quia peccãs humor ex vno interdũ loco in alterum mutet sedem.

XX.

Ὁκόσοισι νέοισιν ἐοῦσι αἱ κοιλίαι ὑγραί εἰσι τουτέοισιν ἀπογηράσκουσιν ξηραίνονται· ὁκόσοισι δὲ νέοισιν ἐοῦσιν αἱ κοιλίαι ξηραί εἰσι, τουτέοισι πρεσβυτέροισι γινομένοισι ὑγραίνονται.

Quibus in iuuentute aluus est humecta, ijs in senectute siccatur: Quibus contrà sicca astrictáque iuuenibus fuit, ijs senibus humecta laxáque fit.

Id sæpenumerò, sed non semper fieri ipsemet aphorismo eo quē infrà scripsit satis indicasse videtur, Qui, inquit, aluũ humidam habēt, facilius quàm qui sicca sunt aluo iuuentutem degũt, sed ægrius senectute defungũtur. ipsis siquidem senescētibus resiccari ferè solet. Cæterum siccam & humidam aluũ intelligere oportet,

portet,non absolutè, sed eadé victus ratione seruata. nam si quis in iuuentute salsamenta comedat & porra, & zytum superbibat (quæ victus ratio Alexãdrinorum est consueta)in senectute verò nihil quidquã horum esitet, sed lente vescatur,vinúmq; insuper austerum potet, quî quæso possis ætatis ratione dicere huic purgaméta alui fuisse mutata?Rursum si qs per iuuentuté lente & mespilo vinóq; austero vsus,per senectutem verò Alexandrinorũ victus rationẽ sequutus, simul cũ tali mutatione victus, alui etiã deiectionẽ mutauerit, in eo ꝓfectò certum de aphorismo iudicium facere nequeas.Sed si cum cæteris omnibus, tum iis etiam quæ ad alimoniã pertinent similiter gestis & administratis, alui deiectio mutata fuerit, certũ tum fiet de iis quæ ab Hip.dicta sunt iudiciũ. Mutabitur verò alui purgamentorũ ratio,quod ad ætatum naturam attinet, mutatis corporis affectionib' vnde aluus humidior fit aut ficcior.quæ quidẽ affectiones quales sint,vnum ex iis est quæ inuestigatiõe digna videntur.Sed si in præsentia scribere cuiusque proprias aggrediar demonstrationes, tam lóga mihi instituẽda erit disputatio,vt integro libro sit op'. Id igitur

tur aliquando fortè præſtabitur:nũc pau cis rerum tantum capita perſequar, atq; iis vtar quæ in cõmentariis tum de naturalibus facultatibus tũ de ſymptomatωn cauſis mihi ſunt demõſtrata. Aluus iuſto fit humidior, quũ ex ea alimentũ in chylum redactũ parciùs diſtribuitur: cõtráque ei⁹ inde omni ad hepar elato humore, ſiccior fieri ſolet. Quamobrem autẽ parciùs diſtribuatur, interdũ in cauſa eſt copioſior quàm quo hepar egeat aſſumptus cibus, interdũ etiã quia ipſe celeri⁹ ad deſcenſum feſtinat. ex copioſiore eñ cibo poſtquã ad ſe hepar quod ad explẽdam auiditatem ſatis eſt traxerit, plures ſupereſſe reliquias eſt neceſſe. celeri⁹ verò inteſtina peruadente & permeante cibo, per eã deſcenſus celeritatem, alimenti tantum quãto egeat hepar trahere nõ poteſt. vnde eius reliquias humidiores fieri eſt neceſſariũ. Porrò ocyus ſubeunt alui purgaméta, tũ propter bilis in ventrem defluentis & ad excretionem ſtimulantis copiam, tum propter facultatis retentricis ventriculi imbecillitatẽ, ipſiúſque & inteſtinorum virtutis expultricis robur. Cibi verò plus appetimus, qa os ventriculi (in eo eñ maximè ſita eſt cibi appetentia) temperaméto eſt frigidiore:

quemad

quemadmodum hepar quoque propter frigiditatem minus attrahere solet. Sic quoque venter propter humiditatē, imbecilliorem retentricem obtinet, vt expultricem fortiorē propter siccitatem. Senibus itaque vbi frigidius corpus euaserit, in ore ventriculi humiditas vsque eo frigida colligitur, vt in cibi fastidiū, quam anorexiam Græci vocant, quasi inappetentiam dicas, determinetur. quo facto deiectionē alui siccari cōtingit cibariorum defectu, quod certè quidē ad distributionem attinet. Pariter qui propter copiā vel naturam humoris picrocholi humectam aluum habent, in contrarium statum senes facti mutantur, quia in senectute talis humor non iam gignatur in corpore. Sed quibus propter retentricis virtutis imbecillitatem humida aluus est, non omnibus, sed pro quantitate caloris cum tali imbecillitate coniuncti in contrariam fit conditionē mutatio. nā statim ab ortu frigidiore temperamento aluus si fuerit, ea per senectutem in frigidam præter modū intemperiem redacta, facultatem similiter imbecillam obtinebit retētricem: quia intemperies omnis immoderata actiones debilitat & lædit. quòd si ad multā ætatē ca-

lida

lida manifestò fuerit, robustam habebit retentricem virtutē, vt pote quæ neutrā intemperiē exactè habeat, nec eam quæ in siccitate consistit (omninò enim aluus erat humidior naturâ: alioqui retentricē virtutem non habuisset imbecillam) nec eam quæ in calore est: hoc enim ponebatur: quare propemodū omnibus quibus aluus naturâ humidior est, senescentibus fit in contrarium mutatio. Quibus verò siccior, iis p senectutē euadit humidior, ídque propter temperaturas contrarias. Aut enim quia minus quā pro iecinoris virtute cibariorum comedunt, aut propter excrementorum exuctorum siccitatem, aut quia bilis minus in ventrem deriuatur, aut propter firmitatem retentricis virtutis, alui fiunt purgamenta sicciora. Quòd autem minor ipsis adsit cibi appetentia, citiúsque expleatur, fit propter partium in quibus sita est appetētia caliditatem. Quòd exuctus cibus siccior euadat, in causa est hepar moderatè natura temperatum, aut etiā nōnihil calidiore temperamento. Quòd pauca in ventrem bilis cōfluat, vt potè quę pauca etiā generetur, ob visceris frigiditatem accidere putandum est. Fortis verò vis retētrix in iuuenibus ideo fit, quia ipsorū ad siccius

vergat temperamentum.Non ſine ratione igitur hiſce omnibus ſeneſcentibus fiet in contrarium mutatio. Nam & qui cibi faſtidio ob caliditatem laborant ætatis progreſſu plus appetent quàm ſubigere & euincere poſſit hepar:& quibus propter ſiccitatem ingenitam vix retentrix erat valentior, in ſeneſcentibus fiet ob eiuſdem ſiccitatis exceſſum imbecillior, atque inde fiet vt propter citatiorem cibariorum tranſitum, humidior euadat deiectio. Quibus vero propter bilis inopiā moratur deiectio, ac ꝑpter tardum tranſitum magna obiter humoris pars exigitur, in iis idem etiam tum ſtatus manere poteſt, fieri tamen poteſt vt refrigerato præter modum iecore,atque ita imbecilla valde reddita diſtributione,alui purgamenta reddantur humida.Atque hęc in præſentia habui quę de mutationū, quæ ætatis ratione propter alui ſiccitatem & humiditatē fiunt, cauſa dicerem.quæ obſcura propter breuitatē videantur iis qui exercitati nō ſunt in commentariis de quibus nobis ſuprà facta eſt mentio.Sed aliquādo poſtea integrum his explicandis librum dicabimus.Quod ad artis vſum attinet ſatis eſt tenere quod ab Hipp. eſt dictum, etiāſi

eius

eius dicti causa non adiiciatur.

XXI.

Λιμὸν θώρηξις λύει.

Famem thorexis soluit.

Thorexim meri potionem Hipp. consueto more appellat. In opere siquidem de hominis natura & victus ratione sic scriptum reliquit, Est autem, inquit, aura quam ducimus reddimúsq; morborum popularium causa. planũ est enim cuiusque nostrum victus rationem eorũ causam esse nõ posse, quũ promiscuè omnes tàm iuuenes quàm senes, tàm viros quàm mulieres, abstemios deniq; iuxta ac thoressomenos (sic enim meracioris vini pleniore potione gaudẽtes appellat) malum hoc corripiat. Nam vel ex eo cõstat per thoressomenos merobibas intelligendos esse, quia abstemiis eos è regione posuerit. Quare thorexim quoq; ab ipso pro vini potione vsurpari est manifestũ. quã quidem vini potionem famẽ depellere dicit: nõ mehercle quamuis cibi indigentiam famem appellãs, quod arbitrati sunt nonnulli, vt nec eam quæ cibi appetentiã habet coniunctam, sed eam quę morbus est. qua qui laborat, magna & insatiabili perpetuáq; cibariorum incessuntur appetentia. quam ex medicis quidã caninam

appellarunt. Huic ſiquidẽ fami ſedandę meracior potio eſt remedio, non ei quæ vel lõgam inediam, vel alui profluuium, vel ſanguinis fluxum, vel quamuis aliam vacuationem conſequi ſolet. Nã qui propter horũ aliquod redditi fuerint famelici, tantum abeſt vt commodum ex meraco potu aut vtilitatem percipiãt, vt eo etiã offendantur magnopere: quippe qui côuulſionibus protinus & delirationibus prehedãtur, ſi ante cibariorum eſum liberaliore vini potione vſi fuerint. At quibus fames morbus eſt, iis vini potio, non cibi copia eſt remedio. Siquidẽ ego nõnullos qui perpetua fame laborarent ita curaui, ipſis ſcilicet liberalius vino quopiã ex iis quæ haud ſegniter calfaciũt ꝓpinato. Neq; enim acerba vina eiuſmodi famẽ ſanauerint, vt pote quę ne calfaciãt quidẽ: ſed quæ ſine aſtrictione fuluo colore ſunt aut rubro, ea demum maximũ his qui canina vexantur appetentia auxilium ſunt allatura. Ipſis itaq; quum prãdere volũt, primùm cibaria apponere oportet pinguia, & vt ita dicam oleoſa, cæteraq; id genus ex multo oleo parari ſolita. Sed prima cautio eſſe debet, ne quid auſteri admiſceatur aut acerbi. Poſtea vinum ex iis quæ diximus aliquod, etiã ſi

nondum

nondum ſitiant, potui dandum eſt. Protinus enim ipſis tali victus ratione fames mitigatur, in qua ſi diutius perſeuerauerint in totũ etiã ſedari ſolet. Atque hanc mihi ſentẽtiam Hip. hoc aphoriſmo præ ſe ferre videtur. Nam cũ vel propter ſolam intemperiem frigidiorẽ, vel propter acidos quoſdã ſuccos vẽtriculi os imbuẽtes, fieri cõſueuerint appetiones caninæ, quæ vitia duo perſanat vinum ſuprà dictum, eaſdem meritò appetẽtias caninas ſedauerit. Bulimum verò qui putant famis nomine dictum eſſe ab Hip. hi mihi abſurdè eius verba interpretari vidẽtur: primùm quòd pro generali & vniuerſali oratione particularem faciant, deinde quòd falſum etiam dicant. Siquidẽ bulimus eſt virtutis proſtratio ab externa refrigeratione profecta, qui ab eſuritione quidem principium ſumit, ſed famem amplius non habet coniunctam.

XXII.

Ἀπὸ πλησμονῆς ὁκόσα ἂν νοσήματα γίνηται, κένωσις ἰῆται· καὶ ὁκόσα ἀπὸ κενώσιος πλησμονὴ. καὶ τῶν ἄλλων ἡ ὑπεναντίωσις.

Qui à plenitudine morbi fiunt, vacuatione curantur: & qui ab inanitione proficiſcuntur, ſanantur plenitudine. Cæterorúmq; contraria ſunt remedia.

Non, si quid non amplius à plenitudine fiat, aut ea sublata remaneat, id curabit vacuatio: sed quo quæq; tempore à plenitudine fiunt curare aggredimur, ea demum vacuatione indigere videntur. Plenitudinem certè ipsam morbum facere dictum est suprà, ipsius verò curationẽ vacuatione fieri, vt & alias omnes causas morbos committentes per cõtraria tolli, monere certè quidem fuerit superuacaneum. Neque enim aliud quicquã præter* contraria excogitare queas, cui earum sublationem acceptam referre possis: quemadmodũ in morbis iam factis & symptomatis eos necessariò comitantibus iterum examinaturi sumus. Sed nunc de morbis qui adhuc fiunt habetur sermo. Vnde fit vt causarum morbos facientiũ sublatione, vnà etiã morbos remoueri necessarium esse videatur. At verò fit causarum morbiferarum per contraria remotio. Nam si quid refrigerando morbũ faciat, eius per calfacientia fiet curatio, si calfaciendo, per refrigerantia. Pariter si propter copiam morbus fiat, eã protinus vacuare oportet, vt si nimia vacuatione corpus ægrotet, quãprimum cibo reficere conuenit. Quãquam placet quibusdam vacuatione morbum

* *Morbus iam factus suo, dum fit causa sua tollitur contrario.*

nunquam fieri posse,solã vt coniicere licet febrem morbum esse arbitrantibus. Nam si alioqui omnẽ ipsi affectũ actionem lædentem morbum esse,omnem verò insignem intemperantiã actiones labefactare didicissent, nunquam de forti vacuatione quòd morborum causa existat,dubitassent. Siue enim ex vtero sanguis,siue ex hæmorrhoide, siue vulnere copiosè profluat, quibus ista acciderint, omnes actiones aut earũ certè maximã partem labefactari est necesse : nec verò sola ea incõmoda sequũtur, sed in aquã quoque inter cutem ex his nonnulli inciderunt . quin vel longa inedia febrem nedum alias noxas iis adferat , qui naturâ calorẽ feruentiorem habent.Quicquid igitur ad aphorismi veritatẽ & vtilitatem attinet , diximus. Superest vt recentiorum medicorum nugacitatis prodendæ gratia aliquid addamus superioribus:qui de nominibus altercãtes inter se,de rebus interim ipsis se disputare credunt.Quum enim causarũ morbos efficientium sublationem non ad curandi rationem,sed ad prophylacticem, id est, cautionem & prouisionem incommodorum pertinere dicunt, de nomine primùm eos inter se rixari, deinde ne id

quidem rectè facere demonstrandũ esse videtur. Vbi causa quæ morbum peperit abest, ibi tũ sola facti morbi & eius symptomatum curatio restat: vbi contrà causa, exempli gratia plethora, quæ inest in corpore, morbum nondũ cõmittit, eiusmodi tum causæ remotio ad eã artis partem referẽda est, quæ à prouidẽdo *prophylactice Græcis dicta est. Quãdo verò morbum iam facit, id tum quodãmodo ex prophylactice & therapeutice mistũ est. de morbo siquidem quantum faciendum restat, id ne fiat prouidere oportet, atque ipsum artis prophylacticę munus est: quãtum verò iam factum est propria indiget curatione. Vnde fit, quoniã ista ex prophylactica & therapeutica, id est, ea artis parte quæ ne morbi fiant prouidet, & ea quæ morbos curat mista sunt, proprio hisce significandis vt careamus nomine. propterea medici aliâs aliter appellant, vt quum ne morbus qui fieri cœpit ad vmbilicum perducatur cautionem adhibendam esse dicunt, & quum quicquid morbi factũ est curandũ esse aiunt: veluti in iis fit q à rabioso cane sunt icti. Medicamina siquidem quæ ipsis adhibẽtur duobus ipsi modis appellant, interdũ aduersus rabiem remedia, tanquam ad

* Præcautio causam, Curatio morbũ respicit.

affect

affectionem quæ rabiẽ generat dicerẽt, interdum non remedia, sed rabiei futurę amuleta, id est prouidendæ & auertendæ rabiei vim habentia pharmaca.

XXIII.

Τὰ ὀξέα τῶν νοσημάτων κρίνεται ἐν τεσσαρεσκαίδεκα ἡμέρῃσι.

Morbi acuti indicãtur ĩtra dies quatuordecim.

Acuti morbi censentur qui & magni sunt & ad statum celeriter perueniunt, vnde fit vt breui tempore magnas faciãt mutationes, quod perinde est ac si iudicentur dixeris. Siquidem Hipp. ipse eiusmodi mutationes quum in morbis derepentè fiũt, iudicationes appellat: idq; interdum ægrotantibus ipsis aut sanitatẽ pristinam ilico recipientibus, aut morientibus, interdum magnã quandam ad salutem vel mortem mutationem subeuntibus, qui tamen euestigiò propterea nõ seruentur aut moriantur. Quibus rationibus fit vt in totũ quatuor in ipsis repẽtinæ mutationes fiant, quas Epidemiων primo his verbis nos docuit, Subita ad salutẽ mortẽmve mutatio, aut ad melius deteriúsve inclinatio. Quòd verò necessarium sit morborũ magnitudine & symptomatum vehemẽtia vel citò virtutem succumbere, ita vt moriatur æger, vel si

strenuo ad mali expulsioné impetu sumpto natura superior euadat, bonã crisim fore: si verò impar cedat & lassata det manus, malã iudicationé sequuturã esse, nemo est qui dubitet. In morbis igitur acutis vt crisis in longum tempus differatur fieri nullo pacto potest. In talibus itaque omnibus terminũ Hip. statuit duarum septimanarum spatium, quòd nullus scilicet vlterius progrediatur. Possunt tamen multi ante decimumquartum iudicari. Nam & vndecimus & nonus & septimus & quintus multos iudicarũt, vt constat ex Epidemiωn libris: quosdã etiã sextus iudicat, sed haud bene: quemadmodum in commentariis de diebus decretoriis latius demonstrauimus, in quibus exercitatũ esse volumus eũ qui ea sit assecuturus, quę Hip. breuiter sunt dicta. Imperfectis verò iudicationibus (quas Græci, quòd in alterã sint seminclinatæ partem, ἡμιῤῥόπους appellant) sequentium deinceps dierũ aliqs finé imponet. Atq; hi dies quinam sint ipsemet in prognostico tradidit, iterúmq; hîc aliquid sequẽti aphorismo est traditurus. Sed & harũ iudicationũ seminclinatarũ alius quidã est extimus terminus, vltra qué progredi nó liceat, quadragesimus nimirũ dies. Morbos

* *Sextus tyrannus.*

bos

bos ergo Hippocrates qui intra quartũdecimum diem integrè iudicãtur, acutos absolutè appellare cõsueuit: eos verò qui aliquo dierum decretoriorũ imperfectè iudicati, ad quadragesimum vsque diem durarunt, non iam absolutè acutos, sed appellatione ex integra oratione cõstante, acutos intra dies 40. iudicandos nominare solet. Verùm apertius mihi dicere videntur qui eiusmodi morbos, per prioris status in alium mutationem, aut à sua specie degenerationem acutos vocitant, quos ἐκ μεταπτώσεως ὀξέα νοσήματα appellãt Græci. De quibus in prognostico scribit in hanc sententiã, In omnibus, inqt, morbis acutis qui febrem coniunctã habent, & intra dies quadraginta terminantur, spirandi facilitatem ad salutem maximam vim obtinere putandum est. Hîc autem vbi inter aphorismos de morbis acutis absolutè loquitur, eos intra quatuordecim dies finiri ait, non mehercule his verbis id sibi volẽs, quod putarũt nõnulli, quatuordecim scilicet numero dies esse qui in his morbis iudicatiões faciãt. Eadẽ enim ratione etiam dies qui morbos* per degenerationem acutos appellatos, iudicant, quadraginta esse dicere possemus. Eadem siquidẽ est in vtrisque

* Acutì degeneres quos vulgo ex decir

loquendi forma,& hîc cum ait, morbos acutos intra dies 14.terminari,& in prognoſtico cum inquit, quicunque febrem coniunctam habent & intra 40. dies iudicantur. Sed quum iſti nullam inuenirent rationẽ quî dictiones has,tum eam quæ in aphoriſmis, tum eam quæ in proguoſtico legitur, inter ſe conſentire demonſtrare poſſent, ineptam hanc & abſurdam commenti ſunt interpretationem. Neq; enim quatuordecim ſunt ad quadrageſimũ vſq; dies decretorij,ſed cũ extraordinariis quos*intercidẽtes vocãt plures ſine illis pauciores habẽtur, vt in tractatu de diebus decretoriis apertè demonſtrauimus.Ipſa etiã rei euidentia & experientia eam rationem cõfirmat,quę dicit morbos acutos iudicationis habere terminũ quartumdecimũ diem.Nullus ſiquidẽ adhuc morbus qui ſtatim ab initio celeriter moueret̃,hunc ſuperaſſe terminum inuentus eſt, quin ex quatuor dictis diebus aliquo criſim prius ſubiret. Adeò vt nonnulli primis diebus tardi & parui,circa quartum aut quintum diem citatiores & vehementiores facti, decimoſeptimo die ſint terminati. Alij ad ſextum aut ſeptimum ſumpto acumine, ceſſarint viceſimo. Vnde fit manifeſtum

Margin: ...dentia vocant.

Margin: * Intercidentes dies, quos inter repentes & intercalares potes dicere, quòd propter erratum commiſſum, nõ propter ſolius naturæ motum in eos criſis incidat, atque ita legitimorũ decretoriorum ordo interrumpatur.

morbi

morbi continuatum acumen plures 14. dies habere non posse. Ex iis verò qui motus habent inæquabiles multos reperire licet qui ad vlteriorem proferantur terminum: cuiusmodi sunt qui diebus quibusdam sumpta vehemẽtia, latenter postea eã remiserunt, rursúmque postea aucti, motus continuationem acceperunt. Si quis igitur in ægrotantibus quemadmodum dixi obseruationẽ instituat, morbos qui per duas integras septimanas celeriter moti fuerint, vlterius progredi nunquam comperiet.

XXIIII.

Τῶν ἑπτὰ ἡ τετάρτη ἐπίδηλος· ἑτέρης ἑβδομάδος ἡ ὀγδόη ἀρχή. θεωρητὴ δὲ ἡ ἑνδεκάτη. αὕτη γάρ ἐστι τετάρτη τῆς ἑτέρης ἑβδομάδος. θεωρητὴ δὲ πάλιν ἡ ἑπτακαιδεκάτη. αὕτη γάρ ἐστι τετάρτη μὲν ἀπὸ τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης, ἑβδόμη δὲ ἀπὸ τῆς ἑνδεκάτης.

Index septimi quartus. Sequentis septimanæ octauus initiũ. Spectãdus quoq; est vndecimus, siquidem is secundæ septimanæ quartus est. Rursum; decimusseptimus spectãdus: is enim à quartodecimo quartus est, & ab vndecimo septimus.

Indices & spectabiles dies cõsueto more appellat Hipp. in quibus signũ aliquod iudicationis apparet alio quopiã ex diebus decretoriis futuræ, quos ipse in prognost

gnostico per quaterniones digessit, singu lis septimanis bipertitò sectis. Primum itaque quaternarium septimi diei à prin cipio inita supputatione indicatorē esse ait. Vndecimum item decimiquarti indi cem statuit, quādo & hic bipartitò diui-sus sequētem septimanam in duos diri-mat quaternarios. Pariter decimusseptimus vicesimi index, quando tertia quo-que septimana hoc bifariā sit diuisa. Cæ terùm hanc Hippoc. cum secunda copu-lat, quum tamen à prima dirimat secun-dam: secundæ siquidem initium octauū diem esse dixit, non etiam tertiæ septima næ decimumquintum, vt ex posteris arbi trati sunt nonnulli, quippe qui non vice-simū primū eius septimanæ faciat extre-mum, sed tertiæ septimanę initiū quidē statuat decimumquartum, finem autem & extremum vicesimum. Quamobrem verò priores duas septimanas per disiun-ctionem à se inuicem, tertiam autem per copulationem cum secunda statuat, dixi mus in opere de diebus decretoriis. In prę sentia citra eius rei causæ demonstratio-nem satis erit scire quod experiētia ipsa testatur, cum eo quòd Hippo. permultos ægros secundum hunc dierum decreto-riorum ordinem iudicatos fuisse scripse

rit

rit in libris Epid. Qui ordo talis eſt, vt tres primæ ſeptimanæ in viceſimum circumactæ terminentur, tres verò ſequentes quadrageſimo cõprehenſæ finiãtur. Quò fit vt ſexageſimus etiam & octogeſimus ſint decretorij: quod experientia quoq; ipſa compertum probatúmq; habemus, quemadmodum in opere de diebus decretoriis demonſtrauimus, vbi eos etiã ægrotos adſcripſimus qui iuxta præſcriptum ordinem iudicati legũtur in libris Epid. quos omnes hîc deſcribere qa longum foret, ſatis fuerit ſolã dictionem ex prognoſtico tranſcribere, quæ ſic habet, Febres iudicãtur iiſdẽ numero diebus, vnde euadunt aut moriuntur ægrotantes. Ex febribus enim quæ minimè ſunt malignæ, quæque cum ſignis tutiſſimis progrediuntur, quarto die aut etiã ante deſinunt: peſſimæ autem & imprimis malitioſæ atq; exitialia ſigna præ ſe ferentes, quarto die aut etiam antè ægrotantẽ tollunt de medio. Ipſarum igitur primus impetus ita terminatur. ſecundus ad 7. tertius ad vndecimũ. quartus ad 14. quintus ad 17. ſextus ad 20. diem peruenire ſolet. Atq; ij inſultus per quaternio nes ex acutis abſolutè in viceſimum per additionem finiuntur. Hæc verba apertè

docent

docent quòd tertiam ſeptimanã per continuationem cũ ſecunda numeret, diémque 17. viceſimi faciat indicem.

XXV.

OI θερινοὶ τεταρταῖοι, τὰ πολλὰ γίνονται βραχέες· οἱ δὲ φθινοπωρινοὶ, μακροὶ, καὶ μάλιστα οἱ πρὸς τὸν χειμῶνα συνάπτοντες.

Aeſtiuæ quartanæ plerunque breues, Autumnales longæ, & inter eas maximè quæ ad hyemem vſque pertinent.

Non febres ſolùm per ęſtatem, ſed alij quoque morbi breues exiſtunt, quia per id temporis fuſi humores redundantes quoquouerſus per corpus ferãtur & per ſpirabili cute digerantur. In quibus itaq; ineſt valida virtus, in iis morbi ipſi vacuatis ſtatim humoribus triſtificis finiuntur: quibus autem virium adeſt imbecillitas, in ipſis vnà cum peccantium humorum vacuatione virtus reſoluitur. Quo fit meritò vt nullus morbus æſtiuus ſit diuturnus. Hipp. verò de longiſſimo morbo ſolùm verba faciens (quod propoſito quartanæ exemplo eſt manifeſtum) idem de aliis quoque omnibus intelligendum nobis reliquit. Quemadmodũ autem cutis perſpiratu per æſtatem humores digeri, viréſque reſolui contingit, ſic contrà hyberno tempore fieri ſolet, vt & humores

ſcilic

ſcilicet intra corpus tãquã latibulis quibuſdam deliteſcant,& vires robuſtæ ſeruentur & permaneant. Quare tum nec morbi ſoluũtur, perſeuerãtibus ſcilicet humoribus eorum cauſis, nec moriũtur ægrotantes, ipſis contra vim morbi abundè ſuppeditante virtute.

XXVI.

Πυρετὸν ἐπὶ σπασμῷ βέλτιον γενέσθαι, ἢ σπασμὸν ἐπὶ πυρετῷ.

Conuulſioni febrem accedere ſatius eſt, quàm febri conuulſionem.

Ipſemet Hippocra. infrà dicturus eſt, à repletione ſpaſmum & inanitione fieri. Quum ergo valetudine ſecunda quempiam derepentè cõuelli accidit, talem à plenitudine proficiſci conuulſionem eſt neceſſe. ita enim nerui infarciuntur viſcidis & frigidis humoribus, quibus etiam aluntur, vt ſpaſmum inde patiantur. cui ſuperueniẽs febris, frigidos illos calfacere, & lentos tenuare humores & diſcutere ſolet. Verùm ſi propter ardentiſſimas febres totum corpus & nerui ipſi exiccati fuerint: atque propter eam ſiccitatem conuellantur, tum demum hoc maximũ ac propemodũ immedicabile malũ euadit. ſiquidem & temporis multum ad ſiccitatis emendationem poſtulant ner-

ui,& inducias non admittit morbi vehementia, ſed vires ſtatim deiicit,& citam mortem affert.

XXVII.

Τοῖσι μὴ κατὰ λόγον κουφίζουσιν, οὐ δεῖ πιστεύειν, οὐδὲ φοβεῖσθαι λίην τὰ μοχθηρὰ γινόμενα παραλόγως. τὰ γὰρ πολλὰ τῶν τοιούτων ἐστὶν ἀβέβαια, καὶ οὐ πάνυ τοι διαμένειν οὐδὲ χρονίζειν εἴωθεν.

Non ſi quid in morbis acutis fiat præter rationē leuius fidere oportet: nec turbari, ſi quid temerè grauius acciderit. Iſtiuſmodi enim multa ſunt incerta, nec durare diu aut perſiſtere ſolent.

Quicquid de iis dici debuit, id omne eſt traditū in libris Criſeωn. Nūc quod ſatis ſit ad præſentis aphoriſmi expoſitionē breui oratione cōplectemur. Quum vehemens morbus hominē inuadit, qui poſtea mitior derepētè fiat & facilior, nullo vel ſudore, vel vomitu, vel alui deiectiōe, vel ſanguinis eruptiōe corpore vacuato, * nec vllis etiamnū apparentibus ſignis coctionis, eiuſmodi tunc morbi facilitati Hipp. putat parum fidere oportere, quemadmodū nec ſi præter rationē ægrè ſpiritū duxerit, aut delirauerit, aut vehementius fuerit febre cōflictatus, aut magno etiā rigore correptus, metu propterea

** Alleuatio morbi tuta, quæ concoctionē eiuſdem & expulſionē ſequitur.*

pтereà nos permoueri debere. nã isthęc incerta sunt, tantúmq; abest vt mali quicquam denuntient, vt bonam etiam interdum iudicationem quamprimũ fore significent. Quæ quo modo internoscere & præsentiscere medicum oporteat, docuimus in libris Criseωn.

XXVIII.

Τῶν πυρεταινόντων μὴ παντάπασιν ἐπιπολαίως τὸ διαμένειν, καὶ μηδὲν ἐνδιδόναι τὸ σῶμα, ἢ καὶ συντήκεσθαι μᾶλλον τοῦ κατὰ λόγον, μοχθηρόν. τὸ μὲν γὰρ, μῆκος νόσου σημαίνει· τὸ δὲ, ἀσθένειαν.

Febricitantium non omninò leuiter corpus sibi constare nec minui, aut etiã plus æquo colliquefieri, malum. Hoc siquidem viriũ imbecillitatem, illud morbi diuturnitatem significat.

Illud, Non omnino leuiter, distinctionis gratia addidit Hippoc. nam absolutè si malum esse pronuntiasset, febricitantium corpus sibi constare nec cõcidere, falsa fuisset eius assertio. Fieri siquidem potest, qui cœli statu frigido propter humorum copiam laboret, vt eius corpus oborta febricula nó collabatur, nec emacrescat. Sed si magna febris fuerit, nec eã ob rem corpus attenuetur aut imminuatur, tũ haud paruã ostẽdit crudorũ humorũ abundantiã. Iam verò illud, plus

æquo colliquefieri,etiamſi in contextu aphoriſmi pars illa, nõ omninò leuiter, omiſſa fuiſſet,inter mala nihilominus ſigna fuerat numerandum. Siue enim leuiter febricitent,ſiue non, argumentum imbecillitatis eſt facta præter rationem corporis macies. Nec verò exiſtimare oportet Hippocratem συντήκεσθαι verbum hoc loco propria ſignificatiõe accepiſſe pro contabeſieri & abſumi,ſed abuſum potius fuiſſe pro ἰσχνοῦσθαι,id eſt attenuari & imminui. Rectè autẽ in altera aphoriſmi parte dixit plus ęquo:rectiúſq; fuerit ſi id ad priorẽ quoque aphoriſmi partem referamus,vt eius tota ſit eiuſmodi oratio,Febricitantium non omninò leuiter corpus ſibi cõſtare, aut colliquefieri magiſquàm ratio poſtulat, malum:vt de vtraque parte communiter illud,pluſquàm ratio poſtulat,prædicetur. Nã ſiue pluſquàm ratio poſtulat perſtet idem febricitantium corpus nullatenus imminutum,ſiue collabatur & concidat, malum. Quibus autem & vnde ſumptis indicatiõibus,illud pluſquàm poſtulat ratio, expẽdere oporteat & intelligere,dixiſſe Hippocratem præſtitiſſet. Sed quoniam hoc eſt aphoriſticum, id eſt præciſum & definitũ docendi genus, ſummáque breuitat

breuitate circunſcriptum,nos illud expli cantes referemus tum ad febris magnitu dinem,tum morbi tempus,tum ætatem, tum regionem, & anni partem ſtatúmq; cœli præſentem,ad manifeſtas etiam vacuationes, & vigilias, & curas, inediam etiam,& plures tum animi tum corporis motus.Maior ſiquidem febris & citius& magis macilentos reddit. idem quoque morbi diuturnitas facit, ætas etiam tum puerorũ,tum eorum qui vltima ſunt ſenectute: ſed vtraque ſua propriáq; ratione. In pueris ſiquidem plurimũ propter humiditatem & caliditatem fluunt & vacuantur corpora: in iis verò qui ſumma ſunt ſenectute propter virium imbecillitatẽ corpus facilè collabitur. Iam verò anni pars & regio & tẽpeſtas calidiores & ſicciores corpus magis vacuant, vt frigidiores & humidiores magis aſtringunt & denſant, & ne cutis perſpiratione digeratur & inaniatur prohibent. Omnibus verò manifeſtas & ſub ſenſum cadentes vacuationes quid attinet dicere? Neminem ignorare arbitror cõplures vel ſanguinis eruptione,vel ſudorũ multitudine & vrinarum copia, vel vomitu deniq; & alui deiectione ita exinanitos fuiſſe,vt bona ratione protinus ſint extenuati.Di

ctis causis quadam naturæ propinquitate inedia coniungitur, quæ & ipsa vt vigilia & cura corpus emaciat, quemadmodum frequentes quoque motus, sed ij in febribus rarò fiunt. Nam qui ægrotant quieto plerũque sunt decubitu. Si quis tamẽ (vt fit interdum) viam ingressus febricitare cœperit, atque necessitate vrgente, vel domum reuertendi studio inceptum iter nolit intermittere, is multũ eo motu attenuetur par est, priusquàm mansionem attingat. Sed & propter mentis alienationem & furorem assiduè exurgentes nonnulli, aut inter decumbendum membrum aliquod semper motitantes, aut loquẽtes, paucis meritò diebus redacti sunt in corporis gracilitatem. Hæc igitur omnia ægrotos cogũt macescere, vt horum contraria corpus amplius conseruant & tuentur. Ipsorum verò nullum virtutis imbecillę signũ, sed quodque solum causa existit. Nam quemadmodũ corpus in iis minuitur bona ratione & attenuatur, ita virtus quoque deiicitur & pessumdatur. Verùm si nullo eorũ quæ modo cõmemorauimus præsente corpus præter rationẽ attenuetur, id tum Hippo. imbecillitatis virium argumentum esse dicit: quam quidẽ viriũ imbecillitatẽ causam esse

esse dicebamus quamobrē per febres decrepitorū corpus citò collaberetur. Nec mirum in talibus videri debet, si virium imbecillitas gracilitatis causa, & gracilitas imbecillitatis argumētum existat. sic enim in omnibus se res habet, quæ efficientiū & effectorum rationem sortiuntur. Atq; hæc Hip. est sententia, omnē autumantis factam præter rationem corporis gracilitatem eiusdē imbecillitatis signum esse. Nos verò eius orationi aliā affectionē addemus, quæ & ipsa tanquā causa quædā gracilitatis in febribus existit. Ea humorū est tenuitas & corporū raritas: nam hæc duo cōiūcta si fuerint, quàm ocyssimè per occultā illam cutis perspirationē, quā ἄδηλον διαπνοὴν Græci appellant, corpora vacuari contingit. quemadmodum in contrario affectu, humorum scilicet crassitie & corporū densitate, nec humorum fieri vacuationem, nec corporis considere tumorē, sed sibi ipsi constare videmus. Affectū hunc designabat Hip. quum in vltima aphorismi parte morbi diuturnitatem significari diceret. Oppositum verò huic affectum silentio prætermisit: quē si addamus, integram & omnibus suis partibus constātē efficiemus òrationem quàm fieri potest

paucissimis comprehensam hoc modo: Haud omninò leuiter febricitantiũ constare sibi corpus, nec cõcidere aut etiam colliquefieri magis quã ratio postulat, malum. Nam quòd idem permaneat tũ ob cutis densitatem, tũ propter humorum crassitudinẽ accidere solet: qua ex re morbi indicatur lõgitudo. Colliquefit verò cum ꝓpter humorũ tenuationẽ & cutis laxitatem, tum interdum etiam propter virium solam imbecillitatem.

XXIX.

Ἀρχομένων τῶν νόσων, ἤν τι δοκέῃ κινέειν, κίνει· ἀκμαζουσῶν δὲ, ἡσυχίην ἔχειν βέλτιόν ἐστιν.

Incipiẽtibus morbis siquid mouendũ videtur, moue: vigẽtibus autẽ quiescere multò præstat.

Hoc quamobrem cõsulat, ipsemet consilij sui rationem adfert sequenti aphorismo, quem si cum præsenti copules, totam eiusmodi orationẽ efficies, Incipientibus morbis siquid mouẽdum videatur moue. vigẽtibus enim quiete vti melius est. Nam morborum initio & fine remissiora sunt omnia, in vigore fortiora. vbi ad dictionẽ omnia, addere oportet symptomata. De iis siquidem enuntiauit voce omnia. Nã affectus qui symptomata gignit, quem morbum appellamus, dum viget

Sub principio augmentũ continet: id apparet ex eo quòd à principio ad vigorẽ protinus trãsilierit.

viget non eſt omninò fortior, ſed in iis qui ſeruari debent multò melior quàm morbi initio. in quibus vtique Hip. quiete vtendum eſſe conſulit per morborum initia nobis ſiquid mouendum videatur mouentibus. Nam non ſolo vigore exitialium morborum aduentante, ſed nec aliis etiam temporibus ſummum incrementum præcedentibus quidquam mouendum: nobis illud ſemper memoria tenentibus, deploratorum non eſſe ſuſcipiẽdam curationem, ſed cedere abſiſteréque cũ ea prædictione oportere: quiſnam ſit morbi tandem futurus exitus. Aliorum verò morborũ in quibus ſalutis ægri ſit ſpes aliqua, per initia dãda eſt opera, vt maiora adhibeantur remedia. nam de iis morbis dicebat Hipp. ſiquid mouendum videatur, moue. Præcipua autem in his remedia ſunt maximè quidem phlebotomia, nonnunquam verò & purgatio: quorũ neutrũ in vigore venit vſurpandũ. Nam vt in libris criſeων oſtendimus, tum temporis maximè fiũt morborũ coctiones. quæ quo citius fiant melius eſt per initia vacuare, vt minorẽ redditam eo modo materiam facilius cõcoquat natura: in vigore autẽ quo tẽpore maximè in coctionem morbi incumbit,

vacuare fuerit superuacaneū, cum aliis de causis, tum quia animalis omninò virtus fatigata laborat, licet duę aliæ vitalis & naturalis fortes eo maximè tempore permaneant.

XXX.

ΠΕρὶ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ τέλη πάντα ἀσθενέστερα· περὶ δὲ τὰς ἀκμὰς, ἰσχυρότερα.

Circa initia & finem morborum remissiora sunt omnia, in vigore vehementiora.

Symptomata omnia morbis incipientibus & desinentibus imbecilliora, vigentibus fortiora esse affirmat, febrium scilicet accessiones, vigilias, dolores, implacidam molestámque corporis iactationem & afflictationem irrequietā, & sitim intelligens. Nam affectiones ad quas ista consequuntur, per vigorem vt meliores existāt est necesse: in iis certè quidē ægrotis qui incolumitati sunt restituendi.

XXXI.

ΤΩ δὲ ἀῤῥωστέοντι εὐσιτέοντι μηδὲν ἐπιδιδόναι τὸ σῶμα, μοχθηρόν.

Si à mobo bellè comedenti corpus non proficiat, malum.

Præsentem aphorismū & proximè sequentem cōiugi oportuit cum eo quem suprà his verbis posuit, Si à morbo cibū adhibens quispiam vires non recipiat.

Eo

Eo enim aphorismo pro ea dictione qua nunc est usus εὐσιτέοντι scilicet, id est benè comedenti, quum τροφὴν λαμβάνειν eo loco, id est cibum adhibere dixisset, satis indicare visus est se de symptomate eo intelligere quod accidit quum corpus alimentum non sentit nec vires recolligit. Hîc itaque illud cibum assumere utrique commune aphorismo seruauit, sed symptoma vires scilicet non recipere nonnihil immutauit, ascripto tamen quod ei ad proportionem responderet. Nam vires non recipere, & corpus non proficere inter se sunt quodam modo similia. illud siquidem ad eam pertinet virtutem quæ corpus moderatur & regit, hoc autem corporis ipsius est affectus. Porrò in eutrophiam, id est probam sui nutricationem corpus non proficere, id tum propter ipsius altricis virtutis imbecillitatem, tum etiam interdum propter humorum peccantium redundantiam accidere putandum est.

XXXII.

Ὡς τὰ πολλὰ πάντες οἱ φαύλως ἔχοντες, κατ' ἀρχὰς μὲν εὐσιτέοντες, καὶ μηδὲν ἐπιδιδόντες, πρὸς τῷ τέλει πάλιν ἀσιτέουσιν. οἱ δὲ κατ' ἀρχὰς μὲν ἀσιτέοντες ἰσχυρῶς, ὕστερον δὲ εὐσιτέοντες, βέλτιον ἀπαλλάσσουσιν.

tia tam fortiter cibum aſpernabantur vt parum omninò ſumerent, poſtea autem in contrarium acti appetunt, eos facilius morbo defungi affirmat. eiuſmodi autẽ in contrariũ facta eſt mutatio, poſtquam natura quo tẽpore valdè tenuiter & modicè viuebant, affectionẽ eam, ob quam initio grauatim cibo vtebantur, concoxit.

XXXIII.

EN πάσῃ νούσῳ τὸ ἐῤῥῶσθαι τὴν διάνοιαν, καὶ εὖ ἔχειν πρὸς τὰς προσφορὰς, ἀγαθόν· τὸ δὲ ἐναντίον, κακόν.

In quouis morbo valere rationem, recteque ſe ad ea quæ aſſumuntur habere, bonum: Contrà vero habere ſe, malum.

Non ſi quid ex iis quæ corpori accidunt bonum eſſe dicat Hipp. propterea hominem omninò euaſurum eſſe putandum: nec ſi malum, idcirco protinus moriturum affirmãdum. Nam bonum etiã ſignum, à maiore malo vinci poteſt, contráque malum, à potentiore bono. Quare eiuſmodi ſententias ſic accipere oportet, ſolùm vt id quod dicitur ĩtelligatur, hoc ſcilicet quãtũ in ſe eſt ſignum, bonũ eſſe: & illud, duntaxat quantum in ſe eſt ſignum, eſſe malũ. De hominis verò ſalute aut morte priuſquàm affirmetur quicquam,

quam, omnium sigillatim signorũ vires attentius reputasse & perpendisse sicque demum de morbi exitu pronunciare oportet, quemadmodũ facere in prognostico consulebat. Sic sanè hoc loco mentem constare & appetentiam permanere inter bona signa in omnibus morbis statuit. quædam enim non in omnibus morbis bona sunt, quod & ipse significare cõsueuit his verbis, Spirãdi facilitatẽ (quã εὔπνοιαν vocat) in omnibus morbis acutis maximã ad salutẽ vim obtinere credendum. Iam verò quod sana mẽte esse, inter bona signa sit recensendũ, hinc scire licet. Cerebrum enim ipsum & meningas, dorsique medullam & diaphragma, omnes deniq; generis neruosi partes & inter eas maximè quę propius cerebum sitę sunt, si probè suis muniis ratio fungatur, sanas integrásq; esse testatur. quemadmodũ etiam partes ad ventrem & iecur & cor ipsum attinentes validas esse iudicamus, si ægri ipsi impigri ad ciborũ sumptionem & parati fuerint. Quæ omnia si sana sunt, non paruam de ægrotantis sanitate spem concipere licet.

XXXIIII.

ΕΝ τῇσι νούσοισιν ἧσσον κινδυνεύουσιν οἷσιν ἂν οἰκείη τῆς φύσιος, καὶ τῆς ἡλικίης,

καὶ

καὶ τῇ ἕξει, καὶ τῇ ὥρης ἡ νοῦσος ἢ μᾶλλον, ἢ οἷσιν ἂν μὴ οἰκείη κατά τι τούτων.

Minus periculosè ægrotant, quorum vel naturæ, vel ætati, vel consuetudini, vel tempori familiaris morbus est, quàm quibus horum nullo affinis cognatúsque existit.

Aegrotantium natura, ætati, consuetudini, & tempori cōsentaneus morbus, dissentaneo minus periculosus.

Quum multifariã dicatur natura, in eo significatu nunc accipienda est, quo sæpius Hippocr. cum multis aliis locis, tum maxime toto de natura hominis libro vsus est. quo loco ex primis elemétis temperationem appellat naturam, quasi ita nunc diceret, à morbis periculi minus impendet iis quorum & primæ corporis temperationi, & præsenti vel ab ætate, vel consuetudine, vel parte anni acquisitæ & aduentitiæ naturæ familiaris morbus est, quàm quibus horum nullo affinis cognatúsque existit. Nam & naturæ & ætati & habitui & parti anni & tempestati cœli & regioni calidioribus familiares propriique morbi sunt calidiores, vt iisipsis frigidioribus frigidiores, eadémque ratione siccioribus sicciores, & humidioribus humidiores morbi conueniunt. At contrarium dixit Diocles libro de septimanis. siquidem qui eius dicta literis mandarũt, à similibus quidem concitari, à contrariis

contrariis solui morbos obiiciunt: quando vel ipso tradente Hippocr. contrariorum sint contraria remedia. Causum itaque hybernum æstiuo autumant curatu faciliorem esse: non vtique recordantes hyeme Causum non fieri, nisi affectione eũ accendente maxima. Neque is aliter initio conflari potuisset, nisi causæ vehementia hyemis contrariam & repugnantem qualitatẽ vicisset ac superasset. Vbi ergo causæ magnitudinẽ prohibere aut reprimere temporis non potuit contrarietas, adiutricem licet corporis sanitatem haberet, multò profectò minus in morbo (quo tempore integra illa & incolumis corporis firmitas abest) eam vincere domaréque poterit. Sed id vel experientia compertũ probatúmque est. Ex duobus enim pari magnitudine Causis, qui hyeme ortum habet, perniciosior. Nã calidiore cœli statu si sit genitus, & repentina fiat in frigidiorem cœli conditionem mutatio à circunstante aere frigido talis Causus iuuatur magnopere, vtroque scilicet ipsi fauẽte tẽpore, priore quidem in quo initium habuit vt signo, posteriore verò in quo solutionem vt causa. Hæc igitur omnia aphorismũ probare potius, quàm cum eius sentẽtia pugnare

pugnare videntur. Quin & illud, In valde ſenibus raucedines & diſtillationes coctionem non admittunt, cum præſenti minimè pugnat aphoriſmo, etiamſi eiuſmodi ſint ſenilis ætatis proprij & peculiares affectus. Primùm quia inter ſe iſta differunt, coctionem non admittere, & periculoſum eſſe. Deinde quòd non abſolutè, ſed addita particula valde ſenes dixerit. In his enim propter viriū imbecillitatem morbi quilibet ſuſpecti ſunt & periculoſi. Pariter nec illud ſuprà dictis aduerſatur, quod epidemiωn primo legimus, Atque ij maximè de vita decedebant, quorum eſſet ad tabem prona, propenſáque natura: neque enim tum ex elementis temperationem, ſed corporis formam intellexit naturæ nomine. ſiquidē hanc etiam interdū naturam nominant. Et quemadmodum certò dicere poſſumus eos qui calido temperamento ſunt, calidis morbis minus periclitari, ſic qui arcto ſtrictóque ſunt pectore (quos Græci ſtenothoracas vocāt) non ſolùm promptius tabe corripi, ſed correptos etiā in maiore verſari periculo qui dixerit, à verò haud diſceſſerit. Nonnulli tamen eorum qui aphoriſmos explanarunt, hiſce & ſimilibus, quæ probabilitatem habere

viderentur decepti, familiarem ægrotantis naturę morbum interpretati ſunt, qui ſit tẽperamento contrarius, perinde quaſi aptus idoneúſq; morbus dicatur: toto (quemadmodum demonſtrauimus) cœlo, quod aiunt, & à rei veritate & Hippocratis ſententia aberrantes.

XXXV.

Ἐν πάσῃσι τῇσι νούσοισι τὸ περὶ τὸν ὀμφαλὸν καὶ τὸ ἦτρον πάχος ἔχειν βέλτιόν ἐστι· τὸ δὲ σφόδρα λεπτὸν καὶ ἐκτετηκὸς, μοχθηρόν. Ἐπισφαλὲς δὲ τὸ τοιοῦτον καὶ πρὸς τὰς κάτω καθάρσιας.

In quouis morbo partes ad vmbilicum & infimum ventrem attinentes craßiores eſſe præſtat, harum ſiquidem extenuatio & tabes mala. Sed ad inferiores quoque purgationes parum tuta.

Conſtat abdominis, quòd epigaſtrium Græci dicunt, vniuerſam regionem omni affectione præter naturam vacare debere. quod in prognoſticis quoque dixerat his verbis, Hypochondrium optimũ quod indolens, molle & æquabile. Ea verò de quibus nũc verba facit abdominis loca aliâs craſſiora ſunt, aliâs macilentiora. quæ craſſiora meliora, quæ macilentiora deteriora eſſe affirmat & vt ſigna &

vt causas. Signa siquidem sunt imbecillitatis partium macie extenuatarũ: causæ verò, quòd & in ventre propterea minus probè ciborum fiat coctio, & in iocinore chyli in sanguinem mutatio, quæ exhæmatosis Græcis dicitur. Hasce enim partes ambas sua crassitudine fouendo iuuant inibi incubantia corpora: quibus vtique macie extenuatis, earum actiones in tantum lædi debilitarique contingit, quantum integris illis per sanitatem iuuabantur. Quòd eorũdem corporum extenuatio ad infernas quoq; purgationes parum sit tuta, neminem latere arbitror. Nam partes infra thoracē omnes robustas validásque esse oportet, siquidem fœliciter purgationibus auxiliari debeant. Alioqui magnopere offendãtur ac lędantur necesse est. Quamobrē autem de solis infernis purgationibus mentionē fecerit, quærere alienum non erit. nam & quæ supernè id est vomitione purgationes fiunt, iis qui eiusmodi partium attenuatione laborāt periculosæ. An has tanquam omnibus notas prætermisit, illarũ verò mētionem fecit tanquam notiorũ? ἦτρον autem priuatim eam abdominis regionem appellat, quæ pudendum & vmbilicum interiacet: vt totum epigastrium

in tria diuidatur, hypochondriũ, ad vmbilicum regionem, & τὸ ἦτρον, id eſt ventrem imum, quem & hypogaſtrium appellant.

XXXVI.

Οἱ ὑγιεινῶς ἔχοντες τὰ σώματα ἐν τῇσι φαρμακείῃσι καθαιρόμενοι, ἐκλύονται ταχέως, καὶ οἱ πονηρῇ τροφῇ χρεόμενοι.

Qui corporum ſalubritate ſunt prædiτi purgante hauſto medicamine ſtatim deficiunt, vt & qui prauo alimento vtuntur.

Qui corporum ſalubritatem integritatémque habent, ij iure optimo medicamentis purgantibus concidunt ac deficiunt. ſiquidem ij colliquefiunt nõ purgantur. Qui verò prauo alimento ſunt vſi, propter vitioſorum humorum copiam facilè ſoluuntur & fatiſcunt, ſi quando purgationibus * vtantur. Siue autem intra corpus recipienda cibaria, ſiue in ipſo iam contentum vitium dicat, vtraque vera eſt oratio. Siquidem praua alimenta prauum gignunt ſanguinem. Vitioſa itaque edulia dicentur ad ſanguinem, qui inde gigni debet, reſpectu habito.

** In cachecticis vt hydropicis morbum vi ctu & cæteris tennãtibus paulatim demoliri oportet, nec niſi poſt coctionem & per magna interualla purgationes exhibere.*

XXXVII.

Οἱ εὖ τὰ σώματα ἔχοντες, φαρμακεύεσθαι ὀκνώδεες.

Qui

Qui integra sunt corporis valetudine, medicationes ægrè molestéque ferunt.

Medicationis verbũ vsurpare consueuit Hipp. in iis qui non quoduis, sed purgatorium duntaxat hauserunt medicamentum. Superiore itaque aphorismo vnum ex iis quæ ipsis solent accidere, indicauit. deficere enim dicebat celeriter qui secunda valetudine purgans sumpsissent medicamentum. Nunc verò orationem de iisdem generalius extulit, ipsos affirmans ægrè ac difficulter ferre purgationes: siquidẽ vertigine ac torminibus vexantur, ægrèque ipsis purgatio procedit, atque exanimantur præterea & celeriter deficiunt. Quæ omnia ideò ipsis accidunt, quia purgans medicamentum familiarem propriúmq; humorem, exempli gratia bilem alterutram, aut pituitam, aut aqueam superfluitatem nitatur attrahere, sed eo destitutum, sanguinem liquet & carnes, vt ex ipsis sibi quicquid proprium familiaréque est attrahat.

XXXVIII.

TO σμικρῷ χεῖρον καὶ πόμα καὶ σιτίον, ἥδιον δὲ, τῶν βελτιόνων μὲν, ἀηδεστέρων δὲ, μᾶλλον αἱρετέον.

Paulò peior, sed suauior cibus ac potus, meliori quidem, at ingrato præferendus.

Non id in gratiam solùm ægrotantis, sed ad maiorẽ quoq; eius vtilitatem facere medicum oportet. nam quæ libẽter & magna cũ voluptate assumimus, ea arctius complectitur, omníque ex parte appressus concludit & retinet ventriculus, atque multo facilius cõcoquit: Insuauia verò & ingrata respuit, vt pote vel nauseam vel inflationem vel fluctuationem parientia. Quæ mala cũ in plurimis iisq; euchymis cibariis accidant: paulò alioqui peior cibus, non solùm deterior amplius non est iis quidem certè qui libẽter & magna cum voluptate assumunt, sed melior etiam interdum redditur.

XXXIX.

Οἱ πρεσβῦται τῶν νέων τὰ μὲν πολλὰ νοσέουσιν ἧσσον· ὅσα δ' ἂν αὐτέοισι χρόνια νοσήματα γίνηται, τὰ πολλὰ ξυναποθνήσκει.

Magnam partem senes iuuenibus minus ægrotant: Semel autem diuturnis morbis correpti ferè vnà moriuntur.

Senes non omnes iuuenibus minus ægrotant, sed ex ipsis duntaxat qui moderatam atque temperatam vitam agunt. Nam intemperantius qui viuunt, morbis magis patent, quippè propter ætatem iuuenibus sunt imbecilliores. Diuturnas autem ægritudines cõplures ad mortem

vsque

vsque comitari senectutē est manifestū. siquidem & potentia ipsa adeò est imbecilla, vt facilè morbos per eam ætatē coquere nequeant, & frigidi sunt diuturni morbi omnes: quò fit vt senibus frequentius quàm iuuenibus accidant. Sibi enim cognatis quisque & familiaribus morbis promptius corripitur.

X L.

Βράγχοι καὶ κόρυζαι τοῖσι σφόδρα πρεσβύτῃσιν οὐ πεπαίνονται.

Destillationes & grauedines coctionem in valde senibus non admittunt.

Si hos inter se copulauerimus aphorismos, talis erit vtriusq; sententia. Maximam partem senes iuuenibus minus ægrotāt: Qui verò diuturni ipsis accidunt morbi, ferè vnà cum morte terminantur. siquidē in ipsis valde senibus destillationes & grauedines coctionē non recipiūt. vt sit hic aphorismus velut quoddā præcedentis exemplum: neque enim hi soli morbi, sed nephritis quoq;, podagra, arthritis, ischias atq; coli & splenis affectus frigidi ad mortem senes comitari solēt. Adhæc asthmata, tusses, spinæ itē extrorsum vel introrsum, & dextrorsum sinistrorsúmve peruersio torsióq; (primum Græci κύρτωσιν & κύφωσιν, id est gibbum,

ſecundum λόρδωσιν,id eſt cauitatem,tertium σκολίωσιν,id eſt obliquitatem ſpinæ vocăt)cæteríque id genus affectus ex frigidis humoribus ortum habentes:qui à quibuſdam iuuenibus nedum à ſenibus difficulter percoquuntur.

XLI.

Οἱ ἐκλυόμενοι πολλάκις καὶ ἰσχυρῶς ἄνευ φανερῆς προφάσιος, ἐξαπίνης τελευτῶσι.

Qui ſæpe & vehementer ſine cauſa manifeſta animo linquuntur, ij derepentè moriuntur.

Non omnes qui animo deficiunt repentè moriuntur, niſi determinatè ipſis tres conditiones addas, quarum vna eadémque prima eſt,ſi ſæpè, altera ſi vehemĕter,tertia ſi ſine cauſa manifeſta id patiantur.nam & cuidam mulieri ſi diutius in balneo commorata fuiſſet,frequenter oriebatur animi defectus,tũ propter tĕporis longinquitatĕ,tum quia malis plerunq; lignis balneũ ſuccĕdebatur.verum hoc non erat mortis ſignũ, cum cauſam haberet manifeſtă. Idĕ quoq; altera patiebatur vteri ſtrăgulationibus obnoxia. Quidă etiam ſi diutius cibo abſtinuiſſet, inter lauandũ deficiebat.Alteri ſi vel per horă lauabatur idĕ vſu veniebat,niſi panis pauxillũ antè ſumpſiſſet.Quibus profectò omnibus erat os vĕtriculi vel imbe

cilli

cillius,vel admodũ ſenſile.Qui verò propter nullã eiuſmodi cauſam ſæpè & vehementer exanimantur, ij propter imbecillitatem*animalis virtutis id mali patiuntur.quo modo is cui vnà cum animi deliquio cordis vehemens palpitatio acciderat,derepẽtè de medio ſublatus eſt. Quod idem iis quoq; euenire ſolet, qui acutiſſimis animi deliquiis,quas cardiacas ſyncopas appellant,corripiuntur.

*Vitalẽ intelligit.

X L I I.

Λύειν ἀποπληξίην, ἰσχυρὴν μὲν, ἀδύνατον· ἀσθενέα δὲ, οὐ ῥηΐδιον.

Apoplexiam fortem nullo prorſus modo, debilem ægrè curaueris.

Qui apoplexia(qua de hîc agit Hip.) percellũtur,ij toti9 corporis ſenſu & motu repẽtè priuãtur,ſola reſpiratiõe excepta.nã ſi & ipſa prohibeatur, eiuſmodi maxima eſſe ſolet & acutiſſima apoplexia.Quibus verò reſpiratio ſeruatur quidem,ſed cũ magna violentia procedit,ea fortis ac vehemens eſt apoplexia. vehemẽs quoq;, ſed minus adeſt iis qui neq; contentã,neq; violentã, inæqualẽ tamen inordinatámq; & intermittentẽ habent reſpirationem.Siquidem in quibus ordinẽ aliquẽ ſeruat,*debilis eiuſmodi cenſenda eſt apoplexia, quã ipſam fortaſſe,

*Debilis apoplexia.

ferè in paralysim alterius lateris desinit, protrusa in spinalē medullam materia.

curabis, si quæ ad eius curationem pertinent omnia ritè administraueris. Omnis porrò apoplexia fit facultate animali in partes capite inferiores influere prohibita, ídque vel propter quandam affectionem à calida materia (sic enim hoc loco φλεγμονώδη διάθεσιν interpretari placuit) in ipso cerebro consistentẽ, vel eius vẽtriculis pituitoso humore oppletis. Causæ verò magnitudinem, affectus ipsius vehementia consequitur: qui ferè læsa respiratione incurabilis euadit. Sed mirũ videtur qui fiat vt aliis omnibus musculis stupentibus per apoplexiam & immotis, soli thoracẽ attollentes & dilatãtes musculi sæpè moueantur, quamuis id vix ęgréque fiat. Quod sanè propter necessitatẽ respirationis, vim neruis contentã excitantis ad actionem accidere videtur. Ob eámq; causam omnino in apoplexia qui thoracem attollũt musculi omnes agũt: quamuis antè rarò omnes, exempli gratia in vehementissimis corporis exercitationibus agerent. Si quidem propter eiusmodi motus vehementiam respiratione opus est quàm maxima. Secus habet in apoplecticis (quos attonitos latinè possis dicere) neque enim quia respirandi aucta sit necessitas, sed propter virtu-

tis

tis imbecillitatem mutuò auxiliari coguntur omnes musculi thoracem diducentes. quemadmodũ alioqui in iis etiã qui propter febres imbecillam virtutem habent, sese eadem de causa omnes mouere coguntur, singulorum actiones in summam vnam colligentes illam certè quidem minimè contemnendam.

XLIII.

Τῶν ἀπαγχομένων καὶ ἐκλυομένων, μηδέπω δὲ τεθνηκότων, οὐκ ἀναφέρουσιν, οἷσι ἂν ἀφρὸς ᾖ περὶ τὸ στόμα.

Strangulati aut suffocati, nondum tamen mortui, ad se non redeunt, quorum circa os collecta spuma apparuerit.

Spumæ generatio omnis duarum substantiarum mistura perficitur, quarũ spirituosa vna est, altera humida. Hæ autẽ inuicem permiscentur, in multas partes fractis vtrisque & comminutis, atq; plurimas inter collidendum paruas bullas excitantibus. Quòd si ita fractus humor (cuius cũ spiritu circũplicatione & complexu bullas excitari cõtigit) crassitudine viscidus fuerit, tũ inde nata spuma solutu difficilis & constãs euadit: cuiusmodi maximè cursu fatigatis equis atq; iracũdia permotis apris circa os colligitur. Substantiæ porrò vtriusq; comminutio- *Spuma materia.*

nis

nis &*permiſtionis cauſa aliàs exiſtit vel
vtriuſque vel alterius tantùm motus vio
euen.. lentus,aliàs calor vehemens,niſi quis for
tè hunc ſuo quoq; motu ſpumam excita
re dicat. Verũ rei euidentiã ſecutis cau-
tius & certius fuerit,ſi duplici eius gene-
ratione cõſtituta,in mari quidẽ vento ve
hementius ingruente,propter verberatũ
vehemẽtem excitari ſpumam, in feruẽte
lebete ob calorẽ fieri dixerim⁹:ſicq; cor
poribus animalium per cõuulſiones epi
lepticas iactatione & motus violentia,in
apris calore ſpumã naſci ſolere:equorũ
verò curſu,vtriuſq; cauſæ vehementiã lo
cum habere. Quum enim inter reſpiran
dum aër intrò ac foras continenter fera-
tur,tum ſaliuã ipſis tenuari, tum ex pul-
monibus vaporis inſtar elatum quiddam
ipſi permiſceri & cõplicari accidit,quod
gignendæ ſpumæ adaugeat ſubſtantiam.
Nam qui ſpumam eiuſmodi ex ventricu
lo efferri arbitrantur,ij profectò mihi in
magno errore verſari videntur. Quum
enim tum animans nec vomat nec omni
nò nauſeet,citra quæ ſymptomata ex vẽ
tre nihil efferri queat,indè certè quidem
ſpuma vt cõfertim tollatur, fieri nullo
modo pót,multóq; minus vt vapor vllus,
ſimiliter ei qui reſpirando efflatur:quan

do

do eiusmodi nulla ex ventriculo educatur substantia, qualem inter respirãdum pulmo exhalat. Nã & sanguis qui ex pulmone reiectatur visceris colore spumosus existit, qui verò ex vẽtriculo effertur, cũeo nullã habet affinitatem. Sed quæ ex pulmone simul cũ sanguine spuma educitur, ea confertim & cum tussi reiicitur: qui verò paulatim ex tali humore vapor efflatur, is tusses non mouet. Collo itaq; arctius iniecto laqueo, efflare quidẽ cor & pulmo excrementum fuliginosum habent necesse (sic enim demõstrauimus in eo libro qui nobis de respirãdi necessitate est scriptus) sed laqueo prohibitus pulmo totum violẽter ad exitum impellit, simúlq; cum eo humiditatis propriæ aliquid expellit, quemadmodum in sanguinis fit reiectione. Exitiale igitur eiusmodi signũ est, vt potè vis quę pulmoni adfertur index dum strangulatur animans. quod ipsi accidere verisimile est, calente materia in ipsum à corde cõpulsa. Quũ igitur & feruore calidę materiæ, & spiritus violento motu, & ipsius pulmonis vehementi cõtentione spuma reiectetur, signum inde sumptũ meritò cẽsetur mortiferum. Nonnulli tamen, quibus strãgulatis spuma circa os apparuerat, sibi sunt

(quamuis

(quamuis id rarò accidat)restituti. Ac fortasse Hip. non quòd necessariò intercant,ita pronũciauit,sed quia aliter eueniat rarissimè. Cuius rei exẽplum nobis paulò suprà intelligẽdũ reliquit, quũ diceret, Quibus per iuuentutem aluus est humida,his resiccatur senescentibus.Nã eo aphorismo securitatis & cautionis particulã, Plerunque, prætermisit, quã paulò infrà addidit his verbis, Qui aluo sunt humida, iuuentutem quidem transmittuntfacilius quàm qui aluum siccam habent, sed difficilius senectute defunguntur: ipsis siquidem senescentibus aluus plerunque resiccatur.

XLIIII.

Οἱ παχέες σφόδρα κατὰ φύσιν, ταχυθάνατοι γίνονται μᾶλλον τῶν ἰσχνῶν.

Qui natura sunt valde crassi, breuiore vita fruuntur quàm qui graciles.

Crassos iam inde à prima ętate & graciles inter se comparans, de naturâ crassis affirmat, quòd gracilibus minus diu viuant. Optimum siquidem est iusto & quadrato corpore nasci, quod quadratum Latini, εὔσαρκον Greci vocant, id est inter crassitudinem & gracilitatem modum tenere, vt nec crassius corpus nec gracilius, sed modicè carnosum existat.

sic

sic enim ad summam etiam senectutem viuere possis. Quòd si à modo recedatur, præstat gracile quam supra modum crassum esse. Nam qui opimo sunt corporis habitu, venas & arterias angustas & exiles, proindéq; paucū omninò sanguinem & spiritum habent: quo fit vt ipsis ætate prouectis leui occasione citò extinguatur calor natiuus: qua ex re nullum impendet gracilibus periculum: sed quia partes in his principes iniuriæ sunt expositæ (quippe quę propugnaculum & pręsidium nullum aut certè tenue admodū habeant) propterea ab externis causis facilè offenduntur. Si qui autem naturâ symmetri, id est modicè corpulēti, pleniore posteaviƈtu & otiosa vita crassi euaserint, etiam si carnis & adipis copia accesserit, nihilo secius tamen amplas ipsi venas habēt & arterias, ob eámque rationem in ipsis non minus inest caloris natiui.

X L V.

Τῶν ἐπιληπτικῶν τοῖσι νέοισιν ἀπαλλαγὴν αἱ μεταβολαὶ μάλιστα τῆς ἡλικίης, καὶ τῶν τόπων, καὶ τῶν βίων ποιέουσι.

Epilepsia laborantes pueros cum loci victúsque, tum maximè ætatis mutatio liberat.

Apoplexia & epilepsia inter se sunt quodam-

quodam modo affines & cognatæ affectiones. Nam & eundem locũ affectum & eundem humorem habent mali autorem. Hoc differunt, quòd apoplexia fiat propter virtutis ad neruos adfluẽtis plenã cõsummatámq; priuationẽ: Epilepsia ob motũ vitiosum & peruersum. Quin-etiã vtriusq; frigidus humor est &* crassus. Quo fit vt adolescentiũ ætas, temperamento nimirũ sicca & calida, maximo sit Epilepticis auxilio. Pariter & loci ad proportionẽ facta mutatio iuuat. ad proportionẽ intelligo, si in calidiorẽ & sicciorẽ regionem migrarint. Par de victu habetur ratio: neque enim huius quæuis mutatio Epilepsiã soluere potest, sed ea duntaxat quæ calidiorẽ efficiat & sicciorem corporis habitũ. Illud tamen absolutè exaudire possum⁹, victus scilicet mutationem Epilepticis prodesse, quandoquidem vitiosa victus ratio affectũ hunc ferè generet. Quare eiusdẽ mutatio, in melius prorsus conuertet.

** Nõ tam crassa materia est in epilepsia, sed sæpè tenuis & flatulenta.*

XLVI.

Δύο πόνων ἅμα γινομένων μὴ κατὰ τὸν αὐτὸν τόπον, ὁ σφοδρότερος ἀμαυροῖ τὸν ἕτερον.

Ex duobus simul doloribus non eundẽ locũ occupantibus, qui vehementior est, alterius sensum obscurat.

Si

Si quis locum eundem exactius ac pressius intelligat, nũquàm eodem loco duo simul dolores fieri poterunt. Si verò latius, pro maiore videlicet quopiã mẽbro, vt brachio, vlna, f more, tibia eundem locum interpretetur, simul tum dolores duo consistere poterunt, sed partis affectæ inter se vnà molestiam augebũt, altero dolore ægrotum minimè fallẽte. Verùm si locis diuersis, exẽpli gratia in vlna vnus, alter in tibia fiat, tum à vehementiore alterum obtũdi & hebetescere continget, tota nimirum sentiendi facultate ad id quod magis vrget cõuersa & in diuersum tracta. Idem per angores quoque & mœrores vsu venit, qui & ipsi citra corpus sunt velut quidam animi morbi. Nam ex iis qui vehementiores sunt, minores dissimulant & obtegunt, duntaxat si non eadem de re hausti sint & concepti. Aliàs enim se inter se mutuo fouent & amplificant.

XLVII.

Περὶ τὰς γενέσιας τοῦ πύου οἱ πόνοι καὶ οἱ πυρετοὶ συμβαίνουσι μᾶλλον, ἢ γινομένου.

Dum pus fit, dolores ac febres accidunt magis, quàm confecto.

Pus ex sanguine fit in semi vitiosam,

vt ſic loquar, mutationem degenerante. Nã quæ mala omninò eſt ſanguinis mutatio, ea cum graueolente perficitur putredine, quemadmodum cõtrà quæ bona abſolutè exiſtit & benigna, ea corporis partium eſt nutricatio. Harũ autem medio poſita eſt ſanguinis in pus mutatio, vtpotè quæ nec à calore præter naturam ſolo, nec à naturali peragatur. Proprius ſiquidem inflammationis calor ex vtroque miſtus eſt quodammodo. Cæterùm dolor fit tenſa ſimul & calfacta præter naturam parte inflammatione laborante. Febres ſequũtur, vbi cor ipſum vitæ princeps vnà accenſum fuerit. Ipſo verò velut feruore & crematione ſanguinis: vnà ſimul & dolores fiunt & febres. Ab eiuſmodi autem ſanguinis perfecta aduſtione pus fit reliquum, quomodo in combuſtis lignis cinis. Quare per id temporis tum dolores tum febres mitigantur, præſertim ſi pus eruperit, vtpotè materia iam conſumpta & extincto calore inflammationem faciente.

XLVIII.

ΕΝ πάσῃ κινήσει τοῦ σώματος, ἐπὴν ἄρξηται πονέειν, τὸ διαναπαύειν εὐθὺς, ἄκοπον.

Quoquo modo corpus moueatur, ſimul ac laborare cœpit, quies ſtatim laßitudinem leuat.

Labo

Laborare verbum & dolere & defatigari ſignificat,atque vtroque ſignificatu vera eſt aphoriſmi ſententia. Siue enim propter plures motus doleant iã corporis partes, ſiue etiã ita ſint defeſſæ vt vix functiones ſuas obire poſſint,requieſcere ſtatim laſſitudinem diſſoluit.

XLIX.

OI εἰθισμένοι τοὺς συνήθεας πόνους φέρειν, κἢν ὦσιν ἀσθενέες ἢ γέροντες, τῶν ἀσυνήθων ἰσχυρῶν τε καὶ νέων ῥᾷον φέρουσι.

Quotidianis laboribus aſſueti, etiam ſi inualidi ſint aut ſenes, inſuetis quamuis robuſtis & iuuenibus facilius cõſueta ferunt exercitia.

Alia alij conſueta eſt exercitatio, vni cuipiã curſus aut quiuis alius mot⁹ qui cruribus peragitur ſolitus. Alteri conſer tis manibus depugnare mos eſt, aut alia manuũ actione vti. Alij fodere humum, alij arare,alij remigare,alij deniq; aliud quiduis agere cõſueuerunt. Atq; in eiuſmodi corporis fatigationibus & exercitiis quædam differentiæ ſumuntur, tum ex eo ꝙ pluribus aut paucioribus corporis partibus agentibus fiant, tum etiam quia has aut illas partes magis minúſve exerceant. Sed hoc omnibus eſt commune, vt exercitæ partes inexercitatis fortiores euadãt & expeditiores, atq; ideò

labores consuetos facilius ferant.

L.

TA ἐκ πολλοῦ χρόνου συνήθεα, κἂν ᾖ χείρω, τῶν ἀσυνήθων ἧσσον ἐνοχλεῖν εἴωθε. δεῖ οὖν καὶ ἐς τὰ ἀσυνήθεα μεταβάλλειν.

Consueta longo tempore, etiam si deteriora sint, insuetis minus molesta solēt esse. Quare ad insolita quoque facienda mutatio.

Non de exercitatione solùm vt præcedēte oratione, sed absolutè de omnibus consuetis suā hoc aphorismo fert sententiam. qualia esculenta & poculēta, balnei vsus, eiusdémque insolentia, vigilia, somnus, calor, frigus, curæ & studia. Singula enim hæc quæ commemorauimus, quia consueta sunt, minus nocent quàm quæ suaptè natura innocētiora nūquàm venerunt in consuetudinem. Atq; exercitationis quidem cōsuetudo ad partiū agentium robur refertur, quemadmodum paulò suprà diximus. Rerum verò aliarum quid consuetudo possit aperiendum hoc loco esse videtur. Cibus ac potus cum in aliis ferè partibus, tum maximè in vētriculo acquisititiam & aduentitiam naturā efficiunt. quāuis enim à corpore quoad eius fieri potest maximè vincantur & mutentur, ipsum tamen secun

dum

dum suam ipsorum naturã afficiũt quodam modo. Quo fit vt secundũ ea ipsius magna longo tempore immutatio fiat, atq; nutriendis cõcilietur cum nutrientibus similitudo, vt in eo libro demõstrauimus què de cõsuetis inscripsimus. quo loco illud etiã probauimus, à sui simili vnumquodq; alterari & immutari promptius. Vnde fit, vt quanto similius mutando corpori mutãs fuerit, eo citius ipsum immutet & alteret. Quinetiã ab aliis omnibus in quibus versatur & propinquat corpus quadãtenus efficitur, veluti in aëre ambiẽte fit frigido aut calido, hoc rarefieri & laxari, illo dẽsari solitum. Quæ causa est, vt cõsueta ferãt facilius, insolitis magis offendãtur. nã si caloris propinquitate aut cõsortio rarefactũ corpus frigori derepẽtè occurrat, id euestigiò altius subiẽs & sese penitius insinuãs lædit magnopere. Cuius rei causa singulorum enumeratione quibus assueuimus declarata est in lib. de cõsuetudine. Iã verò norunt omnes quod experientia notũ compertúmq; est, quódq; Hip. scribere contẽtus, eius causam ascribere neglexit. Sed & ipsi eius inueniendę ansam & occasionem dedimus. Verùm hæc satis sunt ad prioris aphorismi explicationem. Quod

ad finem ſcriptũ reperitur, vbi ad inſueta iubet faciendã eſſe certo quodam modo mutationem, id ſanitatis certius cautiúſq; tutandæ gratia eſt additum. Siquidem vniuſmodi conſuetudo omnis Græcis μονοειδὴς dicta, id eſt certa quædam & ſtata, parum tuta ſolet eſſet: quandoquidem omnium hominum vita inopinatis incertíſq; rerum caſibus ſit ſubiecta. Ne quãdo igitur inſolitis rebus & ex improuiſo incidentibus, aut occurrentibus grauiter offendamur, nihil non tentare & periclitari ſatius eſſe inquit Hipp. Quod fiet ſi non iiſdem in rebus & conſuetis ſemper immoremur & permaneamus, ſed inſolitas quoq; interdum & contrarias experiamur atque periclitemur.

L I.

Τὸ κατὰ πολὺ καὶ ἐξαπίνης κενοῦν, ἢ πληροῦν, ἢ θερμαίνειν, ἢ ψύχειν, ἢ ἄλλως ὁκωσοῦν τὸ σῶμα κινεῖν, σφαλερόν· καὶ γὰρ πᾶν τὸ πολὺ τῇ φύσει πολέμιον. τὸ δὲ κατ' ὀλίγον, ἀσφαλὲς, καὶ ἄλλως ἢν καὶ τις ἐξ ἑτέρου ἐφ' ἕτερον μεταβαίνῃ.

Semel multum & repentè vel vacuare, vel replere, vel calefacere, vel refrigerare, aut alio quouis modo corpus mouere periculoſum: omne ſiquidem nimium naturæ inimicum. Paulatim verò quod fit, tutum, cùm aliàs, tum maximè ab

ab vno ad aliud facienda est mutatio.

Quamobrem vniuersim & repentè implere, aut vacuare, calfacere aut refrigerare, aut alio quouis modo corp⁹ moueve periculo nõ vacet, ipsemet causam attulit, quũ omne nimiũ naturæ inimicũ esse diceret. Naturæ siquidem substantia in symmetria, id est certa & cõmoda elementorum proportione consistit. quam quidem symmetriam quum omne nimium corrumpat & labefactet, mirũ videri non debet si idem quoq; animantis cõstitutionem resoluat. Cõtrà verò paulatim, inquit, vel replere, vel vacuare, & cætera quæ deinceps commemorat facere, minimè periculosum, cùm alias, tum maximè vbi à re quapiam cõsueta ad alteram mutationem facere studemus. nã in pręcedente aphorismo cõsulebat etiã ad insueta transeundũ esse. In eo igitur transitu, quod vniuersim & repẽtè fit periculosum, quod verò paulatim sensímque progreditur, tutum.

L I I.

Πάντα κατὰ λόγον ποιέοντι, καὶ μὴ γινομένων τῶν κατὰ λόγον, μὴ μεταβαίνειν ἐφ' ἕτερον, μένοντος τοῦ δόξαντος ἐξ ἀρχῆς.

Recta ratione faciẽti omnia si secũdum eam

minus succedat, protinus nō est ad aliud transeundum, dum modò id constet quod ab initio visum fuit.

Non mediocris prudentiæ munus est ab iis non recedere, quæ rectè sunt visa, nec ad alia subinde remedia transire, tametsi adhuc manifesta vtilitas nulla sit secuta. Quēadmodū enim gutta in subiectam petram casitante, vix longissimo tempore in ea fit sensibile cauitatis vestigium: sic in crudis morbis & coctu difficilibus se res habet: in quibus si qs recta ratione quod facto opus est inuenerit, ab eo recedere non debet quod faciendum initio existimauit, etiam si eius vsu nihil dum manifestò effectum esse videatur,

LIII.

Ὁκόσοι τὰς κοιλίας ὑγρὰς ἔχουσι νέοι μὲν ὄντες, βέλτιον ἀπαλλάσσουσι τῶν τὰς ξηρὰς ἐχόντων· ἐς δὲ τὸ γῆρας, χεῖρον ἀπαλλάσσουσι. ξηραίνονται γὰρ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τοῖσιν ἀπογηράσκουσι.

Quibus aluus est humida, iuuentam quidam agunt facilius quàm qui eandem siccā habent, sed senectute difficilius defunguntur. Ipsis siquidem senescentibus ferè resiccatur.

Præter quàm quòd clara apertáque est huius aphorismi sentētia, etiam in eum quæ dicta esse oportuit, recordari ex eo aphorismo licet, cuius tale fuit initium,

Quibus

Quibus in iuuentute aluus est humida, in senectute resiccatur.

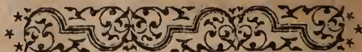
LIIII.

Μέγεθος δὲ σώματος ἐννεάσαι μὲν ἐλευθέριον, καὶ οὐκ ἀηδὲς. ἐγγηρᾶσαι δὲ, δύσχρηστον, καὶ χεῖρον τῶν ἐλασσόνων.

Vt traducenda iuuentute liberalis & speciosa corporis magnitudo, ita senectuti grauis & paruitate deterior.

Magnitudo corporis propriè appellatur ea dimẽsio quæ in longum, latum & profundum iustam exuperat mensuram. Iam verò magnum quoque corpus interdum appellamus, quod solùm in lõgum amplius iusto auctum est, quamuis huic longitudinis nomẽ sit proprium. Similiter quod in latum & profundum legitimam proportionem excessit, magnum quandoque corpus nominant, quum tamẽ propriè si dicatur, crassum vocari debeat. Si ergo eam corporis magnitudinẽ intelligi velit Hippo. quæ propriè dicitur, nihilò sanè ipsa senectuti fuerit minore corporis statura deterior: si verò lõgitudinem aut crassitudinem corporis significauit, hæ senescẽtibus tum grauiores, tum inutiles magis fiunt: sed ne iuuẽtuti quidẽ liberalis & speciosa corporis crassitudo. de longitudine igitur sola

verè dici poteſt,quòd in iuuentute quidẽ liberalis honeſtáque & viſenda res ſit,in ſenectute verò inutilis ac grauis exiſtat. incurueſcit enim ſeneſcentibus,fitq́; graue & moleſtum onus,quod Hipp. δύσφορον, id eſt geſtatu difficile dixit.

GALENI IN APHORISMOS,

Id eſt, ſelectas maximéq; ratas Hippocratis ſententias,

COMMENTARIVS TERTIVS,

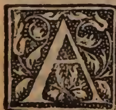
GVLIELMO PLANtio Cenomano interprete.

Tertio hoc in aphoriſmos Hippocratis cõmentario quæ ab ipſo de anni tẽporibus & ętatibus ſcripta sũt exponemus, ea potiſſimum declarantes quæcunq; in ipſis obſcuriora videbuntur,(hoc enim proprium eſt expoſitionis munus)ſingulorum tamen quę rectè dicta fuerint demonſtratione non omiſſa, quoniam hoc

quoque

quoque in commẽtariis fieri consueuit. Satis autem hoc etiam loco Lyci inconstãtiam mirari nõ queo, qui, vt ipse quidem ait, Quinti præceptoris interpretationes scribat, nec eorum quæ de temporibus & ætatibus dicta sunt demonstratiuam vllam probationẽ adiiciat, sed ad experientiam omnia & obseruationem referat: quum tamen in multorum aliorum aphorismorum explanationibus rationalem de contenta in ipsis veritate disputationem adhibeat, sola experientia non contentus. quam quidem experientiam solam ad congerendam eiusmodi commentationem satis esse non posse & Hipp. ipse ostendit, & orationis continuatione fiet manifestum.

I.

I μεταβολαὶ τῶν ὡρέων μάλιστα τίκτουσι νοσήματα, καὶ ἐν τῇσιν ὥρῃσιν αἱ μεγάλαι μεταλλαγαὶ ἢ ψύξιος, ἢ θάλψιος, καὶ τ' ἄλλα κατὰ λόγον οὕτως.

Mutationes temporum potißimum pariũt morbos, & in ipsis temporibus magnæ mutationes frigoris aut caloris, cæteráque ad proportionem his similiter.* * Magna & frequẽs ab aere morborum occasio.

Permutationes temporum quidã autumant commutationes eas dici, quibus temp

tempora viciſſim ſe excipiunt & ſequuntur, quaſi ſucceſſiones & viciſſitudines diceret. nam hyemis in ver commutatione morbi illi generantur, de quibus in ſequētibus ſic ipſe loquetur, Vere furores, melācholiæ, epilepſiæ. Rurſúſque vere in æſtaté conuerſo (id quod prima fit æſtate) febres inquit, continuæ, & tertianæ, & ardentes, cæteríq; morbi quos deinceps enumerauit. Similiter de autumno & hyeme ſcripſit, inquiunt illi, qui mutationes & viciſſitudines pro eodem accipiunt. Cæterum vox potiſſimum, orationi addita hanc aphoriſmi expoſitionem non admittit. Quemadmodū enim temporum commutationibus & viciſſitudinibus morbi quidam generantur, ſic iiſdem ſoluuntur: quod & Hip. ipſe dixit. Quare ſucceſſiones temporum morbos nihilomagis pariūt quàm ſoluunt. Alioquin quonam modo ille ſolū ita dicere contentus nō fuiſſet, mutationes temporum pariūt morbos, ſed potiſſimum addidiſſet? Melius itaq; fuerit propter huius vocis additionē per mutationes temporum intelligere eorum naturæ & temperationis alterationes. Hæ ſiquidē ſunt quæ maximè pariūt morbos, quum plures deinceps fuerint, aliáq; aliam excepe-
rit

rit, quemadmodũ in Epidemiis ſcriptũ reliquit, atque hîc non ita multò pòſt eſt dicturus. Vnius verò ſolùm tẽporis alteratio morbos certè quidẽ efficit, ſed nõ præcipuè. Quãdo igitur morbi fient potiſſimum temporis vnius alteratione? quum eius ſcilicet magna cõtigerit mutatio. propterea enim dicebat, & in ipſis temporibus magnæ mutationes caloris vel frigoris, vel alterius cuiuſdã, vt humiditatis, ſiccitatis, ventorum, horúmve ſilentij & quietis. Hæc recta eſt interpretatio, aptè præſenti lectioni conueniẽs. Eſt & alia eiuſmodi lectio. Mutationes temporum pariunt morbos maximos, & in ipſis tẽporibus magnæ præſertim mutationes. quæ ſcriptura nullã obſcuritatem habet apud eos maximè qui ea quorum modò finem dicendi fecimus, intellexerunt. Sunt & aliæ quædam eiuſdem dictionis lectiones, quas facile ex iis quę diximus examinare poteris & intelligere.

II.

Τῶν φύσιων αἱ μὲν πρὸς θέρος, αἱ δὲ πρὸς χειμῶνα, εὖ ἢ κακῶς πεφύκασι.

Naturarum quædam ad æſtatem, aliæ ad hyemem benè aut malè ſe habent.

Naturas hîc appellauit Hip. in proprio maximè & primario ſignificato, quod ex

ipſa

ipſa maximè ſubſtantia naturæ ſumitur. quam quidẽ ſuprà dicebamus eſſe temperationem ex quatuor elemẽtis, humido, ſicco, calido, frigido. In opere quoq; de temperamentis demõſtratum nobis eſt vnicum & ſingulare temperamẽtum eſſe eucratum, omnibus perfectionis numeris abſolutum, dyſcrata verò & à perfectiſſimo illo deficientia eſſe numero octo, quatuor vnica dominãte qualitate, quatuor item alia duabus qualitatibus præpotentibus. atque vna quidem vincente, calida, frigida, ſicca, humida: duabus verò ſuperãtibus calida & ſicca, calida & humida, frigida & ſicca, frigida & humida. Ad æſtatem igitur frigidæ & humidæ naturæ optimè habent, ad hyemem calidæ & ſiccæ: Calidæ contrà & ſiccæ naturæ æſtate malè afficiuntur, frigidæ & humidæ hyeme. Atq; hæ quidem naturæ omninò ſeu vtriuſque qualitatis ratione ad dicta tẽpora optimè & peſſimè ſe habent: quæ verò vtracunque qualitate iuuantur à temporibus aut offenduntur, hæ non omninò benè aut malè, ſed mediocriter afficiuntur, vt humida & calida æſtate & hyeme. æſtate nanque vt humida, hyeme vt calida melius afficitur.

III.

TΩν νούσων ἄλλαι πρὸς ἄλλας τῶν ὡρέων εὖ ἢ φαύλως πεφύκασι, καὶ ἡλικίαι τινὲς πρὸς ὥρας, καὶ χώρας, καὶ διαίτας.

Morbi * *alij ad alia tempora benè vel malè se habent. Et quædam ætates ad tempora alia & loca & aliud victus genus.*

* *Morbi alij ad alia tempora fa cilius, difficiliúsve generãtur & soluuntur.*

Inordinatius hunc aphorismũ extulisse mihi videtur Hippocrates. Nam melius ita dici potuit, Morbi alij & ætates aliæ ad alia tempora & loca & victus genus benè & malè se habent. Benè itaq; se habent ad tempora morbi quod ad sui generationẽ attinet similes, quod ad solutionem contrarij. Hoc enim prius definiuimus, quũ exponeremus aphorismũ illũ cuius initiũ, Periculosè minus ægrotant. Aetates autem vt & naturæ frigidæ ad calida, calidæ ad frigida tempora benè habent, vt senum ætas ad æstatẽ, iuuenum ad hyemẽ habet melius. Eadẽ ratione à locis quoq; nõ morbi modò, sed etiam ætates afficiũtur. morbi enim calidi locis calidis magis generãtur, & minus sunt periculosi: meliúsque valent in frigidis regionibus ætates calidiores, & in aliis ad proportionẽ. Sic ad victus genus alij ad aliud benè maléve se habent tum morbi, tum ætates. Nam calidiores

ad victus rationem frigidiorem, frigidiores ad calidiorem, & ficciores ad humidiorem, humidiores ad ficciorē benè se habent, & vt breuiter dicam, contrarij morbi & ætates ad contrariā victus rationem benè, similes ad similē malè habent, nisi ætas moderatior victui & tēpori & regioni tēperatiori cōparetur. Nam hoc solo modo similes & ætates & naturæ à similibus benè afficientur: his verò quæ immoderatius à tēperie recesserint, contraria tum loca tum tēpora, tum victus ratio magis conferūt. Iā verò morbi omnes quū immoderationes quædā sint, à similibus, tum locis tum temporibus generantur, soluuntur à contrariis.

IIII.

EN τῇσιν ὥρῃσιν ὅταν τῆς αὐτῆς ἡμέρης ὁτὲ μὲν θάλπος, ὁτὲ δὲ ψῦχος γίνηται, φθινοπωρινὰ τὰ νοσήματα προσδέχεσθαι χρή.

In temporibus cùm eodem die modò calor modò frigus, autumnales morbi expectandi.

Meritò sanè. neque enim appellationes temporum, sed temperationes causę sunt morborum. Quum igitur à sua natura desciscūt, morbos quoque diuersos parturiant est necesse.

V.

Νοῦσοι βαρήκοοι, ἀχλυώδεες, καρηβαρικοὶ, νωθροὶ

νωθροὶ, διαλυτικοὶ, ὁκόταν οὗτος δυναστεύῃ, τοιαῦτα ἐν τῇσιν ἀῤῥωστίῃσι πάσχουσιν· ἢν δὲ βόρειον ᾖ, βῆχες, φάρυγγες, κοιλίαι σκληραὶ, δυσουρίαι, φρικώδεες, ὀδύναι πλευρέων, στηθέων. ὁκόταν οὗτος δυναστεύῃ, τοιαῦτα ἐν τῇσιν ἀῤῥωστίῃσι προσδέχεσθαι χρή.

Auſter auditũ hebetat, caliginem viſui obducit, caput grauat, corpori tarditatem & langorẽ conciliat. Cum itaque is increbreſcit, talia inualidis accidunt. Contrà Aquilo tuſſes mouet, fauces exaſperat, aluum indurat, vrinam ſupprimit, horrores excitat, lateris & pectoris dolores facit. Hoc itaque dominante, talia infirmos expectare oportet.

Auſtro hebeſcunt ſenſus omnes, languent corpora.

Aquiloneriosas & frigidas partes lædit.

Rei quidem certè effectũ ſignificauit, cum diceret, Auſter auditum hebetat, oculis caliginem offundit, caput grauat, torpentes & languidos efficit: cauſam verò indicauit, quum illud adſcriberet. Quum itaq; iis increbreſcit, talia laborãtes inualetudine patiuntur. Semper ſiquidem medicum ſeparare & ſecernere oportet id quod propter externã aliquã cauſam non ratione morborum accidit vt certius præſagia capiat. Cauſam verò quamobrem auſter grauiorem auditũ, & caliginoſum viſum efficiat difficile nõ eſt ex eius tẽperamento intelligere, quippè qui calida ſit & humida natura. Eiuſ-

modi enim omnia vim replēdi capitis obtinent, quæ eadē ipsa causa est, vt sensuū instrumenta humiditate multa inferciat, & capitis grauitatē (quā καρηβαρίαν Græci dicunt) faciat. Iā verò in principio neruorū humefacto, voluntarios motus torpere, & veluti solutū se & languidū sentire hominē est necesse. Contrà aquilonia vt ipse inferius dicet, tēpestate coguntur ac firmātur corpora, & robustiora vegetioráque fiunt, expeditiora itē & alacriora promptioráq; ad motū euadunt & auditu valētiora. Sed nūc ista non opposuit iis quæ ab austro corpori accidunt, quia hoc aphorismo sola ea quę ab vtroq; vēto importantur incōmoda persequi proposuit, vt perspecta ea & cognita habētes ab iis separemus quæ morborū ratione eueniunt. Aquilonio igitur, inquit, statu fiunt* tusses propter instrumētorū videlicet respirationi seruientiū intēperiē & faucium asperitatē inæqualitatémve. de qua loqui se ostendit, cum fauces addidit, vt subaudiremus exasperat verbum. Nā hoc quoq; pacto interdū loqui solet. paulò post enim dicet, Autumno multi æstatis etiam morbi, quartanæ, errones, splenes. Possumus & coniūctim ista duo legere, Aquilo fauces, aluū indurat, vt interpr

** Fiunt etiā per accidens tusses. Aquilone plenius cerebrū constringens. & humiditatē ipsius in partes subiectas exprimente.*

terpretes nonnulli legendũ esse putarũt. Nã & fauces per tẽpestatẽ aquiloniã eua dunt duræ, quia exiccantur & refrigerã-tur, & aluus dura excernit: tũ propter tẽ poris conditionẽ ad siccius vergẽtem to to siccescẽte corpore, & propterea humi diores alimenti partes auidius ad se tra-hẽte, tum etiam quia diutius in corpore retenta superuacanea nec permeãtia to-ta exucta & arida reddũtur. Dysuria pręterea, id est vrinæ reddẽdæ difficultas accidit flante aquilone, propter frigiditatẽ offensa vesica. nam exanguis est & frigida, & idcirco plusquàm alię partes frigidis causis patens ab iis promptius afficitur. Eadẽ Boreæ frigiditas, thoracis etiã dolores facit, communi cũ aliis partibus noxa: accedẽte etiam respirationis læsio ne, quæ nõ pariter pulmonem & cor attingit ob caloris in ipsis contẽti copiam. Homines verò vt aquilonia cõditione in horrescant facit manifestò aëris ambien tis frigida & sicca natura.

V I.

Ὁκόταν θέρος γένηται ἦρι ὅμοιον, ἱδρῶτας ἐν τοῖσι πυρετοῖσι πολλοὺς προσδέχεσθαι χρή.

Quum æstas fit similis veri, sudores in febribus multos expectare oportet.

Quemadmodum paulò antè dicebat, quum eodem die modò calor, modò frigus, morbos autumnales expectare oportet, eodē nunc modo rursum ait, Quum æstas euadit similis veri, hoc est moderata temperie naturæ veris respondente, multi in febribus sudores expectandi. Id quod ratione fit optima. neq; enim sine aëris nos ambientis calore, & superuacanea aliqua humiditate cōtenta corporibus sudores multi manare possunt, quorum primum æstate, alterū hyeme, neutrum autumno, vtrunq; vere fieri solet. Meritò itaq; æstas, si valde sicca sit & torrida, humiditatem contentam absumit & resoluit: si verò similis sit veri, calore quidē euocat ad cutim, sed præ humiditate in vaporis speciem resoluere & consumere non poteſt. Morborum itaq; crisi humiditas dum tota simul & confertim excernitur, multos sudores facit.

V I I.

ἘΝ τοῖσιν αὐχμοῖσι πυρετοὶ ὀξέες γίνονται. καὶ ἢν μὲν ἐπὶ πλέον ᾖ τὸ ἔτος τοιοῦτον ἐὸν, οἵην τὴν κατάστασιν ἐποίησεν, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ τὰ νοσήματα τοιαῦτα δεῖ προσδέχεσθαι.

Magnis siccitatibus febres fiūt acutæ. Quòd si annus talis esse pergat, qualē temporis statum

esse

effecerit, tales ferè morbos expectare oportet.

Siccitatibus non multas, sed acutas febres fieri inquit. Siquidem paulò post dicturus est, Ex anni cõstitutionibus in vniuersum siccitates assiduis imbribus salubriores, ac minus mortiferæ. Rursum illud deinceps coniungens, inquiet, Humidiore ac pluuio cœli statu plerunque morbi fiunt, & febres longæ, ídque bona ratione fit. Nã aëris ambiẽtis humiditas pituitosos humores cõgerit, & nõ paruã cumulat aqueæ superfluitatis copiã. Siccitas verò humores quidem minuit, sed qualitate biliosiores reddit. Quæ causa est vt ficciore temporis cõditione febres numero quidẽ pauciores gignantur quã pluuiosa, sed hæ acutiores fiant. Quæ in aphorismo sequuntur, sunt manifesta.

VIII.

ΕΝ τοῖσι καθεστῶσιν καιροῖσιν ἢν ὡραίως τὰ ὡραῖα ἀποδίδωσιν, εὐσταθέες καὶ εὐκρινέες αἱ νοῦσοι γίνονται· ἐν δὲ τοῖσιν ἀκαταστάτοισιν, ἀκατάστατοι καὶ δύσκριτοι.

Certis temporibus & suam tempestiuitatem seruantibus certi & tempestiui ac iudicatu faciles morbi fiunt. Incertis autem & alienis, incertæ quoque ægrotationes fiunt, & ad iudicandum difficiles.

καθεστῶτας καιροὺς (latinè stata, debita,

ordinata & conueniẽtia tempora dicere possis)appellat Hippocrates, partes anni ordinatim & tẽpestiuè suam temperatio nem sortitas.Quẽ verò annum καθεστῶτα (Latinè,rectè atque ordine constitutum annum dicere potes,vel qui temporũ vices benè cõstitutas & tempestiuè dispensatas habet)idem Hippocrates vocet,ex eius libello de aquis,aëre & locis discere licet.Si inquit,syderũ ortu & occasu con uenientia hæc signa appareant, si autũno fiant pluuiæ, & hyems moderatior, neq; nimis tepens & humida, neq; frigore ex cedens tempus legitimum, si vere & æsta te imbres fiant tempestiui, sic demũ an-nus euadet saluberrimus. Cum itaq; au diueris quem annum καθεστῶτα dicat,facilè quẽ ἀκατάστατον appellet potes intel ligere.Quæcunque enim tempora parte aliqua non seruarint anni benè cõstituti moderationem, ea ἀκατάστατα, id est, incerta, aliena, inordinata & intempestiua nominat, & morbos qui in ipsis gignuntur similiter ἀκαταστάτους nũcupat, quos δυσκρίτους etiam,id est, κακοκρίτους vocat. vel enim cũ grauibus symptomatis & pe riculosis Crises in talibus morbis fiũt,vel præsenti sunt exitio,vel restibili denique semine rediuiui ac reduces morbi fiunt.

IX.

ΕΝ φθινοπώρῳ ὀξύταται αἱ νοῦσοι, καὶ θανατωδέσταται τὸ ἐπίπαν· ἦρ δὲ ὑγιεινότατον, καὶ ἥκιστα θανατῶδες.

Autumno in vniuersum morbi acutißimi & perniciosißimi: Ver autem saluberrimũ & minimè exitiosum.

Quum anni tempora singula suam & conuenientem seruant temperationẽ, inter ea ver est saluberrimũ, vt pote quod eucratum existat & moderatũ: morbos autẽ acutissimos & perniciosissimos quãtum in ipsis quidẽ est temporibus, autumnus adfert. Siquidẽ ver magnam cœli temperiẽ habet: Autumno verò hoc imprimis mali inest, quòd eodẽ die modò calor, modò frigus dominetur: deinde æstatem excipiat, in qua humores multis adusti, quibusdã vires etiã sunt debilitatæ. Nec verò sola hac ratione morbifer autumnus, sed quia humores etiam, qui prius ad cutim mouebãtur, atq; eiusdem perspiratu digerebãtur, per autumnũ ab aëris ambientis frigore pellantur in profundum & intrò cogãtur. Atq; hæc sunt omnium hominũ cõmunia. Iis verò qui vitioso victu vtuntur auctarij vice poma accedunt, quibus abundè repleti facilè malorum humorum copiam colligunt.

facto initio. Eiusmodi autē mutationes quanquàm paruæ existũt, sunt tamē præter naturã.Quare aduentãte æstate morbos fore prædicit febres acutas, ophthalmias, dysenterias. Atq; causam certè quidem cur post talem temporũ statum eiusmodi morbi fiant ipse explicuit in libro de aëre, aquis, & locis, cuius sic habet oratio: Si hyems sicca & aquilonia, ver pluuium & austrinũ fuerit, vt febribus æstas abundet est necesse, in eáq; ophthalmias ac dysenterias fieri par est. Vbi enim vernis imbribus & austro madefacta & humectata terrâ æstatis derepētè æstus interuenerit, tum à terra permadescente & calida, tum à sole adurente geminari ardorem est necesse, hominũ propterea neque constãtibus, sed potius laxatis vētribus, neque cerebro resiccato. Neq; enim vbi ver eiusmodi præcessit, fieri potest, quin corpus & caro fundantur & colliquefiant, simúlq; cum omnibus acutissimas febres, tum maximè pituitosis eueniãt. Mulieribus verò par est dysenterias fieri & viris natura humidioribus. Atque hæc sunt Hipp. verba ex libro de aquis, aëre, & regionibus. Nos verò pluribus vt eius oratio apertior esset & perfectior effecim', ac imprimis illud declarauimus,

quamobrem nec hyeme ipsa dixerit nec vere eiusmodi tempestatem sortitis,morbos existere,cum tamen secundo Epidemiωn eo ipso tempore deprauato Cranone carbũculos ortos fuisse prodiderit. atque eius sic habet dictio , Cranone anthraces æstiui , imbri largo per ardores assiduè descendente, iiq; magis increbrescente austro fiebãt. Manifesta itaque ex eius dictis causa est,quamobrem Cranone per æstatem carbones sunt facti . neq; enim parum à naturali temperatione recesserat,sed ad talem ipsa venerat statum per quem putrent facilè,quæ naturã nacta sunt putredini obnoxiã. Possunt em̃ humiditates præter modũ auctæ putrefacere,vt & ipse dicturus est, Morbi pluuiosis temporibus ferè fiunt febres longæ,alui fluores, putredines. Sed iis ipsis caliditates magis putrefacere possunt. Ambabus verò simul coniunctis,nec minus quàm Cranone vehementibus & immoderatis,tẽpus alterũ corpus vt offendatur non expectat,sed in priore grauissimè lędatur est necesse. Ac per hyemem siccam & aquiloniã corpora molestiis iis afficiũtur,quas ipse prius retulit his verbis,Aquilo tusses mouet, fauces exasperat,aluum durat,vrinam supprimit,horrores

rores excitat, lateris & pectoris dolores facit:non tamen propterea effatu dignus morbus gignetur.nam alioqui ficciores tempestates sunt salubriores. In vniuersum enim, inquit, siccitates perpetuis imbribus salubriores, & minus mortiferæ. Hyems itaq; illa aquilonia & sicca homines tussi, alui retentione, dysuria, & dolore partium pectoralium ὀρθοστάδην vexabit, (id est non tam malè habebit vt lecto teneâtur,aut solitas actiones intermittere cogantur) non tamē febres aut dysenterias aut simile quidpiam est effectura. Sed cur ne vere quidē pluuioso & australi morbi grassantur?quia præcessit hyems multū frigida & sicca. ipse verò dixerat non solùm spectandas esse præsentes tempestates,sed etiam ex quibus & in quæ tempora mutationes fiant consyderandū. Corpus itaque prius per hyemem siccam & aquiloniā resiccatum tātum abest, vt à vernis pluuiis quicquā patiatur,vt aliquid etiam iuuetur, ad naturalē quadamtenus rediēs mediocritatem. Si verò totum ver humidū fuerit, ad aliam corpus & contrariam ei quam prius siccam habebat,conditionem redigetur,in medio positam symmetriam, id est mediocritatem superās.Quare paratum

tum ipſum ad offenſionẽ æſtas excipiet, vt pote terra adhuc humecta, atq; ob id ſuffocantem æſtum & grauem efficiente, Eteſiis nimirum nondum flare ſolitis. nã ij poſterius & poſt Caniculam flare incipiunt. Quare totum illud tempus mediũ febres habebit acutas, propter caliditaté & humiditatem in corpore humoribus putreſcentibus, ophthalmias item & dyſenterias pro partium habilitate facilè offenſionem admittentium. Aliæ enim aliis pro corporũ temperatione ſunt ad patiendum faciliores aut difficiliores. Nã ophthalmiæ omnibus ferè ſunt moleſtæ capite repleto, niſi quibus oculi adſunt præualidi. Dyſenteriæ verò, vt & ipſe dixit, eos torquent qui natura ſunt humidiore, & mulieres. hæ ſiquidem viris ſunt humidiores. Si totam igitur tempeſtaté damnamus tanquam noſtra putrefacien tem corpora, conſtat vtique maiorem in corporibus humidis fore putredinem. ſiquidem hoc ipſum quod in corporibus caloris vi putreſcit, humiditas eſt cuiuſdam materiæ vicem obtinens. Ambientis verò aëris humiditas, quia humores in corpore redundãtes deſiccari prohibet, ea ratione adiuuat vim putrefacientem. Nihil igitur mirum ſi talibus tempeſtati

bus

bus naturæ humidiores iniuriæ magis pateant: propterea dicebat febres pituitosis magis obuenire. talibus siquidem esse humidioribus est necesse. Manente igitur putredine in corpore febres fiunt: si eadem per ventrẽ vacuetur, dysenteriæ. Atque hæc mala per totam erunt æstatem, nisi circa Caniculæ ortum aliqua fiat mutatio, de qua ipse in lib. de aquis, aëre, & locis egit, statim post eam dictionem cõsequenter, quam suprà posuit, cuius ea fuit clausula: Et dysenterias mulieribus par est accidere, & viris natura humidioribus. nam orationem continuans deinceps scribit in hunc modum, Et siquidem superuenerit circa Caniculæ ortum aqua & tempestas, & Etesiæ flauerint, spes est eiusmodi quieturos morbos, atq; autumnum salubrem fore. Alioqui mortis periculũ imminet pueris & mulieribus, non etiam senibus: atque verendum ne qui euaserint, in quartanam tandem incidant, quæ in aquam inter cutem terminetur. Verùm de iis quæ præterea dixit de aëre, aquis & locis, quũ eum librũ interpretabimur, diligentius disputabimus. De iis verò quę ad præsentis aphorismi explicationem pertinent, satis multa diximus, excepta dictione

vna,

vna, Necesse, quam nō solo hoc aphorismo addidit, sed etiā libro de aëre, aquis & locis, per eam scilicet significās quòd rei natura fisus, non obseruatione aliqua hæc literis prodiderit. Quoties namque ipsum par esset vidisse talem temporum tempestatem, & quot in locis, num bis, térve quatérve? sed ne si sæpius quidē vidisse dixeris, iam queas ita semper fore pronūtiare. quemadmodum nec si medicamēto aliquo videris sex aut septē purgatos homines, iam dicere certò possis omnes posthac similiter purgandos esse. Quare pro manifesto relinquitur quòd rei naturam, non obseruationem aliquā secutus Hipp. ita scripserit, Necesse est æstate febres acutas fieri & ophthalmias & dysenterias.

XII.

HN δὲ νότιος ὁ χειμὼν καὶ ἔπομβρος καὶ εὔδιος γένηται, τὸ δὲ ἔαρ αὐχμηρὸν καὶ βόρειον, αἱ μὲν γυναῖκες ἧσιν οἱ τόκοι πρὸς τὸ ἦρ, ἐκ πάσης προφάσιος ἐκτιτρώσκουσιν· αἳ δ' ἂν τέκωσιν, ἀκρατέα καὶ νοσώδεα τὰ παιδία τίκτουσιν, ὥστε ἢ παραυτίκα ἀπόλλυσθαι, ἢ λεπτὰ καὶ νοσώδεα ζῆν ἐόντα. τοῖσι δὲ ἄλλοισι δυσεντερίαι καὶ ὀφθαλμίαι ξηραὶ γίνονται. τοῖσι δὲ πρεσβυτέροισι κατάῤῥοι συντόμως ἀπολλύντες.

Contrà

Contrà verò si australis hyems & pluuiosa & tepens fuerit, Ver siccum & aquiloniũ, mulieres quibus partus in ver incidit quauis occasione abortiunt: aut si pariãt tam infirmos & morbosos partus edunt, vt vel statim ipsi intereant, vel tenues & valetudinarij viuant. Caeteris dysenteriae & ophthalmiae siccae fiunt, & senibus catarrhi perniciem breui allaturi. *

In duobus tẽporibus superiore aphorismo comprehensis crasis, id est qualitatum permistio vice versa se habet atque in duobus praesentibus tẽporibus. Qualis enim illic hyems erat, tale nunc ver est, & quale illic ver, talis nũc hyems. Atque in illis nõ fuisse necessariũ vere morbos vehemẽtes existere abũdè diximus: nunc verò quòd hyeme humida & calida, vere frigido & sicco necessarium sit in ipso vere homines aegrotare demõstrandum esse videtur. Primùm mulieres quibus tempus pariendi in ver incurrit, quacũque occasione abortiunt. Corpora siquidem per hyemem εὔδιον, hoc est tepidam & clementẽ humida & mollia & rara facta, intrò facilè ad intimas vsque sui partes ambiẽtis aëris verni frigiditatem admittunt. Quò fit vt partus qui longo iam tempore aëris tepori & clementiae assueuerãt, vehemẽtius à frigore perculsi,

bona

bona ratione alij in ipso vtero iam mortui deprehendãtur,alij in ipso partu moriantur.qui verò viui in lucem éditi fuerint,non ferentes repentinam in contrarium mutationem,vel breui posteà tempore è vita decedãt,vel tenues & morbosi ægrè vitam trahant. Cæteris deinde pituitosis & mulierib⁹ dysenterias fieri inquit, pituita nimirum à capite in ventrẽ defluente.Hunc siquidem humorẽ dicto cœli statu cumulari par est,repleto scilicet per hyemem,& circa veris initium repentè refrigerato capite.quandoquidem cerebrum facilè pituitosa generet excrementa , cum refrigeratũ subigendo non est & perdomãdo alimẽto. Sed & hoc pituitæ generationi accedit,vt quæ à vehementi frigiditate fit euadat acida:& quæ à calore caput replente,salsa.sicut & quæ propter exiguam fit frigiditatẽ, nullam ad gustũ manifestam qualitatem aut certè paucam dulcedinem præ se ferat.Quę itaq; ob præsentem aëris statum pituita fit , propter hyemis calorẽ salsa euadet. qua occasione maximè dysenterias generabit,quũ mordens diutius & radens intestinũ labefactauerit & malè affecerit. nam quum propter lentorem in transitu per intestina hæreat & cesset,sempérque

sua

ſua qualitate aliquid abradat deterátq;, dyſenteriam meritò efficit. Calidis verò naturâ & bilioſis hominibus ait Hippoc. ipſe ophthalmias ſiccas accidere. Sic autem eas vocat quæ citra materiæ afluxũ fiunt. Calidis ſiquidem naturis & ſiccis, ſicca & frigida tempeſtate calidã & humidam excipiente tales ophthalmias fieri rationi eſt conſentaneum. Caput enim prius per calidam & humidã temporis conditionem repletum eſt, frigus verò ſuperueniens velut manu quapiã extrinſecus apprehenſo & cõpreſſo veluti ſpongia cerebro contentã humiditatem exprimit: quæ delata aliàs ad alium locũ iniuriæ opportunũ & ad patiendum facilem varios cõcitat morbos: quo modo iis qui infirmos naturâ & debiles oculos habẽt ophthalmiæ fiũt, ex quibus propter aëris frigiditatem ſuperficiem denſantis foras nihil effluere poteſt. Iam verò quòd hæc omnia Hipp. quæ diximus ad cauſas referat antedictas liquet ex iis quæ lib. de aquis, aëre, & regionibus ſcripſit: cuius ita habet oratio, Pituitoſis itaque & mulieribus par eſt dyſenterias accidere ꝓpter naturæ humiditatẽ pituita à cerebro defluẽte: Bilioſis autem ſiccas ophthalmias ob carnis caliditatẽ & ſicci

taté.Similiter & illud quod in fine aphó rismi scribitur,Et senibus catarrhi perni cié breui allaturi,ipse eodé libro his ver bis scriptũ reliquit,Valde auté senib⁹ ta les ꝑpter venarũ raritaté & attenuationem catarrhi fiunt,vt repétè ex iis nonnulli intereãt, aliis pars dextera sinistráve resoluta stupeat.qbus verbis Hip.non illos valde cósuetos catarrhos appellatos, q ex capite per arteriã asperã in pul monem fiunt, significare videtur,sed eas fluxiones omnes quę ex capite per venas in partes feruntur subiectas. Vnde illud, Breui perniciem allaturi rectè adiectũ esse videtur, qa fluxiones eiusmodi subita crisi terminãtur,cum alij catarrhi lon giore durent tempore. Nonnulli tamen interpretes eos ipsos catarrhos intelligi volũt qui ex capite per fauces & arteriã in pulmoné fiunt. itaque orationé hanc cum negandi particula efferũt hoc modo, Et senibus catarrhi, qui celeriter nó interimant.ídq; rectè ipsi dicũt. Siquidé frigidæ in senibus fluxiones propter ætatem coctionem non recipiunt. Verùm in quibusdam exemplaribus scriptum est, breui perniciem allaturi, quandoquidé in lib.de aquis, aëre & regionibus dixerit,Vt repentè ex iis nonnulli intereant.

XIII.

HN δὲ τὸ θέρος αὐχμηρὸν καὶ βόρειον γένηται, τὸ δὲ φθινόπωρον ἔπομβρον καὶ νότιον, κεφαλαλγίαι ἰσχυραὶ ἐς τὸν χειμῶνα γίνονται, καὶ βῆχες, καὶ βράγχοι, καὶ κόρυζαι, ἐνίοισι δὲ καὶ φθίσιες.

Aeſtate verò ſicca & aquilonia, Autumno pluuioſo & auſtrali, vehemẽtes capitis dolores in hyemem, & tuſſes, & raucitates, & grauedines, nonnullis etiam tabes expectandæ.

Eandem craſim nũc æſtati & autumno tribuit, quam hyemi & veri attribuerat paulo ſuprà, quum diceret, Si hyems ſicca & aquilonia fuerit, ver pluuium & auſtrale. Quinetiã eo loco propter hũc temporum ſtatum febres acutas æſtate futuras dixit, ophthalmias item & dyſenterias, ſic nunc capitis dolores (cephalalgias Græci vocant) tuſſes, raucitates & deſtillationes hyeme expectandas eſſe dicit. Sed neque illic aſcripſit æſtatis conditionem, neq; hîc hyemis: quippe qui naturalem vtrumque tempus temperationem ſeruare vellet. Nam ſi præter alia tempora, in his etiam diuerſa quædam aëris fiat intemperies, propterea quiddam etiam aliud ad dictos morbos accedet, quod eius intẽpeſtatis ſit propriũ. Verùm in eo cœli ſta-

tu quo hyemem ſiccam & aquiloniam, ver pluuium & auſtrale eſſe dixit, morborum qui hyeme fieri deberent cauſas explicuit in libro de aëre, aquis & regionibus: ſed in præſenti ſtatu de ipſis nihil eo libro dixit. Statim em̃ poſt illas duas tempeſtates ſuprà ſcriptas, vnam qua hyemem borealem ſimul & ſiccam, ver pluuium & auſtrale eſſe ſtatuit: alteram, in qua vice verſa hyems pluuioſa eſſet & auſtralis, ver ſiccum & aquilonium, hanc iſtis conſequenter ordine tertiam à naturali ſtatu temporum declinationem, de qua ꝓpoſito agitur aphoriſmo, eo libro nõ adſcripſit, ſed huius loco aliam ſubiũxit, quæ talis eſt, Si verò æſtas pluuioſa fuerit & auſtrina, ſimilíſque ſequatur autumnus, morbis abundare hyemem eſt neceſſe. poſtquã deinceps alias quaſdam ſcripſit, ſed ne eas quidem præſenti ſimiliter. De quibus omnibus ipſi agemus, quum in eum librum cõmentabimur. In præſentia de propoſita ab ipſo Hipp. inter aphoriſmos tempeſtate dicamus, diſputationis eodem ſumpto initio quod paulò ante fecimus. Veriſimile em̃ eſt Hippo. ipſum naturalem hyemi temperationem retinere, id eſt humidam & frigidam eatenus hyemẽ facere, quatenus

nus vtraque qualitas temperatis orbis terrarum partibus conuenit. de quibus moderatis mundi tractibus ipsum verba facere memoria tenendũ est,vt ipse paulò pòst quum eorum nominatim faciam mentionem dicturus sum. Seruante itaque suam naturam hyeme, in ea nullus magnus morbus ortũ est habiturus, sed solæ cephalalgiæ & tusses,& raucitates & grauedines erunt molestæ,quæ pleni capitis sunt symptomata. Quòd si fortè, vt antè dicebam,imbres austrini vtrumque tempus tum æstiuũ, tum autumnale habuissent,in ipsa etiam fortasse ęstate,sin minus,autumno certè frequẽtes omnino fuissent tempestatis humidæ & australis proprij & familiares morbi. Nunc quoniam æstatem siccam & aquiloniam præcessisse,& autumnũ humidum & australem sequutũ fuisse ponitur, rationi profectò consentaneum est nó solùm protinus neminem ægrotare cœpisse, sed sicci tatis etiam æstiuæ immoderatioris reme dium nó paruum fuisse autumni tempe statem humidam. Verũtamẽ quia totus autũnus talis secutus est, atq; idcirco iis qui humidiore sunt natura caput præter modum repletum fuit, vt in proximam hyemem dicti morbi incurrant est necess

se, quinetiam ex ipsis tabidi euadant qui tabi erãt obnoxij, quales tum qui stricto angustóque sunt pectore, tum quibus à capite in pulmonem fluxio defertur. His ergo tabes cõciliabitur, aliis autem nullus grauis morbus, sed tusses, raucitates & eiusmodi alia symptomata erũt molesta, quæ fiunt dum hyems repleta per austrinos imbres capita excipit. quæ deinde ipsa in quibusdam hoc solũ efficit, vt in capite permanens excrementum ipsi sit* doloris causa. Siquidem nulla corporis parte plenitudinẽ vllam hyems digerit aut discutit: In aliis verò auctor est vt vehementius coacto & constricto capite expressum excrementum in* partes ferantur capite inferiores. Atque hæc velut capitis purgatio est & vacuatio. Sed in quibus prę copia grauatum prius & debilitatum caput hyemis frigus ferre nõ potuit, in iis iam per intemperiem refrigeratum *maiorum partibus inferioribus fluxionum causa existit.

*Causa cephalalgiæ in hyeme.

*Raucitatis & grauedinis.

*Tabis.

XIIII.

HN δὲ βόρειον ᾖ καὶ ἄνυδρον, τοῖσι μὲν ὑγροῖσι ἐοῦσι τὰς φύσιας, καὶ τῇσι γυναιξὶ ξύμφορον, τοῖσι δὲ λοιποῖσιν ὀφθαλμίαι ἔσονται ξηραί, καὶ πυρετοὶ ὀξέες, καὶ κόρυζαι, ἐνίοισι δὲ καὶ μελαγχολίαι.

Aquil

*Aquilonio verò & sicco autũno, hominibus natura humidis & mulieribus cõmoditas parabitur. Alios ophthalmiæ siccæ, & febres partim acutæ partim * longæ, quosdam etiã melancholiæ malè habebunt.*

Orationem hanc integrum aphorismum non esse, sed vnius aphorismi partem alteram, cuius priorem explicandi modò finem fecimus omnibus est manifestum. Qualis enim superiore aphorismo æstas esse ponebatur, talis vtriq; orationi cõmuniter manet, sed prior autum nũ illic pluuium & australem faciebat, & posterior nunc proposita eũdẽ ἄνυδρον id est siccum & aquiloniũ esse dicit. Nihil enim refert siue ξηρὸν id est siccũ, siue αὐχμηρὸν id est squalidum, siue ἄνυδρον id est pluuiarum expertem dixeris. Si itaque tempus vtrũque & æstiuũ & autumnale squalidum fuerit & siccum, naturæ humidæ nõ modo nihil quicquã offendentur ab eiusmodi tempestate, sed aliquam etiam vtilitatem capient. Cuius causam Hipp. ipse in lib. de aëre, aquis & regionibus aperuit his verbis, Pituitosos hæc omnia iuuant. Deficcãtur enim, atque ad hyemẽ præ nimia humiditate minimè liquescentes & defluentes, sed exiccati perueniũt. Reliquos verò, q tali non

** Loco κέρυζαι in Græco exemplari reponẽdũ μακρὰ, vt Celsus legisse videtur: quã lectionem cõprobat locus citatus ex lib. de aëre, aquis & reg.*

ſunt natura præditi, ophthalmiæ ſiccę, & acutæ & diuturnæ febres, & quoſdã melancholiæ etiam comitãtur. Quorum affectuum gignendorũ cauſam eodẽ ipſe libro ſuprà ſcripto expoſuit his verbis, Biliofis verò hæc tẽpeſtas eſt infeſtiſſima. Nimis enim exiccãtur, atque ſiccæ ipſis ophthalmiæ ſuperueniunt & febres tum acutæ tum diuturnæ, quibuſdã etiã bilis atra. Deinde orationem continuans ait, Bilis nãque quicquid humidiſſimum eſt & aquoſiſſimũ deſiccatur & conſumitur, quod craſſiſſimũ & acerrimum relinquitur: quod in ſanguine quoq; eadẽ fit ratione. Qua ex re ipſis dicti fiũt morbi. Atque hæc ſatis de propoſitis tempeſtatibus. Quamobrem autẽ Hip. harum meminerit ſolùm, quum & aliæ ſint multæ, dicere non habeo neceſſe. Malo viam & rationem aperire, quã ſi ſequaris, tempeſtates oẽs permiſſe implicare & committere poſſis. Atq; method⁹ ea tàlis eſt, A ſimplicibus aëris nos circunſtantis intempeſtatibus tanquã ab elementis incipiendum: quarum in paruas, maximas & mediocres diuiſione facta, de vnaquaque poſteà in ſingulis temporibus dicendum quos ſecundũ ſuam quæque naturã morbos ſit generatura. Quo facto, inter

ſe

ſe duorum deinceps temporum intēperies cōmiſcere oportet,quemadmodum nunc Hipp. facere eſt aggreſſus. Quibus commemoratis omnibus poſtea trium deinceps temporum omnes cum omnibus implicādæ intemperies, atque ita demum deinceps quatuor etiā temporum copulandæ dyſcraſię. Sic enim perfecta abſolutáque & integra exercitatio euadet. De quibus intempeſtatum cōplexibus ipſi fortè aliquando ſi plus otij nacti fuerimus,ex profeſſo ſcripturi ſumus. In præſentia ſatis erit illud ſolùm dixiſſe, valde paucas Hipp.intempeſtatum complexiones proſequutum fuiſſe, vt exemplum potius quàm pars quædā iuſta totius doctrinæ quę de his tradi poteſt,videri debeāt. Atq; de his plura dicturi ſumus quum librum de aëre,aquis& regionibus, & Epidemiωn primum interpretabimur. Iā verò ſi quod paulò ſuprà dicere ſū pollicitus ſuperioribus attexuero, plura de his commentandi finem faciam. Tēpeſtates enim omnes de quibus agit Hipp. in temperatis mundi regionibus fieri intelligere nos oportet,exceptis iis Thraciæ locis quæ remotiora ſunt à mari.ea enim pluſquàm par eſt humida ſunt & frigida : quēadmodū Aegyptus & Li-

bya regiones iusto calidiores sunt & sicciores, dépris earũ tractibus illis qui ad mare sunt siti. Nam frigidis regionibus, qualis Thracia & Pontus, quia humiliores sunt oræ maritimæ, ideò temperamẽto sunt calidiores. Calidis verò, qualis Aegyptus & Libya, quoniã per æstatem ventis ab Arcto perflata loca maritima refrigerãtur, idcirco minus calent, quàm quæ à mari continentẽ versus recesserũt. Exactè verò tẽperata & totius orbis media zona per Cnidum & Coum insulas, & loca ea porrigitur, quæ ab his nõ lõgè ad Arctum Notúmve versus recesserunt. Intelligere autẽ te oportet & cogitatione cõprehendere rectam quãdã lineam per quę dixi loca ad ortũ & occasum versus perductam, quæ nihil aliud est quàm temperata illa zona appellata. quam rẽ exactius ab hominibus talium peritis discere poteris. Astrologi nonnulli non zonas sed parallelas appellant, id est perpetuo ductu æquè inter se distantes lineas, quę in terra ab ortu ad occasum vsq; ductę habitationũ similitudines designant. Atque de his maximè locis Hipp. sermo est habitus. Temporum autẽ ordo, vt & ipse passim libris Epidemiωn indicauit & præstantissimi scripserunt Astrologi,

talis eſt. Vergiliarum ortus æſtatis eſt initium: poſt quas Caniculæ ortus Operam appellatam id eſt pomorũ ſeu fructuum cortice molliore generationem inchoat. quam ipſam eſſe volunt alteram æſtatis partem. Poſt eam Arcturus ſuo ortu Autumno dat initium. Deinde Vergiliarum occaſus hyemi facit principium. quã excipiens æquinoctium veri initium impertit.

X V.

Τῶν δὲ καταστάσιων τοῦ ἐνιαυτοῦ, τὸ μὲν ὅλον οἱ αὐχμοὶ τῶν ἐπομβρίων εἰσιν ὑγιεινότεροι, καὶ ἧσσον θανατώδεες.

Ex tempeſtatibus anni in vniuerſum ſiccitates aſsiduis imbribus ſalubriores & minus mortiferæ.

Quòd hic aphoriſmus, quem nunc explicandum ſuſcepimus inter eos primus ſcribi debuerit, in quibus de ſtatu temporũ agitur, tum ipſa rerum commentatione didicimus quũ ipſo ad ſuperiorum aphoriſmorum probationẽ indiguimus, tum neceſſitate etiam ad id nos cogente ſumus edocti. Siquidem & natura & doctrina prius eſt ſimplex compoſito. Itaq; ſecundum illum aphoriſmum ſtatim, cuius initium, Auſter auditum & viſum hebetat, caput grauat, corpora pigra tar-

dáque

ta cumulentur, purgationẽ bis aut certè semel in mẽse adhibeat, is prӕterquàm quòd in malam consuetudinem corpus adducet, etiam ipsum labefactabit, deteriúsque reddet. Porrò alimẽti excrementum quoddam est velut serosum & humidum, quod ipsi distribuendo vehiculi vice est admistum: alterum est velut fuliginosum quiddam residuum in cibariis permultis peioribꝰ prӕsertim: quod subactionẽ naturӕ & coctionem effugiens, nec assimilari alendo corpori nec agglutinari potuit. Quӕ omnia quotidie quũ vacuari desiderẽt, siccis potius quàm humidis tempestatibus vacuari possunt. Atque propterea Hippoc. illas salubriores esse pronunciauit.

X V I.

Νοσήματα δὲ ἐν μὲν τῇσιν ἐπομβρίῃσιν ὡς τὰ πολλὰ γίνεται πυρετοί τε μακροὶ, καὶ κοιλίης ῥύσιες, καὶ σηπεδόνες, καὶ ἐπίληπτοι, καὶ ἀπόπληκτοι, καὶ κυνάγχαι· ἐν δὲ τοῖσιν αὐχμοῖσι, φθινώδεες, ὀφθαλμίαι, ἀρθρίτιδες, στραγγουρίαι, καὶ δυσεντερίαι.

Assiduis imbribus morbi ferè fiunt, febres longӕ, fluxiones alui, putredines, epilepsiӕ, apoplexiӕ, anginӕ. Siccitatibus autem morbi tabifici, ophthalmiӕ, articulorum dolores, vrinӕ & intestinorum difficultates.

Mirum

Mirum videri non debet si febres longæ humiditatis consequãtur multitudinem. siquidem ægroti ad solutionẽ morborum coctione egent,& plures humiditates nonnisi longo tempore concoqui possunt. Huc accedit quòd pluuiarũ assiduitate frigidiores fiunt & humidiores humores, sicut rursum siccitatibus biliosiores. Quare hac quoque ratione febres pluuiosis temporibus diuturniores, contráq; siccitatib⁹ acutiores éuadũt. Quòd autẽ alui fluxiones meritò imbriũ abundantia fiant, ex ipsa per aluũ humorum expurgata redundantia fit perspicuum: quemadmodum & quòd putredines. siquidem manifestò cernũtur sicca humidis minus esse putredini obnoxia. Constat etiã apoplexiam & epilepsiam morbos esse pituitosos. Angina autem fit interdum ipsa superuacaneorum copia in fauces regesta. fit etiam magna ex parte fluxionibus à capite in faucib⁹ impactis & firmatis. Manifestum porrò quod & à nobis sæpè dictum est, cum fluxiones alias tum maximè eas quæ ruunt ex capite, ꝑ multos & assiduos imbres fieri plurimùm. Cõtrà morbos ait tabificos per siccitates multũ fieri, & ophthalmias, & articulorum dolores, ac vrinæ & intestinorum

norum difficultates: de iis mihi quidem non satis distinctè & definitè pronunciare & statuere visus. Morbi enim tabifici duas has tempestates cõsequuntur, tum summè frigidam qua vas aliquod instrumentorũ respirationi seruientium rumpatur,tum calidam humiditate adiũcta, qua caput repletũ ad pulmonem fluxiones ablegeet. Siccam verò tempestatem, quantũ in calore est & frigore naturaliter habentem, quiduis potius morborũ quàm tabes comitabitur. Vnde coacti sunt nonnulli adiectiuum nomen tabifici referre ad oculorum vitium, quod in dictione proximè sequitur, vt oratio esset eiusmodi: Siccitatibus autem immoderatis tabificæ ophthalmiæ fiũt,hoc est quæ in tabem oculorum desinant. vnde oculi destituti alimento exucci fiunt, & plus quàm eorũ naturæ conueniat exiccantur,eorúmq; redditur pupilla angustior,consumpto scilicet & desiccato humore proprio.à quo quidẽ mediocriter distenta, in naturali modo retinebatur, magis verò quàm ratio postulat ampliata,in vitiosam & improbandã extẽdebatur latitudinẽ. Quòd si ipsas per se dici ophthalmias intelligamus, ipsis addendum siccas. Quamobrem verò siccæ per

squalores

ſqualores immoderatos ophthalmiæ fiāt,cauſam nō ita multò antè explicaui mus.Iā verò à fluxione morbi articulares,ſiccitatibus immodicis fieri omninò nō poſſunt. nā qui humorū quandā con ſequuntur acrimoniam, ſi immoderatus quoque calor acceſſerit, tum demum fient ſolùm. Quaſnam igitur arthritides ſiccitatibus fieri dixerit Hip.inueſtigandum.Si enim tantus fuerit ſqualor vt ar ticularem humorem exiccet & conſumat,motus profectò præ ſiccitate diffi cultatem, & verò etiam dolorē fortè fecerit,nunquam tamen affectionē arthri tim appellatam cōmiſerit,niſi quis omnem articulorum dolorē ita vocitare ve lit.quanquam ipſe Epidemiωn ſecundo eos qui Aeni per annonæ caritatem leguminibus veſci coacti in crurum debili tatem inciderāt & propter eruorū eſum genuum dolores patiebātur, nō arthriticos,ſedγονυαλγᾶς,id eſt ab genibus dolentes appellauit. Dicat etiam fortaſſe quiſpiam non vnius articuli dolorē, ſed multorum arthritim nominari. atq; eo certè modo τὰς γονυαλγᾶς,id eſt ex genuū dolore cauſarios, nondū arthriticos appellandos eſſe. Atq; hæc de arthritide in quæſtionē & dubium hactenus reuocaſſe,ſit

ſe, ſit ſatis. Deinceps dicamus de vrinæ difficultate.neque enim hęc ſiccitates ab ſolutè ſequitur, niſi tribus additis & explicatis conditionibus.quarum prima ſic citas eſt immoderata,altera eadē eſt immodica ſiccitas quæ caliditatem, vel frigiditatem (quæ tertia eſt diſtinctio) habeat coniunctam.quarum Hipp. non meminit.Si cuipiam tamē placeat omnium anni tempeſtatum naturam inquirere,ſic ipſi erit faciendū.Erit autē manifeſtior oratio ſi à propoſitæ quęſtionis exemplo non recedamus.Squalor enim immodicus aliam in temperatis naturis,aliam in ſiccis, & aliam in humidis affectionē in corpore relinquit.Sic etiā in calidis & frigidis,diuerſam in vtraque efficit affectionem.Et coniugatis ſimplicibus intemperaturis,aliam cum calida & ſicca communicat,diuerſam ab ea quā frigidę & ſiccę impertit.Similiter in reliquis duabus fit coniugationibus.Et quemadmodū ſimplicem aëris intemperiē retinētes modo dicebamus,pro quaq; natura propriam quandam affectionē efficere:ſic compoſitam ſuppoſitantes ſecundum ſingulas rurſum naturas conſyderare poterimus affectiones ab ea corporibus infligendas. Fuerit autem compoſita ambientis aëris

ſicca tempeſtas, quæ vel frigiditatem vel caliditatem habuerit admiſtã. quanquã videri poteſt vel ſimplex quodam modo compoſita eſſe.miſcebatur enim aëris ſic ci hæc intempeſtas cũ tempeſtate tempe rata inter exceſſum vtrunq; tam eũ qui in calore eſt,quã eũ qui in frigore reperitur media.Verũ quando tradendis doctrinis habetur pro cõfeſſo ſimplices eas intemperies eſſe,quæ qualitate vna à naturali ſtatu recedant, non ſimplices, quæ pluribus, meritò aëris ſi oppoſitione ea quæ ſicci eſt cum humido intemperatus, & ea quæ calidi eſt cum frigido tempera tus fuerit,dicemus ſimplicem eſſe intem periem.Nobis verò ita ſpeculantibus omnia & perſcrutantibus, nõ dubiũ quin oratio tam ea quæ de tempeſtatibus eſt, quàm quæ nũc de veſica habebatur,mul tò ſit longior euaſura. Stranguria enim, id eſt vrinæ incontinentia,vel vrinæ difficultas, quòd guttatim & ægrè vrina reddatur,ſit tũ propter vrinæ ipſius acrimoniam,tum propter imbecillitatem virtu tis retẽtricis veſicę.quę imbecillitas rurſum ſit propter immodicã quampiã intemperiem.Cum verò immoderationes octo habeantur, harũ vnaquaq; poterit imbecilla veſica fieri,atque idcircò eam

ſtrang

ſtranguria comitari. Quinetiã vrinæ acrimonia & mordacitas ab intẽperie fit aliqua, pręcipuè verò à caloris, deĩde à caloris & humiditatis ſimul, & tertiò à ſiccitatis exceſſu. Strãguria igitur his etiã de cauſis fiet, prętcr veſicæ proprios & peculiares affectus, *quos ſymptomatis ratione ſtranguria cõſequitur, veluti quũ propter vlcus, aut eryſipelas aut abſceſſum in ea factum, aut inflãmationẽ aut eiuſmodi aliquẽ affecti in ſtranguriã inciderit: neq; enim de his in pręſentia agimus, ſed de iis ſolùm quæ ab aëris proficiſcũtur tẽperatione, quemadmodum nec de iis quę propter vitioſum & improbabilẽ victũ accidunt. Quæ de vrinę difficultate ſunt dicta, eadẽ mihi de dyſenteria quoque dicta eſſe intellige, de qua neq; ipſe cum Hip. cõſentio. neq; enim dyſenteria abſolutè ſiccitates ſequetur, niſi diſtinctè explices, primùm ſiccitatis extremum exceſſum, deinde aëris in calore & frigore mutationem, poſtremò naturas etiã affectorum corporum cõſyderes. De Hippocrate verò addubitare, & mirari quòd totam artem quã primus inchoauit & informauit, vniuerſam non excoluerit & perfecerit, nõ pariter ęquũ fuerit, atq; de Diocle primùm, deinde ſecũdum ipſum

Symptomatica ſtranguria.

de Mneſitheo quoq;, & aliis poſteà multis medicis qui veris Hippo.viis inſiſtentes multa ſibi particulatim expoliēda & cōficienda propoſuerunt. Quū enim ipſi deberent, ſi quid aliud maximè, de tēporibus anni diſputationem, quemadmodū nuper inſtitui, articulatè explicare, & abſolutam perfectámq; reddere, prætermiſerunt omninò atq; neglexerunt. Sed nos id ipſum alio opere integro his priuatim dicato præſtare conabimur, ſi quę in manibus habemus prius abſoluta fuerint.

X V I I.

Αἱ δὲ καθ' ἡμέρην καταστάσιες, αἱ μὲν βόρειοι τά τε σώματα συνιστῶσι, καὶ εὔτονα, καὶ εὐκίνητα, καὶ εὔχροα, καὶ εὐηκοώτερα ποιέουσι, καὶ τὰς κοιλίας ξηραίνουσι, καὶ τὰ ὄμματα δάκνουσι, καὶ περὶ τὸν θώρηκα ἄλγημά ἤν τι προϋπάρχῃ, μᾶλλον πονέουσιν· αἱ δὲ νότιοι διαλύουσι τὰ σώματα καὶ ὑγραίνουσι, καὶ βαρυηκοΐας, καὶ καρηβαρίας ποιέουσιν, καὶ ἰλίγγους ἐν τοῖσιν ὀφθαλμοῖσι, καὶ τοῖσι σώμασι δυσκινησίην, καὶ τὰς κοιλίας ὑγραίνουσι.

Quotidianæ tempeſtates: Aquiloniæ cogūt corpora firmántque, mobiliora itē expeditiorá q; & coloratiora & auditu valētiora reddunt, aluum ſiccant, oculos mordent, & ſi pectus dolor aliquis prius habuerit, exaſperant. Contrà auſtrinæ eadem ſoluunt & humectant, auditū hebetant,

hebetant, caput grauant, vertiginem oculis, tarditatem & langorem corporibus adferunt, aluum humectant.

Boreas ventus ſiccus & frigidus ex corpore excrementa omnia abſumit, atq; in ſtrumẽtis ſubſtantiæ denſatione à ſe con ſtrictis & coactis robur ingenerat. Propterea enim inquit, perfectius ſuas functiones & munia obeunt tam naturales quàm animales facultates. Cũ enim corpora dixit mobiliora & expeditiora fieri, animales, cũ coloratiora, naturales actiones oſtendit, quarũ vtriuſq; communis eſt eutonia, id eſt firmamentum & robur inſtrumentis additũ. Manifeſtũ etiã eſt, vnico auditus ſenſu velut exẽpli gratia propoſito, idẽ quoq; de reliquis ſenſibus intelligẽdum indicauiſſe. Atq; hæc in Borealibus tẽpeſtatibus inſunt bona, quibus ij maximè fruuntur qui ſalubritate corporũ ſunt prædíti, præſertim ſi humidiores fuerint. Adſunt tamen ſua his etiam tempeſtatibus parua quædam mala, minimèq; iis quæ auſter inuehit ſimilia. Quis enim inficias eat iſta pro paruis habenda, aluum ſiſti, oculos pungi, inueteratos pectoris dolores irritari? ſed horũ paruitatẽ apertius intelliges, ſi ea cũ au ſtrinis tẽpeſtatibus cõtuleris. quas ait

ſoluere & eneruare corpora,rē profectò ad omnem tum vitalem tum animātem functionem maximo malo futuram.nec paruum etiam capitis grauitas & auditus hebes malum.Quid de vertigine dicam, proxima epilepſiæ & apoplexiæ affectio ne?Ea enim ſcotodinia quędam eſt,id eſt tenebroſa obuerſatio qua circumagi videtur omnia:quę fit dum craſſus ſpiritus humore permiſtus mouetur in capite. Vnde & ipſa epilepſiam & apoplexiam
*Vertigo apoplexiæ nuntia. *præcedit.Dyſcineſiam quoq;,id eſt motus peruerſitatem (quam palpitationem interpretātur nōnulli) oculis & vniuerſo corpori cōciliari dicit:quæ & ipſa praua ſunt ſymptomata.Id ſolùm ipſis moderati adeſt,quòd aluū humidiorē efficiant, quod & alia omnia cum propter caliditatem,tum maximè propter humiditatem præſtare poſſunt. Initio autem orationis quod ſcriptū reperitur, præſtitiſſet cōmutato ordine legi,vt primo loco humectant, ſecundo ſoluunt legeretur,atq; deinceps alia eo quo habētur ordine. Nam ſi humectant, aliorum etiam continuò quodq; faciūt,ad id calore etiā conferente. Actiones enim fiunt per ſolidas animalis partes, quæ quidem reipſa & verè ſunt cenſendæ ipſius particulæ.
hæ

hæ ſemel humiditatis copia oneratæ & grauatæ agunt deterius.

XVIII.

Κατὰ δὲ τὰς ὥρας, τοῦ μὲν ἦρος καὶ ἄκρου τοῦ θέρεος, οἱ παῖδες, καὶ οἱ τούτων ἐχόμενοι τῇσιν ἡλικίῃσιν ἄριστά τε διάγουσι καὶ ὑγιαίνουσι μάλιστα· τοῦ δὲ θέρεος καὶ τοῦ φθινοπώρου μέχρι μὲν τινὸς, οἱ γέροντες· τὸ δὲ λοιπὸν φθινοπώρου καὶ τοῦ χειμῶνος, οἱ μέσοι τῇσιν ἡλικίῃσι.

Quod ad ætates verò pertin t, vere & prima æſtate pueri & his ætate proximi optimè degunt valentq; maximè. Aeſtate verò & autumni ad aliquã vſque partem ſenes. Reliquo autũno & hyeme qui mediam ætat:m agunt.

Si orationem hoc loco Hippocrati habitam non ſolùm in ætatibus, ſed & in omnibus aliis quæ ſecundum temperationem vel moderatè vel immoderatè ſe habent examines, veram eam eſſe cõperies. Naturis ſiquidẽ, ætatibus & regionibus temperatis tempus optimum, quod temperatiſſimum. quippè quæ non habitudinis quam habent mutatione, ſed cõſeruatione egeant. quãdoquidem à ſimilibus ſeruetur res queq;, mutetur à contrariis. Quare pueri, & adhuc magis adoleſcẽtes (ipſorũ enim ætas eſt omnium optima) ætatem vere degũt optimè: eadẽ quoq;

ratione temperatæ regiones & naturæ vere habēt bellissimè. Adiunxit autē veri æstatis principium Hipp. latius exendens vniuscuiusq; theorematis vsum. Exactius autē & apertius dicere poterat, adolescentes vere, pueri æstatis principio optimè valēt. At verò senibus ꝓpter naturæ frigiditatē æstas est vtilis: sicut iis qui florentē & vigentē ætatē agunt hyēs vtilissima. hæc enim biliosæ ipsorū temperiei cōtraria est. Sic naturæ biliosiores hyeme, pituitosiores æstate, tēperatæ vere degūt optimè. Similiter tēperatis regionibus ver conuenientissimum, vt frigidioribus æstas, calidioribus hyems cōuenientior. Quin pessima etiam cuique ætati & naturæ & regioni tempora ex iis quæ dicta sunt inuenire possumus. Siquidē quæ optimis sunt aduersissima, pessima cēsenda. Eadē ratione media etiam inter optima & pessima inuenire licet. Illud prꝗterea diligenter animaduertendum, ver adolescētibus dictū optimum, aliis omnibus esse mediū. neq; enim his optimum est, neque pessimum. Similis eius est ad naturas quoq; & regiones respectus. Contrà verò omnibus & ætatibus & naturis & regionibus malus autūnus. minus tamen per id temporis calidæ

&

& humidæ naturæ læduntur quàm aliæ.

X I X.

Νοσήματα δὲ πάντα μὲν ἐν πάσῃσι τῇσιν ὥρῃσι γίνεται, μᾶλλον δ' ἔνια κατ' ἐνίας αὐτέων καὶ γίνεται καὶ παροξύνεται.

Quilibet in quibusuis temporibus morbi fieri possunt: Nonnulli tamen in quibusdam magis tum fiunt tum irritantur.

Si aëris ambientis tẽperatio sola esset morborum causa, singulis temporibus omnes morbis illis affligaremur, q ipsorum sunt proprij & peculiares. Nũc verò cum etiam propter vitæ intemperantiã, & alia peccata in vita admissa morbi fiãt, omnes in omnibus temporibus fieri poterunt, plures tamen qui cuiusq; temporis proprij sunt & familiares, non parum ad id conferente etiam naturarũ discrimine. Neq; enim similiter ab eadẽ causa calidus ac frigidus, nec humidus ac siccus offendi solet. quemadmodũ nec temperatus ac quilibet horum, aut ij qui per coniugationem aliquam sunt intemperati, vt suprà diximus.

X X.

Τοῦ μὲν γὰρ ἦρος τὰ μανικὰ καὶ τὰ μελαγχολικὰ, καὶ τὰ ἐπιληπτικὰ, καὶ αἵματος ῥύσιες, καὶ κυνάγχαι, καὶ κόρυζαι, καὶ βράγχοι, καὶ βῆχες, καὶ λέπραι, καὶ λει-

χῆνες, καὶ ἀλφοὶ καὶ ἐξανθήσιες ἑλκώδεες πλεῖσται, καὶ φύματα, καὶ ἀρθριτικά.

Vere enim insania, melancholia, epilepsia, fluxiones sanguinis, anginæ, grauedines, destillationes, tusses, lepræ, impetigines, vitiligines & pustulæ vlcerosæ plurimæ, tubercula, articulorum dolores.

Quí quæso iã rectè ab eo supra dictũ videatur, Ver autem saluberrimũ & minimè exitiosum, cum in eo fiant permulti morbi? Siquidem ipsum præter quàm quòd vniuersa tempora morborũ quos generat varietate adęquare videtur, suos etiam quosdam & proprios morbos habet. Nam vesania, atra bilis, quã melancholiam appellãt, epilepsiæ, anginę morbi sunt autumnales: vt grauedines, destillationes, tusses hyemis proprij sunt affectus. Quã autẽ communitatem ęstas habeat cũ vere ostendere volens, de ea ipse deinceps dicet, Æstate verò horũ nõnulli, id est suprà cõmemoratorũ i vere morborũ. Auctarij verò vice & ex abundanti pręter aliorũ tẽporũ morbos, Ver ipsum sanguinis efficit fluxiones, lepras, impetigines, quas lichenas Græci appellant, vitiligines, id est alphos, & eruptiones in cute vlcerosas plurimas: tubercula q̃ phymata dicũt, & articulorum dolores. Qui quidem

quidem tẽporis verni proprij morbi omni periculo vacāt, tãtúmq; abest vt aphorismũ illũ falsum esse conuincant, in quo dixit, Ver autem saluberrimũ & minimè exitiosum: vt maloré ipsi confirmãdo fidem astruere videantur. Nã hoc ipso tẽpore profundum corpus expurgatur vitiosis humoribus, à partibus principalibus ad cutem peruenientibus. Sic enim fiunt lepræ, lichenes, alphi, & quàm plurimæ vlcerosæ pustulæ. Aliter verò tuberculis enatis, & articulorum doloribus affligentibus corpus altum purgatur, vitiosis scilicet humoribus ad extremas partes translatis. Quòd autem sanguinis profusiones plenitudinẽ & cacochymiam, id est humorum prauitatem vacuando, ab his morbos fieri prohibeant omninò est manifestum. Quòd si corpus aliquod euchymum, id est succi bonitate abundãs, vernum tempus accipiat, integerrimam ipsi valetudinẽ tuetur & seruat, nihil ex propria innouans natura. non tamen de æstate ita aut autumno, aut hyeme dicere possis. Hæc enim tempora licet purũ corpus & omni ex parte inculpatum excipiant, flauam tamen bilem ęstas iusto cõpiosiorem, atram Autumnus, pituitam hyems generare consueuit. Porrò eiusmodi

mod

modi aliquid in vere accidit, quale corporis exercitationibus fieri videmus. Nã etsi ipsa alioqui corporis exercitatio est saluberrima, tamen si pituita plenũ hominem, aut bile alterutra, aut etiam sanguine ipso exercere volueris, ei epilepsiã aut apoplexiã tali exercitatione contraxeris. Aut si ista non accidant, periculum certè imminebit ne rupto aliquo in pulmone vase, in morbum incidat incurabilem. Iam verò multi cum febricitare cœpissent propter exercitatiões acutissimis morbis sunt correpti. Quibus verò purgationis humorum in profundo latentiũ loco exercitatio imperata fuerit, ea ad cutem cacochymiam, id est prauorũ humorum copiam euocans & spargens, vlcera & scabiem excitat. Nam & hoc innuebat Hippocra. ipse cum diceret, Impurgatum si exerceas, vlcera exorientur. Sic sanè verno tempore aëris ambientis calor humores fundens euocat ad cutẽ persimili exercitationum effectu. Nec verò exercitationũ effectis solũ, sed ipsius etiam naturæ operibus similia sunt veris effecta. Illius siquidem partes sunt, tum occultã illam toto corpore perspirationem efficere, qua corporis excernantur superuacanea, tum etiam per morbos va

riis

riis modis corpus expurgare.

XXI.

Τοῦ δὲ θέρεος, ἔνιά τε τούτων, καὶ πυρετοὶ ξυνεχέες, καὶ καῦσοι, καὶ τριταῖοι πλεῖστοι, καὶ τεταρταῖοι, καὶ ἔμετοι, καὶ διάρροιαι, καὶ ὀφθαλμίαι, καὶ ὤτων πόνοι, καὶ στομάτων ἑλκώσιες, καὶ σηπεδόνες αἰδοίων, καὶ ἵδρωα.

Aestate verò superiorum quoque nonnulli & febres continuæ, & ardentes, & tertianæ plurimæ, quartanæ itē, & vomitiones, alui profluuia, ophthalmiæ, aurium dolores, oris vlcerationes, genitalium putredines & sudationes.

Ex vernis morbis quosdã ęstate etiam fieri dicit, id est æstatis initio. Nam æstatis pars quæ fini veris committitur, quēadmodum similem habet cum vere temperationem, ita morborum etiam communem habet generationem. Nam & alios quosdam æstatis proprios morbos fieri dicit, febres continuas & ardentes & tertianas, &, ne singula enumerem, quęcunque ex flaua bile corporibus accidũt mala æstate fieri consueuêre. Nam bile sursum ad os ventriculi repente & innatante vomitiones fiunt, vt alui deiectiones deorsum eunte. Ophthalmiæ quoq; æstate plurimę, vtpotè repleto capite. Sic & aurium dolores, aliáque similia æstate corpus patitur propter repletionem capitis

tis aliàs ad aliam corporis partem excrementum deponentis. Oris etiam vlcerationes propter biliosum humorem fieri est manifestum. Genitalium verò putredines non quauis æstate fiunt, sed quando vel humidior paulò fuerit, vel vento ferè vacauerit, vel ad austrinam cõditionem inclinauerit. Nam vbi plurimùm à statu naturali ad humiditatem & auræ vacationem recessit, non modò naturalium, sed cuiusuis etiam alterius partis putredines facit, qualis profectò erat illa cœli tempestas, quæ & tertio Epidemiωn & secundi statim initio describitur: quæ verò parum à naturali statu desciuerit ad humidius, ea naturalia tentat, ipsa alioquin ob humiditatem & caliditatem facilè putrescentia. Quare quum propriã etiam ęstas seruat temperationẽ, si multis excrementis infestentur, quæ fortè occasione aliqua ad naturalia fluxerint, ipsorum putredines patiuntur. Sudationes autem è genere sunt eruptionum in summo corpore hærentium, quæ more vlcerum cutem exasperant. Fiunt autem, vt ipsum nomẽ ostendit, propter multos sudores, qui vel biliosiores, vel mordaciores omninò euaserint. mordẽt enim hi cutem, & pruritum in ea ardorémque

excitant

citant,& vlcerum inſtar exaſperant.

XXII.

Τοῦ δὲ φθινοπώρου, καὶ τῶν θερινῶν τὰ πολλὰ, καὶ πυρετοὶ τεταρταῖοι, καὶ πλανῆτες, καὶ σπλῆνες, καὶ ὕδρωπες, καὶ φθίσιες, καὶ στραγγουρίαι, καὶ λειεντερίαι, καὶ δυσεντερίαι, καὶ ἰσχιάδες, καὶ κυνάγχαι, καὶ ἄσθματα, καὶ εἰλεοὶ, καὶ ἐπιληψίαι, καὶ τὰ μανικὰ, καὶ τὰ μελαγχολικά.

Autumno æſtiui etiã multi morbi, & febres quartanæ, & incertæ, lienis tumor, aqua inter cutem, tabes, vrinæ difficultas, inteſtinorũ tum læuitas tum difficultas, coxæ dolores, angina, anhelatio, inteſtinorum parte quapiam coarctatio, epilepſia, inſania, melancholia.

Autumno, inquit, æſtiui morbi multi fiunt, manẽte adhuc per id temporis humore æſtiuo, flaua ſcilicet bile. Neq; eñ quo modo æſtas veri ſuccedẽs humores vacuat, ita & autũnus æſtiuos, ſed modo prorſus contrario à partibus ſummis & externis ad interiores & profundas reuocat. Itaq; meritò ęſtatem quidem nõnullos vernos morbos gignere. Autumnum verò æſtiuos nõ aliquot, ſed multos creare dicit. Quinetiam id temporis quartanas febres fieri ait, quæ ex atra bile ortũ habent, geminam & ipſa generationem

ſortita.

ſortita, vnam ex flaua bile retorrida & peruſta, alteram ex craſſo ſanguine. Fiũt etiam incertæ & erraticæ febres per autumnum propter tẽperaturæ inæqualitatem. Fiunt & lienes magni, redundãte excremento melancholico, & aqua inter cutẽ lienis vitio. Et ſi qua eſt affectio tabida ſuſpecta, maximè autũno deprehẽditur ob ſiccitatem & frigiditatẽ, & temporis inæqualitatẽ, nihilóque minꝰ etiã propter humorum vitium. Fit & iiſdem de cauſis eo maximè tempore vrinæ difficultas, ſtranguria Græcis, Latinis vrinæ incontinentia dicta. Nam & incertis illis inordinatíſq; ac repentinis caloris & frigoris mutationibus refrigeratur veſica, & ex cacochymia, id eſt humorum vitio profecta acrimonia ipſi moleſtiam exhibet, præſertim cum facta in frigidius mutatiõe humores qui anteà cutis perſpiratu digerebantur & ſudoribus vacuabantur, ad veſicam fuerint conuerſi. Læuitas vero inteſtinorum, id eſt λειεντερία, ſubita eſt, & ſine vlla omninò mutatione ciborũ deiectio, quę fit vel propter exulceratiõnẽ vẽtriculi aut inteſtinorũ in ſuperficie eodem modo factã, quo aphthæ in pueris, id eſt oris vlcera, vel propter virtutis retentricis imbecillitatem. quorũ prius

propter

ꝓpter mordaces & ſubſtãtia tenues humores fieri ſolet, ſecundũ magnam ventriculi aut inteſtinorũ intemperiem conſequitur. quæ duo mala autumno maximè fieri conſueuére. Coxæ autem dolores cũ ex humorũ malignitate, tũ refrigeratione maximè fieri rationi eſt cõſentaneũ. At verò anginæ ex bilioſis humoribus originem ducunt ad fauces decumbẽtibus: quæ ab iis quæ verè fiũt eo differunt, quòd illæ ſunt quodammodo pituitoſiores. Iã verò anhelatio, id eſt animæ ducẽdæ difficultas, quã aſthmatis vocabulo Græci intelligũt, tũ propter humorum ad interiora motũ, tum propter refrigerationem fieri ſolet. Propter hæc ipſa inteſtinorum coarctatio, quẽ εἰλεὸν Græci appellant quia in arctum cogatur inteſtinum, fit dum alimẽti excrementa deorſum deſcendere & inteſtina peruadere prohibentur, quod magna ex parte accidit propter inteſtinorũ partis alicuius inflãmationem. maximè verò par eſt, vt frigido, & inęquali & malos humores gignente tempore offendantur vẽtriculus & inteſtina. Nam æſtate tenuatos & mobiles factos humores autumnus excipiẽs in profundũ corporis ſua frigiditate & inæqualitate cõpellit. eſt verò profun

dus intestinorum situs. Epilepsia verò iis qui naturâ sunt huic malo obnoxij, accidit propter repentinã in contrarium mutationem. nam ferè meridianis tẽporibus calor, nocturnis atq; matutinis & vespertinis frigus viget. nihil autem æquè epilepticas accessiones generare, atque eiusmodi mutatio potest. Insania verò quam maniam appellant, propter tenuiũ ac biliosorum humorũ malignitatẽ accidit, quo modo melãcholia propter atram bilem, de qua paulò antè diximus.

XXIII.

Τοῦ δὲ χειμῶνος, πλευρίτιδες, περιπνευμονίαι, λήθαργοι, κόρυζαι, βράγχοι, βῆχες, πόνοι στηθέων, καὶ πλευρέων, ὀσφύος, κεφαλαλγίαι, ἴλιγγοι, ἀποπληξίαι.

Hyeme pleuritides, peripneumoniæ, lethargi, grauedines, raucitates, tusses, pectoris, laterum, & lumborum dolores, cephalalgiæ, vertigines, apoplexiæ.

Hyemales morbos statim post autumnales exponẽs, non eadẽ qua in superioribus vsus est loquẽdi forma, hyeme scilicet multos etiã autũnales morbos fieri. quãquàm prius, quũ de æstiuis ageret, vernis eos comparans dixit, Aestate verò horũ etiã nonnulli: & quum de autũnalibus disputaret, Autũno æstiuorũ etiã multi

multi. Nunc autem morborum hyemalium catalogum absolutè citra alterius temporis mentionem cófecit, siue quòd de communi voluerit hoc etiã loco nos subaudire ex dictis morbis aliquot, siue absolute pronuntiare, tãquam nihil autumnale tempus cũ hyemali cómunicet. Atqui prima certè quidem hyemis pars & ratione & experientia cómunitatem cum autũno & similitudinem habere videtur. Ipse eñ dicebat, Aestiuæ quartanæ magna ex parte breues, Autumnales longę, præsertim quæ hyemẽ attigerint. nisi qs dicat, ipsum de quartanis iis quæ extrema autũni parte generãtur mẽtionẽ facere. Verùm hosce vult hyemis ꝓprios morbos esse, pleuritides & peripneumonias, qm̃ instrumẽta respirationi seruientia à frigore lædantur. Cætera enim licet tam exactè obtegere & munire aduersus cœli iniurias, vt nihil aut certè minimum sentiant aëris ambientis frigiditatem. Respirationis verò vsu neque nobis interdicere possumus, neq; aliũde datur respirãdi facultas. Sola enim aura est, quam inter respirandum ducunt reddúntq; cómuniter omnia animantia. Ob hãc ipsam refrigerationẽ caput læsum, grauedines, tusses, & raucitates cómittit.

Et quẽadmodũ dolores laterũ propter refrigerationem fiunt, ſic etiam capitis, lumborum, & omnium denique partiũ neruoſarum. Vertigines etiã, capitis læſionẽ conſequuntur, ſimiliter & apoplexiæ. Nam hic quoq; morbus fit, cum cerebrum pituita repletum fuerit.

XXIIII.

EN δὲ τῇσιν ἡλικίῃσι τοιάδε συμβαίνει, τοῖσι μὲν σμικροῖσι καὶ νεογνοῖσι παιδίοισιν ἄφθαι, ἔμετοι, βῆχες, ἀγρυπνίαι, φόβοι, ὀμφαλοῦ φλεγμοναὶ, ὤτων ὑγρότητες.

Secundum ætates autem hi morbi fiunt, paruis & nuper natis puerulis oris vlcera, vomitiones, tuſſes, vigiliæ, pauores, vmbilici inflammationes, aurium humiditates.

Diligentior fuit Hipp. in explicatione ætatum & morborum qui in ipſis fiunt, quàm temporũ. ſiquidem ætates in minimas etiã partes ſecuit. In puerulis itaque recẽs in lucẽ editis aphthas fieri dicit. Sic Græci vocãt exulcerationes, oris ſuperficiẽ occupãtes, præ mollitie inſtrumentorum maximè factas. ea enim tenella adhuc neq; cõtactum, neq; qualitatẽ lactis non parum ſeri continentis ferre poſſunt. quod quidẽ ſerum cum abſtergendi vim habeat, nihil mirum, ſi in mollioribus corporibus quaſdã in ſuperficie

exulc

exulcerationes excitet. Vomitiones autẽ id ætatis ipſis accidere par eſt, propter lactis quod ſugunt nimiam copiam. Vigilias verò ipſis adeſſe, res eſt minimè conſueta. quippe qui maximã temporis partem dormiãt, niſi fortè quia patiatur aliquid, vigilias ipſis fieri putes. Siquidem multus ſomnus ipſis eſt maximè ſecũdũ naturam. Pauores autẽ per quietẽ infantes pueros inuadunt, eos præſertim qui ſunt natura edaces, quando ventriculus ſentiẽdi quidẽ vi pollet exquiſita, ſed imbecillitate naturali laborat, & in eo cib⁹ corrũpitur. Nos ſiquidẽ non in tantillis ſolùm ſed etiã ætate perfecta & grandi hominibus horrificas per ſomnũ imaginationes fieri obſeruauimus, quũ & multi & vitioſi humores ventriculũ & ipſius os præſertim grauarẽt & morderẽt. hæc enim ipſius particula ſenſibilis eſt maximè. Vmbilici quoq; nõ multò antè præſici inflãmatio recens natis pueris meritò accidit, nõ aliter quàm ſi qua alia pars vlcerata foret. Sed & auriũ humiditates reponit inter morbos, nõ etiam palati & narium excrementa eodẽ numero comprehendens, quoniam ſecundũ naturam fit per nares atq; palatum cerebri excrementum deriuare, quod iis etiã qui æta

te iam sunt perfecta vsu venit: præter naturam autem per aures deriuatio. Pueris tamē infantibus per aures quoq; expurgatur cerebrū, rectéq; Hippoc. inter proprios huius ętatis morbos aurium etiam humiditates scripsit. Est certè quidē puerulis recèns natis corpus totum humidissimum, adeò vt ossium etiam natura in ipsis veluti cerea sit potius quàm lapidea, præ cæteris verò partibus cerebrum lógè humidissimū, vtpote quod in adultis etiam & perfectis tale existat. Quare non citra rationem in ipsis quum multa superuacaneorum copia redundet, per omnes excernitur meatus.

XXV.

Πρὸς δὲ τὸ ὀδοντοφυεῖν προσάγουσιν, οὔλων ὀδαξισμοὶ, πυρετοὶ, σπασμοὶ, διάῤῥοιαι, καὶ μάλιστα ὅταν ἀνάγωσι τοὺς κυνόδοντας, καὶ τοῖσι παχυτάτοισι τῶν παίδων, καὶ τοῖσι σκληρὰς τὰς κοιλίας ἔχουσι.

Aduentāte dentitionis tempore gingiuarū pruritus, febres, conuulsiones, alui profluuia, maximè quum caninos edunt, & ijs præsertim qui crassissimi sunt, & qui aluo sunt dura.

Gingiuarum ὀδαξισμὸν, id est pruritum fieri, quum puerulis dētes prodituri sunt & emersuri mirum videri nō debet. ὀδαξισμὸς enim pruritus quidā est cū exiguo quodam

quodã & leui dolore. Febres verò & cõuulsiones & diarrhœæ, id est solutiones alui pueris ipsis iam dentientibus, id est dẽtes iam edentibus, non etiam edituris accidũt. quemadmodum ipse his verbis ostendit, Maximè quum caninos edunt. Quæ sanè symptomata euenire est verisimile, foratis à prodeuntibus dentibus gingiuis, veluti quum paxillus carni fuerit impactus. Atq; profectò plus dentes affligũt, quàm infixus paxillus, hic siquidem semel firmatus in mẽbro cui ab initio infixus est quiescit, dẽtes verò semper tantum procedunt, quantũ augẽtur. Febricitãt ergo hac ætate pueri ꝓpter dolores, vigilias & inflammationes. Conuelluntur etiam tum ob hæc ipsa, tum quia probè in ipsis non coquitur alimentũ, & quia neruosarum partium natura nõdũ satis valida existit. Quę omnia necessariò diarrhœæ & alui deiectiones cõsequuntur, quia alimentum non bene coquatur neq; distribuatur. Illud autẽ, Et iis præsertim qui crassissimi sunt, & qui aluum duram habent, ad conuulsiones referri debet. His enim maximè pueris conuulsiones fieri dicit qui crassissimi sunt, & qui aluo sunt dura. Tales enim plethorici sunt & excrementis abundant, & ideò

conuulsionibus facilè corripiuntur.

XXVI.

Πρεσβυτέροισι δὲ γενομένοισι παρίσθμια, σπονδύλου τοῦ κατὰ τὸ ἰνίον εἴσω ὤσιες, ἄσθματα, λιθιάσιες, ἕλμινθες στρογγύλαι, ἀσκαρίδες, ἀκροχορδόνες, σατυριασμοὶ, στραγγουρίαι, χοιράδες, καὶ τ᾽ ἄλλα φύματα, μάλιστα δὲ τὰ προειρημένα.

Ipsis verò grandiusculis tonsillarum inflammationes, vertebræ in occipitio introrsum luxationes, anhelationes, calculi, lumbrici rotũdi, ascarides, verrucæ pensiles, satyriasmi, stranguriæ, strumæ, & alia tubercula, præcipuè verò antedicta.

Primum scripsit de puerulis recens in lucẽ editis, deinde de dẽtiẽtibus, nũc de iis agit qui mediam ætatem agunt inter eos qui dẽtire desierũt, & eos qui pubertati sunt proximi. Nã de pubertati ꝓximis deinceps secũdũ hos quartũ ordine locũ obtinentib⁹ mentionẽ facit sequẽti aphorismo. Verùm tertiã ætatẽ, qua de nunc agitur, ad duodecimũ & tertiũdecimum vsq; annum progredientẽ corripi dicit Hip. iis aff. ctibus, quorũ prima paristhmia scribit, quę locorũ sunt ad isthmum, id est fauces pertinentiũ inflãmationes. Hoc autẽ loco per* isthmũ intelligẽda est pars illa quæ os & gulam interiacet

* *Isthmus & fauces*

iacet, quę per metaphorā ab Isthmo pro priè dicto ita est appellata. Est autē āgusta quædā terra inter duo maria peruia, quas fauces Latini & angustias maris appellāt. Hæc autem paristhmia interdum solius sunt tunicæ ventris & gulæ & faucium totiúsq; oris cōmunis inflammatio nes, interdū verò ipsis etiam subiectorū musculorū: quo tempore vertebræ etiā quę est in occipitio antrorsum inclinatio fit. de qua statim post paristhmia inquit, Et vertebræ in occipitio antrorsum luxationes. nam vertebra hæc à musculis inflammationem patiētibus tracta, ad partē inclinat colli anteriorē. sed hanc partem Hipp. nō anterionem, sed interiorē appellauit, vt qui ad vertebrā ponè loca tam orationem referret. Corporis enim è sua sede in profundum emotio, siue ex anterioribus, siue ex posterioribus fiat partib[illegible]s, per vocem vnam introrsum significatur. Quę cùm ita sint, quamobrem tandem Hip. in pueris recèns natis, neque de paristhmiis, neque de vertebrę in occipitio luxatione quicquā dixit, quum & illi nihilò minùs habeant cerebrū h[illegible]mi dum & excrementis abūd[illegible]; adeò, v[illegible] in subiectas partes fluxiones dimittat[illegible]n quia tam pusilli & tenelli prius moriātur

nomina metaphorica: vndè paristhmia glandulæ ad linguæ radicē & earundē inflammatio nes.

quàm subiecti faucibus musculi vnà cũ neruis vehementem patiantur inflammationem? & alioqui partes has molles habeant, atque ideo tam vehementem nequeant sustinere tésionem, vt vertebram intrò ad se possint attrahere? Quinetiam asthma, id est anhelatio, (sic autem Græci crebram respirationem vocant, qualis currétibus, aut quouis alio modo ad vehementem motionem adductis accidit) in concitatis quidem vehementius fit, quia multa propter exercitationẽ respiratione animal indigeat: vbi verò exercitatio abest, fit ob coarctationẽ & angustiam pulmonis cauitatum. Hæc verò angustia fit fluxionibus supernè irruẽtibus repleto viscere Atqui hę plures in recèns natis puerulis fiunt, & citò ipsos interimunt, quoniam aliàs etiam habeant malè. nam & ab vtero in aërem ambientem insolens transitus, & alimenti diuersitas, & inflammatio tum quæ primùm fuit locorum ad vmbilicum, tum quæ deinde propter dentium ortum est nata, hæc inquam eiusmodi omnia imbecillos reddunt, & vix ea quæ dixi tolerãt mala, nedum a præter [illegible]c fluxiones etiam in pulmonem decumbentes sustinere possint. Lithiasis verò, id est calculi in vesica gene-

ratio

ratio,proprius est puerorũ morbus,propter edacitatem & ingluuiem crudos humores non paucos coaceruãtium.ex quibus crassior pars vnà cum vrinis ad vesicam delata,fit lapidum gignendorũ materia:accedẽte causa altera caloris copia. Nam & senes aceruant humorẽ quidem crudum non paucum,nõ propter voracitatem vt pueri, sed propter vis coctricis imbecillitatem:verùm calorẽ non habẽt fortem, qui ex crassa materia per humoris resolutionẽ in vaporẽ desiccata lapidem generet.Lumbrici verò & ascarides, videntur aliis animalibus similiter gigni quę non ex semine,sed ex putredine ortũ habẽt.Sola enim putredo nõ satis est hisce generãdis,sed multo etia calore eget. Pueris ergo cibus plerũque corrumpitur in ventre pręsertim inferiore:verùm caliditas in valde paruis & tenellis nondum materiæ potens est, & ipsi dominatur.In grandiusculis verò materiã obtinet idoneam ad eiusmodi animaliũ generationem,& pręter eã insuper calorẽ acquisiuit. Ascarides ergo sunt tenues quidã lũbrici in parte maximè inferiore crassi intestini geniti:cuiusmodi plurimi manifestò cernũtur in veterinis animalibus maè cibũ coquẽtibus.quorũ deprauatã co-

ctionem

piant. quorum morbus ſtruma quoque eſt, non vtique ex calida materia, & ad ſuppurationem feſtinante, ſed ex pituitoſiore & frigidiore maximè conſtans.

XXVII.

Τοῖσι δὲ ἔτι πρεσβυτέροισι καὶ πρὸς τὴν ἥβην προσάγουσι, τούτων τε τὰ πολλὰ, καὶ πυρετοὶ χρόνιοι μᾶλλον, καὶ ἐκ ῥινῶν αἵματος ῥύσιες.

Grandioribus autem & ad pubertatem accedentibus ſuperiorũ etiam morborum multi, & febres diuturniores potius, & ex naribus ſanguinis fluxiones.

Pueri pubeſcere incipiũt poſt annum quartumdecimum. illi ergo prope ætatem hanc accedere dici poſſunt, qui vel duodecimum, vel tertiumdecimum, vel quartumdecimum annum agunt. neque enim vnus eſt omnibus certus ſtatúſque pubertatis terminus, propter caliditatẽ & frigiditatem naturarum. Calidiores enim citius, frigidiores tardius pubeſcunt. Verùm ætate hac laborant multis ex morbis ſuprà dictis propter temperationis ſimilitudinem, & præterea longioribus febribus quàm erant ſuperiores. quamquam de iis febribus quæ prima ea ætate abũdant quales eſſent nihil quicquam dixit: verùm ex eo quod nunc dicitur,

dicitur, apertè ostendit acutas esse. immutatur enim & alteratur citissimè habitus puerorum propter corporis humiditate,&* naturalis virtutis imbecillitatem. Sanguinis verò per nares fluxiones fiunt grandioribus, quoniam talis humor ea ætate redundare incipit, non quod copiosior generetur quàm anteà, sed quia nunc ipsius minus cõsumatur, propterea quòd augmentum pro corporis ratione minus hac ętate procedat, quàm superiore.

* *In pueris fortissima naturalis facultas cæterarũ virtutum comparatione, per se verò imbecillior est quàm proximis ætatibus.*

XXVIII.

Τὰ δὲ πλεῖστα τοῖσι παιδίοισι πάθεα κρίνεται, τὰ μὲν ἐν τεσσαράκοντα ἡμέρῃσι, τὰ δὲ, ἐν ἑπτὰ μησὶ, τὰ δὲ, ἐν ἑπτὰ ἔτεσι, τὰ δὲ πρὸς τὴν ἥβην προσάγουσιν. ὅσα δ' ἂν διαμένῃ τοῖσι παιδίοισι, καὶ μὴ ἀπολυθῇ περὶ τὸ ἡβάσκειν, ἢ τῇσι θήλεσι περὶ τὰς τῶν καταμηνίων ῥήξιας, χρονίζειν εἴωθεν.

Pueris maximam partem morbi iudicantur, alij intra dies quadraginta, nonnulli intra septem menses, quidam intra annos septem, alij ipsis etiam ad pubertatem accedentibus. Qui verò permanserint, neque pueris circa pubertatem, neque fœminis cum menstrua erumpunt soluti fuerint, inueterascere consueuerunt.

Si vox diuturni, orationi adiecta fuisset,

ſet,melius foret.inde enim nonnulli nomen πάθ☉, quo hîc vſus eſt Hippoc.de diuturnis tãtũ morbis intelligere ipſum arbitrãtur.Verùm his aduerſantur, quæ in aliis dixit aphoriſmis, quale illud eſt, In acutis πάθεσι raro & pinitia medicationibus vti oportet.Itẽ & illud, Victus tenuis in longis ſemper πάθεσι & in acutis.Ex quibus fit manifeſtum non in diuturnis tantum morbis Hippo.ſed etiã in acutis vſurpare conſueſſe πάθ☉ nomẽ. Videtur tamẽ nũc aut diuturnis morbis id nominis accommodaſſe, aut imperfectam orationem reliquiſſe.Nos verò ipſi quod deeſt ad perfectionem ſupplẽtes, ita efferemus, Maximam partem pueris diuturni morbi ſoluuntur, quidã intra dies quadraginta, alij ſpatio ſeptimeſtri,nonnulli ſeptennio. Quadrageſimus namq; dies diuturnorũ morborum primus criticus,& degenerũ acutorum vltimus decretorius, quemadmodum ſuprà docuimus. Qui verò hunc ſuperant terminum,ſeptenaria ratione iudicationem ſortiuntur,non iam diebus connumeratis ſeptem, ſed primùm quidem menſibus, deinde annis. Et verò morbos qui hoc tempus ſuperauerint ad quartumdecimum annum peruenire eſt manifeſtũ.

Nam

Nam secundus septenarius eo tempore completur, cũ eo quòd in pubertate magnæ fiũt corporis mutationes, in fœminis præsertim propter mẽsium eruptionem. Quo fit vt qui ne hac quidẽ ætate morbi soluti fuerint, in longam vsque tempus permanere soleant.

X X I X.

Τοῖσι δὲ νεηνίσκοισιν αἵματος πτύσιες, φθίσιες, πυρετοὶ ὀξέες, ἐπιληψίαι, καὶ τ᾽ ἄλλα νοσήματα, μάλιστα δὲ τὰ προειρημένα.

* *Iuuenibus sanguinis expuitiones, tabes, febres acutæ, epilepsiæ, aliique morbi, sed præcipuè nunc dicti.*

Quum primas ætates ad pubertatem vsque minutissimè & particulatim explicuerit, nescio quo modo nunc adolescentiá prætermisit, inter puberes & eos quî floridam iuuenilémque ætatẽ agũt mediã. Verùm qualis ea sit licet ex iis quas oratione est prosequutus cõiecturã facere. quippe quę in multis cõmunicet cum illis ætatibus quæ vtrinq; eã circunstãt: sed in maribus peculiarem eximiámque habet sanguinis per nares ꝓfusionẽ. de qua in iis mentionẽ fecit qui propius pubertatem accedũt. Nam hoc symptoma ea ætate apparere incipit, sed maximè viget in adolescentibus, deinde remittitur

in

in viris. Verùm ætatē hanc prætergressus Hip. ad iuuenum ætatem peruenit, ac primùm sanguinis excreationes & tabes, deinde febres acutas, & secundū has epilepsiam scripsit, postremò ad hæc omnia, & alij, inquit, morbi, sed maximè nunc enumerati, rectè quidem hoc adiiciēs. Nam ita rem habere cernimus, sed nō satis de morbis acutis dixit. Neq; enim absolutè dictum oportuit acutos (nam & in pueris nihilo secius videntur fieri) sed inter acutos morbos febres maximè tertianas, & ardentes. Hę enim omniū sunt biliosissimæ, & sæpissimè iuuenes inuadunt, quoniā flaua quoq; bilis hac ætate abundat. ex qua morbi tales iis qui florente & vigente sunt ætate fiunt. Nam tabes & sanguinis expuitiones patiuntur non secundum ætatis naturā sed ex accidenti ipsius quopiam. vnde suprà dicebat, Senes ferè minus quàm iuuenes ægrotare: vbi nos quoque diximus propter intemperantiam, non ob virtutis imbecillitatem iuuenibus ægritudines multas accidere. Eadem quoque ratione sanguinis screatus iuuenibus accidunt, vel quia vulnus acceperint, vel contusi sint, vel saltauerint, vel vehementius & contentius vociferati, vel refrigerati fuerint, vel humi

cubitauerint, vel plenitudine nimia aut eiusmodi occasione aliqua in id mali inciderint. Ad sanguinis verò sputum, tabes consequitur. Quare propter eiusmodi actus iuuenes ægrotabunt per accidens non primariò neque ætatis ratione. Epilepsia verò iuuenibus, quamuis etiam malo victu vtantur, non multùm accidit: vt mirari subeat quo modo Hippocr. hanc ascripserit, cum alibi non modo pueris plurimùm accidere, sed indè etiam puerilem morbum appellatum fuisse, & verò ætatis mutatione sanari dixerit. Fit ergo Epilepsia in quibusdam iuuenibus, quibus antea pueris nõ acciderat, propter ipsorum vitiosam & inordinatam viuendi rationem, & peccata in cibo & potu & aliis actibus admissa: exempli gratia cum humi cubãt, & soli se exponunt & imbribus, aliáque patiuntur his similia. Verùm nec sic quidem multæ hac ætate epilepsiæ: aliíque his non minus quidam morbi fieri possunt eadem ratione. Quare melius fuerit, si ita scribatur aphorismus, Iuuenibus cum alij propemodũ omnes in aliis ætatibus dicti morbi fiunt, tum verò præcipuè ardentes febres, quos causos appellant Græci, & tertianæ fieri solent.

XXX.

Τοῖσι δ' ὑπὲρ τὴν ἡλικίην ταύτην ἄσθματα, πλευρίτιδες, περιπνευμονίαι, ληθαργοι, φρενίτιδες, καῦσοι, διάῤῥοιαι χρόνιαι, χολέραι, δυσεντερίαι, λειεντερίαι, αἱμοῤῥοΐδες.

Vltra hanc ætatem prouectis asthmata, pleuritides, peripneumoniæ, lethargi, phrenitides, ardentes febres, diuturna alui profluuia, choleræ, dysenteriæ, lienteriæ, hæmorrhoides.

Iuuenum ætas quinto septenario circũscribitur. Siquidem id innuens ipse in prognostico dicebat, Expectanda in iis magis profusio sanguinis, qui nondum trigesimumquintum annum attigerunt. Nam quę iuuentutem ætas proximè excipit, ad sequentes duos septenarios extẽditur, in qua ętate qui sunt, omnia quę geruntur in vita facere adhuc aggrediuntur, non aliter quàm qui floridam & iuuenilem ætatem agunt, sed non similiter labores perferre possunt. Nam ab ardoribus solis & frigoribus, & in nuda humo cubatu, quam chameuniam Gręci appellant, & vigiliis, & cibi potúsve expletione nimia magis offenduntur quàm iuuenes. Iam verò horum quoq; temperamentum quodã modo melancholicum magis est. idcóque per eam ætatem, vt inter anni tempora per autumnũ multi atra-

bili perciti vexantur. Quemadmodum enim hoc tempus frigidum existens flauam bilem æstiuis caloribus perustam excipit, sic vergens ætas & inclinata iuuenilẽ ætati simillimã subsequitur. Vnde mirari subit, quî factum sit vt in hac ætate non meminerit melancholiæ. quanquam ego hanc quoq; in quibusdã exemplaribus ascriptã inueni, siue sit quispiam ausus adiicere id quod deesse videbatur, tanquam ab Hipp. prætermissum, siue alij deprauatis & falsis exẽplaribus fidentes, ita legendum omnino putauerint. Sed & ex tabidis quoq; multi, & ex iuuenibus quotquot ex sanguinis sputo in tabẽ inciderint hac ætate moriuntur, non tamen hac ætate multi sanguinem expuunt, quoniam neque ætate tam progressis sanguinis copia adest. Asthmatis autẽ id est anhelationibus & peripneumonia id est pulmonis inflammatione, & pleuritide corripiuntur hac ętate magis quàm iuuenili, vt potè qui & victu simili & laboribus vtãtur, & multo imbecillius quàm iuuenes corpus habeant. Deniq; morbos quos silentio pręteriit quum de iuuenilibus ageret, nũc omnes recenset. Nam phrenitides & ardentes febres & cholerę, & dysenterię nihilominus acci-

dũt iuuenibus quàm ætate prouectis, ortus vtique occasionem ex flaua bile sorti tæ. Diuturniores autem diarrhœæ, id est, ventris solutiones ætate deferuescente (quæ eadem matura & constans ætas dicitur) fiunt propter imperfectam & deficientem alimenti distributionem. Nam omnium ferè ætatum deferuescens paracmastice Græcis dicta, paucissima indiget corporis refectione. siquidẽ id quod discutitur & dissipatur paucissimum est. neque enim corpus similiter calidum ac prius, neque amplius in augmentũ quicquam absumitur, sed neq; in his facultate retentrice valdè imbecilla, sicuti in senibus, effluit plus ex corpore. Cum igitur diarrhœæ fiant, vel concoctione vel distributione offensante, vel etiam bile sua acrimonia intestinũ deradẽte, & hæ omnia in progressis ætate & prouectis adsint, nõ sine ratione ipsis diuturnæ fiũt alui fluxiones. Cæterùm febres lethargicæ fiũt ex humore pituitoso in cerebro aceruato: qui prioribus quidem ętatibus parcior potius est quàm redundantior, in senili verò ætate plurimus habetur, sed propter ætatis frigiditatem febres non accendit. In quibus autem ætatis feruor & vigor elanguescit eiusmodi etiã abun

dat humor, necdum frigidum corpus est. Lienterias verò, id est lænitates intestinorum ostendimus aliâs à frigida fieri pituita, aliâs à sola intemperie, quę ventris vim retentricem imbecillam reddiderit, aliâs denique ab vlcerosa quapiam committi affectione: quæ omnia abundãter adsunt ætate progressis. Ex hæmorrhoïdib⁹ autem venis sanguis profluens huius ætatis verus est & proprius morbus, sicut & melancholia. Fit enim id ab atra bile ad sedis venas cumulatius decumbente. Atq; sic mihi omnium enumeratorũ morborum causa est explicata. Qui verò certã horum probandorum scientiam comparare sibi volet, is commentationes nostras, in quibus horum demonstrationes docuimus, diligenter euoluat, quæ quot qualésq; sint, & quam quæque rem profiteatur & doceat intelliget, de librorum nostrorum ordine libello perlecto. Hinc enim auspicatus quomodo ipsorũ quisque legi debeat intelliget.

XXXI.

Τοῖσι δὲ πρεσβύτῃσι, δύσπνοιαι, κατάῤῥοι βηχώδεες, στραγγουρίαι, δυσουρίαι, ἄρθρων πόνοι, νεφρίτιδες, ἴλιγγοι, ἀποπληξίαι, καχεξίαι, ξυσμοὶ τοῦ σώματος ὅλου, ἀγρυπνίαι, κοιλίης καὶ ὀφθαλμῶν καὶ ῥινῶν ὑγρότητες, ἀμβλυω-

βλυωπίαι,γλαυκώσιες,βαρυηκοΐαι.

Senibus spirandi difficultates, destillationes cum tussi, stranguriæ, dysuriæ, articulorum dolores, nephritides, vertigines, apoplexiæ, malus corporis habitus, cachexia Græcis dictus, pruritus totius corporis, vigiliæ, alui, oculorum & aurium humiditates, visus obtusior, glaucomata, auditus hebetior.

Quidam Hipp. sectatores τὰς πρεσβύτας τῶν γερόντων, id est vt ipsi interpretãtur, prouectos ætate, à senibus distinguunt, nomen τῶν γερόντων postremæ ætati tribuentes, atq; id perpetuũ esse existimantes: τῶν πρεσβυτῶν autem appellationem priori ætati accõmodantes inter iuuentutem & senectutem mediæ. Sed nũc manifestò ostendit se πρεσβύτας eos appellare, qui postremam ætatem agunt. In ipsis siquidem de ętatibus disputationem finiuit, quasi omnes iam ætates percurrisset. Senes ergo destillationibus cum tussi sæpissimè corripiũtur, quoniam ipsis caput facillimè refrigeratur, atque idcirco multa in eo gignuntur pituitosa excremẽta, cum iam cerebri sint temperamento valde frigido. Asthmata verò & anhelationes, tum propter has destillationes ortũ habẽt, tum etiam, quia alioqui ipsa respirandi instrumenta nõ raro proprium fri-

goris habent principium. Cum verò ipſis multa ac craſſa excrementa generentur, inſuperq; virium adſit imbecillitas, ſæpe fit vt renes obſtruantur & lapides gignãt, poſtquã tenax & craſſa ſuperuacanea materia ibidẽ hærens & permanẽs calloſam fuerit concretionem nacta. Articulorum quoque dolores fiunt interdum affluentibus ad hæc loca excrementis, interdum verò inſtrumentis ipſis refrigeratis articulos mouentibus. Vertigines verò ſpiritus cũ multo vapore in ipſo cerebro contenti inordinata & turbata motio ſæpè excitat, ſæpè etiam in ventriculo vitioſis ſuperuacaneis coaceruatis vapida in cerebrum exhalatio tollitur. Sed quid de apoplexia dicere conuenit? nullus enim adeò ſenili ętati familiaris eſt morbus. in ea nanque cerebrum pituitoſis repletum eſt excrementis. Sicubi verò vlcus factum fuerit in ſenibus, ægrè ſanatur propter ſanguinis defectum. Et aſſiduè ſe ſcabunt toto pruriente corpore, quia pruritum excitantia ſuperuacanea difficilem per cutem vacuationem habent. Siquidem propter refrigerationem tum cutem ipſis denſari & cogi, tum plura excrementa ſimul & craſſiora euadere rationi eſt conſentaneum. Complures etiã

(neque

(neque enim omnes) continenter vigilant, tum quia alioqui ferè senectus ipsa solicita est & anxia, tum etiam propter corporis siccitatem. Quare tunc etiam magis vigilant, quum integra sanitate fruuntur. Nanque diximus in commentariis de temperamẽtis ipsas quidem corporis partes per senectutẽ sicciores euadere, sed excrementorum pituitosorum aceruari copiã. Vnde vulgò ratione quadam probabili habetur senectus frigida & humida. Quandiu igitur eiusmodi excremẽta in cerebro plura coaceruata fuerint, somniculosi magis senes, quandiu bellè excernentur vigilãtiores fient. Verùm & pauciora gigni excrementa & citius excerni accidit ipsis benè & salubriter habẽtibus. Vnde vel maximè propria affectio senilis ætatis videtur esse vigilia. Humiditates verò oculorum & narium in ipsis fieri liquet propter cerebri superflua excrementa: quibus in ventrem defluẽtibus ipse etiam sæpius humectatur. Obtusior autẽ visus & hebetior auditus sensibili facultate in senibus imminuta & obscurata, fiunt. Et glaucomata, id est glaucitates ipsis accidunt ob immodicã instrumentorum visui seruientium siccitatẽ, & quia suffusionis habeãt speciem.

GALENI IN APHORISMOS,

Id est, selectas maximéque ratas Hippocratis sententias,

COMMENTARIVS QVARTVS,

GVLIELMO PLANTIO Cenomano interprete.

I.

Ας κυούσας φαρμακεύειν ἢν ὀργᾷ, τετράμηνα καὶ ἄχρι ἑπτὰ μηνῶν, ἧσσον δὲ ταύτας· τὰ δὲ νήπια καὶ πρεσβύτερα εὐλαβεῖσθαι χρή.

Prægnantes purgabis, si materia vrgeat, quadrimestres, & vsque ad septimum mẽsem, sed has parcius. Minore verò aut grãdiore cõceptu, cautius religiosiusq; agendũ.

Eandẽ fœtus cum vtero cohærẽtiæ & alitus rationẽ habent, quã cum arboribus fructus. Hi etenim prima generatione infirmis pediculis continẽtur, atq; ideò facilè decidũt, si quãdo ventus vehementior cõcusserit, postea verò aucti ipsi diffic

difficulter à plantis dissoluuntur & lũtur. quemadmodũ rursus, vbi ad ctam maturitatẽ peruenerint, sponte sua & sine vlla vi externa decidunt. Eodẽ sanè modo cõceptus quoq;, primo à seminis submissione tẽpore si vel saltare aliquãdo, vel loco lubrico vestigiũ fallente cadere, vel quoquo modo aliter aut animo aut corpore vehemẽtius moueri mulierẽ cõtigerit, facilè ab vtero abrũpuntur: quemadmodũ & cũ perfecti iam fuerint & adulti. Tempore verò intermedio firmiorẽ coalitũ habẽt & auulsioni minus obnoxiũ. Quare mulier tũ in vtero ferẽs potest vehemẽtiores motus sustinere sine fœtus offensiõe. Quæ omnia animaduertẽs & probè tenẽs Hip. rectè ait, Prægnãtes purgabis, si materia suo motu inuitet, quadrimestres, & vsq; ad septimum mensem: quod prægnationis tempus est mediũ, cum scilicet fœtus vtero firmiter adhærescit & cõtinetur. Sed ne hoc quidem tempore omnes quæ purgatione indigeant vacuari permittit, sed si materia ὀργᾷ, id est ἐπείγεται καὶ ὁρμᾷ, suo motu inuitet & solicitet ad sui vacuationẽ. Tracta em̃ appellatio est ab animalibus ad coitũ concitatis. Nã cum humores redũdãtes mouẽtur & quaqua per corpus feruntur

nondum corporis parte aliqua fir nc ad eorũ expulſionẽ natura incitatur, atq; aliquo qui veluti manũ por rigat, & illũ humorũ motũ ad aluum dirigat atq; deducat indiget. Nã qui parte quapiã firmati fuerint & impacti humores mouere nõ oportet. In eam ſiquidem ſententiam illud dictum eſt, Qui inflãmatas partes per morborũ initia aggrediuntur purgatione ſoluere, ij præter quàm quòd de parte contẽta & inflammatione laborãte nihil educũt, (neq; eñ crudus adhuc morbus permittit) ſanas etiã partes & morbo reſiſtentes colliquefaciunt. Quòd autẽ Hip. verbum φαρμακεύειν, pro medicamẽto purgãte vti vſurpare cõſueſueuerit, in confeſſo eſt apud omnes qui vel minimã habẽt eius dictionis notitiã. Nã vt alia eius ſcripta omittas ſolis aphoriſmis contẽtus, aliud profectò nihil per eam vocẽ in ipſis ſignificari poſſe fatearis neceſſe eſt, vt paulò poſt fiet manifeſtum.

II.

Ἐν τῇσι φαρμακείῃσι τοιαῦτα ἄγειν ἐκ τοῦ σώματος ὁκοῖα καὶ αὐτόματα ἰόντα, χρήσιμα· τὰ δὲ ἐναντίως ἰόντα παύειν.

Purgantium medicamentorũ vſu talia è corpore educenda, qualia ſpontè etiã prodeũtia, iuuant: Contrario verò modo exeuntia, ſiſtenda.

Vltrò

Vltrò ex corpore vacuari ea dicimus quæ citra omnem medici operam excernuntur, natura noſtrũ corpus moderante & regẽte ea per ſe interdũ expurgãte, interdum etiã alicundè irritata, vel quia à vaſis capi nequeãt. Quum itaq; natura quod ſuperfluũ eſt euacuat, iuuatur animal: quũ verò aliter excernitur ratione ſymptomatis, præterquam quòd indè vtilitas nulla cõſequitur, talis vacuatio prauæ etiã affectionis eſt ſignũ. Rectè igitur Hip. cõſulit imitandã eſſe naturã. Quod aſſequemur, ſi ſingulis morbis tales humores vacuare tentabimus, quales vidimus in ſpõtinis profuiſſe vacuationibus. Suprà itaq; ipſe de omni humorũ vacuatione generalius locutus eſt in hunc modum, Sic & vaſorũ depletio ſi quidẽ talis fiat qualẽ fieri oportet, confert & leuiter ferũt. nunc verò de ſola purgatione eundem habuit ſermonẽ, quoniã de ea hoc maximè libri loco diſputationem inſtituerat. Atq; præſtiterit fortaſſe de omnibus vacuationibus, quas medici circa ægrotantiũ corpora occupati moliuntur, altius diſputationem repetere. Fiunt ergo vacuationes interdũ medicamentis tum vomitoriis tum deiectoriis totum corpus purgantibus. Nonnunquam verò

medica

medicamentum ex parte quapiã vacuãdi vim habet, qualia quæ per palatũ & nares capitis educũt excreméta. Sunt etiã de genere expurgantium superflua, quæ per tussim thoracem & pulmonẽ expurgant, & quæ per vrinas eiiciũt totius sanguinis serosum excrementũ. Clyster quoque fuerit de hoc genere, & quicquid denique totum corpus æquabiliter nõ vacuat. quo modo tũ phlebotomia vacuare creditur, tũ generaliter omnis sanguinis ablatio quouis modo facta. Eiusmodi quoq; est vacuatio tũ quę per vterũ & hæmorrhoidas fit, tum etiam quæ per exercitia & frictiones & motũ omnem, & quæ tepore fit & balneis calidis, præsertim si vel nitrosæ vel sulfureę, vel bituminosę fuerint, & deniq; ex accidẽti inedia æquabiliter vacuat. Hæc siquidẽ omnia videntur totum æquabiliter corpus vacuare: quamquam si quis exactius veritatem exquirat, nõ æqualiter vacuare cõperiet. Verùm quum in his paruus sit alterius ad alterum excessus secundum eorum quæ vacuãtur qualitatem & quantitatẽ, ideò ęqualis vacuatio videri queat. At verò cathartica appellata pharmaca euacuationis diuersam speciẽ cõstituũt. de quibus, vt dixi, ipsi nunc est disserendi

pro-

propositum: non tamẽ maius quicquam docet, quàm quod de omnibus vacuatio nibus ipse iã dixit. Vnus enim est omnibus scopus propositus, humor redũdans, cuius quidem humoris internoscendi pe ritia petenda est, tum ex cuiusq; colore præter naturam toto corpore apparẽte, tum etiam ex symptomatis & morbis, an ni etiam tempore, regione, ætate, aëris conditione præsenti, & ægrotãtis natura & vitæ genere & studio, & victus modo. Vt si exempli gratia flauus toto corpore color appareat, vt in his fit q regio mor bo laborãt, & per sedem bilis non excer natur, si pustulæ quædam biliosæ per totum corpus eruperint. Et particulatim, si ventriculi morsus, & cibi fastidiũ, & inappetentia adsint, si sitis & oris amaritudo, aut si aliqua pte corporis erysipelas, aut tertiana febris hominẽ habeat, aut ardens ex bile sæuiente febris, quẽ *ἑκαῦσον πικρόχολον* Græci dicunt. Nã in his omnibus abũdat flaua bilis: atque idcircò eam educere conabimur iis medicamen tis quæ ab effectu cholagoga, id est bilẽ ducentia appellata sunt. Atque illud est quod ab Hip. dicebatur, Si qualia oportet purgẽtur, confert & facilè ferunt. Nã illud qualia oportet, humorum sua qua

litate

litate ægrotum infeſtantium abundantiam ſignificat. propterea, quia ſcilicet peccans humor vacuatur, tales ait cõferre vacuationes. Sed quoniã omnes ſolertes & artificioſæ coniecturæ in agendo fallunt interdum (ſimilitudines enim, vt ipſemet ait nõ ſolùm vulgo medicorũ, ſed præſtantibus etiam medicis errorem creant) alterũ nos indicium docet & notam à bonis non ſeparatam vacuationibus, euphoriam ſcilicet, id eſt in ferendo facilitatem, & leuationem ægrotantis: vt vel hui⁹ fiduciã rectè nos vacuationẽ moliri fiamus certiores. Quod autem de flaua bile veluti exẽpli gratia dixi, de atra quoque intelligere potes. Nam & in hac totius corporis color nigrior, & puſtulæ atræ bilis colore erumpũt. Morbi etiam propter eius abundantiã facti manifeſtò humoris indicant copiam, vt elephas & cancer. Quinetiã quartana periodus, id eſt quarto quoq; die morborũ repetitio fit propter melancholicũ humorem. Et lien magnus, & nigreſcentes varices affectus ſunt eiuſdẽ humoris ſoboles & propagatio: quemadmodũ & melancholia appellata, furor deniq; omnis, & inſania iracunda, temeraria, immanis & fera. Hipp. verò ex menſtruis quoque redundantem

dantem in mulieribus humorem coniectabat, cuius rei notas & signa scripsit primo li. de morbis muliebribus. Ex his igitur atram bilem redundare internosces, atq; his adductus indicationibus, ita demum poteris ad eius accedere vacuationem. Posterius autem ipsa durãte vacuatione secũda sumetur indicatio ex ægrotantis euphoria, id est ferẽdi facilitate & leuatiõe. Quæ de atra bile & flaua dicta sunt, ea mihi de pituita quoq; intellige, œdematosos tumores, eruptiones item quas Græci ἐξανθήματα appellãt & totius corporis colorem secundũ humoris formam, adhęc febres quotidianas, & mẽtis pigritiam & torporẽ, ad somnũ propensionem, capitis grauitatem, & acidos ructus, oxyregmias Græcis dictos, siquãdo in vẽtre talis cõtinebitur materia. Nam hæc omnia suadent dandum pharmacum quod purget pituitam, ob id phlegmagogon appellatum. Iã verò purgatione facta, euphoria & facilitas ferendæ vacuationis tuã de internoscendo humore redundante cõiecturam confirmabit, qua confisus ad talem aggressus es vacuationem: quam quidem coniecturam & fiduciam vacuationis non solùm ætas & natura ægrotantis adiuuabunt, sed & anni

tempus,& pręſens cœli ſtatus,& regio,& victus antecedēs ſimul cum aliis vitæ inſtitutis,artibus & ſtudiis ad eā rem conferent aliquid. Etenim iam didiciſti ex illis omnibus alia pituitā, alia flauam bilē,atrā alia augere & amplificare. Atq; ab his omnib⁹ vti diximus exhibēdi medicamenti ſumūtur indicationes, quod peccantis humoris expurgandi vim habeat.Media verò vacuatione altera exiſtit indicatio,quæ vel cōiecturæ veritati aſtipuletur,vel errorē coarguat.Siquidē ægrotantis euphoria, id eſt ferēdæ purgationis facilitas rectè nos peccātē conieciſſe & internouiſſe humorem teſtabitur,dyſphoria verò,id eſt in ferēdo difficultas perperā iudicaſſe coarguet. Nā ſi infeſtātes humores vacuētur,facilè ferēt ægrotātes,ſi verò aliud quiddam & non quod moleſtum eſt vacuetur, neceſſariū eſt omninò grauiter moleſtéque ferre. Quod igitur,vt modò dicebam,libri initio complexus aphoriſmo vno oſtendit his verbis,Sic & vaſorū depletio, ſiquidem talis fiat,qualem fieri oportet,confert & facilè ferunt: id nūc de purgationibus agens in duas ſecuit orationis partes,quarum priore quænā ſint commodæ vacuationes, poſteriore ꝙ tales vacuatio

cuationes firma approbatio & nota comitetur ægrotãts scilicet euphoria docuit. Porrò vacuationũ benè ac fœliciter spōte naturæ factarũ exépla ꝓtulit ipse multa libris Epidemiωn, pauca verò hoc aphorismorum libro, qualia sunt, Aqua inter cutem laborant per venas in ventrem aqua fluente, morbi solutio. &, Si ophthalmia vexet, alui ꝓfluuio corripi, bonũ. &, Quibus biliosæ sunt deiectiones, surditate superueniente cessant: Et contra quibus surditas adest, biliosis deiectionibus interuenientibus, cessat.

III.

Ἢν μὲν οἷα δεῖ καθαίρεσθαι καθαίρωνται, ξυμφέρει τε καὶ εὐφόρως φέρουσι. τὰ δὲ ἐναντία, δυσχερῶς.

Si qualia oportet purgētur, confert, & facilè ferunt: Contrà verò si fiat, grauiter.

Suprà nobis hic aphorismus declaratus est in præcedentis aphorismi expositione: scriptus etiã antea alia libri parte iisdem verbis. Quare nonnulli eum ex hoc loco sustulerunt.

IIII.

Φαρμακεύειν θέρεος μὲν μᾶλλον τὰς ἄνω, χειμῶνος δὲ, τὰς κάτω.

Aestate superiorem potius, hyeme inferiorem purgare conuenit.

Subaudire oportet ventrē. Recte autem æstate purgat superne. Nam per id tēporis humor exuperans bilis est flaua, & vniuersa omninò animalis natura ꝓpter aëris ambientis calorē sursum magis mouetur. Superuacaneū verò quodque & redundans quo vergit ducere per loca commoda oportet. Adiecit autem huius aphorismi dictioni aduerbiū potius, neque absolutè dixit, Aestate superiorem, hyeme inferiorem ventrem purgare oportere. Nam vt non sæpius, at certè quandoque (licet rarò) visus in quodam est per æstatem abūdare pituitosus humor, sicuti hyeme aliquando bilis flaua.

V.

Ὑπὸ κύνα καὶ πρὸ κυνὸς ἐργώδεες αἱ φαρμακεῖαι.

Sub Canicula & ante Caniculam difficiles sunt purgationes.

Nam & nostra tum natura ardoribus deflagrans æstiuis purgantium medicamentorum acrimoniam & vehementiā non facilè feret, vnde complures purgati hoc tempore in febres incidunt: & natura propter æstum imbecilla, purgatione magis soluetur & debilitabitur. *Quin ipsa etiam purgatio ægrè procedet.

*Hinc colligi posse vi detur, à me dica potione somnium no esse prohibendam.

det, aëris scilicet ambientis calore foras contra quàm medicamētum agat humores retrahente. Vt enim calidæ balineæ purgationibus aduersari solent, ita calor æstiuus iisdē reluctatur, præsertim si seipso extiterit vehementior.

VI.

Τοὺς ἰσχνοὺς καὶ εὐημέας ἄνω φαρμακεύειν, ὑποστελλομένους χειμῶνα.

Graciles & ad vomēdum faciles per superna purgare, nisi hyems adsit.

Etiam hîc addēda particula potius, vt paulò antè monuimus. Magna enim ex parte qui graciles, biliosi: quibus si ad vomendum facilitas accesserit, supernè sunt purgandi, nisi reclamet hyems. Nam suprà dixit, Aestate superiorē potius, hyeme inferiorem ventrem purgādum esse.

VII.

Τοὺς δὲ δυσημέας καὶ μέσως εὐσάρκους κάτω, ὑποστελλομένους θέρος.

Aegrè vomentes & modicè carnosos, quos eusarcos appellant Græci, infernè purgato, deuitans æstatem.

Si quidem & vomat facilè & gracilis sit, supernè purgandus est, præterquàm quum hyems adest, id est æstate, autūno & vere. Si verò difficulter vomat, & mediocriter carnosus sit, per inferna purga

ri debet, si quidem eò vergat materia, solam vitando æstatem: aliud verò nullum anni tempus reformidandum.

VIII.

Τοὺς δὲ φθινώδεας, ὑποστελλομένους τὰς ἄνω.

Obnoxios phthisi suprà ne purgato.

Nunquam, inquit, obnoxios phthisi suprà purgaueris, veritus nimirũ instrumentorũ respirationi seruientium imbecillitatem. Per obnoxios phthisi intelligere par est, vel eos qui phthisi, id est tabe morbo sunt correpti, vel qui ad phthisim sunt idonei aptíque natura. De quibus ipse primo Epidemiωn in hunc modum scribit: Maximéque moriebantur, quorum natura ad tabem propẽsa erat. his verò angustum strictúmque pectus adest, & qui in eo continetur pulmo nõ modo angustus, sed & imbecillus.

IX.

Τοὺς δὲ μελαγχολικοὺς ἁδροτέρως τὰς κάτω, τῷ αὐτῷ λογισμῷ τ' ἐναντία προστιθείς.

Melancholicos infrà vehementius purgabis, eadem ratione contrariam iniens vacuandi viam.

Ventres inferiores melancholicorum ἁδροτέρως, id est σφοδρῶς fortiter, vehemẽtérque

que purgare oportet. Quia auté hic humor propter insitam grauitatem tendit deorsum, meritò eũ per inferna vacuari iubet, sicut flauam bilem per superna, leuem ipsam & sponte sua continenter per summa fluitantem. Habet itaq; humor vterq; id commune, vt quò vergũt duci debeant per loca conuenientia: verùm vnius proprium est, vt per superna vacuetur, quoniã eò vergat, alterius verò per inferna, quandoquidem & eò inclinet. Cum igitur supernè facta vacuatio, contraria sit ei quæ infernè fit, vtriusq; profectò vna fuerit communis ratio. Quare rectè dixit Hipp. Eadem ratione cõtrariam iniens vacuandi humoris viam.

X.

Φαρμακεύειν ἐν τοῖσι λίην ὀξέσιν, ἢν ὀργᾷ, αὐθημερόν. χρονίζειν γὰρ ἐν τοῖσι τοιούτοισι κακόν.

Purgandum in valde acutis, si incitet materia, eodem ipso die. differre enim in talibus malum.

Hoc loco repetam quod suprà etiam mihi dictum est, Hippocratem verbum ὀργᾷν ab animalibus ad veneris vsum impulsis & concitatis transtulisse ad humores, cum ea naturali quadam cupiditate mouétur ad seminis excretioné. Siqui-

dem ostendimus in lib. de semine fœminā quoq; in coitu semen emittere. Quando igitur vel toto corpore similis huic animātiū cōcitatæ ad seminis emissionē libidini, fuerit naturæ impetus ad excretionem redundantium humorum, vel si non toto corpore, at certè partibus principalibus: eiusmodi naturæ quæ molesta sunt expellere gestiētis motum cōsueuit Hip. verbo ὀργᾷν significare. Itaque cēset protinus medicamento vacuandum esse, priusquā vel corporis virtus collabatur imminuatúrq;, vel febrilis augeatur calor, vel vagi & errātes per corpus humores in partem quampiam principem decumbant. Quòd autē valdè acutos morbos nūc dixerit, quos prius peracutos appellauit, cuiuis est manifestū. Quinetiā horum iudicationis primam septimanā esse terminum mihi suprà dictum est.

X I.

Ὁκόσοισι στρόφοι καὶ περὶ τὸν ὀμφαλὸν πόνοι, καὶ ὀσφύος ἄλγημα μὴ λυόμενον μήτε ὑπὸ φαρμακείης, μήτ' ἄλλως, ἐς ὕδρωπα ξηρὸν ἱδρύεται.

Quibus tormina adsunt & circa vmbilicum cruciatus, & lumborum dolor, qui neque medicamento neque aliter soluatur, in siccum hydropa firmatur.

Tormina

Tormina fiunt tū propter morſum vehementem, tum propter ſpiritum flatuoſum, qui exitum nō habet, ſed inteſtinorum flexuoſis illis orbibus & gyris interceptus hæret. Quòd verò dolores & cruciatus ad tales affectiones conſequantur nemini dubiū. Verùm vbi circa vmbilicū & lūbos firmati fixíque, neq; medicamentis poſteà neque aliis remediis ſolui poſſunt, tum earū partiū habitualis quędam vt ita loquar, intemperies eſt, quæ ferè perſeuerans eū hydropa facit, quem Hip. ſiccū appellat, qué ſubſequuti medici Tympaniā nominarūt, quoniam hypogaſtriū percuſſum talē ſonitū reddat, qualem tympana edunt. Nā & in his per circuntenſam pellem cōtētus aër verberatur, quemadmodū in hoc morbi genere per mediā cutim qui in profundo eſt flatus percutitur. Quòd autem à tumoris ſimilitudine quā cum aqua inter cutē habet id morbi genus, hydropē quoq; appellauerit eſt manifeſtum: nō tamen humidum dixit, queadmodum Aſcitem ab aſci, id eſt vtris ſimilitudine appellatū, in quo materia collecta non aër eſt flatuoſus, ſed aquoſus humor. A maiore autē frigiditate aquoſus hydrops generari videtur, qué Aſcitē appellāt, quoniā in pe

ritonæo veluti in aſco, id eſt vtre quodã humor contineatur: à minore verò Tympanias. neq; enim mutari in aërẽ flatuoſum humiditas ſine aliquo calore pót.

XII.

Ὁκόσοισι κοιλίαι λειεντεριώδεες, χειμῶνος φαρμακεύειν ἄνω, κακόν.

Quibus propter leuitatẽ ventris cibi ſunt incontinentes, hyeme ſuprà purgare malum.

Quũ celeriter cibaria talia deiiciuntur, qualia ſunt deuorata, eum affectum Lienteriam Græci, læuitatem inteſtinorum Latini nominant. Fit autẽ propter retentricis facultatis infirmitatem: atque omnium ad ventrem pertinentiũ inſtrumentorum, hoc eſt ipſius ventriculi, in quem vorando cibos ingerimus, & inteſtinorum cibos ab hoc acceptos trãſmittentium dyſcraſias comitatur & intẽperies. Fit etiam interdũ Lienteria, inteſtinorum ſuperficiẽ occupãte exulceratione quapiã, illis non diſſimili quæ in ore fiunt, quas aphthas appellãt. Porrò habituales, vt ita dicam, intemperies aliquãdo fiunt (ſic eas vocãt quæ ipſo corporũ habitu læſo perficiũtur) propter frigidã pituitã, qualis maximè eſt acida. Exulcerationum verò ſuperficiẽ tenentiũ cauſa exiſtit humor acris & tenuis. Hic ergo

quam

quã quàm per ſuperna purgari poſtulat, quoniã eiuſmodi humores per ſumma potius fluitare, quàm peſſum ire ſoleant, non tamẽ hyeme hoc faciẽdũ eſt, quemadmodum ſuprà eſt dictũ. Alter verò pituitoſus ille humor, quũ infer ctus inductúſque inteſtinis fuerit, nunquã eſt per ſuperna id eſt vomitorio medicamento purgandus. Sola enim ea euomi cõparata ſunt natura, quæ habentur in vẽtriculo. Eorũ verò quæ continentur in inteſtinis nihil poſſis per vomitum vacuare.

XIII.

Πρὸς τοὺς ἐλλεβόρους τοῖσι μὴ ῥηιδίως ἄνω καθαιρομένοισι, πρὸ δὲ πόσιος προϋγραίνειν τὰ σώματα πλείονι τροφῇ, καὶ ἀναπαύσει.

Qui ad veratrum non facilè ſuprà purgantur, eorum corpora ante potionem copioſiore alimento & quiete prahumectanda.

Prius feciſſe oportet periculũ naturæ eius qui elleborũ ſumpturus eſt, quomodo ſe habeat ad ſupernas purgatiões, hoc eſt leuioribus & moderatioribus quibuſdã medicamẽtis vomitoriis antè periclitari & tẽtare quo modo vomitiones ferat. Si itaq; non facilè purgari videatur, nõ oportet eiuſmodi hominem ad elleborum adigere ante legitimam præparatio

parationem. id autẽ fiet si is qui elleborum sumpturus est continẽter vomendo assuescat ad promptè vomẽdum. Verùm hoc ipsum tãquam paruum & omnibus notum prætermisit Hipp. Melius autem fiat eiusmodi pręparatio, per corporum præcedẽtem humectationem. Pręhumectãtur autẽ alimento copiosiore, & quiete. Nam quietẽ corpora humectare clarum est. Quo modo enim exercitia exiccare solẽt, sic & quies (quæ aliud nihil est quàm otiũ & ab exercitatione vacatio) corporũ seruat humiditatem. Cibus verò nõ qui plenior absolutè naturã humectat, sed qui nullã fortem habet qualitatem, hoc est neque acerbã neque acrem, neque salsam, neque amaram. Quin fortasse ne alimẽtum quidem absolutè dicẽdum est eiusmodi, sed quasi medicamentosum alimentũ. quippe quod absolutè est alimentum, solum ex omnibus secundũ suam ipsius naturam, nõ ex accidenti potest solidas animalis partes humectare: quod ipsum non per se, sed per accidens præstat quies. Quia enim acceptam ab alimento partium humiditatẽ non exiccat, idcircò humectare dicitur. Aqua verò neque epota, neque extrinsecus adueniens potest de sua natura soli-
das

das animantis partes humectare. Cæterùm qui perfectiorem horum intelligentiam assequi volet, is nostros de facultatibus naturalibus commentarios, & de marasmo librum diligenter legat.

XIIII.

Ἐπὴν πίῃ τις ἐλλέβορον, πρὸς μὲν τὰς κινήσιας τῶν σωμάτων μᾶλλον ἄγειν, πρὸς δὲ τοὺς ὕπνους καὶ μὴ κινήσιας, ἧσσον· δηλοῖ δὲ καὶ ἡ ναυτιλίη, ὅτι κίνησις τὰ σώματα ταράσσει.

Poto elleboro, corpus mouẽdum potius, quàm somno tradendum aut quieti. Nam vel nauigatio indicat motione turbari corpora.

Ipsemet causam attulit, quamobrem eorũ corpora moueri pręcipiat qui sumpserunt elleborum. Quies siquidem eodẽ statu seruat corpus, mutat & alterat motio. quod vel indicare potest nauigatio, quæ motus species est, adeò turbãs corpora vt ad vomitũ adigat. Quũ igitur talis motio vel sola possit ad vomitũ corp⁹ præparare, fit verisimile ipsam vomitorio cuipiã paruo medicamẽto iunctam longè maiorem habituram efficaciam. Quidam pro nauigatione nauseã legunt, vt sit talis oratio, Nam vel nausea quæ corporis vehementes motiones

sequitur

ſequitur,ſatis poteſt oſtendere motionẽ corpora turbare. Hinc liquidò conſtat hunc aphoriſmum eandem cũ ſuperiore vim habere.

X V.

Ἐπὴν βούλῃ μᾶλλον ἄγειν τὸ ἐλλέβορον, κίνει τὸ σῶμα· ἐπὴν δὲ παῦσαι, ὕπνον ποίει, καὶ μὴ κίνει.

Cum elleborum citare voles, moue corpus: cum verò ſiſtere, ſomnum concilia,nec moue.

Superior aphoriſmus quo modo oporteat hominem qui elleborum hauſit ad purgationẽ comparare nos docuit,præſens verò quo modo ſiſtẽda ſit purgatio tradit. Conſentaneum porrò rationi eſt ea purgationẽ ſiſtere, quæ vomitũ cientibus ſint contraria. Quod itaque citat motio, quies ſiſtit,multóq; magis ſomnus,per quem actiones animales feriantur & quieſcunt, tum quæ per ſenſuum fiunt inſtrumenta, tum quæ per muſculos,in motibus voluntariis.

X V I.

Ἐλλέβορος ἐπικίνδυνος τοῖσι τὰς σάρκας ὑγιέας ἔχουσι· σπασμὸν γὰρ ἐμποιέει.

Elleborus periculoſus ſanas carnes habentibus.Conuulſionem enim ingenerat.

Quòd ſuprà de omnibus purgationibus dixerat,hoc nũc de ea ſola repetit,

quæ

quæ elleboro fit. itaque possunt aphorismi inuicem iungi hoc pacto, Qui corpore sunt sano, ægrè molestéque ferunt purgationes. Sic nanque elleborus iis qui carnes sanas habent periculosus. conuulsionem enim accersit. Siquidem habet præ cæteris id eximium elleborus, vt propter actionis vehementiam spasmum accersat.

XVII.

Ἀπυρέτῳ ἐόντι ἀποσιτίη, καὶ καρδιωγμὸς, καὶ σκοτόδινος, καὶ στόμα ἐκπικρούμενον ἄνω φαρμακείης δεῖσθαι σημαίνει.

Non febricitanti cibi fastidium, cordis dolor, vertigo tenebricosa, & oris amaritudo purgatione per superna opus esse significant.

Apositia, nomen quo vsus est Hipp. idẽ quod anorexia, id est cibi fastidiũ significat. καρδιωγμὸς (quam vocẽ nos populare loquendi cõsuetudinẽ sequuti cordis dolore reddidim⁹) morsus est cordis, id est oris vẽtriculi. nã hoc quoque veteres cor appellabant. Scotodinos, id est vertigo fit, cum simul quæ cernuntur circumagi videntur, & derepentè sensus qui visu fit euanescit, putantibus qui id mali patiuntur sibi offusas esse tenebras. Hoc autẽ accidit ore ventriculi morso & vellicato ab humorum prauitate. Nã propter

pter neruorum magnitudinẽ ex cerebro in ipſum deſcendentiũ animæ functiones læduntur, hac malè affecta particula. Atque ſymptomata eiuſmodi cõmunia ſunt omnium humorum mordendi vim habentium: Oris verò amaritudo, ſolius pallidæ & flauæ bilis appellatæ ſymptoma exiſtit. Quare rectè Hippocr. ait enumeratis ſymptomatis ſignificari purgationem per ſuperna. Quod eius dictum explicare ſi placeat, ſic ſonabit, Enumerata ſymptomata ſignificãt medico hominem ſupernè, id eſt, vomitu purgandum eſſe.

XVIII.

ΤΑ ὑπὲρ τῶν φρενῶν ὀδυνήματα ὁκόσα καθάρσιος δέονται, ἄνω φαρμακεύειν δεῖ σημαίνει· ὁκόσα δὲ κάτω, κάτω.

Supra ſeptum tranſuerſum dolores, quicunque egent purgatione, per ſuperna purgãdum eſſe ſignificãt. Qui verò infra ſunt, per inferna.

Quod ſuperiore aphoriſmo de vno dolore docuit oris vẽtriculi, hoc nũc ad omnes extendit dolores, ex quibus quicunque ſupra ſeptum tranſuerſum conſiſtunt, purgatione ſcilicet egẽtes, ſupernè purgandum eſſe ſignificant: quicunque verò infra ſubſiſtunt, per inferna quoque purgationem poſtulare eſt manifeſtum.

Addidit

Addidit autem orationi,quicumq; purgatione egent, ne quis Hipp. omnes abſolutè dolores per purgationem ſanare putet.neque enim in præſentia hoc dixit,ſed pro humorũ noxiorum momento & inclinatione vacuationem eſſe faciendam:neque ſupra ſeptum conſiſtentes dolores per deiectoria medicamenta, neque infra ſitos per vomitoria vacuare oportere.

X I X.

Ὁκόσοι ἐν τῇσι φαρμακοποσίῃσι μὴ διψῶσι, καθαιρόμενοι οὐ παύονται πρὶν ἢ διψήσωσιν.

Qui potione medica dum purgantur non ſitiunt,ipſorum purgandi finis non ſit donec ſitiuerint.

Quidã dum purgantur ſtatim ſitiunt, alij poſtea. Quod fit tum propter ipſius ventriculi affectionem,tum ob propinatum medicamẽtum, tum etiam propter humoris vacuãdi naturã.Ac propter ventriculum quidem fit,dum præ caliditate vel ſiccitate vel vtraque ſimul promptè ſitim concipit,ſiue hoc naturâ adſit ei qui hauſit medicamentum,ſiue eo duntaxat tempore.Medicamenti verò ratione fieri poteſt,ſi acre & calidũ,& mordax fuerit.Humor quoq; vacuandus eſſe poteſt

V

in causa, si bilis amara fuerit. Atq; hisce quidem de causis sitiunt, contrariis verò plurimo tẽpore sine siti permanẽt, quando scilicet & qui purgatur frigidiore fuerit vel humidiore ventriculo, idq; vel ab initio vel purgationis tempore, aut cum medicamentum ipsum omni mordacitate vacat. & tertiò cum vacuandus humor vel pituitosus vel aquosus extiterit. Verùm nonnulla in his etiam, cum liberalius fuerint vacuati, sitis sequi solet. Potest enim vel quæ restat à vacuatione siccitas sitim efficere. ad hæc purgantis etiã medicamenti vis aliquam, licet non manifestam neque sensibilem, latentem tamen habentis acrimoniã & caliditatem, potest sitim accendere.

X X.

Ἀπυρέτοισιν ἐοῦσιν ἢν γένηται στρόφος, καὶ γουνάτων βάρος, καὶ ὀσφύος ἄλγημα, κάτω φαρμακείης δεῖσθαι σημαίνει.

Si citra febrem tormina adsint & genuum grauitas, & dolor lumborum, inferna purgatione opus esse significant.

Quemadmodũ paulò antè signa tradidit eorum qui supernè purgãdi essent, ita hoc loco docet signa quibus eos cognoscas qui per inferna purgari postulant. Atque vtrorumque purgandi communis

munis est ratio, à differẽtibus ostẽsa sym ptomatis. Nã ꝑ momẽto & nutu humo rũ noxiorũ, vacuandi viam inire oportet.

XXI.

Ὑποχωρήματα μέλανα, ὁκοῖον αἷμα μέλαν, ἀπ' αὐτομάτου ἰόντα καὶ ξὺν πυρετῷ καὶ ἄνευ πυρετοῦ, κάκιστα. καὶ ὁκόσῳ ἂν τὰ χρώματα ὑποχωρημάτων πλείω πονηρότερα ᾖ, μᾶλλον κάκιον· ξὺν φαρμάκῳ δὲ, ἄμεινον· καὶ ὁκόσῳ ἂν πλείω χρώματα, οὐ πονηρά.

Excremẽta alui nigra sanguini atro similia, spõte eũtia siue cũ febre siue citra febrẽ, pessima: & quãto ipsorũ colores peiores fuerint plures, eo deteriora. A medicamẽto autẽ talia exigi, melius est, idque quanto ipsorum plures fuerint colores.

De iis excremẽtis ipsi nunc est sermò quæ à veteribus medicis nigra vocãtur, bilis verò atra exquisitè nõ sunt. Nã nec acrimoniam, nec exedendi & exulcerãdi vim, nec acerbitatem habẽt, multóq; minus in terram iacta & effusa eam fermentant, sed sunt, vt similitudine rẽ apertius declarẽ, velut sanguinis sordes & limus quidã, qualis in vinis crassis quum defæcantur & ab ebullitione residẽt subsidere solet, quam fęcẽ appellãt. quæ si diutius retineatur in corpore, nec per aliquẽ sensibilẽ aut occultum meatum expel-

lendis è corpore excremẽtis comparatũ excernatur, sed mutetur atq; putrescat, atra exactè bilis generatur. Verùm ante quam hæc generetur, liẽ impurũ & cœnosum illum humorẽ, qui veluti sangui nis fęx est, attrahit, eóque sanguinem & iecur expurgat, quemadmodum in com mẽtariis de facultatibus naturalibus est demonstratum. Quo quidẽ succo melan cholico ad sui nutritionem liẽ abutitur. Deinde quicquid eius vi nec subigi nec molliri potuit, id tanquam ad nutriendũ ineptum in ventrem propellit, vnà cum aliis purgamentis excernendum. Si quan do igitur lien malè iecur expurgauerit, atque ideo sanguis in hepate contentus multũ huius squalidę & cœnosæ materiæ habuerit, in eam debilitatem viscus deueniet, vt superuacanea in seipso cõti nere nequeat. Quo facto nigra illa appel lata excrementa deiicientur, de quibus nũc ipsi sermo habetur. Porrò addidit in aphorismi cõtextu Hippo. sanguini atro similia: quibus verbis tale quiddam signi ficare voluit, Qualis apparet sanguis ille qui morâ in intestinis dum per ea fertur denigrari solet, talia sunt nigra reddita excrementa. Nam extremæ foret demen tiæ existimare sanguini secundũ naturã haben

habenti nigra ista reiectanea esse similia. ea enim rubra essent & nigra. Atqui idé simul rubrum esse & nigrum est impossi bile. Quamplurima eiusmodi excremen ta pestilenti morbo illo longo vidimus, quæ nó magis in iis qui perniciosè quàm qui salutariter ęgrotarét apparebant:nó tamen morborum initio vel incremento conspiciebantur. Tunc enim quæ vacuabantur, tum flaua tum fulua colore erãt colliquefacta ramenta. Quæ verò posterius apparebant veluti sanguinis fæx nigra, vel ipso sanguine retorrido & perusto, vel extraneam aliquam putredinem nacto habuerant originem, non aliter ac in ventriculi fit cruditatibus, cum in vitiosos scilicet humores cibariorũ corruptela desinit ac terminatur. Quare morborum quidem initio nunquã in bonum apparere solent talia excreta, vtpotè grauem afflictationẽ & vexationem visceris indicãtia: vigorẽ verò sæpè sequũtur, natura tũ superuacanea expurgãte. Verùm ista hoc aphorismo non distinxit Hipp. quãuis alibi vniuersaliter dixerit, Signa crisima, id est quę in melius discernũt, nó protinus apparere: & particulatim sequẽti aphorismo, Morbis quibusuis incipientibus, si bilis atra supernè inferneve sub-

ierit, perniciosum. Nunquid igitur satis mentem suam aperire visus est, cum eun tia dixit (temporis enim lóginquitatem indicat id nominis) vt vel per totũ morbum, vel per longum ipsius tempus talia excrementa exierint? Si enim vnum aliquod tempus ostẽdere voluisset, omninò vel superuenientia, vel deiecta, non sponte euntia dixisset. Cæterùm sumpto medicamento melanagogo, id est quod vacuandi nigravim habeat, si talia deiician tur nihil mirum videri debet. Sic sanè ex crementorũ quoq; plures colores si spontè vacuentur, multarum in corpore affe ctionum sunt signa: à medicamento verò plures humorum species vacuãdi vim ha bente si exigantur, absurdi nihil alienive significant.

XXII.

Νοσημάτων ὁκόσων ἀρχομένων ἢν χολὴ μέλαινα ἢ ἄνω ἢ κάτω ὑπέλθῃ, θανάσιμον.

Morbis quibusuis incipientibus si atra bilis suprà infráue exierit, perniciosum.

Præcedente aphorismo melancholicũ succum ab atra bile distinximus, de qua Hip. nũc sermo habetur. Et causam qui dem, quamobrem morborũ initio si cõ paruerint humores eiusmodi sint perni-

ciosi,posterius verò si se prodiderint, cri
simi sint & decretorij,abũdè eo aphoris-
mo explicuimus. Verũ quãdo de iis quæ
ad artem sunt imprimis necessaria sæpius
disputatio suscepta habet operæpreciũ,
ideò hoc etiam loco eadem repetere nõ
grauabimur. Cum morbus aliquis incipit,si quid excernatur,id tunc naturæ ratione & lege nõ excernitur,sed sunt omnia earũ quæ præter naturã sunt in corpore affectionum symptomata. Quãdiu enim à causis morbũ faciẽtibus grauatur natura,& humorũ adest cruditas,tunc vt aliquid rectè vacuetur fieri omninò non potest. Siquidẽ vt bona crisis fiat,coctionem præcessisse oportet, & secretionẽ secutam fuisse, tandémque vacuationem. Hæc enim ipse nos docuit primo Epidemiωn his verbis: Coctiones crisis celeritatem,salutis securitatem significant: Cruda verò & incocta,& in malos abscessus conuersa, vel iudicationis frustrationẽ, vel dolores, vel diuturnitatẽ, vel mortẽ, vel eorundem malorũ reditum denunciãt. Quoties igitur post morbi coctionẽ humor aliquis vitiosus excernitur, tunc corpus à natura expurgatur. Et proinde atra etiam bilis & quiuis alius eiusmodi humor,siquidẽ coctionis signa apparue-

rint in morbi progressu bonã vacuationem significant: aliàs si excernantur sine coctiõis signis, exitiosum est symptoma. Quare cum in morbi principio semper sint cruditatis signa, omninò vt tum mala non sit eiusmodi humorum vacuatio fieri non potest.

XXIII.

Ὁκόσοισιν ἐκ νουσημάτων ὀξέων, ἢ ἐκ πολυχρονίων, ἢ ἐκ τρωμάτων, ἢ ἄλλως πως λεπτυνομένοισι χολὴ μέλαινα, ἢ οἷον αἷμα μέλαν ὑπέλθῃ, τῇ ὑστεραίῃ ἀποθνήσκουσι.

Quibus per morbos acutos, aut diuturnos, aut vulnera, aut alium modum extenuatis atra bilis, aut velut sanguis niger subierit, postridie moriuntur.

Huius aphorismi potestate talis est oratio, Siue atra bilis (de qua pręcedẽte egit aphorismo) siue nigra quædam atro sanguini similia (de quibus in eo aphorismo qui præcedentem antecessit) extremè attenuatis superuenerint, postridie moriũtur. Natura enim in talibus adeò imbecilla est, vt neq; coquere, neq; secernere, neque excernere quæ tã praua sunt possit. Propter morbi igitur magnitudinem cum contineri & regi nequeant, effunduntur, & eodẽ die mortis difficultatem & sæuitiam non in posterum adferunt, vt

in

in aliis fit morbis,propter virium imbecillitatem.Ostēdit porrò hoc aphorismo apertè,quod suprà, cum diceret, Excrementa alui nigra vel qualis sanguis, subaudiendum esse voluit:vt talis sit orationis plenitudo,Excrementa alui nigra,vel qualis sanguis ater. Ostendit etiam nos rectè bilem atram ab excrementis illis nigris distinxisse. Hæc enim sanguini denigrato similia deiiciuntur, sed differũt, quòd fusa sint,non vt ille concreta. Atra verò bilis differt, quòd & ipsa sit sine cōcretione fusa, & splendentem nigrorem habeat, prætereáque sit vt acetum mordax,& terram excutiat fermentétq;, quorum nihil nigris adest.

XXIIII.

Δυσεντερίη, ἢν ἀπὸ χολῆς μελαίνης ἄρξηται, θανάσιμον.

Dysenteria,si ab atra bile incipiat,exitiosa.

A bile pallida quibusdā, ab aliis flaua appellata ferè dysenteria incipit, primū derasis propter humoris acrimoniam intestinis,deinde etiā exesis, adeò vt exulcerentur,fiátq; dysenteria. Hanc itaque dysenteriam sæpe sanauimus. Cæterùm quæ ab atra bile facta fuerit, incurabilis planè est,nihil ab exulcerato cācro differens.Si igitur in corporis superficie con-

ſiſtens eiuſmodi cancer vix curetur, aut etiam omninò curationem nõ recipiat, licet impoſitum ſibi remedium ſemper habere queat, eum profectò qui occupauit inteſtina, nõ ſolùm quia medicamentum continẽter adhæreſcens habere nõ poteſt, ſed quòd alimenti præterea excrementorum contactu perpetuo irritetur, inſanabilem prorſus remanſurum rationi eſt conſentaneum.

XXV.

AΙμα ἄνω μὲν, ὁκοῖον ἂν ᾖ, κακόν· κάτω δὲ, ἀγαθὸν, μέλαν ὑποχωρέον.

Sanguinem supernè quidem efferri, qualiſcunque ſit, malum: Infernè verò niger ſi deijciatur bonum.

Superioribus aphoriſmis de iis quæ per os & ſedem excernuntur verba fecit Hip. Quare propoſito etiam aphoriſmo cum supernè ſanguinem efferri dicit, ea ſola intelligẽda quæ per os fit excretio, ea quæ per nares fit minimè comprehenſa. Illam itaq; ait ſemper malã eſſe, qualiſcunq; ſit ſanguis qui excernitur, hoc eſt ſiue ſpumoſus, ſiue ruber, ſiue flauus, ſiue niger, ſiue aquoſus craſſúſve extiterit. Infernè enim ſubire melius eſſe dicit, ſed ne illac quidem copioſè erumpentẽ, vt in hęmorrhagia fieri ſolet, ſed paulatim

tim fluentem,ita vt transitus morâ denigretur. Et verò ipsum omninò sanguinẽ confluere in aliquod intestinum, malum esse arbitrari oportet, sed melius est cũ sensim, quâm cum hęmorrhagiæ instar abundãter & cumulatè effunditur. Quare & illud quod dixit, bonũ, non tanquã propriè dictum accipere oportet, sed vt idem quod melius significet: quasi ita diceret, Infernè verò nigra deiici melius. Nam si verum fatearis, multò malis hac, quã quoquo modo per os tibi sanguinẽ efferri. Atque ista sic distinguere possis, ad tollendã antiqui Senis verborum repugnantiam, qui quidem nunc si nigra deiiciantur, bonum esse pronũciat, quod paulò antè pessimum esse dixerat. Possumus in eum quoque sensum nigra accipere, quo ipse in Epidemiis cum de hæmorrhoidib⁹ ageret, vsurpauit, eatenus scilicet probandam nigrorum deiectionem esse, quatenus melancholicos affectus sanat. Nam reuera maximo & iam factæ melancholiæ remedio, & futuræ impedimento est hęmorrhois. Quæ si ita acceperimus, eiusmodi esse poterit oratio, Sanguinem supernè efferri, qualiscunque sit malum, infernè verò per hæmorrhoides profluere bonum, cum ni-

gra

gra vacuantur, id est cum hominis natura multum humoris huiusmodi accumulat. Alioqui temerè non est vacuatio ni per hęmorrhoidas assuefacienda natura. quippe quæ vtrunque periculosum excessum habeat, & cũ vltra modũ sanguis excernitur, & cum ex toto sistitur.

XXVI.

ΗΝ ὑπὸ δυσεντερίης ἐχομένῳ ὁκοῖαι ἂν σάρκες ὑποχωρήσωσι, θανάσιμον.

Si dysenteria laboranti veluti carunculæ deÿciantur, mortiferum.

Dysenteriæ initio opima quædam & adiposa excernũtur corpora, postea, nisi ipsa prius desierit, ipsorũ intestinorũ ramenta quędã, derasa scilicet interiore superficie ipsorum membranosa ac densa existente, non secus ac epidermis est, quę cutem corporis extimã obtegit. Postremò de ipsa etiã intestinorũ substantia aliquid deraditur. Quo demũ tempore, nó adhuc fieri dysenteriã, sed iam factã, absolutámq; & consummatã esse dicimus. Quando igitur per dysenteriã intestinorum partes adeò magnæ excernuntur, vt ipsæ carnis appellationẽ mereantur, tum perniciosum inquit morbum esse, cum neque caro regigni neque cicatrix obduci tam magna exulceratione possit.

XXVII.

OKόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν αἱμοῤῥαγίς πλῆθος ἐκοθενοῦν, ἐν τῇσιν ἀναλήψεσι τούτοισιν αἱ κοιλίαι καθυγραίνονται.

Quibus per febres sanguinis vndecunque eruperit copia, conualescentibus ventres humectantur.

Calore natiuo propter hæmorrhagiam debilitato, neque probè concoqui cibi, neque in sanguinem mutari, imò verò nec distribui possunt. Quibus omnibus ventres ipsis humidiores fieri par est, quoad vires natura cum tempore reparauerit ac receperit.

XXVIII.

OKόσοισι χολώδεα τὰ διαχωρήματα, κωφώσιος γινομένης παύεται, καὶ ὁκόσοισι κώφωσις, χολωδέων γινομένων παύεται.

Quibus deiectiones sunt biliosæ, superueniente surditate cessant: & contrà quibus surditas adest, biliosorum deiectione finitur.

Non de inueterata & firmata in habitum, ob idq; solutu difficili surditate ipsi nunc sermo est, sed de ea quæ repentè in febribus, aut aliter facta est ascendēte in cerebrum bile. Ipsa siquidē quum meatus auditorios obsedit surditatē efficit: rursúmq; inde à natura deturbata, dum per aluum deiicitur, eandem soluit.

XXIX.

XXIX.

Ὁκόσοισι ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν ἑκταίοισιν ἔσοι ῥίγεα γίνεται, δύσκριτα.

Febricitantibus si sexto die rigores fiant, iudicationem habent difficilem.

Febribus ac præsertim ardẽtibus rigores superuenientes bona perfectáque crisi decernere solẽt, si & die decretorio, & cũ signis coctionis acciderint: nõ bona neque perfecta, si vel diei, vel coctionis signa fuerint imperfecta. Quòd itaque cõcocta esse oporteat, quę rectè sint decernẽda, docuit primo Epidemiωn in ea dictione, quam paulò antè protulimus, cuius est initium, Coctiones crisews celeritatem, salutis certitudinem significant. Quòd autem non in omnes dies crisis incidat, & in prognostico, & in hoc ipso aphorismorum* libro declaraui, & pręter ea primo Epidemiωn. Congesta autẽ & collata nobis sunt hæc omnia cũ apta & conueniente expositione, quæ quidẽ ab eo de diebus decretoriis scripta sunt, in tractatũ de diebus crisimis, quæ verò de signis coctionis, in libros de crisibus. In quibus cõmentationibus de crisi etiam, quæ sexto die fit disseruimus, cuius ipse nunc meminit. Ait enim rigores qui hoc die fiant, dyscritos esse, id est vel malã iu

** Galeno vnus tantum aphorismorum liber.*

die

dicationem adferre, ac si cacocritos dixisset, vel certè parum firmã incertámq; ita vt facilè reuertantur febres vel in lógum tempus protrohantur, quasi dysſytos, id est solutu difficiles dixisset. Quinetiam interdum cum grauibus symptomatis sexto die crisis fit. de quibus omnibus, quicquid ad perfectã absolutámq; ipsorum cognitionem attinet scripsimus in cõmemoratis tractationibus. Hæc verò ita fieri, ipsa etiam experientia compertum testatúmque est: quorum longũ foret in præsentia causas exponere. Nã de diebus decernentibus tertio de diebus decretoriis libro diximus. De rigore autem seorsum proprio huic dicato libro.

XXX.

Ὁκόσοισι παροξυσμοὶ γίνονται, ἣν ἂν ὥρην ἀφῇ ὁ πυρετὸς, ἐς τὴν αὔριον τὴν αὐτὴν ὥρην ἢν λάβῃ, δύσκριτα.

Quibus accessiones fiunt, quacunque hora febris dimiserit, eadem si postero die repetat, iudicatu difficilis esse solet.

Ponamus primo die aliquem ægrotare cœpisse hora tertia, & desiisse alia quauis hora: deinde secundo die eadẽ tertia hora cœpisse, rursúmq; cessasse alia quacũq;: itẽ tertio rursum die tertia similiter hora cœpisse, ac rursum quauis hora

desiisse

desiisse: & quarto itē die cœpisse eadem tertia hora, atque ita deinceps tertiā horam, in qua initium habet accessio, tandem semper seruari, alias verò horas in quibus desinit, non seruari: necesse est eū qui ita ægrotet morbo impediri diuturniore, quàm si principij accessionis horā incertam inordinatamq; habere contigisset. Atq; hoc nos ab Hipp. experientia comprobante & attestante dictum esse arbitramur. Sunt tamē q quod ab Hip. dicitur esse velint eiusmodi, Si quæ primo die ægrotū accessio inuasit, hora exēpli gratia tertia, &(si ita sors tulit) duodecima desiit, eadē secundo rursum die duodecima incipiat, morbum aiunt iudicatu fore difficilem: cum interim nullam sui dicti rationem adferre, nullā attestante experientia probationem monstrare possint. Iam verò * illud iudicatu difficilis, quod δύσκριτον appellāt Græci, in alio significatu intelligere nō possum, quàm pro solutu difficilis, id est δύσλυτος, quasi Hip. diceret, siue quotidie, siue tertio quartóve quoq; die accessio eadē hora repetat, morbus hic erit dyslytos, id est solutu difficilis, siue multas, siue paucas horas duret accessio. Quod dictū Hipp. experientia vt dixi, cōprobatur. Eius verò

* Dyscritō pro dyslyto.

rò

rò causam talem esse putandũ est. Cum accessionũ causa minimè fixa firmatáve fuerit, eandẽ periodũ & statam horam non seruat: cum verò firmata & constãs extiterit, eandẽ seruat, atq; idcircò quæ firmata stabilitáq; est causa, eadẽ solutu difficilis, quæ verò talis nõ est, solutu facilis existit. * Nam quæ firmata sunt & impacta, robusto quodam vt dimoueantur quasi vecte opus habẽt, qui & longo tempore, & cũ fortibus & pluribus auxiliis adhibeatur.

* *Tenax & impacta materia nõ facilè excutitur.*

XXXI.

Τοῖσι κοπιώδεσιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν, ἐς ἄρθρα καὶ παρὰ τὰς γνάθους μάλιστα αἱ ἀποστάσιες γίνονται.

Qui per febres laßitudinem sentiunt, ijs ad articulos, & iuxta maxillas potißimùm abscessus fiunt.

Quasdam lassitudines ob multos motus fieri suprà diximus, quæ simpliciter & propriè lassitudines nominantur. Nonnulli verò neque multis neque vehementibus vsi motionibus lassitudines sentire consueuerunt. Tales itaque lassitudines, non lassitudines absolutè, sed cum adiectione lassitudines spõtaneas appellare solent. quarum vtriusque communis est locus affectus, totum scilicet in corpore

genus musculosum. earum verò fatigationum quæ motiones plures sequũtur, propria & peculiaris est excitata in articulis caliditas. Quare per has in articulosos abscessus si decumbant, mirum videri non debet, vt pote qui iuxtà ac musculi laborauerint, atque incaluerint præter modum. Spontaneis autem lassitudinibus quemadmodum & aliis omnibus ferè morbis qui abscessu iudicantur, vt fluxiones decumbant ad articulos vna fit ratione sola, nempe quia spatia superuacaneis recipiendis idonea faciliáque habeant. Rariores igitur in cæteris morbis abscessus fiunt: in iis verò qui lassitudinis coniunctum sensum habent plures, præsertim si fuerit spontanea lassitudo, & morbi à plenitudine profecti. Erit igitur aphorismi paucis & summatim comprehēsa huiusmodi sententia: Quoquo modo in febribus facta sit lassitudo, ad articulos, & maximè circa maxillas fiunt abscessus. hoc verò ideo vsu venit, quia à calore febrili sublata in caput est humorum copia, quam indè postea ruêtem maxillarum adenes suscipiunt, quo modo fit, cum in alas & inguina à superioribus partibus aliquid peruenerit.

XXXII.

Ὁκόσοισι δὲ ἀνισταμένοισιν ἐκ τῶν νούσων τὶ πονέῃ, ἐνταῦθα αἱ ἀποστάσιες γίνονται.

Quibus ex morbo conualeſcentibus pars ali qua laborat, eò abſceſſus fiunt.

Siquidem labor & vehementem motum, & dolorem & læſionem ſignificat, quemadmodũ ſuprà demonſtrauimus, cõſtat ſanè laborare quoq; verbum, tum motione vſum eſſe vehementiore, tum dolorem aliquem aut noxam cõtraxiſſe ſignificare. Propterea in nõnullis etiam qui ſe ex morbo recipiunt, cum humores morbum facientes nõ ſatis rectè purgati fuerint, ſed quædã eorum reliquiæ ſuperuacaneæ reſtiterint, ſi vel laborantem vel dolentem partem quampiã habeant, in eam apoſtemata decumbere videntur, ídq; defatigatione cauſæ, dolore ſigni rationẽ obtinente. Nam per vehementiores motus tum vires imbecilliores fiunt, tum caliditas maior accẽditur: dolor autem fluxione iam decumbente perficitur. Hic igitur abſceſſus, vt dixi, qui fit ſignum eſt: imbecillitas verò & calor ad locum affectum viam ſuperuacaneis præeũt. Vtroq; igitur, vt demõſtrauimus modo accipere poſſumus verbũ laborare: vniuerſæ tamen eorum ſenten

tiæ de quib⁹ pręsens instituta est ab Hipocratio, alterum significatum magis conuenire videtur. Siquidem prius de febribus cũ lassitudine copulatis locutus est, rursúmq; deinceps inqt, Sed si qua pars prius laborauerit. Primo enim aphorismo, cuius initiũ, Qui per febres lassitudinem sentiũt, de iis lassitudinibus quæ fiunt in morbis: in eo verò qui nũc propositus est, de iis quæ conualescentibus accidunt, in sequente de iis quæ morbũ antecedunt disputare videtur.

XXXIII.

Ἀτὰρ ἢν καὶ προπεπονηκός τι ᾖ πρὸ τοῦ νοσέειν, ἐνταῦθα στηρίζει ἡ νοῦσος.

Sed si qua ante morbum pars laborauerit, ibi morbi sedes.

Siue placet cum duobus superioribus aphorismis præsentẽ cõnectere ad vnius aphorismi perfectionis explẽdos numeros, siue seorsum vnumquenque scribere, nihil retulerit. Nam & quid ipsi inter se commune habeant, & quid singulare & proprium explicuimus superiore aphorismo. Quod etiam nũc paucis repetere non abs re fuerit. Cum in morbo lassitudinis sensus est, ægro abscessus aliquis ad articulos ac præsertim circa maxillas expectãdus. Similiter si se ex mor-

bó recolligenti,aut etiam antequã ęgrotaret, pars aliqua corporis laborauerit, in eam abſceſſus timendus. nã ferè in tales partes humorum*decubitus fieri ſolet,in iis videlicet morbis in quibus ſpes eſt futuri abſceſſus, neque prius per excretionem ſoluendus morbus videtur. nam de talium morborum dignotione tum in ſuperioribus nonnulla diximus, tum quicquid de his dici debuit declarauimus in commentariis de criſibus.

*Pars ſemel affecta ferè ſemper manet imbecillior, & quaſi vicinarũ partiũ ſentina ſit.

XXXIIII.

Ἢν ὑπὸ πυρετοῦ ἐχομένῳ, οἰδήματος μὴ ἐόντος ἐν τῇ φάρυγγι πνὶξ ἐξαίφνης ἐπιγένηται, θανάσιμον.

Si febre detento ſuffocatio derepentè ſuperuenerit,nullo in faucibus apparente tumore, eſt mortiferum.

Poſſumus ſimpliciter intelligere huius aphoriſmi initium ĩ quo ait,Si febre detento,quaſi ita diceret, Si homini febricitãti in faucibus nullo exiſtẽte tumore:poſſumus etiã cũ maiore quapiã emphaſi exaudire,quo modo in Epidemiis ſcribere ſolet,quum dicit,Febris eũ habebat,non abſolutè eũ qui quouis modo febricitat demõſtrans,ſed eũ cui magna febris adeſt his verbis deſignans. Cõtingit nanq; etiã ſine magna febre ſtran-

gulatione derepẽtè superueniente inter ire hominẽ: sed ineuitabilior & celerior mors est, ita vt ne inopinatò quidẽ vllus vnquam seruatus sit, quũ vehemens febris detinet ægrotantem. Indiget enim eiusmodi febris (vt in commentariis de dyspnœa demõstrauimus) copiosa inspiratione: fit verò non modò non copiosa, sed etiã prorsus exigua in iis quibus suffocationis imminet periculũ. Neq; enim aliud est suffocatio, præter internecionẽ ob respirationis defectũ factam: qui quidẽ respirationis defectus fit propter angustiam & coarctationẽ alicuius spiritalium instrumentorum. neq; enim talis angustia sine instrumẽtis respirationi seruientibus fieri potest. Desit etiã respiratio vel propter virtutis thoracẽ mouẽtis imbecillitatẽ, vel propter vitalis principij vehementẽ refrigerationem. Ob angustiã verò fit omninò strangulatio. angustia autem fit vel repleta regione ea quæ inter thoracẽ est atq; pulmonẽ media, vel pulmonis cauernis & fistulis, vel inflammatione quapiã totum viscus habente, vel arteriam asperã, vel eam partem, quæ est velut eius caput, quã Laryngem & bronchon Græci, guttur Latini nominant. Sed & in illa capacitate guttu

ri præiacēte (quæ Græcè pharynx, Latinè fauces dicitur) suffocatio quādoque fieri cōsueuit. Sic enim Homerus inter- *Odyssea*
num oris locū, vbi gulæ & gutturis sum- *decimo.*
ma conueniunt, appellat.

-Vinūmque eructat faucibus imis,
Humanósque artus.

illam scilicet regionem quæ gulæ & gutturi præposita est, fauces nominans, quē hoc loco imitans Hip. hanc eandē particulam ita appellasse videtur. ait enim tumore in faucibus non apparente. Nam ore multum hiante partē eam licet exactè cernere: id quod in gutture fieri nequit. Erit igitur tota istiusmodi oratio, Si febre detēto suffocatio repētè superueniat citra tumorem in faucibus conspicuum, lethale est. Nam veteres promiscuè tumorem quemuis τό τε οἴδημα καὶ τὸν ὄγκον appellabāt. neq; tamē nos latet triplicem esse tumorum differentiam. Vel enim sunt cum dolore, quas recentiores appellant phlegmonas, id est inflammatiōes, vel sine dolore duri, quos scirrhos vocant, vel citra dolorē molles, quos iidem recētiores Græci œdemata propriè appellāt. propterea'q; ab appellādi veterum vsu in tantum recesserūt, quatenus non iam omnes præter naturā augmēta

tiones complectũtur œdematis vocabulo. Cum igitur sine tumore fauces apparuerint, & derepentè superuenerit suffocatio, solius gutturis est eiusmodi affectio. Sanè suffocãtur, vt dixi, ꝓpter alios etiã morbos paulò antè cõmemoratos: sed repetina suffocatio soli adest gutturi. Peripneumonia enim derepentè non suffocat ægrotantes, sed postquã ab initio paulatim incrementum capessens ad proprium vigorẽ summũmq; incrementũ peruenerit, in eo tale symptoma adfert. Si quod etiã tuberculũ aut abscessus in pulmone fiat, hic quoque diuturnus morbus esse solet. quẽadmodũ etiã inter pulmonem & thoracẽ pure repletũ spatium hominẽ sæpè suffocat, rupto scilicet apostemate, & intra ipsum pure effuso, quod certè & ipsum lõgo tempore cõflatũ est. Asperæ verò arteriæ inflãmatio difficultatem quidẽ spirãdi aliquam efficere potest, suffocationem verò non potest, tum propter eius capacitatis magnitudinem, tum ob tunicæ tenuitatem. Siquidem corpore adeo tenui inflammationem magnum spatium replere est impossibile. Reliquum igitur guttur est, quod subitàm possit suffocationẽ efficere, quandoquidem quantũ ipsum patet

in lõgum coarctatur pulmonis meatus, & interiores ipsius musculi vnà cum ambiente tunica inflammationem patiẽtes, spiritus viam possunt intercipere: quam affectionem ex medicis nonnulli nõ per s.synanchen, sed per c.cynanchen nominant. quibus placet fauciũ inflammationem per s.synanchen, id est anginam appellare. Alij verò parasynanchen & paracynanchen vocant, illam quandó musculorum faucibus adiacẽtium phlegmoné fuerit, hanc quũ extra guttur inflammatio extiterit ita appellãtes. Ex his igitur quæ dicta sunt rationi est cõsentaneum, talem affectionem gutturi dolorem aliquem inferre, cuius doloris Hipp. manifestò meminisse videtur in Prorrhetico hisce verbis, Fauces dolẽtes, graciles, id est nullo manifesto tumore, cũ inquietudine suffocantes citò perniciẽ adferunt. nũc verò dolẽtes fauces nõ appellauit, siue quia ex iis quę antè dixerat posset sub audiri, siue quia etiã absque dolore putauerit memoratam prçcedẽte oratiõe suffocationẽ aliquãdo fieri posse. Quòd si omninò esse potest sine dolore suffocatio, eiusmodi causas cõsequetur. Fieri potest vt humiditatis præsertim pituitosæ copia interiorẽ gutturis tunicã madefa-

ciente,in eo tumor anodynus excitetur: poteſt etiã aperientibus ipſum muſculis reſolutis meatus anguſtior reddi. Poteſt vtriſq; etiam ſimul iunctis idem fieri,nec impoſſibile præ ſiccitate nimia muſculis internis gutturis admodum tenſis meatum coarctari,qui quidẽ muſculi quales ſint, & quomodo dum tenduntur guttur claudant, demonſtrauimus in tractatu eo qui nobis de voce ſcriptus eſt.

XXXV.

Ἢν ὑπὸ τοῦ πυρετοῦ ἐχομένῳ ὁ τράχηλος ἐξαίφνης ἐπιστραφῇ, καὶ μόγις καταπίνειν δύνηται, οἰδήματος μὴ ἐόντος, θανάσιμον.

Si febre detento repentè collum intorqueatur,ac vix deglutire queat, nullo exiſtente tumore,mortiferum.

Non hîc locum deſignauit,quũ dixit, nullo exiſtente tumore,quemadmodum in præcedente aphoriſmo, quũ faucium meminit his verbis,Nullo in faucib⁹ exiſtente tumore. Nos verò ex duobus alterum dicturi ſumus, vel de cõmuni ſubaudiendum eſſe in faucibus, vel certè in omnibus locis ad collum pertinentibus. Quum enim horũ nullo, neq; ore multùm aperto in faucibus, neq; extrinſecus tumore apparente,æger deglutire nõ po-

test,symptoma id perniciosum est ob inflammationem aliquando musculorum gulæ substractorum, interdum verò gulæ ipsius natum. Est enim partibus istis per neruos & ligamenta cõ nunio quædam & societas cũ dorsali medulla & meningibus ipsam ambiẽtibus, ac præterea hisce extrinsecus adiacentibus vertebrarũ ossibus. Quum itaque ad partes inflammatas ligaméta & nerui tenduntur, vertebrasquoq; vel intrò vel ad latus trahi est necesse. Nam si in altero tantùm neruorum exortu tensionem fieri cõtigerit, ad latus: si vtroque, intrò fiet vertebrarum distortio. Verùm nos pluribus de istis agemus, quum de articulis librum interpretabimur, vbi spinæ distortiones fieri tradit crudis tuberculis intra ipsam natis.* Eo itaque libro cyphosim etiam, id est gibbum seu extuberationem spinæ fieri est auctor vertebrarum ad interna tensionibus, non solùm lordosim, id est excauationem, & scoliosim, id est spinæ in obliquum tortionem. Secundo verò Epidemiωn libro de ea, qua de nunc agitur, angina mentionem faciens, inquit: Erant anginæ tales affectiones, ceruicis vertebræ intrò vergebant, & forinsecus manifesta videbatur in ceruice cauitas, in

Vide c. 5 lib. 4 de locis affectis, & tertium Gal cõmentarium in lib de Articulis.

qua

qua dum tangeretur laborãs dolorẽ sen tiebat: quibus verbis vnicam significauit vertebrarum peruersionem, eam scilicet quæ introrsum fit. Præsenti autem aphorismo generalius orationem extulit hoc modo, Si collum intorqueatur. nã intorqueri verbum omnem præter naturã à recto vertebrarũ tramite & porrectiõe declinationẽ significat. Porrò Epidemiωn secundo orationi adiicit, qua parte dum tangeretur ægrotus dolebat, quum hoc loco nihil de dolore dicat: quãquam dolorem vnà cũ ceruicis inflammatione adesse est necessarium, nisi hîc etiam pręsiccitate nimia tractionem partium factã, & tẽsionem & deprauationem solũ demonstret, proptereáq; dicat symptoma esse mortiferum, quũ alterũ ex inflammatione ortum, omninò mortale nõ sit, quale illud prius erat, cui suffocatio & deuorãdi difficultas erat cõiuncta. Verũ si propter exuperantem siccitatem ceruicis deprauatio accidat, & deglutiẽdi labor, lethale erit tale symptoma, maximè quũ vehemẽs febris afflixerit: vt verba illa, Si febre detẽto, in hunc etiã sensum intelligenda veniant. Sed ob hanc eandẽ febrem par est immodicam mẽbris conciliari siccitatem. Atq; ita vehemens illa

febris

febris duplicem habitura est ad mortem rationem, tum quia vt signum ceruicis deprauationem illam & in deuorando difficultatem propter siccitatē accidisse indicabit, tum etiam quia & ipsa aliquid conferet, tanquam vna quæpiam ex caussis ad mortem perducentibus.

XXXVI.

Ἱδρῶτες πυρεταίνουσιν ἢν ἄρξωνται, ἀγαθοὶ τριταῖοι, καὶ πεμπταῖοι καὶ ἑβδομαῖοι, καὶ ἐνναταῖοι, καὶ ἑνδεκαταῖοι, καὶ τεσσαρεσκαιδεκαταῖοι, καὶ ἑπτακαιδεκαταῖοι, καὶ μιῇ καὶ εἰκοστῇ, καὶ ἑβδόμῃ καὶ εἰκοστῇ, καὶ τριακοστῇ πρώτῃ, καὶ τριακοστῇ τετάρτῃ. οὗτοι γὰρ οἱ ἱδρῶτες νούσους κρίνουσιν· οἱ δὲ μὴ οὕτως γινόμενοι, πόνον σημαίνουσι, καὶ μῆκος νούσου, καὶ ὑποτροπιασμόν.

Sudores febricitātibus boni, qui manare cœperint die tertio, quinto, septimo, nono, vndecimo, decimoquarto, decimoseptimo, vicesimoprimo, vicesimoseptimo, tricesimoprimo, & tricesimoquarto. ij enim sudores morbos indicāt. Qui secus euenerint, laborem, & morbi longitudinem, aut eiusdem reditum significant.

Non tantùm sudores, sed alui nō contemnēdæ deiectiones, & vrinæ multæ, & iuxta aurem aut aliquem alium articulum abscessus dictis diebus cōmodè apparere solent. Oratio enim vniuersaliter

si efferatur, talis fuerit, Signa decretoria & symptomata diebus criticis incipiant: quæ oratio satis esse poterat. Verũ Hip. nõ de omnibus crisimis, id est de omnibus decernẽdi vim habentibus, sed de sudoribus tantum egit, nobísq; dies criticos qui sunt intra quadragesimũ redegit in memoriã. Morbi enim terminũ hunc superãtes non admodum cõsueuêre per sudores iudicari, vt nec omninò p̃ excretiones, sed vel per concoctionẽm, vel per abscessus. Iam verò non quemuis dierũ numerum ad decernendũ idoneum esse experientia ipsa manifestò testatur. vnde admirari subit eos qui nullã in his differentiam statuunt. Nam & ex iis quæ rei euidentia constãt eorum dierũ differentiam discere, & effecti causam per otiũ inuestigare præstaret. quod nos in tractatu de diebus criticis egimus. Nã differentias in duobus prioribus cõmentariis ad artem necessarias explicauimus, & in tertio eorũ causas pro virib⁹ exquisiuim⁹. Porrò autem non parua est de diebus in aphorismo scriptis dissentio, aliis aliter p̃ libidine sua scribẽtibus. nos verò Hip. præscripta secuti, & ĩ Prognostico, & Epidemiis, & hoc ipso aphorismorum libro eorũ enumerationẽ fecimus. Dictiones

verò

verò Hip.in de hisce diebus scripsit.habes in entatione de diebus criticis,& de crisib⁹ omnes à nobis collectas. Nũc verò à tertio incepit, q quarto anteuertit per breuioris temporis morbos. post quem quintum scripsit vno die posteriorẽ quarto. Sic enim in omnibus ferè exemplaribus scriptum inuenitur, nusquam in aphorismo quarto die ascripto, quamuis hic primus criticus esse videatur. attamen ipsum nũc prætermisit vel Hippocrates ipse, vel is qui primus librum scripsit. Quòd si Hip. omninò eum præterierit, mihi propterea id fecisse videtur, quia morbi plurimi peracuti, qui cũ sudore iudicãtur, tertio & quinto die potius quàm quarto iudiciũ subeant. rariores enim sunt, qui die quarto decernãt. Quod cum diu multúmq; vel ob eã causam quæsiuissem, qa hoc aphorismo fuisset ab Hip. prætermissus dies quart⁹, ita tandem habere longa experiẽtia cõperi. Hoc autem ideo accidere videtur, quia morbi peracuti tum primã statim accessionem vehementissimam habeãt, tum ea quæ die tertio fit primæ ad proportionem respõdens. Per vehementiores autem accessiones crises fieri, & morbos qui diebus imparibus cõmouentur

citius

citius crisi terminari rò paribus, longius trahi, id quo s experientia didicim⁹ Atq; ideo si initio statim morbus aliquis concitetur vehementius, in dies impares poti⁹, si verò trahi debeat, in pares vehemētiores accessiones incidūt. Atq; hæc habui, quæ de quarto die dicerem. Ad finem autē aphorismi nonnulli tricesimumprimū diem, alij tricesimumquartū scribunt, quos criticorum dierum numero contineri certò scimus, ac fortasse plus potest tricesimusquart⁹. Quadragesimi verò non meminit, quia fortè hunc diuturnorū morborū principium putabat, qui non libenter sudoribus iudicantur. nā & ipsum tricesimumprimum, & tricesimumquartum, & ante ipsos vicesimumseptimū raro per sudores iudicare comperias.

XXXVII.

Οἱ ψυχροὶ ἱδρῶτες ξὺν μὲν ὀξεῖ πυρετῷ γινόμενοι, θάνατον· ξὺν πρηϋτέρῳ δὲ, μῆκος νούσου σημαίνουσι.

Frigidi sudores cum febre quidem acuta mortē, cum mitiore verò morbi longitudinem significant.

Rem ita habere sæpè docet experientia: eius verò inquirenda est causa. Nam explicatu difficillimum esse videtur, quo

modo

modo febre calidiſſima hominē habente, ſudor frigidus fiat. Quòd itaque in aliis corporis partibus vehementem ineſſe caliditatem, ex aliis ſudores frigidos vacuari oporteat, cuiuis eſt manifeſtum. Calfacti enim fuiſſent, ſi ex partibus calidiſſimis manaſſent. Vacuantur autem ex eadem cute ſudores, quæ frigida eſſe poteſt, cum vrantur interim ea quæ ipſi ſunt ſubiecta. Nam humoribus quibuſdam putreſcētibus febres acutas fieri oſtendimus. hi verò ſæpè toto corpore, ſæpè etiam in ſolis vaſis putreſcūt. Si quando igitur hæc duo contigerint, vt & humores in vaſis putreſcant, & natura ſolidas partes moderans & regens (quæ ſecundum Hippocratem eſt natiuus calor) vel prorſus extinguatur, vel propius extinctionem accedat, quæ tum ex his vacuantur frigida apparēt, atq; interim vehementiſſimā eſſe caliditatem ex putredine ortā nihil prohibet. Ac propterea frigidus ille ſudor exitiale eſt ſignum, indicās ſcilicet in animalis corpore humorum ſuperare copiam vſque eo frigidorum, vt neque ab inſito, neque à febrili calore excalfieri potuerint. Verùm ſi febris fuerit remiſſior, poterit homo ſeruari, concocta ſcilicet longiore tempore

humorum multitudine,atq; euicta à natura. Nam acuta febris & causa est,& signum perniciosissimũ. ac causa quidem, quando suapte natura potest resoluere corpora: signum verò,quia humorũ multitudinem ostendit, quæ frigidissima est, cum ne à febrili quidem calore mutetur. Quæ verò acuta non est, sed moderatior febris materiæ copiam per diuturnitatem temporis coquẽdam naturæ permittit:quippe quæ hominé frangere,aut tollere de medio non præoccupat. Nec verò signũ adeo exitiosum est, ac febris vehemens.fieri enim potest, vt remissiore febre,etiam si modicè frigida sit humoris copia,inexcalfacta maneat.

XXXVIII.

Καὶ ὅκου ἔνι τοῦ σώματος ἱδρὼς, ἐνταῦθα φράζει τὴν νοῦσον.

Qua corporis parte sudor,ibi morbus.

Si ad totum animalis corpus morbus pertineret, ex toto etiam æquabiliter fieret vacuatio.Fiunt ergo sudores,vel natura superuacanea euacuante (quo tẽpore ipsi commodè & vtiliter decernũt)vel etiam quia in corpore contineri non possint morbi ratione fiunt. Vtrolibet autem fiant modo,partibus affectis contentam humiditatem vacuant.

XXXIX.

XXXIX.

Αἱ ὅκου ἔνι τῷ σώματ@ θερμὸν ἢ ψυχρὸν, ἐνταῦθα ἡ νοῦσ@.

Et qua parte corporis ineſt calor aut fri- ,ibi morbus.

Quacũq; corporis parte inſignis fuerit or, aut frigus, ibi morbũ delitefcere neceſſe: ſiquid: ipſa longius receſſit aturali eucraſia, id eſt,proba tẽpera- ne,quæ nihil aliud eſt quàm ſanitas.

XL.

Αἱ ὅκου ἐν ὅλῳ τῷ σώματι μεταβολαὶ, καὶ ἢν τὸ σῶμα καταψύχηται ἢ αὖθις θερμαί ,ἢ χρῶμα ἕτερον ἐξ ἑτέρου γίνηται, μῆκ@ υ σημαίνει.

Et quando toto corpore mutationes acci- nt, vt ſi corpus refrigeretur & viciſsim ca- at, vel color alius ex alio oriatur, longitu- em morbi ſignificant.

Variæ & diſcrepantes aff:ctiones,ſem r diuturniores fiunt, quàm quę ſunt iuſmodi & formæ:quia ſcilicet natura ruo tempore multas affectiones ſubi- re & concoquere nequit.

XLI.

Ἱδρὼς πολὺς ἐξ ὕπνου ἄνευ φανερῆς αἰτίης γινόμεν@ τῷ σώματι, σημαίνει ὅτι πλείο- τροφῇ χρέεται· ἢν δὲ τροφὴν μὴ λαμβάνοντι το γίνηται, σημαίνει ὅτι κενώσι@ δέεται.

Sudor multus per somnum factus, copiosiore cibo corpus vti significat: Quòd si parcius epulãti hoc accidat, vacuatione indigere sciẽdũ est.

Nonnulli aphorismũ scribũt in hunc modũ, Sudor multus per somnũ factus sine causa manifesta. Quidã verò sic, sine causa altera. Verum ista & eiusmodi alia locis innumeris ab Hipp. prætermissa, intelliguntur facilè, etiamsi non ascribantur, quia ea nos subaudimus, quãuis non dicãtur: quippe qui semel ab eo didicerimus, propter externã causam, non corporis affectũ secura symptomata, nullã certam adferre præsagitionem: quod documẽtũ memoria semper teneri velim. Quod autem pręsenti aphorismo docemur, id maximè cõsistit in adiectione vocis multus. Nam si copiosus sudor non emittatur, poterit & propter viriũ imbecillitatẽ, & corporis raritatem accidere: multus verò si manat, is vel propter cibariorum quæ modò sumpta sint immodicã copiam, vel propter eorũ, quæ anteà sunt assumpta nimietatem accidat necesse est. Quòd si propter recèns sumptorũ ciborum abũdantiam fiat, ne in posterũ plures ingurgitent prohibendum: si verò propter pristinam eduliorum multitudinem acciderit, vacuandum est.

XLII.

Ἰδρὼς πολὺς ψυχρὸς ἢ θερμὸς αἰεὶ ῥέων, ὁ ψυχρὸς μέζω, ὁ δὲ θερμὸς ἐλάσσω νοῦσον σημαίνει.

Sudor multus, frigidus calidúsue semper fluens, frigidus grauiorem, calidus minorẽ morbum significat.

De sudoribus qui diebus criticis erumpunt dictum est supra. De iis verò qui toto morbi tempore citra crisim vllam apparent, in hoc agit aphorismo. in quo deteriores sudores frigidos, his verò minùs malos calidos esse dicit. Ostendunt certè quidem vtrique copiam, sed alteri frigidam, qui sunt peiores, alteri calidam, qui illis minùs sunt perniciosi.

XLIII.

Οἱ πυρετοὶ ὁκόσοι μὴ διαλείποντες διὰ τρίτης ἰσχυρότεροι γίνονται, μᾶλλον ἐπικίνδυνοι· ὅτῳ δ' ἂν τρόπῳ διαλείπωσι, σημαίνει ὅτι ἀκίνδυνοι.

Febres quæ tertio quoq; die vehemẽtius affligentes nõ intermittũt, periculosiores: quoquomodo aũt intermiserint, p[e]riculũ abesse significãt.

Quòd Hipp. verbum intermittere de accessionibus in apyrexiam, id est integritatem & febris vacationem desinentibus efferat, apertè ipsemet indicat præsenti aphorismo, cũ febriũ tertio quoq;

die vehemētius affligentium accessiones quoquo modo intermittētes, omni periculo vacare pronūciat. Ex ipsis enim solæ eæ periculo vacant, etiam si vehemētissimam & valdè longam habeant accessionem, quæ in apyrexiam desinūt. Si enim accessio breuis fuerit, vt in tertianis fit exquisitis, minore vtiq; quàm duodecim horarum tēpore circumscripta: nō solùm periculo vacat eiusmodi febris, sed citò etiam iudicatur. Si verò lógior fuerit, vt horarum exēpli gratia octodecim, est & hęc sine periculo, sed tāto est diuturnior, quāto eius accessio maior, quàm pro tertiana exacta & legitima. Porrò non absq; ratione est, quòd ad integritatem & quietem febre vacantē peruenietes, periculo vacare dicit, vtpote quę neq; propter inflammationem aliquam fiant, neque ob malignam humorum putredinem. nam siue ex inflammatione, siue ex maligna putredine ortum habeant, ad integritatem non perueniunt. Quoquo igitur modo intermiserint febres, periculū abesse significatur, id est siue vehemens accessio fuerit, siue longa.

XLIIII.

Ὁκόσοισι πυρετοὶ μακροὶ, τουτέοισι φύματα ἐς τὰ ἄρθρα ἢ πόνοι ἐγγίνονται.

Quar

Quos febres longæ exercent, iis tubercula ad articulos, vel labores fiunt.

Non est* hoc perpetuum, vt nec taliũ aliud quicquã, sed ferè ita vsu venire videtur. Eius rei autẽ causa est manifesta. Nam vel propter copiam, vel crassitiem, vel frigiditatem humorũ febres efficientium quàm plurimùm morbi producuntur, ipsis nimirum ad concoctionem longum tempus postulantibus. Verisimile igitur est propter hos excitari tubercula, & ad articulos superuacanea decũbere. Siue autem per labores dolorem, siue læsionem intellexerimus, vterq; intellectus habet rationem aliquam. Siquidem & dolor & noxa tales humorum irruptiones, τὰ ἀποσκήμματα Græcis appellatas, comitari solent.

* Nã & per σύμπεψιν & τὴν δι' οὔρων ἔκκρισιν finiri possunt.

X L V.

Ὀκόσοισι φύματα ἐς τὰ ἄρθρα ἢ πόνοι ἐκ πυρετῶν γίνονται, οὗτοι σιτίοισι πλείοσι χρέονται.

Quibus tubercula ad articulos, vel labores post febres fiunt, ii cibariis pluribus vtuntur.

De his qui se recipiũt ex morbo agit. Hos enim si se repleuerint plethorica excrementa vel maximè propter virium imbecillitatem colligere par esse videtur.

XLVI.

ΗΝ ῥῖγος ἐμπίπτῃ πυρετῷ μὴ διαλείποντι, ἤδη ἀσθενεῖ ἐόντι, θανάσιμον.

Si rigor febre non intermittente ægrum iam debilem inuadat, mortiferum est.

Non idem est, cum si superuenerit, & cum si inuadat dicitur. nam illud vnicum rigoris impetum, hoc plures significat. Si itaque semel rigor inuaserit, nondum liquet, perniciosáne an salutaris sit sequutura crisis. potest eñ vel propter virium imbecillitatem exitiosum esse symptoma, potest etiam dubia & fallax iudicatio esse, quæ tamen tãdem benè cedat. Sæpius verò si irruerit rigor non intermittente febre, cum id alioqui minimè bonum est, tum in virium imbecillitate perniciosum. Nam si qua etiam vacuatio rigorem sequatur, quæ nullam febris intermissionem adferat, vtriusque ratione hominem frangi resoluíque par est, & quia virtus imbecilla rigoris vehementẽ quassum ferre non potest, & quia vacuatione resoluitur. Solus verò rigor si fiat nulla vacuatione subsequente, ne sic quidem bonũ fuerit symptoma. Nam & vt mala causa vires hominis tentabit, & vt malum signum extremam indicabit virtutis imbecillitatem: quippe quæ per rigores

gores vacuare humores molestos sit ta, nunc verò id præstare non sustinea

XLVII.

Αἱ ἀποχρέμψιες αἱ ἐν τοῖσι πυρέτοισι μὴ διαλείπουσιν αἱ πελιδναὶ, καὶ αἱματώδεες, καὶ δυσώδεες, καὶ χολώδεες, πᾶσαι κακαί· ἀποχωρέουσαι δὲ καλῶς, ἀγαθαί. καὶ κατὰ τὰς διαχωρήσιας, καὶ κατὰ τὰ οὖρα. ἢν δὲ μή τι τῶν συμφερόντων ἐκκρίνηται διὰ τῶν τόπων τούτων, κακόν.

Excreationes in febribus non intermittētibus liuidæ, cruentæ, fœtidæ, biliosæ, omnes malæ: commodè tamen si prodeant, bonæ. Sed eadem quoque est eorum quæ per aluum, & vrinas excernuntur ratio. Si quid verò quod non iuuet per hæc loca excernatur, malum.

Fortè conueniebat doctrinæ aphoristicæ dici compendiosius, Omnes malas excretiones, si cōmodè prodeant, ad bonū peruenire exitum. ita tamen locutus non est Hippocra. Sed cum tria excretionum genera, tum quod per os, tum quod per deiectiones, tum etiam quod per vrinas fit nobis in memoriam reuocasset, id quidem quod per os fit particulariùs est prosecutus. Non enim simpliciter dixit, malas excretiones commodè exeuntes bonas esse, sed speciatim earū meminit his verbis, Liuidæ, cruentæ, fœtidæ, & bilio-

orrò vna quædam est communis in omnibus ratio, malas scilicet vacuationes, affectionum prauarum signa existere. Ac sæpè quidē eiusmodi excretiones fiunt eo modo, quo ex putridis vlceribus profluens excrementum tenuius, sanies Latinis, ἰχὼρ Græcis appellatū, quod affectam partem nihil iuuat: nonnunquā verò vt pus ex rupto abscessu erumpens, quod bellè partem patientem expurgat. Quòd verò benè & cōmode excernatur, indicia maxima sunt coctio, & euphoria, id est mali per vacuationem materię noxiæ leuatio: quibuscū annumeratur morbi species, & anni tempus, & regio, & ægrotantis tum ætas tum natura. Quod autem est ad finem aphorismi, bifariam scriptum inuenitur. In quibusdam exemplaribus eo modo quo suprà scribitur, Si verò eorū quæ non conferunt, aliquid excernatur. In aliis verò sine negatione hoc modo, Si verò eorum quæ conferūt aliquid excernatur. Si itaque priorem lectionē sequamur, talis erit orationis sententia, Si quid eorum quæ excerni nihil prodest vacuari videatur, malum. Posteriorem verò si retineamus, eius erit talis sensus, Si quod animali vtile est & familiare excernatur, nō est bonum. Prior

igitur

igitur præferenda eſt lectio.

XLVIII.

EN τοῖσι μὴ διαλείπουσι πυρετοῖσιν, ἢν τὰ μὲν ἔξω ψυχρὰ ᾖ, τὰ δὲ ἔνδον καίηται, καὶ δίψαν ἔχῃ, θανάσιμον.

In febribus non intermittentibus ſi partes externæ algent, internæ vruntur & ſitiunt, lethale eſt.

Videndum eſt nunquid poſſint in febre interpolata fieri talia ſymptomata. ipſe enim neque vidi, neque rationem quomodo fiant inire poſſim. Solis ſiquidem exitialibus febribus ardentibus adeſſe vidẽtur, aut ſi aliter libet appellare, multùm admodum malignis febribus, vt lipyriis. Nulla verò febris alia profundum corpus perurit, cute inalgeſcente. Neque enim Cauſus, id eſt ardẽs febris, modò maligna non ſit, neque tertiana: quæ febrium omnium ſunt calidiſſimæ. Itaque videtur non diſtinctionis gratia illud aphoriſmo adiectum fuiſſe, In febribus non intermittẽtibus, ſed ſimilem locutionem fuiſſe illi, Vertebræ quæ in ſpina habentur, non quòd alia corporis parte ſint vertebræ, ſed quaſi ita diceretur, Vertebræ quibus hoc adeſt, vt in ſpina habeantur. quo certè modo in præſentia accipiendam eſſe Hippoc. orationem ducimus

ducimus, Si altæ partes exuruntur, cute perfrigerata, perniciosum: id quod fit in nonnullis febrium non intermittentium. Porrò huius rei talis est causa, Cum vehemens aliqua inflammatio aut erysipelatis initium est in aliqua profunda corporis parte, vniuersus ex toto corpore sanguis ad locum laborantem trahitur: quæ causa est vt profunda ardeãt, frigeat cutis, quemadmodum accessionum febrilium initiis fieri solet.

XLIX.

ΕΝ μὴ διαλείπουσι πυρετῷ, ἢν χεῖλος, ἢ ὀφρὺς, ἢ ὀφθαλμὸς, ἢ ῥὶς διαστραφῇ, ἢν μὴ βλέπῃ, ἢν μὴ ἀκούῃ, ἤδη ἀσθενὲος ἐόντος τοῦ σώματος, ὅ, τι ἂν τουτέων γένηται, ἐγγὺς ὁ θάνατος.

In febre non intermittente si labrum, aut supercilium, aut oculus, aut nasus peruertitur, si non videt, si non audit, imbecillo iam corpore, quicquid horum acciderit, in propinquo mors.

Cum nerui tenduntur atque ad proprium principium contrahuntur, partiũ ad quas pertinent, contortiones fiunt. Porrò ipsorũ tensio & inflammationes, & scirrhos, & siccitates, & immoderatas refrigerationes sequitur. Hæc autem eo sunt grauiora, quo propius neruorum originem fuerint constituta. Quare si cum

cum febre continua æger debilis fuerit, non absque ratione proximam mortem esse putandum est: multóque magis quũ non audit, aut non videt propter virtutis sensiticæ imbecillitatem.

L.

OΚοῦ ἂν ἐν τῷ πυρετῷ μὴ διαλείποντι δύσπνοια γίνηται καὶ παραφροσύνη, θανάσιμον.

Vbi in febre non intermittente difficultas spirandi & delirium acciderit, lethale.

Ob eandem causam vtraque fit & dyspnœa & deliratio, affecto scilicet cerebro: túncque apparet spiritus, vt ipse in prognostico tradit & magnus, & ex multo interuallo haustus, hoc est & magnus & rarus. Potest etiam propter aliquem partium respirationi seruiẽtium affectũ fieri difficultas spirandi. Nam & pleuritides & peripneumoniæ, & reliqua thoracis atque pulmonis mala spirandi difficultatem efficiunt. Quæ omnia periculosa sunt, adiuncta præsertim febre continua: nam semper cũ eiusmodi febre fieri consueuere. Quare hoc etiã loco, verba illa, In febre non intermittẽte, eadem ratione dicta esse videntur, qua etiam in præcedente aphorismo.

L I.

EN τοῖσι πυρετοῖσιν ἀποστήματα μὴ λυόμενα πρὸς τὰς πρώτας κρίσιας, μῆκος νούσου σημαίνει.

In febribus abſceſſus qui primis indicationibus non ſoluuntur, longitudinẽ morbi ſignificant.

Clara eſt oratio, nec fortè authoritatẽ Hippocra. deſyderat. Satis enim ex eo ipſo quòd primis diebus criticis non ſoluantur, conſtat huiuſmodi mala fore diuturna.

L I I.

ΟΚόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν ἢ ἐν τῇσιν ἄλλῃσιν ἀῤῥωστίῃσι κατὰ προαίρεσιν ὀφθαλμοὶ δακρύουσιν, οὐδὲν ἄτοπον· ὁκόσοισι δὲ μὴ κατὰ προαίρεσιν, ἀτοπώτερον.

Quibus in febribus aut alijs morbis volunta riè illacrymant oculi, abſurdum non eſt. Quibus verò præter voluntatem, abſurdius.

In prognoſtico quoq; dixerat lacrymari bonum ſignũ nõ eſſe, quando ſcilicet oculus nullo peculiari & proprio affectu laborat, vt ophthalmia, vt palpebrarũ ſcabritia, aut ſimili. Certa enim virtutis retentricis debilitas indicatur, quũ nullo eiuſmodi oculorum affectu ægri lacrymantur. Porrò non rectè ſcriptum eſt abſurdius comparatiuè. Rectius enim fuiſſet abſurdum abſolutè dicere, quæ

menda

menda primi potius bibliographi, quàm Hippocratis esse videtur.

LIII.

Ὁκόσοισι δὲ ἐπὶ τῶ ὀδόντων ἐν τοῖσι πυρετοῖσι περίγλισχρα γίνεται, ἰσχυρότεροι γίνονται οἱ πυρετοί.

Quibus per febres circa dentes lentor quidam obnascitur, ijs vehementiores sunt febres.

Neque enim eiusmodi περίγλισχρα, id est lentor & sordes dentibus obhærescentes fieri possunt sine multo calore humiditatem pituitosiorem exiccante.

LIIII.

Ὁκόσοισιν ἐπὶ πολὺ βῆχες ξηραὶ βραχέα ἐρεθίζουσαι ἐν πυρετοῖσι καυσώδεσιν, οὐ πάνυ τοι διψώδεές εἰσιν.

Quibus sicca tusses paulùm irritantes in febribus ardentibus perseuerant, ij non admodum siticulosi sunt.

Siccas tusses appellat in quibus nihil expuitur, ob intemperiem interdum instrumentorum spiritaliũ, aliquando verò propter faucium asperitatem, aut humore aliquo tenui & pauco destillãte factas. Quicquid horum fuerit, irrigantur quodam modo loca ad arteriã asperam attinentia, atq; propterea minus siti vexantur. Nam si sola sit inæqualitas, eo motu qui tussiendo fit ex vicinis locis ali

qua

qua trahitur humiditas: Sic etiam si vel sola fuerit dyscrasia.

L V.

Οἱ ἐπὶ βουβῶσι πυρετοὶ, πάντες κακοὶ, πλὴν τῶν ἐφημέρων.

Ex bubone febres omnes malæ, præter ephemeras.

Febres ephemeras, seu diarias appellat, quæcunq; secundum suam naturam diem vnum durant. De quarum genere sunt febres illæ quæ bubones, id est, in collo, alis, inguine & secundum aures glandularum tumores sequũtur, ex causis euidentibus ortos. Alios verò bubones qui sine causa manifesta ortum habuerunt, verisimile fit vnà cum viscerum inflammationibus accessiones suas habere: atq; ideò febres quoq; quę cũ talibus bubonibus fiunt, malas esse necesse est.

L VI.

Πυρέσσοντι ἱδρὼς ἐπιγινόμενος, μὴ ἐκλείποντος τοῦ πυρετοῦ, κακόν· μηκύνει γὰρ ἡ νοῦσος, καὶ ὑγρασίην πλείω σημαίνει.

Febricitanti sudor superueniens febre ægrotum non deficiẽte, malũ. prorogatur enim morbus & plus humiditatis inesse significat.

Hunc aphorismum cũ paulò antè posito cõiungi oportuit, in quo dicebat, Sudor multus frigidus, aut calidus assiduè

fluens

fluens. Ipſe verò nunc & quo pacto eiuſmodi ſudorem dixerit malum eſſe, & quàm ob cauſam indicauit. Malus itaq; exiſtit, quia cum eo quòd morbum non ſoluit, tum etiā ipſum prorogari ſignificat. Cuius quidem longitudinis temporis cauſam multæ humiditati acceptam refert: ad cuius humiditatis copiæ diſſipationem & coctionem cum temporis multum natura requirat, morbum profectò ipſum longum fore eſt neceſſe.

LVII.

Ὑπὸ σπασμοῦ ἢ τετάνου ἐνοχλουμένῳ πυρετὸς ἐπιγενόμενος, λύει τὸ νόσημα.

Spaſmo aut tetano febris ſi acceſſerit, morbum ſoluit.

Eſt ſanè & * tetanus ſpaſmus, id eſt conuulſio: Sed in tetano partes cōuelli & retrahi non vidētur, quia æqualiter retrorſum prorſúmque tendātur: ac propterea eximium & proprium nomen eſt ſortitus. Quo fit vt tres illæ rigidæ affectiones opiſthotonus, emproſthotonus, & tetanus omnes ſint conuulſiones ſeu ſpaſmi. Fiunt verò ſecundum Hippo. ſpaſmi omnes ex repletione aut vacuatione partium neruoſarum. Quicunq; igitur ſpaſmi ardentibus febribus ſuperueniūt, eos propter ſiccitatem fieri rationi eſt cōſen

* *Spaſmū Celſus diſtenſionem neruorum, & tetanū, eorundē rigorem appellat.*

taneum: qui verò ab initio proprio inuadunt, habent ex repletione ortum. Hisce igitur spasmis accedentes febres partim superfluam digerunt humiditatem, partim frigiditatem concoquunt: quæ duæ sunt medicis remediorum indicationes, ad quas tanquam scopos totam curandi spasmi ex plenitudine orti rationem dirigere solent. Meritò igitur à febribus spasmi sunt perniciosi, qui verò ante febres, non exitiosi.

L V I I I.

Ὑπὸ καύσου ἐχομένῳ ἐπιγενομένου ῥίγεος, λύσις γίνεται.

Si febre ardente laboranti rigor superueniat, solutio fit.

Ostendimus enim in libro de rigore etiam ob flauam bilem, quæ per mēbra sentientia ocyus feratur, fieri rigorem: quā ob rem scilicet & alui fiat solutio, & sudores ac vomitus biliosi superueniant. Bile igitur ardentis febris causa expurgata, febris fit solutio. Nam ardentem febrem fieri nouimus, cùm æstiuo tempore venulæ exiccatæ acres & biliosos ad se ichoras attraxerint.

L I X.

Τριταῖος ἀκριβὴς κρίνεται ἐν ἑπτὰ περιόδοισι, τὸ μακρότατον.

Tertiana

Tertiana exquiſita ſeptenis ad ſummum circuitibus iudicatur.

Tertiana febris quod ad humorem morbificum attinet ab ardēte, quæ Cauſus Græcè dicitur, nō differt: ſed eo multùm inter ſe differunt, quòd ardēs in venis vnà cum ſanguine flauam bilem redundantem & feruentem habeat: in tertiana verò eadē bilis toto feratur ac moueatur corpore. Eſt igitur legitima & exacta tertiana quæ ſyncerā ſuam naturam vbique ſeruat. cuiuſmodi eſt, quæ flauam bilem, vt diximus redundantem & cōcitatam habet: & præterea tempus adeſt æſtiuum, & regio tempori ſimiliter calida & ſicca, & hominis tum ætas, tum temperatio ſimilis. Protinus ergo in tali tertiana cum rigore fiet acceſſio, & eius ſolutio cum ſudore, aut bile per vomitum aut aluum vacuanda, aut hiſce omnibus ſimul factis. Eſt etiā eiuſmodi tertianæ multò minus acceſſionis quàm remiſſionis tempus. Nam cum duobus diebus & totidē noctibus totus eius circuitus perficiatur, exquiſitam tertianam vltra horas duodecim acceſſionem proferre nunquam reperies. Talis itaq; Hip. intra ſeptem circuitus vel cum tardiſſimè iudicatur. Nam quod in continuis v-

nus dies poteſt, hoc in intermittentibus acceſſio. Siquidem ſecũdũ acceſſionum ſupputationem intermittentiũ fiunt iudicationes. Quod ipſe innuebat in prognoſtico, cum de quartana agens ita loquebatur, Seruat etiam quartanarũ conſtitutio talem ordinẽ. Sed & ipſi quoque obſeruauimus tũ in quartanis ipſis, tum in tertianis fieri iudicationem ſecundum periodorum non dierum numerum. Siquidẽ in hac ipſa tertiana ab initio inita ſupputatione quæ ſeptima eſt acceſſio in decimumtertium incidit diem, & ſæpè in ipſo morbus iudicatur non expectato quartodecimo. Quemadmodũ igitur in morbis continuis, acutorum quidem morborum terminus erat quartuſdecimus, peracutorum verò ſeptimus: ſic in intermittẽtibus, quæ longiſſimum tempus durat tertiana terminum habet circuitum ſeptimũ. Et rurſum vt in peracutis quinto, quarto, & tertio die morbus iudicari poterat: ſic in tertiana quoque iiſdem circuitibus fieri ſolutio poteſt, natura minimè ſeptimã periodum expectante. Porrò Hippoc. tertianam aliquando cum additione exactam appellat, aliquãdo verò ſimplici appellatione contentus, tertianam abſolutè dicit: quæ nunc

nunc etiam Græcorum est consuetudo omnes eiusmodi res infinitè nominandi.

L X.

ΟΚόσοισιν ἄν ἐν τοῖσι πυρέτοῖσι τὰ ὦτα κωφωθῇ, αἷμα ἐκ ῥινῶν ῥυὲν, ἢ κοιλίη ἐκταραχθεῖσα λύει τὸ νόσημα.

Quibus per febres aures obsurduerint, ijs sãguis è naribus profluens, aut perturbata aluus soluit morbum.

Ipse etiam antea surditatem fieri dixit retentis excrementis biliosis, & in caput sublatis: & contrà aluo perturbata eiusdem fieri solutionem. Quod hoc etiam loco repetit, præterea de profluuio sanguinis è naribus mentione facta. Nam hoc etiam surditatem soluit, eã scilicet quæ per febres fit, absq; vlla peculiari & eximia instrumenti auditus affectione. Nec mirum videri debet, si vacuatis aut trãslatis nocuis humoribus cessẽt morbi.

L X I.

ΠΥρέσσοντι ἢν μὴ ἐν περισσῇσιν ἡμέρῃσιν ἀφῇ ὁ πυρετὸς, ὑποστροπιάζειν εἴωθεν.

Febricitantem nisi diebus imparibus febris reliquerit, solet reuerti.

Vtrum hunc aphorismum Hippö. scripserit, an in eorum numerum referri debeat, qui falsò sunt ascripti, nescio. Nam & in Prognostico eas dierum criticorum

augmentationes & compoſitiones quæ per quaternarium fiunt docuit,& in hoc ipſo Aphoriſmorum libro. atque in Epidemiis nō ſolùm decimoquarto multos iudicari vidiſſe ſe dicit,ſed viceſimo etiã, quadrageſimo, ſexageſimo, & octogeſimo. Sed & viceſimuſquartus & triceſimuſquartus, & ab initio ſtatim quartus ſecundum ipſum iudicant. Quo modo igitur nunc, niſi imparibus diebus febris deſierit, incertam fore ait & minimè fidam iudicationẽ? Præſtat igitur pro impari die ſcribere criſimo,id eſt iudicatorio, vt nonnullis viſum eſt. quanquam multa exemplaria multitudinis numero imparibus diebus habent ſcriptum.

LXII.

Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν ἴκτεροι ἐπιγίνονται πρὸ τῶν ἑπτὰ ἡμερῶν, κακόν.

Quibus perfebres morbus regius ſuperuenerit ante diem ſeptimum, malum.

Icterus(quem regium & arquatum morbum vocant)fit aliquando criticως, id eſt iudicatoriè, natura in totum corpus maximéque in cutem flauam bilem deponente: aliquando etiam ſymptoma eſt iecoris male affecti. Atque eius affectiones malæ propter quas morbus regius ſuperuenire ſolet, ſunt tres, ſchirrhus

rhus, inflãmatio, obstructio. Verũ schirrhus morbus est diuturnus: inflammatio verò & obstructio etiã repentè fieri possunt: atq; ideò icterus qui ante septimũ diem acciderit, ex harum alterutra ortum habet. Nam citius critico more bilis in*corpus summum regeri & effundi non potest. Ante septimum igitur diem icterum malum esse, verum est: non tamen propterea post septimum omni vacare periculo, est similiter verum. neque istud nunc agitur. Possunt enim inflammatio & obstructio diutius permanere. Verùm ante septimum bilem modo critico in summum corpus effundi est impossibile. Porro in quibusdam exemplaribus adiectum est ad finem aphorismi, nisi humores per aluum cedãt: iis nimirum qui ista adiiciunt, per aluum quoq; bilem expurgari volentibus.

**Eius causa esse videtur, quia icterus non ex quauis, sed crassiore bile fiat.*

LXIII.

Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσι καθ' ἡμέρην ῥίγεα γίνεται, καθ' ἡμέρην οἱ πυρετοὶ λύονται.

Quibus in febribus certo die rigores repetunt, eodem febres soluuntur.

Cum bilis per totum corporis habitum motione rigores accidãt, atq; ideo singulis ipsa accessionibus expurgetur &

Rigoris nomine horror & frigus comprehendi debet: à quibus febris typi sumuntur.

vacuetur, non absque ratione ad integritatem, quam apyrexiam appellant Græci, peruenit eiusmodi febrium intermissio. Hoc igitur ipsum est, quod nunc dicitur, eodem die febres soluuntur, ac si dixisset ægrotantes apyretos, id est sine febre eo die degere. Quemadmodũ autem si quotidie rigores fiant, quotidie etiam febres cessent: sic etiam si tertio quartóve quoque die. quod vtique & in tertianis & quartanis circuitibus fieri apparet, in quibus febres soluuntur, & rursum redeunt. Remanet nanque quædam in corpore præter naturã affectio, à qua in orbem febres aliæ & morbi generantur, & tanquã ex fonte quodam aut foco scaturiunt & redaccenduntur.

LXIII, I.

Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσι τῇ ἑβδόμῃ, ἢ τῇ ἐννάτῃ, ἢ τῇ ἑνδεκάτῃ, ἢ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ ἴκτεροι ἐπιγίνονται, ἀγαθὸν, ἢν μὴ τὸ δεξιὸν ὑποχόνδριον σκληρὸν ᾖ· ἢν δὲ μὴ, οὐκ ἀγαθόν.

Quibus per febres morbus regius die septimo, aut nono, aut vndecimo, aut quartodecimo superuenerit, bonum, nisi dextrum hypochondrium durum sit: alioqui, minimè bonum.

Aphorismus qui ante hunc proximè scriptus est, non sine ordinis turbatione

interp

interpositus esse videtur. Satius enim erat, præsentem aphorismum cũ illo co pulari, in quo dicebat, Si febri ante diẽ septimum morbus regius accesserit, malum: vt tota esset eiusmodi oratio, Ante septimum diem morbum regium fieri, malum est prorsus: post septimũ verò bonum, nisi sit dextrum hypochondriũ durum, id est nisi quis malus affectus ex iis quos paulò supra retulimus, visceri seu iecori acciderit. Nã quum sanguis in eo repurgetur, & bilis ex ipsius venis in meatus à Græcis quòd bilem excipiant cholodochos appellatos, quasi bilis ductus dicas, deriuetur, siue obstructio in his locis aliqua fuerit per quę traducitur, siue inflammatio, vel scirrhus, omnino sanguinem non repurgari, sed vnà cum ipso bilem quoquo versum per corpus ad summam vsque cutem deferri, atq; inde morbum regium fieri est necesse.

L X V.

Ἐν τοῖσι πυρετοῖσι περὶ τὴν κοιλίην καῦμα ἰσχυρὸν καὶ καρδιωγμὸς, κακόν.

In febribus circa ventriculum vehemens æstus & cordis morsus, malum.

Quòd veteres non solùm viscus illud quod ex se secũdum naturam pulsat, sed etiam os vẽtriculi cor appellauerint, con

fessa res est & manifesta: sicuti etiã quòd cardialgiam, quasi cordis dolorẽ dicas, huius partis dolores appellent. Complures nanque ex iis qui aphorismos interpretandos susceperunt verbũ καρδιώσσειν idẽ quod καρδιαλγεῖν, id est ex cordis dolore laborare significare autumant: nonnulli verò cordis ipsius visceris scilicet cardiogmõ hîc significari dicũt, motionem quandam palpitationi similem cardiogmum interpretati. Vehemẽs itaque ventriculi æstus à flaua bile generatur in ipsius tunicis feruente: pro cuius feruoris & incendij modo os quoque ventriculi morderi ita affectis rationi est consentaneum: atque ideo malum est symptoma. Si quis verò per cardiogmum crebram illam & celerem cordis motionem, maximè quum palpitationi fuerit similis, intellexerit, extremũ iam hoc malum est, inflammatũ significans & incensum vitæ principium.

LXVI.

EN τοῖσι πυρετοῖσιν τοῖσιν ὀξέσιν οἱ σπασμοὶ καὶ οἱ περὶ τὰ σπλάγχνα πόνοι ἰσχυροὶ, κακόν.

In acutis febribus conuulsiones, & circa viscera vehementes dolores, malum.

Febres vehementes ignis instar ner-

uos

uós exiccat, ac ideò eosdem tendunt & conuellũt, atque ita demum perniciosas adferunt cõuulsiones. Nonnunquam verò viscera quoque ipsa per talem affectũ dolent propter inflammationis & siccitatis vehementiã, atque idcirco ipsum malum esse dicit. Sed multo peior erit, si vehementes dolores accesserint. Porrò non ignoramus etiã propter inflammationẽ, aut erysipelas, aut fortẽ obstructionẽ, aut abscessum in visceribus dolores fieri: sed nunc ipsi de his sermonem haberi nõ est verisimile. Euidentissimũ siquidẽ in ipsis inest periculum, neque necessariò adiunctã habet cõuulsionẽ. Adhæc Hip. illud In febribus solet dicere pro in morbis febrilibus, quãdo videlicet febres ipsæ sunt morbus, non partis alicuius quopiã enumeratorũ affectuũ laborãtis symptoma.

LXVII.

EN τοῖσι πυρετοῖσιν οἱ ἐκ τῶν ὕπνων φόβοι ἢ σπασμοὶ, κακόν.

In febribus per somnum pauores, aut conuulsiones malum portendunt.

Etiam suprà dixerat, somnum qui lædat ægrotantem, esse mortiferum: qui verò non lædat, non esse perniciosum, vbi exẽplum etiam sui dicti adiiciens, ita locutus est, Vbi delirium somnus sedat, bonum

bonum, tanquam somnus possit esse aliquis qui delirationem non sedet, sed cōcitet interdum & generet. Verùm hoc loco alia profert exēpla noxæ ex somno contractæ, pauores scilicet & conuulsiones. Nonnulli tamen non pauores, sed labores scribunt. Sed & ipsi sęp è vidimus in morbis perniciosis & pauores, & labores, & conuulsiones ex somno profectas fuisse. Quod accidere videtur, quum in cerebrum humor noxius ascenderit, per id temporis intrò magis quàm foras mota natura. Quinetiam quemadmodum à cibo in somnū collapsis caput repletur, sic plethoricis affectibus sōni caputreplētes aggrauāt cerebrum & obruunt. Si itaque ea plenitudo magis ad atrę bilis naturam accedat, pauores inuadent: alioqui si talis non sit, labores fient & cōuulsiones. Et verò somni etiam ipsi, quantum in ea est materia quę in profundum & viscera ipsa per quietem confluit, semper læderent, nisi coctionis ratione maiorem adferrent vtilitatem, quàm sit damnum illud quod motum ad interiora consequitur. Nec solùm in cerebro ipso aceruati praui humores, talia inuehunt symptomata, sed in ipso etiam ore ventriculi. Vnde magis etiam per somnum

exhal

exhalationes fiunt, ipsis incoctis manentibus. Nam coctiones somnos adferunt vtiles.

LXVIII.

EN τοῖσι πυρετοῖσι τὸ πνεῦμα προσκόπτον, κακόν· σπασμὸν γὰρ σημαίνει.

In febribus spiritus offendens, malo est: conuulsionem enim significat.

Spiritum audiendum est nūc ab ipsó dici, qualem in prognostico intellexit, dum inter respirandū animam ducimus ac reddimus. qui vbi offendit, id est media respiratione sistitur & interrumpitur, conuulsionem significat. hoc enim fit musculis thoracem mouētibus, & neruis iam quodam modo tentatis conuulsione. qua aucta affectione, & plures partes occupante, aperta tum conuulsio hominem corripiet. Cum verò geminus sit inter respirandum motus, vnus quo spiritum intrò haurimus, inspiratio dicitur, alter quo eundem exhalamus, contrariā appellationē sortitus, expiratio nuncupatur. Interciditur autem & interpellatur spiritus nobis inspirantibus quandoque, vt cùm ipse dixit, Gemina intrò reuocatio, quasi superspiratio: interdum expirantibus, vt cum dixit, Et spiritus offendens in via cum foras effertur. In

his

his locis alterius partis respirationis tantùm meminit: at ꝓposito aphorismo de tota ipsa vniuersim pronuncians, inquit, Spiritus offendẽs, siue intrò forásve, siue vtroque feratur, per febres malus est.

LXIX.

Ὁκόσοισιν οὖρα παχέα, θρομβώδεα, ὀλίγα, οὐκ ἀπυρέτοισι, πλῆθος ἐπελθὸν ἐκ τουτέων λεπτῶν, ὠφελέει· μάλιστα δὲ τὰ τοιαῦτα ἔρχεται οἷσιν ἐξ ἀρχῆς ἢ διὰ ταχέων ὑπόστασιν ἴσχει.

Quibus non sine febri vrinæ sunt crassæ, grumosæ, & paucæ, si ab his tenues & copiosæ meiantur, prosunt. Maximè verò tales redduntur, in quibus statim ab initio, vel non ita multò post sedimentum apparuerit.

Non simpliciter crassas vrinas appellauit, sed grumosas addidit, ex duobus alterũ indicans, vel crassitudinis quantitatem, vel sedimenti inæqualitatem ac disparationem: vt secundum quandam etiam circunscriptionem multę ipsarum concretiones quasi grumi appareãt. Itaque nonnulli, vt Numisianus & Dionysius non grumosas sed cœnosas scribũt: qui si per eã vocẽ simul fœtorem quendam indicari velint, quiddam amplius quàm alij interpretes explicant. Si verò crassitudinis copiã significari cõtendant, nihil

nihil quod non alij hoc ipſo docent. Verùm ſi quis totam Hipp. orationem ſpectet, non de graueolentibus vrinis, ſed de ſolis paucis ac craſſis ſermo inſtitut' eſſe videbitur, vt ex antitheſi fiet manifeſtum. Ab his enim, inquit, ſi tenues & copioſæ meiantur, iuuant: vt ſi vel hoc ſolum ſcribatur, Quibus vrinæ craſſæ & paucæ, nihil orationi deſit. Fiunt itaque quibuſdam etiam ſine febribus tales vrinæ, natura per renes totius corporis ſuperuacanea expurgãte: fiunt etiam cum febribus. Quo tempore ſuſpicetur fortè quiſpiam eiuſmodi in contrarſũ factam vrinarum mutationem bonam non eſſe, quandoquidem maximam partem in febribus vrinæ ab initio tenues, in craſſiores euadant morbo ad ſolutionem tendẽte. Atqui propterea mihi aphoriſmus ab eo ſcriptus eſſe maximè videtur, vt quod raro vſuvenit, doceret. nonnunquã enim vel morbi initio, vel non multò pòſt vrinæ craſſæ redditæ propter materiæ grauitatem habent ſedimentum. In his itaque vrinis ſedimentum apparens non eſt bonum ſignum: ſicuti cõtrà optimum ſpectatur in iis, quæ ab initio tenues exiſtentes, poſtea totius morbi concoctionis ratione ſedimentũ ſumunt. Porrò

rò non eſt abſque ratione, ꝙ craſſæ vrinæ multitudine ſint paucæ, vtpotè quæ renes ægrè permeent. Poſtquam igitur tum maior eiuſmodi cacochymiæ pars vacuata fuerit, tum cócocta reliqua, tũc multo prioribus tenuiores excernẽtur. Nam eas ſic appellare erit rectius, nó tenues abſolutè, quemadmodũ dixit Hip. Nam quæ ſecũdum naturã habent, non abſolutè tenues exiſtũt neque craſſę: ſed cum inter vtrunque exceſſum mediæ ſint & ſymmetræ, aquoſis quidem craſſiores ſunt atq; dicũtur: grumoſis verò tenuiores. Multę verò meritò excernũtur, quia prius fuerunt retentæ: quo tempore ſcilicet præ craſſitie ægrè percolabantur.

L X X.

Ὁκόσοισι δὲ ἐν πυρετοῖσι τὰ οὖρα ἀναπεταραγμένα, οἷον ὑποζυγίου, τουτέοισι κεφαλαλγίαι ἢ πάρεισιν ἢ παρέσονται.

Quibus per febres vrinæ turbatæ, quales iumentorum, ijs dolor capitis vel adeſt vel aderit.

Hunc aphoriſmum nónnulli cũ ſuperiore connectunt tanquã eius ſit pars, ita ſcribentes, Quibus verò vrinæ turbatæ ſunt, his cephalalgię, &c. Ac volũt quidã per vocẽ turbatæ ſignificari cótrarias vrinas iis quæ ſuprà ſunt tenues appellatæ:

alij verò eas ipsas turbatas. Atqui tenues vrinas cephalalgicas esse, id est doloris capitis indices, à veritate est alienum. Siquidem videntur dolores capitis præcedere interdũ, nonnunquã verò vnà cum turbatis vrinis adesse. Cæterum qualesnam hæ sint, manifestò ostendit cũ dixit, quales iumentorũ. Fiũt verò tales vrinę crassam ac densam materiã agitãte & versante calore, atque in ea subigenda occupato. Nã hæ maximè materiæ ab externo etiam calore flatuosum spiritũ cõcipere & edere vidẽtur, sicuti bitumẽ, pix & resina. Ex his itaque vrinis, quædã diutissimè turbatæ manent, nonnullæ sedimentũ crassum statim habẽt, & tardam morbi solutionẽ significãt. Tertiũ verò turbidarum vrinarũ genus non residentium, si quidẽ vires constent, longũ fore morbũ: si earũ imbecillitas adsit, ægri mortẽ denunciat. Atque hæc quidẽ nobis obiter, quia vtilia, sint dicta. Quæ verò ad aphorismi explicationẽ dicẽda restãt, sunt eiusmodi: vnà cũ turbatis vrinis dolores capitis necessariò adsunt, vel aderũt, vt inquit Hip. quia vnà cũ calore flatuosus spiritus in caput facilè tollitur. nõ tamẽ si cui doluit, aut dolet caput, ei cõtinuò tales vrinæ futuræ sunt. Siquidem cephalalgia fit

etiam propter calorem solum, interdũ vero propter flauã bilem quæ in capite aut ventriculo cõtineatur, vel ob humorum caput aggrauantiũ copiã, vel locali quapiã obstructione, vel spiritu flatuoso, ea ipsa in pte generationẽ sortito, ex quibus nulla talẽ vrinã necessariò adfert.

L X X I.

Οκόσοισιν ἑβδομαῖα κρίνεται, τουτέοισιν ἐπινέφελον ἴσχει τὸ οὖρον τῇ τετάρτῃ ἐρυθρὸν, καὶ τ' ἄλλα κατὰ λόγον.

Quibus die septimo futura crisis est, ijs vrina rubram die quarto nubeculam habet, cæteráq; pro ratione.

Vt in multis aliis seipsos rudes & ignaros artis Hip. ostenderũt cõplures ex his qui hunc aphorismorũ librũ exponẽdũ susceperũt, sic & in hoc aphorismo. Existimãt enim per verba illa ad aphorismi finem addita, Cæteráq; pro ratione, significari ea quæ de somno & vigilia, de respiratione, & decubitu, & surrectione, & si quid aliud eiusmodi in prognostico scripsit: vt si hæc omnia rectè fieri videãtur, futuram die septimo iudicationẽ speremus. In qua re pręcipua pręsagitionis capita ignorare videntur. Vigilant enim ferè semper & afflictãtur, & febricitant vehementius ęgroti quanto propius crisim venerint,

venerint,&ex ipsis complures iudicationi proximi ſpirandi difficultate laborant. Minimè verò præſens ex vrinis ſignum, etiam citra iſthæc cõmemorata ſymptomata ad certiorẽ futurę iudicationis ſpẽ & coniecturam ſignis apparẽtibus in vrinis deficitur:ſed ſunt multa alia, quæ frequentius in vrina quàm iſtud ſpectantur: quę ignorare mihi prorſus videntur ij qui Hipp.ſcripta priuſquàm ipſius artem vniuerſam perdidicerint, audent exponere. Nam quum ſit quartus dies index, quẽadmodũ ipſemet ſuprà docuit, & qualis ſit futurus ſeptimus pręmonſtret, quodcunq; in ipſo primùm apparet effatu dignum coctionis ſignum, futurã ſeptimo die criſim ſignificat. Itaque nõ ſolùm rubra aliqua nubes in vrina apparẽs, prius non viſa iudicationem præſignificat: ſed alba etiã multò magis quàm rubra,atq; his adhuc multò magis enæorema (latinè craſſamentum quoddam ſuſpenſum, & velut nubecula media vrina penſilis dici poteſt) æquale, & conſtans, ſibíque ipſi cohærens, criſim forè prænuntiat. Quòd ſi celeriter admodum morbus moueatur, etiam coloris & corporis vrinæ (conſiſtentiã vocãt) mutatio, idonea ſunt futuræ iudicationis ſigna. Quæ itaque

tenuis est vrina, si mediocriter crassa euadat, & quę alba si pallida fiat, in tali morbo iudicationē prænuntiat. Vnius igitur signi Hippo. nominatim meminit, rubræ scilicet nubeculæ: sed simul cum eo alia quoque nos eadē ratione ęstimare & recordari vult, quæ iudicationes futuras ostendūt. Cuiusmodi sunt ea quæ diebus indicibus ab eo appellatis & prænuntiis superueniunt, vel in vrinis, vel alui excrementis, vel sputis spectanda. Nam quæ talia sunt, omnia iudicationes quidē præsignificant, sed non semper bōnas. Solis enim coctionis signis diebus prænuntiis apparentibus bonę iudicationes pręsignificantur. Atque talis est aphorismi sentētia. Rubræ autem nubeculæ mentionem fecit, quia perrarum signum est. Albæ enim frequentissimè apparent, & coctionis euidentius signum præ se ferunt. Rubræ verò rarò fiunt: & nisi hoc loco ipsas dixisset Hippo. diebus indicibus conspicuas futuram nunciare iudicationem, nemo fortassis ab his talem vim expectaturus erat. Siquidem rubrum colorē salutarem quidem esse, sed diuturnum morbum significare dicit. Nam in prognostico ita ad verbum scribit, Si verò & subrubra vrina, & sedimentū subrubrū & læue

fuerit

fuerit, diuturniorem quidem sed admodum salutarem morbum significat. Vtrũ autem quarto die talis nubecula conspecta futuram septimo iudicationem significet, in alio verò quopiam indice si appareat, non significet diligenter est considerandum: quod ipsum in ipsis artis operibus obseruari debet. Nã quod ad rationes attinet, sunt in vtranque partem, & magis in alteram, nempè in quartũ diem indicationem non incidere, nisi morbus celeriter admodũ moueatur. Nã si quod quarto die designatum est, tantundẽ temporis, id est dies tres insuper accipiat, potest futuram crisim ostendere: vndecimo verò si appareat, nõ tribus solùm diebus sed pluribus indigere sæpè visum est. Nã eiusmodi dierũ * indigentiã aliquid admetiri & velut auctarij vice solutionibus morborũ addere, tam verùm est, quàm quod verissimum. Ego certè quidẽ raro eiusmodi signum aliis diebus quàm quarto spectaui. Cui itaq; septimo apparuisset, is quartodecimo fuit iudicatus, & cui quartodecimo, is vicesimo crisim subiit. Apparuit & cuidã alteri vndecimo, qui decimoseptimo iudicatus est, & alij cuipiam eodem rursus vndecimo apparuit, qui vicesimo fuit iudicatus.

* *Tardior indicatio tardiorem morbũ & ad eius solutionẽ pluriũ dierũ interuallo opus esse significat.*

LXXII.

Ὁκόσοισιν οὖρα διαφανέα, λευκὰ, πονηρά· μάλιστα δ᾽ ἐν τοῖσι φρενιτικοῖσιν ἐπιφαίνεται.

Quibus pellucidæ & albæ sunt vrinæ, malæ: maximè verò si in phreniticis appareant.

Eiusmodi vrinæ extremæ cruditatis sunt signa. quare & morbos diuturnos significant, & verò etiã ex ipsis quædã deiectis prius per morbũ & prostratis viribus sunt perniciosæ, vt in phrenitide. nullum siquidẽ vidi, in quo talis apparuisset vrina, phreniticum seruatum. Melius enim esset, si quẽadmodũ totus biliosus morbus est, ita vrinæ quoq; apparerent biliosæ. Aquosæ verò vrinæ (eiusmodi enim sunt pellucentes albæ) maximam ostendunt cruditatem, & præterea totius bilis flauæ motum sursum in caput factũ esse denunciant. Quibusdam enim vrinę sunt perspicuæ, non etiam albæ, compage quidem tenues, colore verò biliosæ. Quę verù limpidæ simul & albæ existunt, aquosæ sunt omninò. Si igitur simpliciter scribatur, maximè verò in phreniticis malę, manifesta est aphorismi sentẽtia. Si verò vt in aliis habetur exẽplaribus, ad finem orationis adiiciatur verbũ apparent, sensus erit talis, Aquosę vrinę malę sunt, maximè

ximè verò tales apparent in iis phreniticis qui perniciose laborant: neq; enim in omnibus, quemadmodū interpretes nōnulli intellexerunt, ignari prorsus eorū quæ in ægrotis apparent. In quibusdam exēplaribus ita scriptus inuenitur aphorismi finis, Præcipuè verò in phreniticis tales spectantur: qui intellectus idem est, qui secundæ lectionis nobis suprà dictæ.

LXXIII.

Ὁκόσοισιν ὑποχόνδρια μετέωρα διαβορβορύζοντα, ὀσφύος ἀλγήματος ἐπιγενομένου, αἱ κοιλίαι τούτοισι καθυγραίνονται, ἢν μὴ φῦσαι καταρραγέωσιν, ἢ οὔρου πλῆθος ἐπέλθῃ. ἐν πυρετοῖσι δὲ ταῦτα.

Quibus elata hypochōdria murmurant, lumborum superueniente dolore aluus humectatur, nisi infernè flatus erumpāt, aut vrinæ multitudo prodeat. Atque hæc in febribus.

Cum multis de causis hypochondria tollantur, hoc est in maiorem tumorem adducantur, ex his vna spiritus est flatuosus, de qua nunc differit, bifariam fieri solita: aliquando propter affectū aliquem inueteratum & solutu difficilem partiū ad ventrem attinentium: aliquando verò ob recentem aliquam occasionē. Quas quidem affectiones Hip. nunc distinguit. Nā prior fit sine murmure. Tensa enim

atq; inflata vtris instar reddit hypochondria. Altera fit cũ borborygmo seu murmure. hic appellatur strepitus à spiritu editus, cum scilicet neque magnus neq; multus existit,& cũ aliqua mediocri humiditate deorsum mouetur. Atq; etiam vsu venit tali borborygmo pessum eũte, vt vnà cum ipso in eam ventris regionem quæ est ad lumbos hypochondriorũ tumor descendat: vnde partibus inibi sitis ab eodem distentis dolorem excitari cõtingit: atq; ita demum fieri, vt quãdoq; humore ad distributionẽ suopte impetu incitato solus spiritus flatuosus,quãdoq; etiam vnà cũ humore per aluum emittatur. Quinetiam distributus ille humor ferè per vrinas excernitur. Dictis ergo signis conuenienter ait aluum deiici, nisi seorsum humorẽ qdẽ distribui, seorsim verò spiritum in intestinis detentum per sedem excerni contingat. Sed & vterque interdum tum spiritus tum humor ad distributionem festinantes in vesicam facilè permeãt. Quod autẽ ad finẽ aphorismi scribitur,atq; hæc in febribus,tale aliqd mihi significare videtur. A febrib⁹ malè habere & vexari antiqui dicebãt eos qui sine certa inflãmatione, aut abscessu, aut dolore,aut erysipelate,aut vt generatim

& vni

& vniuerse dicam, absq; aliquo mēbro eximiè præ aliis affecto, ægrotabāt. Qđ si vel propter lateris aut pulmonis, aut alterius cuiusdam partis inflammationem febricitarent, non iam febricitātes ipsos appellabant, neque febribus vexari dicebant: sed pleuriticos, aut peripneumonicos, aut hepaticos, aut splenicos, aliísve similibus nominibus nuncupabant. Nunc itaq; mihi videtur Hippo. ex duobus alterum velle significare, vel quòd ea quæ præsenti aphorismo sunt comprehēsa, in his febribus fiant, in quibus nullum priuatum membrum est affectum: vel quòd illis etiam morbis, qui ob malè affectam quampiam partem fiunt accidāt, non tamen ipsis aluus soluatur, aut flatus vrinæ ve prodeant. Neque enim aliquo naturali motu partiū flatuosum spiritum depellentium, murmur in illis fieri contingit, sed tanquam symptoma solum est affectus partem quampiā malè habētis.

LXXIIII.

Ὁκόσοισιν ἐλπὶς ἐς τὰ ἄρθρα ἀφίστασθαι, ῥύεται τῆς ἀποστάσιος οὖρον πολὺ καὶ παχὺ, καὶ λευκὸν γινόμενον, οἷον ἐν τοῖσι κοπιώδεσι πυρετοῖσι τεταρταίοισιν ἄρχεται ἐνίοισι γίνεσθαι. ἢν δὲ καὶ ἐκ τῶν ῥινῶν αἱμορραγήσῃ, καὶ πάνυ ταχὺ λύεται.

Vbi spes est ad articulos abscessũ iri, abscessu liberat vrina multa crassa & alba reddita: qualis in febribus laboriosis quarto die quibusdam exire incipit. Quòd si ex naribus etiã sanguis profluxerit, breui admodum solutio fit.

Diximus etiam suprà abscessus in articulis fieri tum in iis quibus anteà defatigati sunt & debilitati articuli, tũ quibus quoquo modo per morbum lassitudinis in ipsis sensus est, tum etiã in quibus propter crassorum humorũ copiam morbus inueterascit. Si igitur natura validè per vrinam corpus expurget: abscessu ægrum liberabit, eo scilicet humore qui alioqui ad articulos prolapsurus erat per vesicã euacuato. Porrò satis habuit Hip. febriũ laboriosarum veluti exempli gratia meminisse, quæ die indicatore initium motionis ad vrinas sumunt. Hisce enim laboriosis febribus hoc adest, vt citò in ipsis fiant abscessus, non expectato (quod aliȩ febres faciunt) tempore longiore. Iisdẽ ipsis secũdum aures etiam abscessus fieri consuêuere: quemadmodũ aliis chronicis & diuturnis febribus in partes potiùs inferiores humorũ redundantia decumbit. Quibus igitur maior calor in altum materiã sustulerit, ipsis vel profluit è naribus sanguis, vel parotides, id est secundum

dum aures abſceſſus fiunt. Quòd autem febris ſolutio eiuſmodi ocyus fiat, quã quæ per vrinas fit, vel citra rationem eſt manifeſtum. Quare ſtatim poſt eam addidit Hip. Celeriter admodũ fit ſolutio: cum altera quæ per vrinas fit vacuatio, plures ad ſolutionẽ dies requirat. Quod autem quarto die dicitur, exẽpli vice eſt poſitum: id autem ad alios etiam dies omnes indices & criticos transferre licet.

LXXV.

HN αἷμα ἢ πῦον οὐρέῃ, τῶν νεφρῶν ἢ τῆς κύστιος ἕλκωσιν σημαίνει.

Si quis ſanguinem aut pus meiat, renũ aut veſicæ exulceratio ſignificatur.

Siue in renibus, ſiue veſica ſit vlcus, ſiquidẽ ſimul cum vaſis alicuius maiuſculi ruptione maximéq; eroſione inciderit, ſanguinis ſubſequitur excretio: ſi verò iſta abfuerint, ſolũ pus excerni ſolet. Sed fieri etiam poteſt vt in aliquo meatuum vrinariorũ, quos οὐρητῆρας appellant Græci, facto vlcere tũ pus excernatur tũ ſanguis. Hi verò quia renes & veſicam interiacent, vnà cum illis intelligendi veniũt, qui vtique ſæpè in iis exulcerãtur, qui in renibus calculum habent, cum ab acuto, aut aſpero admodum & ſcabro ipſos obſtruente lapide excoriantur. In pude

autem si vlcera consistãt, etiam sine vrina pus & sanguis excernitur. At verò in aliquo etiam superiorum locorũ quandoque abscessu rupto, vna cũ vrinis pus exire cernitur. Vnde interpretes nõnulli alteram lectionẽ magis probarũt, quæ cũ copulãdi particula, &, legitur in hũc modum, Si quis sanguinẽ & pus meiat, renũ aut vesicę exulceratio significatur, quia si horum alterum pus scilicet solum meiatur, non modò renum aut vesicæ exulceratorũ, sed superiorum etiam partiũ alicuius signũ esse possit. Qui sanè aliquid fortassis dicunt: fortassis etiam verbum meiat, aliud quiddã significat quàm minxerit, atque in se distinctionem continet. Neq; enim eóne pacto dicas, Si quis sanguinẽ aut pus meiat, an illo, Si quis sanguinem aut pus minxerit, parũ interest. Vno enim aut duobus aut tribus diebus potuit pus meiere, rupto scilicet abscessu & effuso in mictionis instrumenta: multis autem diebus, aut etiã mẽsibus postquã hoc factum fuerit, renũ aut vesicæ exulceratio indicatur. Vtrius autẽ horum potius ipsa sit, tum dolor nõ iisdẽ locis factus, tum ea quę cum vrinis excernũtur, discriminãt: de quibus deinceps loque-

Eadem est de vreteris quoque ratio.

LXXVI.

LXXVI.

Ὁκόσοισιν ἐν τῷ οὔρῳ παχεῖ ἐόντι, σαρκία μικρὰ, ἢ ὥσπερ τρίχες ξυνεξέρχονται, τουτέοισιν ἀπὸ τῶν νεφρῶν ἐκκρίνεται.

Quibus cum vrina crassa exiguæ carũculæ, aut veluti pili exeunt, his à renibus excernitur.

Exiguæ quidem carunculæ renũ substãtiæ notæ sunt & indicia: illud verò veluti pili, renũ substantiæ indicio esse nullo modo poteſt. neque enim fieri poteſt, vt in talem substantiæ formam ren dissoluatur, & qui hoc asseuerant, renum ignorant naturam. Sed neq; retexta vesica aut exesa talia meiũtur, vt quibusdam visum est. Siquidem sunt huius particulæ lamellis similiores, quo modo ipsemet Hippo. eas paulò pòst squamulas appellat. Verùm rei veritas ita se habet, quemadmodũ nobis forte quadã sæpius videre cõtigit: & alij etiam nõnulli medici experientissimi sæpè se tales vrinas vidisse dicunt. quam quidem affectionem medici recẽtiores τριχίασιν vocant, quasi pilimictionem dicas, quòd villis præsertim albis, ea quæ per vrinam feruntur, similia appareant. Sed nuper etiam quidam corpora eiusmodi tam longa meiebat, vt incredibili longitudine viserentur. Siquidem ex ipsis nonnulla dimidium æquabant cubitum.

tum. Is toto ferè anno prætergresso frequentissimè fabam fresam,& caseum tenerum & siccum comederat. Et alij deni que omnes quibus talia meiere contigit pachychymis & crassis cibariis vescebātur. Hic igitur crassus humor in renibus ad aliquem vsq; modum siccatus & torrefactus,pili similē nanciscitur concretio nem. Quinetiam ipsa curādi ratio,inueniendę causæ viam demonstrat.Nam qui ita ægrotarent omnes medicamētorum tenuantium & incidentium vsu simul cum reliqua victus ratione humectante persanati sunt.Quòd si renum aut vesicę tanta fuisset exulceratio,vt ipsorum dissolueretur substantia,non modò nihil talibus medicamētis adiuti,sed etiam magnopere offensi & irritati fuissent.Quare in his Hippoc.vt in aliis summa est admi ratione prosequendus, quia ea inuenerit quæ medicis cōpluribus fuerūt ad hunc vsq; diem ignorata. Sed ipsius etiam accurata & exacta loquendi ratio habet admirationē, abs renibus talia excerni dicentis. Neque enim quemadmodum in superiore aphorismo renū incusat exulcerationem,sed simpliciter,à renibus excerni affirmat:nō secus quàm si quispiam cum vrina reddito lapide,ex renibus ip-

ſum delatum eſſe dixerimus, non quòd eorum ſit ſubſtãtiæ particula; ſed quia in ipſis ſuam ſit concretionem ſortitus. Exiguæ itaque carunculæ vlceratorum omninò renum ſubſtantiæ partes exiſtunt: quæ verò ſunt pilis aſſimilia, in renibus quidem concreſcunt, vt & lapides, cæterùm eorum ſubſtantiæ partes non ſunt. Perperam in omnibus exemplaribus hic aphoriſmus ſcribitur ſine diſiungẽdi particula aut, hoc modo, Carunculæ paruæ veluti pili. nequaquam enim exiguæ carunculæ pilis ſunt ſimiles. Verùm inter adiectiuum exiguæ, & veluti particulam media collocãda eſt diſiunctio aut, quia duarum rerum nõ vnius hoc aphoriſmo Hippoc. faciat mentionem, quarum vna eſt, Carunculæ exiguæ: altera veluti pili. Atq; in iis quidem quæ pilis ſunt ſimilli ma, ſemper craſſa ſpectatur vrina, vtpotè pituitoſam ſubſtantiã quam venæ cumularunt, per renes expurgãte natura: in carunculis autẽ non eſt neceſſarium. Quanquam ipſe nũquã ſpectaui talem renum affectionem, ſed veluti carũculæ quidem mihi ſæpius in iis febribus viſæ ſunt, in quibus etiam ὀροβοειδῆς ὑποστάσεις appellatæ Græcis, id eſt erui ſpecie ſedimẽta ſpectantur in vrina, ex craſſo ſanguine in re-

nibus

nibus,aut in iecore aſſato & torrefacto: perfectas autẽ & exactas carũculas nunquam cum tenui vrina exire vidi. Potuit itaque,mea quidẽ ſententia, craſſa vrina ab ipſo dici,quæ ſecundũ naturam eſt & ſymmetra.hæc enim tenui quodã modo opponitur. Neq; nos latet propriè quidem ſuperlationũ & extremorum oppoſitiones ita dici: per abuſionem autem medio etiam & ſymmetro interdum tribuuntur extremorum nomina, nobis id quod ſymmetrum eſt, ad ſummè quidẽ craſſum, tenue: ad ſummè verò tenue, craſſum appellantibus. Quam interpretationẽ ſi recipiamus,eiuſmodi erit oratio,Quibus in vrina non tenui vnà excernuntur quæ ſuprà ſunt commemorata, renum eſt pathema: tenuis verò ſi reddatur vrina,totum patitur genus venoſum. Eandem etiam ſequenti aphoriſmo ſententiam indicare videtur.

LXXVII.

ΟΚόσοισιν ἐν τῷ οὔρῳ παχεῖ ἐόντι πιτυρώδεα συνεξουρέεται, τούτοισιν ἡ κύστις ψωριᾷ.

Quibus cum vrina craſſa furfuroſa quedã vnà exeunt,his veſica ſcabie laborat.

Si quidẽ tenuis fuerit vrina,non ſe habent venæ ſecundum naturã:Si vèrò non

tenuis,

tenuis, sed mediocriter constãs & compacta fuerit (in eo enim significato crassam in præsentia accipere oportet) tũ ea quę simul cum tali vrina excernũtur, in renibus aut vesica affectionẽ esse indicabũt. Cum enim ex venis deducatur vrina, & à renibus prolectetur, in his verò percoletur, indéque per canales vrinarios in vesicam transmittatur, atq; in ea vt receptaculo asseruetur, qcquid in ipsa præter naturã apparuerit, aut venas, aut renes, aut vesicã malè habere significabit: quo modo nũc furfurosa ista affectam scabie vesicam portendunt, duntaxat quando in venis non est vitiũ. Nã ex ipsis etiam aliquando furfuracea eiusmodi deferũtur, ipsarũ aliàs affecta tunica, quo modo vesicæ quoq; tunicã affici accidit: aliàs etiã sanguine qui in ipsis continetur, caloris feruore & vehementia perusto & fricto. Ad quam nimirũ rem aptior in ipsis contẽtus quiuis humor crassus, multóq; magis is qui veluti fæx est sanguinis, quem consueto more appellamus succũ melancholidum. Quemadmodum enim cutis superficies (quã ἐπιδερμίδα vocãt Græci, nos summam extimámq; cuticulam dicere possumus) tenue quiddã (cuiusmodi est quæ serpentũ senectus appellatur)

per ſcabiem, lepram, & lichenas abiicit ac deperdit: ſic cum pars quæpiā interna ſimili aliquo quo cutis vitio laborat, mali quoq; ſymptoma ſit ſimile. Quæ cum ita ſint, tum venæ ipſæ, tum veſica ſcabie laborantes furfuroſas cuticulas vnà cum vrinis emittent. quæ vnde prodeāt diſtingues ex tenuitate & craſſitudine vrinæ, quemadmodum diximus ſuprà. Nam tenuis vrina venas affectas eſſe, non tenuis veſicam laborare oſtendet.

LXXVIII.

Ὁκόσοι ἀπὸ ταὐτομάτου αἷμα οὐρέουσι, τούτοισιν ἀπὸ τῶν νεφρῶν φλεβίου ῥῆξιν σημαίνει.

Qui inopinanter ſanguinem meiunt, iis à renibus venulam ruptam eſſe ſignificatur.

Illud inopinanter poteſt idē quod ſine cauſa externa ſignificare, poteſt etiā idē ferè ꝙ derepentè, nullo prægreſſo ſymptomate ex iis qualia apparent in veſica vlcerata. Neq; enim in ipſa propter ſanguinis affluentis copiam vena rumpi poteſt, quemadmodū in renibus ſolet accidere, quia per eius venas ſanguis nō percolatur, ſed ſolū ſuppeditatur quantū ad ipſam alendā ſatis eſſe poteſt. Huc adde quòd neq; venæ per veſicam ſparſę nudę ſunt, aut minus benè firmatæ & cōſtabilitæ,

litæ,quemadmodum quę in renum ventres inſeruntur, quarum anaſtomoſes, id eſt oſculorum apertiones, & ruptiones propter humorum qui in ipſis continentur craſſitiem & multitudinem fieri accidit. Verùm ruptionem veri ſynceriq; ſanguinis ſequitur vacuatio: anaſtomoſis verò quę non cõfertim ſanguinẽ profundat, pręſertim ſi copioſus nõ eſt, ſed paulatim tenuiorẽ percolet, totam ſubcruentam vrinam, id eſt leuiter ſanguine tinctam reddit. Porrò fit, vt dixi, veſicæ etiã venis eroſione laborãtibus ſanguinis vacuatio, quam vlceris in ea conſiſtentis ſigna præcedunt, id eſt tum partis dolor, tum pus, tum ipſius ſæpè corporis veſicæ veluti minuta quædam detrimenta. Hac igitur ratione præſtat vocem inopinãter pro repentè, quàm pro ſine euidente cauſa accipere. Nam ex renibus ſæpè quidẽ ſine externa etiam cauſa, propter nimiã copiam vaſe rupto, aliquãdo verò etiam contentius ſaltantibus, aut ex alto lapſis, aut percuſſis meiitur ſanguis.

LXXIX.

Ὀκόσοισιν ἐν τῷ οὔρῳ ψαμμώδεα ὑφίσαται, τουτέοισιν ἡ κύστις λιθιᾷ.

Quibus in vrina ſubſident ſabuloſa, iis veſica calculo laborat. *

Non neceſſariò veſica calculo laborat reſidentibus in vrina ſabuloſis, ſed renes etiã poſſunt laborare. Quare manifeſtò mancus ac imperfectus eſt aphoriſmus, ſiue Hip. ipſe partẽ totius orationis dimidiam neglexerit, ſiue primus bibliographus per imprudentiam omiſerit. Nam ſeu in renibus, ſeu in veſica lapides fiant, vnà cum vrinis arenoſa prodeunt.

LXXX.

HN αἷμα οὐρέῃ, καὶ θρόμβους, καὶ στραγγουρίην ἔχῃ, καὶ ὀδύνη ἐμπίπτῃ ἐς τὸ ὑπογάστριον, καὶ ἐς τὸ περίναιον, τὰ περὶ τὴν κύστιν πονέει.

Si quis ſanguinem aut grumos meiat, aut vrinam guttatim emittat, dolore ad hypogaſtrium & pectinem & perinæum pertinente, ad veſicam loca laborant.

Duobus modis finis aphoriſmi ſcriptus inuenitur. In quibuſdã exemplaribus laborant, in aliis ęgrotãt, legitur nullo aut certè paruo diſcrimine. Neutra tamẽ lectio errore vacat, ſi quis illud ad veſicam loca, pro veſica ipſa ab Hipp. dictum eſſe interpretetur. Siquidem commemorata ſymptomata omniũ mictionis inſtrumentorum veſicæ, renum, & ductuum à renibus ad veſicam pertinentiũ ſunt communia. Quare illud ad veſicam loca ſic exaudire

dire erit melius, vt nõ ſola veſica, ſed ipſi etiam annexę partes intelligãtur. Quam interpretationem vt probemus, ſequens etiam facit aphoriſmus, in quo non quæ ad veſicam attinent ægrotare dicit, ſed veſicę ipſius exulcerationẽ incuſat, quaſi non idem dicturus ſit is, qui veſicã ipſam ſolam abſolutè pati aliquid, & qui ad veſicam ſola affecta eſſe pronunciat.

L X X X I.

HN αἷμα καὶ πῦον οὐρέῃ, καὶ λεπίδας, καὶ ὀσμὴ βαρεῖα ᾖ, τῆς κύστιος ἕλκωσιν σημαίνει.

Si quis ſanguinem, aut pus, aut ſquamulas meiat, & grauis odor adſit, veſicæ exulceratio ſignificatur.

Sanguinem certè quidẽ & pus meiere vlceratorum inſtrumentorũ omnium mictioni ſeruientium ſigna ſunt cõmunia: graueolentia autem, hoc eſt inſuauis & ingratus quidã odor, multóq; magis ſquamulæ propria ſunt affectæ veſicæ ſigna. In plurimis itaque exẽplaribus ſic legitur, Si ſanguinẽ & pus meiat: in quibuſdam, Si ſanguinẽ, aut pus meiat, quæ lectio ſecunda indicat coniunctionẽ aut eſſe diſiũctiuam, vt commemoratorum vtrumuis acciderit, exulcerationis ſignũ exiſtat: altera verò lectio vtrunque vel ſimul vnà, vel viciſſim adeſſe vult.

LXXXII.

Ὁκόσοισιν ἐν τῇ οὐρήθρῃ φῦμα φύεται, τούτοισι διαπυήσαντος καὶ ἐκραγέντος, λύσις.

Quibus in meatu vrinario nascitur tuberculum, suppurato eo & rupto, solutio.

Propter brachylogiã nihil hòc aphorismo magni momẽti tradi suspicabitur fortè aliquis. Nemini enim dubium est, quin si in eo ductu vrinario, qui ad extremum vsque penem porrectus est (hunc enim meatum οὐρήθραν Græci appellant, nos vrinarium canalem & vrinæ viam dicere possumus) oriantur tubercula, quæ postea rumpantur, mali protinus fiat solutio. Verùm si diligentius animũ aduerterimus, rei cuiusdam maioris fit indicatio. Fieri certè quidem potest vt propter eiusmodi tuberculum aliqua fiat vrinæ suppressio, ad cuius ruptionẽ eiusdẽ proculdubio sequatur sanatio. Sed suboritur ex dictis sequens illa quæstio, vtrum hoc loco ortum tuberculum velit Hipp. rumpi solùm, an sępissimè quidẽ vt rumpatur accidere, digeri tamen posse: an potius hoc vnum solutionum proposuerit exemplum, ruptionem scilicet? quod vltimum verius esse videtur.

LXXXIII.

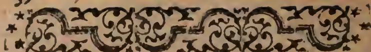
LXXXIII.

Οὔρησις νύκτωρ πολλὴ γινομένη σμικρὴν τὴν ὑποχώρησιν σημαίνει.

Mictus noctu plurimus, paruam deiectionem significat.

Quòd distributo & in venas exhausto eo humore qui in ventre cõtinetur, alui necessariò minuatur deiectio omnibus est manifestum: sed simul & illud eadem ratione apparet, quòd illo eodẽ humore vnà cum aliis cibariis intestina perua dẽte, aluus quidem reddatur humidior, atque idcirco plura deiiciat, minor verò excernatur vrina. Qua ex ratione fluẽtis & siccæ alui remedia intelligere possumus. Nam in quibus iusto est aluus humidior, iis potus minus dabimus, atque ipsius ad vesicam motum ciebimus: contrà verò quibus siccior est, potus plus exhibebimus, & eius distributionem quoad fieri potest prohibebimus.

*

GALENI IN APHORISMOS,

Id est, selectas maximéque ratas Hippocratis sententias,

COMMENTARIVS QVINTVS,

GVLIELMO PLANTIO Cenomano interprete.

I.

πασμὸς ἐξ ἐλλεβόρου, θανάσιμον.

Conuulsio ab elleboro, lethalis.

Qui elleborum potarũt, album scilicet (hunc enim simpliciter elleborum, non sicut nigrũ cum adiectione nominare solent) iis si dũ purgantur superueniat conuulsio, perniciosum inquit esse symptoma. Fit enim non initio purgationis, quo tempore suffocationis imminet periculũ, sed quãdo nausea vehemẽtius afflictãtur, & vellicatus dolore disrũpuntur ac lacerãtur: neruis propter ipsam maximè in vomendo contentionẽ & nisum laborantibus per eam symp-

ſympathiam & conſenſum, quem habét cum ore ventriculi. In quo etiam alioqui, cum vehementius morderetur conuulſiones fieri vidimus, ſicuti adoleſcéti accidit, qui æruginem vomuit. Præſtat enim vomitum illum æruginem quàm æruginoſum appellare. Erat enim qualis quæ vera ſinceráque ærugo appellatur viridiſſimus. Huic totum eſt inter vomendũ corpus cõuulſum, & ſimul vt vacuata eſt ærugo, protinus febris ipſius & cõuulſio ceſſarũt. Materia autem vomitu reiecta talis erat, veluti ſi quis optimam æruginem eo modo aqua ſoluat, vt ex vtraq; conflatũ corpus, ſapæ referat craſſitudinem. Poteſt igitur, vt dixi, etiã per cõſenſum cũ ore vẽtriculi cõuulſio fieri bibito elleboro albo: quę moderatiſſima habenda eſt conuulſio. Poteſt & propter ipſam vacuationé, dum extra modũ purgantur accidere: ſicut cholericis cum aliorum muſculorũ tum maximè eorũ qui in ſuris ſunt poſiti contractiones ſæpè accidunt. Sed illud quoq; fieri poteſt, vt propter efficaciã pharmaci ex neruis humores vehementius ad ſe attrahentis ſuperueniat ex hoc labore & vexatione conuulſio. Quinetiã ellebori interdum vi ad diſtributionem vehementius conci

tata contingit neruorum substantiã violentius exiccari. Nam ipsemet ex repletione & inanitione conuulsionẽ fieri tradidit, corporum scilicet neruosorum, à quibus motus perficiũtur voluntarij. Ea autem sunt nerui, ligamẽta, musculi, tendones. Quemadmodum enim in rebus etiã externis lora & chordas, vbi præter modum exiccantur, aut multo imbuuntur humore tendi videmus: ita in animalium quoque corporibus par est non rarò fieri conuulsionem. Porrò liquet ex repletione conuulsionem curabilem esse per vacuationẽ: quæ verò ex inanitione fit & siccitate neruorũ, vix vnquam admittit curationem. fit etiam vti dicebam per consensum conuulsio, quam ab Hip. prætermissam fuisse credibile non est. Nam eam quæ primario fit conuulsionem declarauit, cum spasmum ex repletione & inanitione oriri dixit. Quinetiam vellicationis stomachi ratione, in eo singultum fieri non ignoramus, adeò vt neruos etiã similiter affici putes. Quod conuulsionis genus in iis quoque qui veratro purgãtur fieri interdum videbitur: quod Hip. silentio præteriit, nisi, credo, propter inanitionem accidere dicat aliquis, quia mordaces scilicet humores sic

candi

candi vim habeant. Atq; tot quidē modis homines conuelluntur hausto ellebo ro. Curationē verò recipit tum qui propter morsum, tum qui propter contēsionem in vomendo cōuellitur: propter siccitatem autem, præsertim si consummata est, qui conuulsus fuerit, is curationem respuit. Meritò igitur Hipp. totum hoc conuulsionis genus perniciosum esse dicit, quoniam ipsius quidem nonnullæ differentiæ ægre curantur, vna autem insanabilis existit.

II.

Ἐπὶ τρώματι σπασμὸς ἐπιγενόμενος, θανάσιμον.

* *Conuulsio à vulnere perniciosa.*

Quemadmodum in eo aphorismo qui hunc præcessit, thanasimon, id est perniciosam dicebat cōuulsionē, pro eo quod est periculosam, & sæpe morte terminandam: sic etiam nunc à vulnere cōuulsionem exitiosam esse dicit, non tanquā ex necessitate ac semper, sed crebrò admodum mortem adferentē. Sic etiam superioribus multis aphorismis thanasimon nomine vti visus est. Siquidē vulneribus superueniunt conuulsiones inflammationis ipsa sequētis ratione, postquam scilicet partes neruosas tētauerit. Ac primū quidem

** Siue in parte principe, aut neruosa & exquisito sentiente soluatur cōtinuitas, quod vulnus appellatur, siue in neruo, quæ nerui punctio dicitur, si magna sequatur inflammatio, timenda est conuulsio.*

quidem cõuelli videntur quę ex directō partibus respondent inflammatione laborantibus. Deinde vbi ipsum etiam principium prehenderit inflammatio, in totum corpus extenditur conuulsio.

III.

Αἵματος πολλοῦ ῥυέντος, σπασμὸς ἢ λυγμὸς ἐπιγινόμενος κακόν.

A copioso sanguinis fluxu singultus, aut conuulsio mala.

Nó aliud superiore aphorismo thanasimi nomine, aliud pręsenti per cacon, id est malum significari existimandum est. Siquidem ita solet Hipp. ea symptomata appellare, quibus mors sæpè superuenit. Si quid verò magis minúsve differre hæc nomina inter se videantur, maius per vocem thanasimon periculum, quàm per cacon significabitur. Siquidem quæ copiosæ sanguinis vacuationi accedit conuulsio, ex altero genere est causarũ ipsam efficientium, vt suprà dictum est.

IIII.

Ἐπὶ ὑπερκαθάρσει σπασμὸς ἢ λυγμὸς ἐπιγινόμενος, κακόν.

A purgatione immodica (quam hypercatharsim vocant) conuulsio aut singultus malus.

Quod quibusdam poto elleboro accidere dicebamus, hoc nũc de omnib⁹ qui

quouis

quouis modo purgantur pronuntiat. Iisdem enim de causis conuelluntur ij qui præter modum purgantur, quibus qui sumpserunt elleborum, atque inde ipsis non paruum impendet periculum. Siquidem peior multò est à vacuatione quàm per repletionem facta conuulsio. Quòd autem etiam singultus sit stomachi conuulsio secundum Hippo. sententiam minimè nos latet.

V.

ΗΝ μεθύων ἐξαίφνης ἄφωνός τις γένηται, σπασθεὶς ἀποθνήσκει, ἢν μὴ πυρετὸς ἐπιλάβῃ, ἢ ἐς τὴν ὥρην ἐλθὼν, καθ' ἣν αἱ κραιπάλαι λύονται, φθέγξηται.

Si ebrius quispiam derepentè obmutescat, conuulsus moritur, nisi febre corripiatur, aut qua hora crapula soluitur, vocem recuperet.

Ob neruorũ repletionem talis fit cõuulsio. Solet autem neruos facilè replere vinũ, vt pote calidũ tẽperamento. Talis siquidẽ natura prõptè subit & penetrat omnia, præsertim si nõ ita crassis partibus cõstet. Substantiæ itaq; copia vinum neruis conuulsionem conciliat: sua verò qualitate neruos excalfaciendo & desiccando, rursus eã affectionẽ sanat, quam effecerat. Quòd si quãdo id præstare nequeat, mortẽ sequi necessarium est. Verùm

rùm qua facultate vinum dicimus conuulsionem sanare, eadem febris quoque sanat. Hoc autẽ maximè loco obseruãda est Hip. consuetudo, qui τοὺς ὁπωσοῦν καρηβαρίους, id est eos quibus quoquo modo grauatum & attonitum caput est, mutos vocitet: quum tamẽ propriè carus nomi netur totius corporis repentina sensus motúsq; priuatio. Hanc itaq; affectionẽ consueto more Hippoc. de vno symptomatum nominat, aphonia scilicet, quæ vtique fit neruorum læso principio. Neq; enim aliter omninò potest corpus conuelli, quàm hoc prius patiatur vel primariò vel per cõsensum altera prius affecta particula. Porrò liquet capitis noxam ex vino contractã à Græcis omnibus κραιπάλην, à Latinis crapulam appellari. Sic nanque nonnulli nominis etymologiam notauerunt, παρὰ τὸ κάρηνον πάλλεσθαι, quasi caput percelli ac labefactari dicas. Horã autẽ pro tẽpore dixit, quo crapulę soluũtur, quod nõ omnibus eadẽ mẽsura præcisum est aut circunscriptũ. Quidã enim postridie crapula liberãtur, alij sequenti nocte, nonnullis in tertium vsque diem durat, pro vini epoti viribus & copia, & potoris natura. Sicuti enim cibi concoquendi vnũ non est omnibus hominibus

certum

certum ac ſtatutum tempus, ſic neque vini exhalandi. Aut igitur oportet medicũ ægri naturam compertam notámq; habere, aut extremum obſeruare exhalandæ crapulæ terminum: in quo ſi neque febricitare, neq; loqui anteuerterit, proculdubio conuulſus morietur.

V I.

Ὁκόσοι ὑπὸ τετάνου ἁλίσκονται, ἐν τέσσαρσιν ἡμέρῃσιν ἀπόλλυνται· ἢν δὲ ταύτας διαφύγωσιν, ὑγιέες γίνονται.

Qui tetano corripiũtur, ĩtra quatuor dies intereũt: ſi verò hos ſuperauerĩt, ĩcolumes euadũt.

Tetanus morbus eſt peracutus, vt potè ex emproſthotono & opiſthotono, id eſt in partem anteriorem & poſteriorẽ tenſione compoſitus. Quo fit meritò, vt breuior eius ſit iudicatio, diuturniorẽ tenſionis laborem non ferente natura. Primo igitur ſtatim dierum criticorum circuitu, criſis eſt morbo.

V I I.

Τὰ ἐπιληπτικὰ ὁκόσοισι πρὸ τῆς ἥβης γίνεται, μετάστασιν ἴσχει· ὁκόσοισι δὲ πέντε καὶ εἴκοσιν ἐτέων γίνεται, τουτέοισι τὰ πολλὰ ξυναποθνήσκει.

Epilepſia ante pubertatẽ amotionem recipit: poſt vicesimum verò quintum annum ferè comitatur ad mortem vſque.

Propriè

Propriè morbi metaſtaſis appellatur, cum ex parte vna in alteram malum migrat: per abuſionem verò ipſius etiã ſolutio ita nominatur. ac mihi quidẽ certè Hipp.in præſentia ſecũdo hoc ſignificatu dictionẽ hanc vſurpare videtur.neque enim ſolùm in alias partes trãſlatis humoribus comitialem morbum facientibus ſoluitur affectus, ſed omninò etiã percuratis.Sunt enim hi craſſi, frigidi & pituitoſi.Curantur autem tum ętatis in ſiccius mutatione,tũ exercitatione, tum victu exiccante, accedẽte adhæc idoneorum medicamentorum vſu.Verùm nunc Hip.ſolius meminit ætatis mutationis: à qua edocti victus etiam formã ſimúlq; accommodata medicamẽta facilè inueniemus. Quod igitur alia aphoriſmorũ parte dixit, Epilepſia laborantes adoleſcentes magnam cum regionis & vitæ & temporum,tum maximè ætatis mutationem liberare:hoc nũc in ipſis morbis declarauit:quippè qui epilepſiam ſi ante pubertatem cœperit,in ipſa ætatis mutatione finiri:ſi verò vltra viceſimumquintum annũ proceſſerit,comitari ad mortẽ vſq; hoc aphoriſmo tradat. vnde liquet Hip.poſt ſecundam ſeptimanam ſumpto nitio pubertatis tempus vſq; ad viceſi-

mum

mumquintum annum extẽdi putare. At verò nõ omnibus eſt ab ætate pubere ſanatio eiuſmodi affectus, niſi ſe in aliis quoque benè geſſerint:neq; quibus hac ætate ortum habuit epilepſia,in reliquã ætatem eſt permanſura,ſi victus ratione bona vtantur. Imò verò ꝙ ab ætate ſanationem non recipiat, ſed quantũ in ipſa eſt cõſeneſcat,apertè indicauit. Eſt tamẽ quod obſcurè ſit dictum,quamuis manifeſtũ iis videatur qui negligentius illud exaudiũt, Quibus verò viceſimoquinto anno Epilepſia fit,conſeneſcit. Neq; enĩ eos solùm, quibus 25.annum agentibus orta ſit Epilepſia ad mortem comitatur: ſed multò magis eos quibus vltra hanc ætatem longius progreſſis aduenerit. Si igitur dictioni Hipp.addiderimus quod deeſſe videtur,veritati vndequaque eam conſentaneam efficiemus,hoc pacto:Comitiales affectus qui ante pubertatẽ ortũ habent, pubertatis tẽpore ſoluuntur: qui verò vltra ſunt pubertatem longius progreſſi,ferè cõmoriuntur. Eſt verò pubertatis tempus à 14.anno ad 25. Habetur & alia lectio eiuſmodi,Quibus verò fit viceſimoquinto anno Epilepſia, ferè cõmoritur,aduerbio ferè,idẽ quod magna ex parte ſignificante.

VIII.

Ὁκόσοισι πλευριτικοὶ γινόμενοι, οὐκ ἀνακαθαίρονται ἐν τεσσαρεσκαίδεκα ἡμέρῃσι, τουτέοισιν ἐς ἐμπύημα μεθίσταται.

Horũ dierũ ineunda est supputatio ex quo æger expuere cœpit.

Qui pleuritide laborant, nisi intra dies quatuordecim supernè repurgentur, ijs in empyema fit mali translatio.

Per sputa vacuationem humorũ pleuritim committentium solet Hipp. per superiora factam repurgationẽ, & purgationem absolutè dicere, sicuti etiam expuere verbũ pro purgari tũ in libro de victus ratione in morb. acut. tum in prognostico vsurpauit. Nunc verò ipsius purgationis tempus determinat & circũscribit: in quo si nõ fiat, in empyema pleuritim transire dicit: vel quamlibet in pus mutationem ita vocitans (vt in prognostico sæpè appellat) vel factam inter thoracem & pulmonem puris effusionem. Vtrunque enim accidit, cum pleuritici per sputa nõ repurgantur. Verùm quod secũdo loco diximus, ipsemet in sequentibus empyematis ruptionem appellat.

IX.

Φθίσις γίνεται μάλιστα ἡλικίῃσι τῇσιν ἀπὸ ὀκτωκαίδεκα ἐτέων, μέχρι πέντε καὶ τριήκοντα.

Tabes ijs maximè ætatibus fit quæ à decimooctauo

octauo sunt ad tricesimumquintum.

Cum superioribus aphorismis morbos per singulas ætates narraret, Iuuenibus autẽ, inquit, sanguinis expuitiones, tabes. Nunc verò etiam annorum apposuit numerũ: quæ tamen causa non fuit, quamobrẽ eadem denuò scriberet quæ suprà, sed propter sermonis consecutionem, & thoracis & pulmonis (de quibus institutus erat sermo) affectionum communionem factum est. Cæterùm cur iuuenes his maximè morbis corripiantur, * suprà diximus. Nunc itaque restat, vt quas ætates intelligat explicemus, quandoquidem tabẽ ipse dixerit iis maximè ætatibus fieri quæ ab anno decimooctauo sunt ad tricesimũquintũ vsq;. Quod enim ætatibus multitudinis numero dixit, quandã habet significationem, quòd non vnam existimet Hipp. inter commemoratos annos ætatem esse mediã. Neque enim diligentius rem spectantibus vna est. sed quæ ab anno decimooctauo est ad vicesimumquintum, adolescentiũ est ætas: inde verò quæ ad tricesimũquintum intercedit, iuuenibus est attributa. ** Aph. 29. commen. 4.*

X.

ΟΚόσοισι κυνάγχην διαφύγουσιν ἐς τὸν πνεύμονα τρέπεται, ἐν ἑπτὰ ἡμέρῃσιν

ἀποθνήσκουσιν· ἢν δὲ ταύτας διαφύγωσιν, ἔμπυοι γίνονται.

Quibus ex angina in pulmonem mali fit conuersio, ij intra dies septem moriuntur: Si verò hos effugerint purulenti euadunt.

De ea humorum trāslatione nunc ipsi sermo est, quæ ab angina fit in pulmonem: quā quidē ante septimū plerunq; diem interimere dicit, suffocato scilicet ægroto. Quòd si septenos dies possit superare, per fluxionis in pus mutationem eundem empyū fieri, id est intra thoracem ipsi pus colligi tradit.* Porrò, an in pulmonem angina migrauerit, ex pulsu cognosces. Nam durus, inordinatus & inæqualis in membrū principale translatam esse materiā significat: mollis autem, ordinatus, & æqualis cum facili & æquabili respiratione, aliò deriuatā indicat materiam.

*Hæc sunt ex veteri translatione.

X I.

Τοῖσιν ὑπὸ τῆς φθίσιος ἐνοχλουμένοισιν, ἢν τὸ πτύσμα ὅπερ ἂν ἀποβήσσωσι βαρὺ ὄζῃ ἐπὶ τοὺς ἄνθρακας ἐπιχεόμενον, καὶ αἱ τρίχες ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ῥέωσι, θανάσιμον.

Qui tabe vexantur, si sputum quod extussiunt, carbonibus iniectū olet grauiter, & capilli defluunt, perniciosum signum.

Tabem nūc appellat aff. ctionem pulmonis

monis vlcerosam, in qua quod expuitur carbonibus infundendum, & ex odore examinandum diligenter & probandum esse censet. Quemadmodum autem suprà in vesicæ vlceribus grauem odorem percipi dixit, ita nunc phthisicorum quoque sputum grauiter olere affirmat. Quòd si ita affectis capilli etiam defluant, tum demum ipsos perniciosè ægrotare: quia scilicet vltimi alimenti defectus, atque etiam aliquando humorum corruptela ostendatur.

XII.

Ὁκόσοισιν ἂν φθισιῶσιν αἱ τρίχες ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ῥέωσιν, οὗτοι διαῤῥοίης ἐπιγενομένης ἀποθνήσκουσιν.

Quibus per tabem capilli defluunt, ijs fluxione alui superueniente in propinquo mors.

De tabidis iam morti vicinis ipsi nunc habetur sermo, quos malè quidem habere capillorũ indicabat defluuium: alui verò superueniente profluuio, mortem quamprimùm affore expectãdum: quum eiusmodi symptoma & mala causa, & malum signum existat. Quum enim propter virium imbecillitatem fiat, ipsas rursum magis magísque debilitat.

XIII.

Ὁκόσοι αἷμα ἀφρῶδες ἀναπτύουσι, τούτοισι-

σιν ἐκ τοῦ πνεύμονος ἡ τοιαύτη ἀναγωγὴ γίνεται.

Qui ſpumantem ſanguinem extußiunt, ijs ex pulmone educitur.

Et multa habent exēplaria,& huius libri interpretes nō pauci ſciūt in hæc verba ſcriptum aphoriſmū, Qui ſanguinem ſpumoſum vomūt, iis è pulmone reiecta tur. Quinetiam nōnulli aphoriſmum explicātes,per id verbi còpiam indicari volunt: ac propterea à proprio ſignificatu trāslatum eſſe. Verùm iſti reclamāte euidentia id ſe dicere palámque mentiri nō ſentiūt. Sępè enim ſpumoſi ſanguinis expuitio viſa eſt fieri ſine copia. Si itaque Hippo. ita ſcripſit, ipſum verbo abuſum fuiſſe dicemus. Neq; enim copia,ex pulmone reiectionem,neq; paucitas,ex alio quopiam loco eductionē ſignificat. Si verò expuunt aut extuſſiunt ſcribatur,tunc & proprio vſus fuerit vocabulo Hippoc. & ſanguis eiuſmodi carniformē pulmonis ſubſtantiam(quod ipſius eſt propriū corpus)vlcerationem ſuſcepiſſe indicauerit:adeo vt verè dici poſſit,ſanguinē ſpumoſum ſolius pulmonis exulcerationem indicare: nō etiam exulcerato pulmone, neceſſariò ſpumantē excreari ſanguinem verè dici queat.Sępè enim lapſis quibuſ-

dam

dam ex alto aut calcibus cæsis, aut in palæstra percussis sanguinis coloratissimi plurimum tussiẽdo expui sine vllo dolore vidimus, quẽ ex rupto pulmonis vase quopiam prodiisse est verisimile.

XIIII.

Ὑπὸ φθίσιος ἐχομένῳ διάῤῥοια ἐπιγινομένη, θανατῶδες.

Si tabe detento profluuium alui superueniat, perniciosum.

Paulò suprà dixerat, tabidis cum pus grauiter olet, & capilli defluũt, alui fluxione interueniẽte, breui mortẽ ad futurã. Hîc autẽ simpliciter dixit, accedẽs tabi alui ꝓfluuiũ exitiosum esse, nulla de pure & capillis facta mẽtione: quasi hoc per se ad mortis significationẽ satis esse possit, non tamen ita propinquã & tam citò adfuturam perniciem indicet, atq; cum habet capillorũ adiunctũ defluuiũ.

XV.

Ὁκόσοι ἐκ πλευρίτιδος ἔμπυοι γίνονται, ἢν ἀνακαθαρθῶσιν ἐν τεσσαράκοντα ἡμέρῃσιν ἀφ' ἧς ἂν ἡ ῥῆξις γένηται, παύονται· ἢν δὲ μὴ, ἐς φθίσιν μεθίστανται.

Qui ex pleuritide empyi fiunt, si à ruptione empyematis intra dies quadraginta repurgentur, liberantur: alioqui transeunt in tabem.

Ruptionis addito nomine de iis se ver-

ba facere apertè oſtendit, quibus lateris inflãmatione in empyema cõuerſa, deinde rupta, in medio ſpatio inter pectus & pulmonem pus colligitur. His enim omnibus, niſi ad ſummũ intra quadraginta dies puris ſcreatu expurgandi vacuatio fiat, pulmonẽ exedi eſt neceſſe, pure tp̃is longinquitate putreſcẽte. Pleuritidi itaque Hippo. quartumdecimũ diem, purgationis ſtatuit terminum: Empyis verò quadrageſimum. Verùm nos de horũ & aliorum criticorũ dierum diſcrimine copioſiſſimè in ea cõmẽtatione ſumus loquuti, quę de dieb⁹ decretoriis nobis eſt ſcripta: quam tractationem ſi quis perlegerit, facilè ea omnia aſſequetur, quæ Hipp. de diebus decretoriis ſunt dicta.

XVI.

Τὸ θερμὸν βλάπτει ταῦτα τοῖσι πλεονάκις χρεωμένοισι, σαρκῶν ἐκθήλυνσιν, νεύρων ἀκράτειαν, γνώμης νάρκωσιν, αἱμοῤῥαγίας, λειποθυμίας, ταῦτα οἷσι θάνατος.

* *Calidum frequentiore vſu hæc inuehit incommoda, carnis effœminationem, neruorũ incontinentiam, animi torporem, profuſiones ſanguinis, animi deliquia: ad quæ quidem mors.*

De calidi & frigidi vſu immodico & moderato multa in eo lib. dixit q de vſu humidorũ inſcribitur: & in hac libri par

te omnia ferè exposuit capita, & imprimis illud, nempè calidū, si quis eo vtatur immoderatius, has affectiones parere, carnis effœminationē, hoc est infirmitatē, atoniā Græcè dictā. Est enim metaphoricè dictum, quoniā in vniuersum sit fœmina mare imbecillior. Cui consentaneū est quod de neruorum incontinētia subiungit. hi enim redduntur infirmi, eorum scilicet substantia à calore soluta. Mentis etiam torpor & ignauia, eiusdem est atonia & imbecillitas, cerebri scilicet perindè ac neruorum dissoluta substantia. Eodem modo immoderatus calidi vsus hæmorrhagias, id est sanguinis eruptiones accersit his corporū naturis, quæ ad sanguinis profluuium aptę sunt & dispositę. Sequuntur autē eiusmodi sanguinis profusiones lipothymiæ, id est defectus animi, quos, vt alia etiam prius enumerata mors consequitur: sed illa quidem tempore longiore in aliis magis in aliis minus pro naturarum diuersitate: sanguinis verò profusiones & animi defectus euestigio. Exemplaria nō vno modo scriptū habent aphorismi finē, sed omnes lectiones quem diximus intellectum demonstrant. Harum vna est, His mors succedit: altera, Ad quæ mors: tertia, Hæc quibus

mors: quarta, Hæc ad mortem ferunt.

XVII.

TO δὲ ψυχρὸν σπασμοὺς, τετάνους, μελασμοὺς, καὶ ῥίγεα πυρετώδεα.

Frigidum verò conuulsiones, tetanos, nigrores, & rigores febriles adfert.

Immoderatius scilicet frigidum conuulsiones, tetanos & neruorum perfrigerationem efficit. Vt enim ipsorum nõ est immodico calore soluenda substantia, sic neque prǽter modum refrigeranda & in vnum cogenda ac constringenda. Sed & nigrores perfrigeratione, & rigores febres accersentes cutis densatione & pororum coarctatione efficit frigidum. Rectius itaque fuisset dictum, Rigores qui & conuulsiones, & nigrores, & febres faciũt. Verùm de symptomatum causis copiosius priuato opere diximus.

XVIII.

TO ψυχρὸν πολέμιον ὀστέοισιν, ὀδοῦσι, νεύροις, ἐγκεφάλῳ, νωτιαίῳ μυελῷ· τὸ δὲ θερμὸν φίλιον.

Frigidum inimicum oßibus, dentibus, neruis, cerebro, dorsali medullæ: Calidum verò amicũ.

Partes natura frigidiores (cuiusmodi in animalibus sunt omnes planè exangues) citius magísq; immoderato frigidi vsu offendũtur: quibus ipsis ratione opti

ma calidũ familiarius & conuenientius.

XIX.

Ὁκόσα κατέψυκται, ἐκθερμαίνειν δεῖ, πλὴν ὁκόσα αἱμοῤῥαγεῖν μέλλει.

Quæ perfrigerata sunt excalfacere oportet, præter ea quæ sanguinẽ profundunt, aut breui sunt profusura.

Præsens exceptio minimè illud euertit, Contrariorum esse cõtraria remedia: de quo theoremate copiosè diximus in ea cõmentatione quæ de arte curandi inscribitur. Vbi ostẽdimus aliud quoddam esse theorema huic præuertẽdum, quod iubet curãda prius esse ea, quæ magis vrgent, id est præsentius periculũ adferunt: cuiusmodi nunc hæmorrhagia minatur. Huic itaque prius obsistendum: tùm demùm pars affecta ad propriam temperationem reducenda.

XX.

Ἕλκεσι τὸ μὲν ψυχρὸν δακνῶδες, δέρμα περισκληρύνει, ὀδύνην ἀνεκπύητον ποιεῖ, μελασμοὺς, ῥίγεα πυρετώδεα, σπασμοὺς, καὶ τετάνους.

Frigidum vlceribus mordax, cutẽ obdurat, dolorem insuppurabilem facit, nigrorem inducit, rigores febriles, cõuulsiones, & tetanos creat.

Propriè quidem appellãti calidũ mordax est: sensus autem similitudine frigida

etiam

etiam aqua mordax appellatur, non simpliciter cuti sed vlceratæ occursans. Nam quod morsus sensum est relicturum, rei mordendæ substantiã peruadere debet, quod in cute habenti secundũ naturam frigida aqua facere non potest: quoniam cutis densior est, quàm vt eam penetrare possit frigidæ substãtia. In partibus verò vlceratis, vtpotè rarioribus pertransire potest per earum substantiam in profundum vsq; subiens. Verùm nos de mordaciũ natura in lib. de simpl. medicamentorum facultate abundè diximus. Vlceratis igitur frigidũ mordax, integris autẽ minimè, sed cutem indurat eius densata substantia. Dolorẽ etiam reddit insuppurabilem, quia natiuũ calorem vlcera ad suppurationem perducentem refrigerat, eaque perspirabili cute digeri prohibet quæ dolorem faciunt. Quæ sequuntur prius ipsi sunt exposita, nigrores, rigores febriles, conuulsiones, & tetani.

XXI.

Ἔστι δὲ ὅκου ἐπὶ τετάνου ἄνευ ἕλκεος νέῳ εὐσάρκῳ θέρεος μέσου, ψυχροῦ πολλοῦ κατάχυσις ἐπανάκλησιν θέρμης ποιέεται. θέρμη δὲ ταῦτα ῥύεται.

Est tamen vbi in tetano sine vlcere, iuuene eusarco, æstate media frigidæ larga profusio caloremo

calorem reuocat. Calor verò hunc soluit.

Posteaquàm à calido & frigido incommoda retulit, deinceps rara quædã eorum cõmoda explicat: ac primùm quidem frigidum ait in tetano (liquet autẽ in alia etiam quauis conuulsione idem vsuvenire) media æstate, ægro eusarco, id est modicè carnoso & quadrato, ac iuuene frigidæ perfusione per caloris epanaclesim, id est foras reuocationẽ eum affectum curare. Vnde fit manifestum non propria virtute frigidã id morbi sanare, sed ex accidenti, qa scilicet in iuuenibus eusarcis calorem foras euocet. In alia siquidem ætate nihil profuerit talis frigidæ profusio, quia neq; caloris efficit reuocationem: quãdo ne hac quidem ætate, alio quopiam anni tempore, præterquàm æstate media facere potest. Nam occursus frigidæ aut vincit natiuũ calorem, aut cogit: ac vincit quidẽ, si est debilis, cogit verò si fortis, ipsius perspirationem prohibens, & effluuium retinẽs. Porrò cõiunctas cum vlcere conuulsiones excipit, quippè quæ frigidæ perfusiõne nunquam sanari possunt, ne si iuuenis quidẽ æger & calidus natura, & æstiuum anni tempus, & regio calida sit, quia frigidum, vt ipsemet suprà dixit, vlceribus mordax,

mordax, dolorem insuppurabilem facit. Iis igitur qui cum vlceribus conuelluntur ob neruosorum corporũ inflammationem, aduersissima erit frigida, vtpotè quæ neq; vlcus mitiget, neque neruosorum corporum soluat inflammationem.

XXII.

Τὸ θερμὸν ἐκπυητικὸν ἐν ἐπὶ παντὶ ἕλκει, μέγιστον σημεῖον ἐς ἀσφαλείην, δέρμα μαλάσσει, ἰσχναίνει, ἀνώδυνον, ῥιγέων, σπασμῶν, τετάνων παρηγορικόν. τὴν δὲ ἐν τῇ κεφαλῇ καρηβαρίην λύει· πλεῖστον δὲ διαφέρει ὀστέων κατάγμασι, μάλιστα δὲ τοῖσιν ἐψιλωμένοισι. τούτων δὲ μάλιστα τοῖσιν ἐν κεφαλῇ ἕλκεα ἔχουσι, καὶ ὁκόσα ὑπὸ ψύξιος θνήσκει ἢ ἑλκοῦται, καὶ ἕρπησιν ἐσθιομένοισιν, ἕδρῃ, αἰδοίῳ, ὑστέρῃ, κύστει· τούτοισι τὸ θερμὸν φίλιον καὶ κρῖνον· τὸ δὲ ψυχρὸν πολέμιον καὶ κτεῖνον.

Calidum in quo vlcere pus mouet, maximũ securitatis præstat indicium, cutem emollit, extenuat, dolorem lenit, rigores, conuulsiones, tetanos mitigat: capitis grauitatem soluit: Oßibus fractis plurimum prodest, maximè si nudata sint, multóque magis si in capite. His etiã prodest quæ moriuntur aut vlcerantur à frigore. Herpetibus denique exedentibus, sedi, pudẽdo, vtero, vesicæ his omnibus calidum amicum & decretorium, frigidum inimicum & interimẽs.

Quemadmodum frigidũ conuulsiones

nes & tetanos sua natura pariẽs, aliquãdo tamen, licet rarò, tetanum ipsum sanat: sic & calidum quantum in se est ad pus mouendum efficax, interdum suppurationem prohibet. Siquidem in vlceribus putridis, & omnibus denique quæ fluxione laborant, (rheumatica appellant Græci) tantum abest vt pus generet, vt his etiam magnopere incõmodet: vt ista duo conueniant eodem, & quod lædit & quod ad suppurationem nõ perducit vlcera: sicuti contrà quod adiuuat & quod maturat vlcera. Maximũ enim vlceri ad securitatem signum est tum pus ipsum, tum puris conficiẽdi vim habens medicamentum. Nihil enim potest mali accidere vlceri pus generanti. Siquidem vulnera conuulsionẽ adferẽtia sunt prorsus insuppurabilia. Similiter etiam vlcera putrida, & quæ corrosas circunstantes partes habent, & quæ ægrè cicatrice obducũtur, dysepulota Græcis dicta, insuppurabilia sunt omnia. Item ex malignis vlceribus quæ per excellentiã quandam ꝓpriis nominibus sunt insignita, qualia cancrosa, Chironia, Telephia, & phagedænica, id est carnẽ depascentia, eiusmodi sunt oĩa etiam anecpyeta, id est insuppurabilia. Maximum igitur vlceri ad securit

curitatem signũ est pus. Cuius rei ex calidi vsu cõiecturam capere potest. Nam in quibus nõ cõuenit, ea à calido insuppurabilia permanere cernes. Deinceps calidi effecta quæ frequẽter apparẽt, enumerat. Etenim cutem induratã emollit, incrassatam extenuat, est anodynum, id est lenit dolorem, & cõuulsionis ac tetani paregoricum, nec vt frigidum, dolorem insuppurabilem facit, quia sit alienum à nostra natura, quæ vtiq; calor est natiuus, quẽ adauget vbi moderatè adhibetur. Calidum itaq; externũ ea præstat omnia quę diximus, nonnulla cõcoquens & in melius alterãs, alia verò discussis ac vacuatis iis quæ dolorem faciunt persanans: quod si perfectè nõ sanet, at dolorem certè mitigat. In capitis verò affectibus hæc eadẽ facit, & appellatas Græcis καρηβαρίας, id est capitis grauitates sanat, concoquens scilicet ac digerẽs quæ grauia sunt & molesta. Quinetiam ossium fracturis est vtilissimum & maximè nudatis, id est carne exutis, multóque magis iis quæ accidunt in capite. Nam talibus frigidum infestissimum, vt potè quod non ossibus solùm, sed ipsi quoque cerebro sit inimicum. Est etiam partib⁹ nimia perfrigeratione emoriẽtibus,

bus remedio calidum. Pariter quę refrigeratione exulcerãtur, vt hyeme calcanei, & digiti, cæteræque partes extremæ, sanantur à calido: Herpetes etiam exedentes, quãuis ab humore bilioso & calido fiant: sed propter exulcerationem ipsis est frigidum contrarium, vt quod vlceribus sit mordax. Similiter omnibus sedis affectibus familiare calidũ, aduersissimum frigidum, tum quia neruosa sedes est, (frigidum verò neruis inimicũ) tum quòd per communicationem frigiditas ex sede in ventrem facilè ascendit: similitérque caliditas. Sic etiam vtero genitali & vesicæ calidum amicum & salutare: inimicum verò & perniciosum frigidum. Hæ enim partes neruosæ sunt, & superioribus partibus de sua facilè impertiunt refrigeratione. Quòd autem de omnibus communiter hoc aphorismo comprehensis dixerit, His calidum amicum & salutare: frigidum verò inimicum & exitiosum, etiam me tacente est manifestum.

XXIII.

Ἐν τουτέοισι δὲ δεῖ τῷ ψυχρῷ χρέεσθαι, ὁκόθεν αἱμοῤῥαγέειν μέλλει, μὴ ἐπ' αὐτὰ, ἀλλὰ περὶ αὐτὰ ὁκόθεν ἐπιρρεῖ· καὶ ὁκόσαι φλεγμοναὶ ἢ ἐπιφλογίσματα ἐς τὸ ἐρυθρὸν

καὶ ὑφαίμοιν ῥέπουτα νεαρῷ αἵματι, ἐπὶ ταῦτα. ἐπεὶ τάγε παλαιὰ μελαίνει, καὶ ἐρυσίπελας τὸ μὴ ἑλκούμενον ὠφελεῖ· ἐπεὶ τόγε ἑλκούμενον βλάπτει.

Frigido verò in his vtendum vndè fluit aut fluxurus sanguis est, non quidem eodē loci, sed ad ea loca vndè influit admoto: & si quæ partium inflammationes aut deflagrationes ad rubrum sanguineúmve colorem tendunt recenti efflorescēte sanguine, ijsdē ipsis adhibito. Nam inueteratas nigrefacit. Erysipelas etiā non vlceratum iuuat: siquidem exulceratum lædit.

Quæ à frigido cōmoda & incommoda corporibus importātur, hoc aphorismo refert. Ac primùm quidē ipsum ad partes sanguinem fundentes aut fusuras vtilitatem habere dicit, non ipsis partibus sanguinem profundentibus, (vlceribus enim frigidum mordax) sed circunstantibus eísque maximè vnde aliquid vlceribus influit admotum. Quinetiam ad omnem inflammationem, & ad ea quæ ἐπιφλογίσματα appellauit, id est propter humorū inflammantium calorem velut à flamma tostas partes & vstas frigidum prodesse tradit. Nam & hæ frigido gaudent. Horum autem omnium colorem spectanti ea rubra apparent & florida, recēti scilicet nō vetusto sanguine suffusa.

Nam

Nam vbi diu detẽtus in parte inueterauit, floridum illum colorem non habet. Quò fit vt si eiusmodi sanguini frigidũ admoueatur, liuorem ac nigorem contrahant partes affectæ. Eodẽ planè modo erysipelas etiam non vlceratũ à frigido iuuatur, sicuti exulcerato mordax & dolorificum esse solet. Qua quidẽ ratione nocet, cũ dolentes partes in se sem per fluxiones moueant.

XXIIII.

TA ψυχρὰ οἷον χιὼν, καὶ κρύσταλλος τῷ στήθει πολέμια, βηχέων κινητικὰ, αἱμοῤῥοϊκὰ, καταῤῥοϊκά.

Frigida veluti nix & glacies pectori inimica, tussès mouent, venarum ruptiones & destillationes efficiunt.

Hactenus de calida aqua & frigida disputauit, nunc de niue & glacie differit ab his tantò maiora inuehi incómoda ostendens, quantò hæ sunt aqua frigidiores. Nam omnibus pectoris partibus sunt inimicissimæ, cúmque tusses moueant & vasorum ruptiones faciant, hæmorrhagiæ sæpè causæ existunt, atq; destillationibus è capite pectus & pulmonem offendunt. Has enim efficiunt nix & glacies, cæteráque cerebrum refrigerantia.

Aqua quæ citò calefit & citò refrigeratur, leuißima.

Non est dicendum aquam eiusmodi, pondere esse leuissimam. Sic enim magnum & difficile nihil doceret,& preterea per quendam circuitum inueniendum foret, quod alioqui erat ab initio inueni re facile. Nã si statera & põdere de aquæ leuitate iudicare velit,ad manum est rerum ponderandarũ trutina,ad quam reuocatam aquam expendere & examinare poterit.Verùm in præsentia leuiorem aquã esse dixit,quæ ventri & hypochondrio grauis nõ est,sed citò permeat:sicut contrariam grauem dicimus,quæ nõ citò peruadit.Liquet autem non solã hanc esse salubritatis aquæ probandæ regulam,sed quum alia bonitatis aquæ signa obuia sint & omnibus nota,hoc verò artis nonnihil habeat, ideò factum esse vt ad id scribendum veniret Hipp. Sed quænam alia sunt ? Primùm quidem si neque turbida neq; cœnosa est,deinde neq; odore neque gustatu aliquam alienam pre se fert qualitatem : Ad postremum si quod nunc dixit Hipp. citò refrigeratur & calefit.nam talem facilè alterari est manifestum. Vt autem cibi virtus est & commẽdatio si facilè alteretur & immutetur,ita

& aquæ. Siquidem facillimè mutari volumus, quicquid ab instrumentis coquinariis probè coqui debeat. Porrò qui sola bibētiū affectione de optima aqua iudicant: ij certissimo quidem vtuntur indicio, verùm si hoc sint solo contenti, faciunt perperam. Priùs enim de aqua ex dictis signis iudicandum est, quàm ad talem veniatur experientiam.

Ὁκόσοισι δὲ πιεῖν ὀρέξιες νύκτωρ, τοῖσι πάνυ διψῶσιν ἢν ἐπικοιμηθῶσιν, ἀγαθόν.

Quibus noctu bibendi est auiditas, ijs admodum sitientibus obdormiscere, bono est.

Dandus sit potus necne, iis qui noctu magnopere sitiunt, nō declarauit, sed solùm si obdormierint, conferre ostendit. Coquetur enim & descendet per somnum sitis causa quęcunque ea sit tādem. Non tamen illud est in obscuro, valde sitiētibus potum dandum esse, siue haustu meracioris vini, siue potus indigentia sitis nata sit. Nam & inopiæ medendum esse copia, & ex vino calorem aqua restinguendum esse, medica sunt theoremata. Si tamen parum sitiant, non omninò ipsis prębendus potus est, sed considerandum vtrum defectu humidi tale quid patiuntur, an liberaliore vini potione. Nam hi

si dorm

dormierint, vtilitatem ex somno capere possunt.

XXVIII.

Γυναικείων ἀγωγὸν ἡ ἐν ἀρώμασι πυρίη· πολλαχοῦ δὲ καὶ εἰς ἄλλα χρησίμη ἂν ἦν, εἰ μὴ κεφαλῆς βαρέας ἐνεποίει.

Suffitus aromatum muliebria educit. Ad alia verò multa vtilis esset, nisi capitis ingeneraret grauitatem.

Muliebria appellauit ea scilicet quæ mulieribus per vterum mẽstruis purgationibus, & à partu vacuantur. Hoc autem loco fit manifestum, eas quidẽ mulieres, quæ propter vteri vel inflãmationẽ, vel peruersionẽ, vel eiusmodi aliquid malè purgantur, non aliter sanari posse, quàm ea affectione percurata, cuius symptoma est mẽsiũ suppressio: eas verò quę sine eiusmodi aliquo affectu parci⁹ purgãtur, iis ipsis quę nũc ab ipso docẽtur odorũ suffimẽtis curãdas esse. In his enim vel sanguinis crassitudo, vel vasorũ ad vterũ pertinẽtiũ obstructio, vel eorũdem conniuẽtia & occlusio, vel totius substantiæ vteri densatio, eorũ retẽtionis causa existit. Quicquid verò horũ in causa fuerit, aromatũ suffitio affectionẽ curat: qppe quæ sua vi vasorũ extrema conniuentia recludere, & humorum crassitiẽ ex-

tenuare,& obstructiones incidēdo liberare possit. Sæpè verò inquit, ad alia etiā vtilis esset, nisi caput feriret, id est τὰς ἡμικρανίας ingeneraret. Nam continenter per vterum in omnibus frigidis atq; humidis affectibus totum corpus suffiri poterat, nisi à suffitione cephalalgiam cum aliàs, tum in febribus maximè timeremus. Nā aromata ferè omnia capitis cōmouere dolorē tū experiētia ipsa ostendit, tum ratio docet. Nam quæ valdè excalfaciunt, ea omnia caput tentant, calore nimirum naturaliter sursum tendēte. Atqui omnium aromatum cum abūdè calet natura, tū verò maximè Cassiæ aromaticæ, Costi, Cinamomi,& Amomi.

XXIX.

Τὰς κυούσας φαρμακεύειν, ἢν ὀργᾷ, τετράμηνα, καὶ ἄχρι ἑπτὰ μηνῶν ἧσσον· τὰ δὲ νήπια καὶ πρεσβύτερα εὐλαβεῖσθαι.

Prægnantes purgabis, si materia incitet, quadrimestres,& vsque ad septimum mensem, sed has minus. Minore verò aut grandiore fœtu, religiosius cunctantiúsque agendum.

Præsens aphorismus etiam anteà scriptus est, vbi de purgatione habebatur sermo, sed nunc quoq; inter muliebria mala in quamplurimis exemplaribus habetur: quem nonnulli ne bis scriptus inue-

niatur indè eximunt. Noua autem explicatione altera non indiget, præter eam quam suprà scripsimus.

XXX.

Γυνὴ ἐν γαστρὶ ἔχουσα φλεβοτομηθεῖσα ἐκτιτρώσκει, καὶ μᾶλλον, εἰ μεῖζον εἴη τὸ ἔμβρυον.

Mulier in vtero ferens secta vena abortit, eóque magis si sit fœtus grandior.

Non modò sectione venæ, sed longiore etiam inedia fœtus in vtero necatur alimẽti defectu: quod paulò pòst aliis etiã aphorismis ostensuri sumus. Meritò itaque grandior conceptus secta prægnanti vena citius corrumpitur, quia videlicet alimento eget copiosiore.

XXXI.

Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ, ὑπό τινος τῶν ὀξέων νοσημάτων ληφθῆναι, θανάσιμον.

Mulierem grauidam morbo quopiam acuto corripi perniciosum.

Meritò sanè. Siue enim acutus cum febre morbus sit, necesse est febrem continuam esse. talis enim est morbus acutus. vndè geminum impendet fœtui periculum, vnum à febre ipsa eum perimente, alterum quòd ex longo interuallo cibaria dantes, eundem alimenti indigentia & fame enecamus. Quòd si vt hunc ser-

uemus, cibaria benignè & crebrò exhibuerimus, intempestiuo cibo aucta febre continua prægnantem tollemus de medio. Siue absque febre alius quispiã morbus acutus fuerit, qualis epilepsia, apoplexia, cõuulsio, tetanus, morbi tùm magnitudini tùm vehementiæ par grauida esse nullo modo poterit.

XXXII.

Γυναικὶ αἷμα ἐμεούσῃ, τῶν καταμηνίων ῥαγέντων λύσις γίνεται.

Mulieri sanguinẽ euomenti, menstruis erumpentibus solutio fit.

Meritò sanè. fit enim sanguinis sursum ruentis reuulsio simul & vacuatio. Quod quàm vtiliter fiat ipsa nos docet experiẽtia, à qua inducti naturam in iis quæ rectè gerit imitabimur, atque mulieres sic affectas vacuabimus secta in poplite aut malleolis vena.

XXXIII.

Γυναικὶ τῶν καταμηνίων ἐκλιπόντων, αἷμα ἐκ τῶν ῥινῶν ῥυῆναι, ἀγαθόν.

Mulieri menstruis præter naturam deficientibus, sanguis è naribus profluens bono est.

Quòd sanguis is qui mulieribus vnoquoq; mense probè ac commode vacuatur, quum propter aliquam affectionem retinetur, mulieri molestiam & noxã necessariò

cessariò exhibeat, quódque per alium locum si vacuetur, totũ corpus ea molestia & læsione liberet, omnibus est manifestum. Quũ verò multa sint loca per quæ vacuari possit, aliis quidem omnibus sua quędam maior minóre adest lęsio, sola autem per nares vacuatio est absq; molestia: quam vtique nunc laudat Hipp. Non tamen si qua alia inueniatur vacans molestia, propterea aphorismus fuerit falsus. Neq; enim vbi mẽses defecêre solam per nares vacuationem bonam esse dixit, sed eam simpliciter commendauit, non quòd ea sola sit addito. Quòd si quispiã vacuationem eam quæ per sedem fit ita affectis mulieribus vtilem esse dixerit, id minimè pugnat cum aphorismo. Siquidem Hipp. aliquãdo vno quopiam velut exempli gratia proposito, de aliis similibus omnibus pronunciare videtur.

XXXIIII.

Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ ἢν ἡ κοιλίη πολλὰ ῥυῇ, κίνδυνος ἐκτρῶσαι.

Mulieri vterum gerenti si aluus multũ fluat, periculum est ne abortiat.

Vacuationis ratione nunc quoq; Hippocra. abortionis periculum imminere dicit grauidæ aluo immoderatius fusa, quemadmodum paulò suprà in missione etiam

etiam sanguinis fieri ostendebamus.

XXXV.

Γυναικὶ ὑπὸ ὑστερικῶν ἐνοχλουμένῃ ἢ δυστοκούσῃ, πταρμὸς ἐπιγινόμενος, ἀγαθόν.

Mulieri * *hysterica, aut difficulter parienti sternutamentum superueniens, bonum.*

Hysterica id est strangulationibus vteri obnoxia 6. de locis aff. cap. 5.

Vnum aphorismus nomẽ habet obscurum, hystericum. Nonnulli enim id pro omnibus aff ctibus vteri (quẽ ὑστέραν appellant Græci) accipiunt. Alij verò pro iis tãtùm affectionibus vteri exaudiũt quas sequitur quę hysterica, id est ab vtero suffocatio vocatur: quanquam reuera strãgulatio non est, sed quæ Græcis ἄπνοιαι, id est respirationis ablatio dicitur. Alij secũdas eo nomine intelligunt: siquidem has etiã Græci appellant * ὑστέρα. Verùm hi apertè errant, longéque opinione falluntur, etsi quàm maximè in eo verũ dicere videantur, quòd secundæ vtero retẽtæ sternutatione deturbantur. nam alius de his Hipp. scriptus est aphorismus. Et si appellationem ipsam spectes, non idem sonãt hystera & hysterica, sed plurimùm inter se differunt. Falsum porrò est de omnibus vteri affectibus efferri orationẽ. Neque enim exulcerationes vteri, aut inflammationes, aut erysipelata, aut etiam abscessus sternutatio iuuat. At verò illud

ἡ ὑστέρα vterus: τὰ ὕστερα τε χωρίον, secundæ.

est

est veritati consentaneum, ab vtero respi rationis priuationi, id est apnoeæ hysteri cæ interueniente sternutamento, meliusculè habere mulieres, & laboris leuamentū sentire, nō solùm quia bonū sit signum sternutatio spontè naturæ ita affe ctis mulieribus superueniens, sed etiam quia vt causa huic affectui remedio exi- stat. Signum itaque bonum est, quia indi cat languidam anteà & torpentem naturam nunc expergefieri exuscitaríq; & re creari, & propriarum motionū reminisci: quandoquidē ipsa quædā excrementa reiicit & à se depellere conatur. Ita enim sternutamentum fieri ostendimus lib. de symptomatum causis. Causa verò boni & commodi existit, quia vehementiore quassu & iactatione partim naturam excitet, partim quæ corporis partibus tenaciter impacta sunt excutiat. Sic enim singultum quoque sanare solet.

XXXVI.

Γυναικὶ τὰ καταμήνια ἄχροα, καὶ μὴ κατὰ τὰ αὐτὰ αἰεὶ γινόμενα, καθάρσιος δέεσθαι σημαίνει.

Mulieri menses decolores, nec eodem semper modo & tempore prodeūtes, purgationem indicant esse necessariam.

In multis exemplaribus dictionē ita habere,

tem, ipſemet primo de morbis muliebribus docuit: nũc verò ipſum per purgationem vacuandum eſſe tradit. Illud etiã, Nec eodem modo & tempore prodeuntes, huic lectioni magis conſonat, vt tota ſit eiuſmodi oratio, Si menſes decolôres fiant, nec ſimiliter prodeant atque anteà manare cõſueuerunt, purgatione mulier indiget. Vſu enim venit cacochymis mulieribus, vt non modò decolôres in ipſis mẽſes appareãt, ſed etiam ſtatum periodi tempus non ſeruent: humoribus qui quidem craſſiores ſunt & ad fluendum ineptiores, morantibus & tardantibus: qui verò his ſunt contrarij, id eſt humidiores ac tenuiores, conſuetum ſtatúmque terminum anteuertentibus.

XXXVII.

Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ ἢν οἱ μαστοὶ ἐξαίφνης ἰσχνοὶ γένωνται, ἐκτιτρώσκει.

Si mulieri vterum ferenti mammæ ſubitò extenuentur, abortus ſequitur.

Hic etiam aphoriſmus eſt de eorũ numero, quos indicare diximus fœtum alimẽti penuria laborare. Cõmunes enim quædam venæ ſunt mammis cum vtero: quibus deſtitutis ſanguine mãmæ emacreſcunt, & alimenti inopia interdũ fœtus enecatur, nonnunquã etiam ad exitum

tum incitatur eam ob causam, quá ipse lib. de natura infantis his verbis explicat, Alimentũ & augmentum quod à matre descendit, non amplius infanti sufficit, vbi nouem exactis mensibus fœtus grandior factus est. Trahit enim quod dulcissimum est in sanguine ad sese, simúlque lactis parte aliqua fruitur. Quæ vbi rariora & pauciora ipsi fuerint, & infans vegetus & robustus fuerit, præsenti non contentus alimento calcitrat, & se conuolutans crebra manuum pedúmq; impulsione disruptis mẽbranis initium partionis matri adfert.

XXXVIII.

Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ ἢν ὁ ἕτερος μαζὸς ἰσχνὸς γένηται δίδυμα ἐχούσῃ, θάτερον ἐκτιτρώσκει· καὶ ἢν μὲν ὁ δεξιὸς ἰσχνὸς γένηται, τὸ ἄρσεν, ἢν δὲ ὁ ἀριστερὸς, τὸ θῆλυ.

Mulieri geminos ferenti si altera mamma extenuetur, alterum abortu edit: Et siquidem dextra mamma extenuata est, marem: si verò, sinistra, fœminam abortione excludit.

Quod superiore aphorismo de ambabus mammis dicebatur, id nũc de altera pronunciat, atque propter eam causam, quam sup: à retulimus venarum communitatẽ, fœtus è directo mãmæ attenuatæ & imminutæ sit⁹ aboritur. Quòd au-

tem

tem dum gemelli mas scilicet & fœmina vtero gestantur, si dextra mamma emacrescat, solus mas: si sinistra, sola fœmina corrumpatur, ex illa ipsius opinione pendet, qua mares dextra vteri parte, fœminas sinistra potius gestari putat.

XXXIX.

ΗΝ γυνὴ μὴ κύουσα, μηδὲ τετοκυῖα γάλα ἔχῃ, ταύτῃ τὰ καταμήνια ἐκλέλοιπε.

Si quæ nec prægnans nec puerpera est lac habet, ei menstrua defecerunt.

Et lóga est opus oratione, & lectorem qui eam sit assecuturus diligenter versatum esse oportet in commẽtariis quæ de naturalibus facultatibus scripsimus. De his tamen in præsentia tantũ dicturi sumus, quod summa breuitate repetitũ ad præsentis aphorismi explicationem satis esse possit. Hoc omniũ est animantis partium cõmune (quæ quidem vel aliis partibus vtiles humores, vel ad generis propagationem, vel conceptus nutritionem accommodos gignendi vim habeant) vt talis humor sit alimenti partis ipsum generãtis reliquum. Non enim quia partis natura nouerit in quã rẽ animali vsui sit futurus eiusmodi superans humor, ipsius propterea generationem molitur. alioqui tali esset intellectu prædita, qualem

in iis arbitramur inesse oportere qui ciuitatum tenent gubernacula. Sed eã animantium opifex prouidentiam habet & cogitationem: pars verò ipsa naturalib⁹, vti demonstrauimus, regitur & gubernatur viribus, cum aliis quibusdam, tum alteratrice, qua sibi assimilat alimentum. Quantum itaq; alimenti ab ipsa immutati & alterati alẽdo corpori fuerit perfectè assimilatũ, ipsi apponitur parti, eámq; alit: atq; hoc est qđ ipse dicebat, Alimentum est & quod alit, & quod est quasi alimentũ, & quod futurũ est. Alimẽti verò residuum & veluti opimæ quædam reliquiæ, humor quidam est naturæ partis similis: qualis in ossiũ quidẽ cauernulis & inanitatib⁹ est reliquus, in iocinore verò sanguis. De hoc genere spumosa est in pulmonis carne contẽta humiditas, & in artuum cõmissuris viscidus & glutinosus humor: in testib⁹ & parastatis (sic Græci vocãt vasa semẽ eiaculãtia, quæ ab vtroque teste reflexa in pudendũ pariter perueniunt) sperma appellatum, & in lingua cui saliuæ nomẽ est. In mãmis etiã sunt glandulæ, id quod affluit sibi assimilandi vim sortitæ: quæ cũ exãgues sint & albæ, familiarẽ & propriũ humorẽ talem efficiunt, quale lac est: atq; quanto alimenti

plus

plus affluit, tanto lactis est copia maior, quod circiter octauũ & nonum à grauidatione mẽsem vsu venire solet: quo tẽpore communes mammarum & vteri venę sanguine turgent, quẽadmodũ in grauidatorum animalium anatome manifestò conspicitur. Cuiusmodi res aliquãdo etiam licet rarò, citra vteri gestationem accidit, quum propter remoratos mẽses venæ ad similẽ peruenerint, repletionẽ: cuius nunc affectionis meminit Hipp.

X L.

Γυναιξὶν ὁκόσῃσιν ἐς τοὺς τιτθοὺς αἷμα συστρέφεται, μανίην σημαίνει.

Quibus in mammas sanguis colligitur, furorem significat.

Quòd sanguis in mammas delatus: deinde à glandulis quæ inibi sunt mutatus fiat lac, superiore diximus aphorismo. Nunc verò, si in mammas coactus, ibidem immutabilis permaneat, furorem denunciari ait Hippo. Equidem nondum hoc accidere vidi. Quare si quando vsu veniat, ex iis fuerit quæ rarò eueniunt. Hipp. verò quasi id viderit, scribit. Quòd si verum est, talem ipsius causam esse existimare oportet. Glandularum cum omnium, tum earum maximè quæ sunt in mammis exanguis natura est, & proindè

frigida (omne enim exangue frigidum) & propterea etiam sanguinis eò delati alterationem in frigidius faciunt. Quanto enim hæ glandulæ fiunt iocinoris carne frigidiores, tanto lac est sanguine frigidius. Si quando igitur mulieri copiosus simul & feruidus sanguis ex toto corpore sursum, & præcipuè in caput feratur, ea in furorem agetur, quoniã caput eiusmodi sanguis occupat: quæ verò ipsius pars in mammas cogitur, in contrarium fieri solitam alterationem nancisci non poterit vt lac euadat, propter ipsius tum feruorem tum abundantiam.

XLI.

Γυναῖκα ἢν θέλῃς εἰδέναι εἰ κύει, ἐπὴν καθεύδειν μέλλῃ, μελίκρητον διδὸς πίειν, κἢν μὲν στρόφον ἔχῃ περὶ τὴν γαστέρα, κύει· ἢν δὲ μὴ, οὐ κύει.

Si scire velis an mulier cõceperit, dormituræ aquam mulsam potui dato: & si ventris tormina patiatur, concepit: sin minus, nõ cõceperit.

Tormina fiunt tum propter morsum, tum etiam propter spiritum flatuosum qui facilem exitum nõ habet, cuiusmodi nunc à flatuoso spiritu torsionẽ prægnantibus fieri putandum est propter intestinorum ab vtero coarctationem. Dat autem aquam mulsam mulieri dormituræ

cru dam

crudam ſcilicet, quoniã ea flatulenta ad diiudicationem opus habet: quippe qui & quieſcere & cibariis refertam mulierem eſſe velit. Siquidem vtrunq; ad torminum confert generationem.

LXII.

Γυνὴ ἔγκυος ἢν μὲν ἄῤῥεν κύει, εὔχρους ἐστίν· ἢν δὲ θῆλυ, δύσχρους.

Mulier grauida ſi marem gerit, coloratior eſt: ſi fœminam, decolor.

De prægnante marémne an fœminam geſtet, ex coloris bonitate & prauitate diiudicandum eſſe dicit, eiuſdem ſcilicet ad ſeipſam non ad alteram reſpectu habito. Nam quę fœminam vtero gerit, ſeipſa minus probè colorata apparet, quia mare ſit fœmina frigidior. Nec verò talis conceptus fuiſſet niſi & viri ſemen, & mulieris vterus quo concepit tẽpore fuiſſent frigidiora. Quare quod hoc aphoriſmo dicitur, de numero eſt eorum quæ ſæpius ita fieri ſolent. Fieri ſiquidem poteſt vt tam benè in omnibus ſe gerat mulier poſt grauidationis tẽpus vt bene colorata euadat. Porrò cõſtat alia præterea eſſe maris concepti ſigna, quales ſunt frequentes & validi ipſius motus: quæ tamen ne ipſa quidem ſunt perpetua cõcepti maſculi indicia. Fit enim interdum,

licet raró, vt fœmina dũ vtero gestatur, mare sit robustior, ac multas & validas motiones edat: contráque mas sit fœmina infirmior, & paucioribus & obscurioribus agitetur motionibus.

XLIII.

Ἢν γυναικὶ κυούσῃ ἐρυσίπελας ἐν τῇ ὑστέρῃ γένηται, θανατῶδες.

Si prægnanti fiat in vtero erysipelas, perniciosum est.

Vtrum in grauidæ mulieris vtero natum erysipelas solũ perniciosum, an etiã propriè dictam phlegmonem exitiosam esse putat? Nam quòd facto in vtero erysipelate, fœtus necessariò pereat, nemini est dubiũ. Siquidem acutæ etiam febres sine erysipelate ipsum interimunt. An verò vtero inflammationem patiente possit aliquando fœtus vitã tolerare, digna quæstione res est.

XLIIII.

Ὁκόσαι παρὰ φύσιν λεπταὶ ἐοῦσαι ἐν γαστρὶ ἔχουσιν, ἐκτιτρώσκουσι πρὶν ἢ παχυνθῆναι.

Quæ præter naturam tenues vterum gerunt, abortiunt donec habitiores euaserint.

Huius lib. interpretes trifariam aphórismi sensum accipiunt. Quidã enim arbitrãtur ipsas omninò abortire: alij verò

ſi non craſſeſcant, & reficiantur, nec alimenta ſentiāt, ſed attenuatę permancāt: nonnulli ſi quo refocillantur tēpore conceperint, tum demùm maximè abortum pati putant: id quod cæteris prius dictis videtur minus eſſe veriſimile. Ita tamen Numeſianus expoſuit, de iis dictū aphoriſmum eſſe affirmans, quæ præter naturam ſunt attenuatæ, quaſq; prius refici, deinde grauidari oporteat: ſed cum priuſquam probè ſint refocillatæ cōcipere occupant, eas ait non poſſe refici, quin ſanguis ad fœtus nutricationem ſuppeditandus, ad grauidæ ipſius nutritionem rapiatur. Quo fiat bona ratione vt fœtus ſufficienti deſtitutus alimento enecetur. Sed & illud, Præter naturam tenues, quidam ſimiliter ac Numeſianus interpretantur, nēpe vt prægnātem præter ſuiipſius naturam attenuatam eſſe ſignificet: alij ſupra modum & magnopere ſignificare dicunt, nobis indicare volente Hippoc. non quæ mediocriter attenuatæ ſint, id ex neceſſitate pati, ſed quæ magnopere emaciatæ fuerint. Vtraque autem expoſitio ſua quędā nititur ratione.

X L V.

Ὁκόσαι δὲ μετρίως τὸ σῶμα ἴσχουσαι ἐκτιτρώσκουσι δίμηνα καὶ τρίμηνα ἄτερ προφάσιος

φανερῆς, ταύτῃσιν αἱ κοτυληδόνες μύξης μεσταί εἰσι· καὶ οὐ δύνανται κρατεῖν ὑπὸ τοῦ βάρεος τὸ ἔμβρυον, ἀλλ' ἀποῤῥήγνυνται.

Quæ verò mediocriter corpulentæ abortum faciunt secundo mense aut tertio sine occasione manifesta, iis cotyledones lentoris sunt plenæ, nec præ pondere fœtum continere possunt, sed abruptis decidit.

Sine euidẽte causa ait, id est sine febre vehemente, vel alui fluxione, vel profluuio sanguis, vel erysipelate orto in vtero, vel grauida ipsa vehementius saltante, vel vociferata, vel contristata, vel ira exardescente, vel timore perculsa, vel victu vsa parciore, vel denique aliud eiusmodi admittente aut patiente grauidata muliere. verisimile enim est cuiusdam lentæ & mucosæ pituitæ plena esse ora vasorum ad vterum peruenientium, ex quibus secundæ pendent: quæ sanè ora cotyledonas appellauit, non vt quorundam est sententia, ipsis adnatas carnes glandulosas. Nam & ipsemet Hippo. primo de muliebribus malis ait, Si cotyledones pituita refertæ fuerint, pauciora fluunt menstrua: & Praxagoras de naturalibus primo, cotyledones, inquit, sunt ora venarum & arteriarum in vterum ferentium.

XLVI.

XLVI.

ΟΚόσαι παρὰ φύσιν παχεῖαι ἐοῦσαι μὴ ξυλλαμβάνουσιν ἐν τῇ γαστρὶ, ταύτῃσι τὸ ἐπίπλοον τὸ στόμα τῶν ὑστερέων ἀποπιέζει· καὶ πρὶν ἢ λεπτυνθῆναι, οὐ κύουσιν.

Quæ præter naturam crassæ non concipiunt, ÿ vteri os ab omento comprimitur. Itaque grauidari donec extenuentur nequeunt.

Illud etiam præter naturã hoc loco bifariam accipiunt, arbitrãtibus quibusdã idem quod præter modũ significare, aliis verò præter ipsius mulieris grauidę naturam. Sed verior est prior acceptio. Nã ab epiploi, id est omenti pinguitudine premitur & coarctatur os vteri mulieribus supra modum crassis. Porrò intelligit os vteri interius vbi vterus desinit & ipsius ceruix incipit, qđ propriè os vteri appellatur. Nam alterum ceruicis extremum, quod mulieris pudendo cõmittitur, non vteri, sed ipsius ceruicis os meritò appellaueris.

XLVII.

ΗΝ ὑστέρη ἐν τῷ ἰσχίῳ ἐγκειμένη διαπυήσῃ, ἀνάγκη ἔμμοτον γενέσθαι.

Si qua parte vterus coxæ adiacet suppurauerit, emmotis medicamẽtis curetur necesse est.

In coxam vteri partem inclinatã, quia per cõcerpta & medicamẽtis conuenien-

tibus oblita linaméta curationem requi rit, eam ob id ἰμμοτον appellauit, quasi di cas concerptis linteolis curandam. Nam quòd vterus si suppurauerit, (suppuratio ne præsertim extrorsum vergéte, id qđ nunc indicare videtur) tali necessariò curatione egeat, nemini est in obscuro.

XLVIII.

Ἔμβρυα, τὰ μὲν ἄρσενα ἐν τοῖσι δεξιοῖσι, τὰ δὲ θήλεα ἐν τοῖσιν ἀριστεροῖσι μᾶλλον.

Mares dextra vteri parte, femina sinistra magis gestantur.

Quòd propter temperamentũ statim ab initio calidius masculus fœtus generetur, demonstrauimus in commentariis de semine. Sæpè etiam propter locum, id est partem vteri dextram (hæc autem protinus ob hepatis viciniã calidior existit) conciliatur fœtui temperatio calidior. Ad eiusdem caliditaté confert aliquid muliebre quoq; semen ex propriis testiculis per vtraque cornua profusum partim in dextrum vteri sinum, partim in sinistrum, cuius séminis sinistri dissimilem esse conditionem nos quoq; demon strauimus. Siquidé tum serosius tum fri gidius existit semen sinistro testiculo con tentum. Quo bona ratione fit vt partus læua vteri parte collocatus ab initio sta

tim frigidior euadat. Porrò de his omnibus abundè diximus quinto Anatomicorum Hippocra. libro.

XLIX.

Ες ὑστέρων ἐκπτώσιας πταρμικὸν ἐπιθεὶς ἐπιλαμβάνειν τοὺς μυκτῆρας καὶ τὸ στόμα.

Ad secundas deturbandas sternutatorio immisso nares & os manu obtura.

Non circunflexa vltima syllaba ὑστερῶν legēdum (ita enim vterus significaretur) sed grauata ὑστέρων. Neq; enim αὐτὰς τὰς ὑστέρας, id est, vterū ipsum, sed τὰ καλούμενα χόριά τε καὶ ὕστερα, id est secundas deturbari vult per sternutatoria medicamenta contentione adhibita.

L.

Γυναικὶ τὰ καταμήνια ἢν βούλῃ ἐπισχεῖν, σικύην ὡς μεγίστην πρὸς τοὺς τιτθὸς πρόσβαλε.

Mulieri si placet menstrua sistere, cucurbitulam quàm maximam ad mammas appone.

Quemadmodū mensium parcius, aut omninò non fluentiū curationem suprà docuit, ita nunc quoque ipsorum pręter modum prodeuntium sistendi rationem tradit: amplā iubens cucurbitulam mammis esse admouendam. Verùm melius fuerit non in ipsis mammis, sed infra ipsas firmare cucurbitulā qua maximè

parte

parte venæ ex partibus inferioribus ad ipsas pertinent. Qua ratione moti nonnulli sic legunt, Cucurbitulam grandem sub mammis defige. Porrò quàm maximam vult esse cucurbitam, vt fortius ab vtero sursum reuellat, per communes id machinatus venas.

L I.

Ὁκόσαι ἐν γαστρὶ ἔχουσι, τουτέων τὸ στόμα τῶν ὑστερέων συμμέμυκεν.

Quæ ventrem ferunt, iis vteri os conniuet.

Maximum prægnantis mulieris hoc est indicium, si digito immisso obstetrix os vteri potuit attingere. Nam vbi primùm vterus intra se semen concepit, vniuersam capacitatem suam contrahit, & os claudit. Videtur tamen propter inflammationem etiam & scirrhum arctari os vteri. id verò ipsius duritie distingues.

L I I.

Ἢν γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ γάλα πολὺ ἐκ τῶν μαζῶν ῥυῇ, ἀσθενὲς τὸ ἔμβρυον σημαίνει. ἢν δὲ στερεοὶ οἱ μαζοὶ ἔωσιν, ὑγιεινότερον τὸ ἔμβρυον σημαίνει.

Mulieri partum gerenti si lac è mammis copiosè fluat, fœtum imbecillum significat: Si verò firmæ solidæq; mammæ fuerint, valentiorem conceptum indicant.

Eo demùm tẽpore lac è mammis manat(quibus certè quidẽ fluere apparet) quo tempore naturaliter prægnantibus generatur. Neque enim protinus primis mensibus generatur. Quòd autem fluat omninò, nec intra mammas retineatur, in causa est eius copia cumulatior. id verò fit oppletis nimiũ venis iis mammarũ quæ habent cum vtero communitatem. Sed multo magis replentur, quum fœtus pauxillum sanguinis consumit: quod ipsum propter eius imbecillitatem accidere putandum. Quę quum ita sint, constat mammas neque tam macilentas flaccidásque quàm quum non erat prægnans mulier, apparere oportere (hoc enim signum penuriam sanguinis indicat, proptereáque fœtum fame contabescere) neque adeo plenas turgidásque, vt lac effluat, sed in tantum attolli debere, vt firmæ solidæque tangentibus appareant. Media enim hæc est inter duras appressóque digito resistentes propter nimiam repletionem, & molles, fluidas, laxásque ob sanguinis inopiam constitutio. Meritò itaque Hippocrates signum hoc celebrat, vtpotè quod neque fœtum imbecillum esse, neque alimentum ipsi deficere indicet.

L I I I.

Ὁκόσαι διαφθείρειν μέλλουσι τὰ ἔμβρυα, ταύτῃσιν οἱ τιτθοὶ ἰσχνοὶ γίνονται· ἢν δὲ πάλιν σκληροὶ γένωνται, ὀδύνη ἔσται ἢ ἐν τοῖσι τιτθοῖσιν, ἢ ἐν τοῖσιν ἰσχίοισιν, ἢ ἐν τοῖσιν ὀφθαλμοῖσιν, ἢ ἐν τοῖσι γούνασι, καὶ οὐ διαφθείρουσιν.

Quæ fœtum sunt perdituræ iis mammæ extenuantur: Contrà verò duræ si fiant, dolor aut mammas, aut coxas, aut oculos, aut genua fatigabit, nec abortiunt.

Dixerat suprà, Mulieri vterum gerenti si mammæ repentè extenuentur, abortit. Dixerat item, Mulieri geminos ferenti, si altera extenuetur mamma, alterius abortus sequitur. Nunc verò consecutionis mutato ordine non à signis, sed à mulieribus ipsis fœtum corrupturis incœpit, mãmarũ extenuationẽ in ipsis præcedere affirmans. Neque enim idem est omninò, quum ad mãmarum extenuationem fœtus consequi corruptionẽ dicitur, & quum si futura est fœtus pernicies, mammarum prægredi attenuationem pronũtiatur. Nam qui ad mammarum gracilitatem dicit fœtus consequi corruptionem, id solùm pronuntiat futuræ corruptionis signum esse: qui verò iis quæ partum sunt elisuræ mammas dicit

gracil-

gracilescere, nó solùm hoc corruptioné fœtus præcedere, sed etiam aliter conceptum non perimi indicáre videtur. Itaq; eius rei veritas diligenter inuestiganda est & perscrutanda, obseruandúmque in iis quæ prægnationis tempore apparent in mulieribus, an nunquam aliter quàm cum mammarũ extenuatione præcedente sint fœtum corrupturæ: exépli gratia an saltantibus ipsis, aut multùm vociferatis, aut ira exardescentibus, aut repétino aliquo timore perculsis mammarum aliquãdo non præcedẽte extenuatione fœtum interimi accidat. An etiam propter febris magnitudinem, aut erysipelas in vtero ortum, aut cotyledonibus lentore refertis, aut ob eiusmodi aliud fœtus sequatur internecio absque mammarum extenuatione. Hippocra. certè hanc semper pręcedere existimare videtur: & mihi obseruanti, sæpè in supradictis internecionis fœtus causis, mammarum visa est præcedere extenuatio. An non igitur quandò citra aliquam eiusmodi causam mammarum fit extenuatio, sanguinis in venis vteri mammarúmque cómunibus penuriam in causa esse dicendum? propterea enim atrophia, id est alimenti defectu enecari fœtum dicebat. In aliis verò causis

causis,ob quas vel aliquid passus conceptus moritur,vel abrumpitur ab vtero, cum membranæ ipsum obuoluentes & retinentes perfringuntur & diuelluntur, natura scilicet vasorum in vterũ desinentium oscula & vincula quibus cum secundis cohærent dissoluente,& dolores excitante,an non inquã sanguinis propterea ad partes genitales motũ fieri putandum est? Nam hæc communis quædam ratio est,vt vbi natura aliquid violenter excernit, eò sanguinis & spiritus motus fiat:quibus veluti instrumentis quibusdã vsa per vim propellit ea quæ molestiam exhibẽt.Hac siquidem ratione & dolentibus partibus superueniunt inflammationes,doloris causam excernere & propulsare enitente & properante natura, quæ vt id præstet, sanguine ac spiritu dolentem locum replet. Atq; hæc mihi in priorem aphorismi partem sint dicta.Altera verò pars quæ sequitur, & in qua mammarum contrariæ affectionis meminit, hæc est, Contrà verò, ait, mammæ si duræ fiant.Quum verò duo in eiusmodi locutionibus significet particula contrà,vnum quo antedictę coniungitur affectioni,alterũ quod alia dictione ecõtrario solent efferre,verius mihi & Hip. senten

ſententiæ congruentius ſecundum ſignificatū eſſe videtur: vt quod toto dicitur aphoriſmo ſit eiuſmodi, Extenuatę mãmæ fœtuum omninò præcedunt corruptionem, nec niſi prius extenuatis mammis, hi corrumpi poſſunt: duræ verò mãmæ corruptionem quidem non portendunt, ſed partium enumeratarum dolor aliquis duritiem earum conſequitur: vt quemadmodū mammæ graciliores ſanguinis indicant penuriam, ita duræ demonſtrent copiam, ab illis nimirum differētes, quas paulò antè firmas ſolidáſque appellauit: à quibus rurſum mãmis duris cum id quod redundat natura deponat in partes alias, hæ quidem dolore cruciantur, fœtus verò noxæ & iniuriæ expers permanet. Porrò hoc loco oritur quæſtio, quam ob cauſam in corpus vteri redundantem materiam nūquàm natura reiicit, & inflammationem committit: quod ſi fiat, cur inflammato vtero partus nō corrumpetur? an diuerſum eſt quod ab Hipp. dicitur? Neq; enim vt ad mammarū tenuitatem ſemper, ſic & ad earundem duritiem nunquam fœtuum corruptionem conſequi putãdum eſt ab Hippocra. fuiſſe dictum, ſed non ſemper. Nam ſi quod redundat in alium

locum quàm vterum propellat natura (quod doloris ſenſu cognoſcemus) fœtus non erit corruptio. Rurſúmque ſi ita accipiamus, tota eiuſmodi erit oratio, Grauidis fœtum corrupturis ſemper mammarum præcedit extenuatio, durities verò ac plenitudo non ſemper. In his enim id quod redundat in aliam ferè quandã partem natura protrudit. Quod ſi in vterum illam redundãtiam propulerit, etiã tùm graciles omninò mãmæ fient. Nam ſecundũ Hippocratis, vt apparet ſententiã, etiamſi alia quauis occaſione, & non propter alimẽti egeſtatem fiat abortus, mammarũ omninò prægreſſura eſt gracilitas ob explicatã à nobis cauſam. Quare ſi vel propter cotyledonũ humiditatem conceptus prolabatur, etiam tùm ipſum natura ad exitum contrudente & propellente, motus fiet ſanguinis ad vterum, & eo modo graciliores quàm erãt anteà mammæ euadent.

L I I I I.

Ὁκόσῃσι τὸ στόμα τῶν ὑστερέων σκληρόν ἐστι, ταύτῃσιν ἀνάγκη τὸ στόμα τῶν ὑστερέων ξυμμύειν.

Quibus os vteri durum eſt, iis arctetur neceſſe eſt.

Etiam ſuprà diximus præcluſionẽ oris vteri

vteri commune ſignum eſſe & tumoris cuiuſdam in ipſo præter naturam conſiſtentis,& prægnationis in muliere,ídque diſtinguendum eſſe eius mollitie & duritie.Grauidis enim molliculum eſt & ſecundum naturam: iis verò quibus vteri tumor præter naturã ſiue cũ inflammatione ſiue cum ſcirrho adeſt,durum.Melius itaq; hic aphoriſmus ſtatim poſt eũ ſcriberetur,in quo dicebatur, Quæ vterum gerunt,iis vteri os conniuet.

L V.

Ὁκόσαι ἐν γαστρὶ ἔχουσαι ὑπὸ πυρετῶν λαμβάνονται, καὶ ἰσχυρῶς ἰσχναίνονται ἄνευ προφάσιος φανερῆς, τίκτουσι χαλεπῶς καὶ ἐπικινδύνως, ἢ ἐκτιτρώσκουσαι κινδυνεύουσιν.

Quæ geſtantes vterum febribus corripiũtur, aut vehementer ſine euidente cauſa extenuantur,eæ difficulter & cum periculo pariunt,aut abortientes periclitantur.

Grauidis quibuſdam mulieribus in quibus priuſquàm cõciperent,vitioſi humores fuerunt aceruati , vſu venit,vt febribus aliquãdo tam vehemẽtibus corripiantur,vt omninò abortiãt: nonnunquàm verò moderatioribus detineãtur. ſed cum exactè perpurgatæ non ſint , aliquid cacochymiæ in corpore relictum eſt , vnde febres redaccenſæ exarſerunt.

Neq; enim medici propterea quòd prægnans esset mulier, potens aliquod remedium adhibere, neque exquisitam victus rationem imperare ipsis sustinuerunt. Quæ causa est vt & febris subindè reuertatur, & temporis magnam partem affli ctet grauiter. Quo fit meritò, vt aliàs fœtus resistere nequeat, sed propter febres & humorum vitiũ elidatur: aliàs perferat quidem vsque ad partus tempus, sed cum & ipse infirmus & morbosus existat, nimirum qui longo tempore miserè afflictus vexatúsque sit, & matrem imbecillam habeat, non sine periculo paritur. Siquidem ad eutociã, id est partus facilitatem, duorum corporum & grauidæ ipsius & infantuli robore est opus.

L V I.

Ἐπὶ ῥόῳ γυναικείῳ σπασμὸς καὶ λειποθυμίη ἢν ἐπιγένηται, κακόν.

Si muliebri profluuio conuulsio aut animi defectus superueniat, malo est.

Nõ statim vt talis eluuies promanare cœpit, isthæc accidere putandum est, vt nec aliud quicquam eorum quæ sequẽti oratione quibusdam aliis interuenire dicentur, sed cum vel vehementia fuerint, vel diu durauerint. Itaque lipothymia cuiusuis immodicæ vacuationis est

ſymptoma: cóuulſio verò etſi communis non ſit omnium vacuationum, plurimas tamen ſequitur, multóque magis ſi affecta pars eſt neruoſa.

L V I I.

Κ*Αταμηνίων γινομένων πλεόνων, νοῦσοι ξυμβαίνουσι, καὶ μὴ γινομένων ἀπὸ τῆς ὑστέρης ξυμβαίνουσι νοῦσοι.*

Menſtruis abundantibus morbi eueniunt, & ſubſidentibus accidunt ab vtero morbi.

Multos exceſſu & abundantia morbos fieri, defectu & paucitate nullũ nonnullis medicorum viſum eſt. Verùm Hippocrates non mulieres ſolùm propter defectum etiam, ſed viros quoque ęgrotare interdum arbitratur: ſiquidem defectum modò ſiccitas ſequitur, modò frigiditas, modò vtraque. Eas autem intemperies quæ tam magnæ ſunt & inſignes, vt actionem lædant, de morborum eſſe genere demonſtrauimus. Verùm hactenus neque falſum neque obſcurum eſt Hippoc. dictum. Quod autem menſtruis pluribus ſimpliciter morbos fieri dixit, neque addidit ab vtero: ſuppreſſis verò aut paucioribus iſtud adiecit, quærere non fuerit indignum, vtrum ad vtraque ſupradicta communiter retulerit, an deficientium menſtruorum ſit proprium.

Hoc autem nisi causas omnes quibus vel plura quàm par est, vel pauciora fluunt menstrua tenuerimus, certò peruestigare non possumus. Potest itaque & vasorum ad vterum pertinētium osculis nimium patentibus, & tenuiore aut calidiore sanguine, & toto corpore propter aliquam cachexiam, id est prauam habitudinem sanguine grauato (etsi nondum is conuenientem naturæ symmetriam superet) atq; propterea ipsum in vteri venas protrudēte, (vt rheumaticis affectibus aliàs in aliam aliámque partē solet mittere) potest inquam immodica fieri mensium vacuatio. Eadem rursum menstrua pauciora fiunt, vel propter venarum in vterum menstruam purgationem deferentium, conniuentiam contractionémque osculorum, vel earum obstructionē, vel sanguinis crassitiem & frigiditatem, vel ipsorum vteri vasorum robur affluētem sanguinem nō admittentium. Quicquid autem horum fuerit, temporis spatio vterum ipsum eiusmodi aliquo affectu laborare, qui vel ad phlegmonem vel erysipelas, vel scirrhum, vel cancrum referatur, tandémque per cōsensum corpus totū affici est necesse. Immodicis verò mēsium vacuationibus nullus talis vtero cō

ciliatur

ciliatur affect⁹,quo sympathiæ ratione, id est per consensum vnà quoq; totū cor pus ægrotet. Quare verisimili⁹ fit de sola menstruorū retētione Hippocratē illud extulisse,ab vtero morbos accidere.

LVIII.

Ἐπὶ ἀρχῷ φλεγμαίνοντι καὶ ἐπὶ ὑστέρῃ φλεγμαινούσῃ στραγγουρίη ἐπιγίνεται, καὶ ἐπὶ νεφροῖσιν ἐμπύοισι στραγγουρίη ἐπιγίνεται. ἐπὶ δὲ ἥπατι φλεγμαίνοντι λὺγξ ἐπιγίνεται.

Ad recti intestini & vteri inflammationē, purulentósq; renes accedit strāguria: iecore verò inflāmatione laborāte interuenit singultus.

Vbi quis vrinæ parū continenter reddit,is affectus Græcis stranguria dicitur, id est guttatim profusa vrina:quod accidit quandoque ob virtutis retētricis vesicæ imbecillitatem,interdum verò propter ipsius vrinæ acrimoniam. Atque imbecillitas quidem fit tum intemperie, tum tumore aliquo præter naturā: acrimonia verò accidit vel propter renum affectionem & vitium:vel quia tale prolectatur in ipsos ex venis percolatum serosum excrementum. Bona itaq; ratione Hipp.stranguriam ait recto intestino & vtero inflammatione affectis,& purulentis renibus accidere:in recto quidem intestino & vtero per consensum patien-

te vesica, in renibus autem purulẽtis per vesicã pure se expurgãte. Hoc enim sua acrimonia mordẽs vesicam stimulat ad excretionẽ. Porrò in vteri & recti intestini inflammatione viciniæ ratione vesicã affici est necesse, vtporè quæ & intemperantiæ & inflãmationis sit particeps, affligatúrq; præterea & prematur à tumoribus præter naturã partes eas occupantibus. Iam verò suprà diximus nõ simpliciter affectionem alterã alteri superuenire solere, sed vbi iustã primigenia acquisiuerit magnitudinẽ. Sic itaq; & iocinore inflammationem patiẽte singultus accidit propter neruorum communitatem, non quidem semper, sed vbi in maximam iecur peruenerit inflammationẽ.

L I X.

Γυνὴ ἢν μὴ λαμβάνῃ ἐν γαστρὶ, βούλῃ δὲ εἰδέναι εἰ λήψεται, περικαλύψας ἱματίοισι θυμία κάτω· κἢν μὲν πορεύεσθαί σοι δοκέῃ ἡ ὀδμὴ διὰ τοῦ σώματος ἐς τὰς ῥῖνας καὶ ἐς τὸ στόμα, γίνωσκε ὅτι αὐτὴ οὐ δι' ἑαυτὴν ἄγονός ἐστιν.

Si mulier non concipit, & scire placet an sit conceptura, veste præligatam & vndique obuolutam subter suffito: ac si odor corpus peruadere videatur ad nares & os vsque, non sua culpa sterilem esse scito.

Verbum

Verbum suffire materiā quæ suapte natura suffiri potest indicat, vt thus, myrrham, styracem cęteráque temperamento calida & valdè odorata. Vult enim in totum corpus ipsorum vim sustolli, vt quum ad os & nares peruenerit, à muliere manifestò sentiatur. In iis itaque solis mulieribus totum corpus nō permeabit incēsi odoris qualitas, quibus durum densúmque adest vteri corpus. tale verò ad conceptionem ineptum est, vt paulò pòst dicturus est, Quæ frigidos & densos locos habent, non concipiunt. Porrò id quod in fine aphorismi scribitur, nō sua culpa sterilem esse scito, aphorismi vsum demonstrat. Sæpè enim vt sacerdotalis aut regalis propagatio quædam & sobo les supersit, studiosè faciunt ciuitates vt ab iis seu viris seu mulieribus susceptos liberos habeāt, ad quos solos eius proge niei spes est redacta: deinde vbi mulieres non concipiunt, vtrius causa id accidat quæritur, vt facto diuortio ex aliis suscipiantur liberi. Atque hanc Plato in Theæteto doctarum pronubarum artē esse innuere videtur. Tota autē ea de re disputatio absoluetur nō ita multò post, vbi omnes ad id attinentes aphorismos explicabimus.

L X.

HN γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχόσῃ αἱ καθάρσιες πορεύονται, ἀδύνατον τὸ ἔμβρυον ὑγιαίνειν

Si prægnanti purgationes menstruæ cursum suum teneant, benè valere fœtũ est impoßibile.

Et purgationis nomẽ multitudinis numero elatum, & quod sequitur verbum πορεύεσθαι, id est cursum tenere, nõ paucum indicant sanguinem esse qui excernitur, neque semel erumpere, sed & sæpè & multum. Nam paucus sanguis semel atque iterum prægnantibus excerni sæpenumero conspicitur sine vlla omninò fœtus læsione: cum verò nihil à iusta mensura purgationis menstruæ differt, deincépsque seruat legitimum circuitionis menstruæ terminum, tum vt fœtus validus sit & robustus fieri nõ potest. Siquidem fortis & robustus fœtus eo sanguine ad sui alimentum abutitur, qui ex toto corpore deriuatur ad vterum. Porrò excretio quæ grauidis accidit, ex iis venis quæ vtrinq; in vteri ceruicem inseruntur fieri videtur. Nã ab internis in ipsam capacitatem fundúmq; vteri pertinentibus secundæ dependent. Quare nihil per eas in muliebrem sinum excerni potest.

L X I.

HN γυναικὶ καθάρσιες μὴ πορεύωνται, μήτε

μήτε φρίκης, μήτε πυρετοῦ ἐπιγενομένου, ἆσαι δὲ αὐτῇ προσπίπτωσιν, λογίζου ταύτην ἐν γαστρὶ ἔχειν.

Si mulieri purgationes non prodeant, neque horrore neque febre superueniente, cibíque fastidium accidat: prægnantem esse putato.

De iis quibus anteà legitimè purgatis, derepentè posteà retenta sunt menstrua sine causa manifesta, scriptus est Hippocrati aphorismus: in quo ea nos docet quæ ipsa experientia quàm plurimæ norunt mulieres. Nam si retentis mensibus languentes ipsæ cibi fastidio laborent, tum se concepisse arbitrantur. Accidit autem cibi fastidium eadem qua pica ratione, malè scilicet ore ventriculi grauidis mulieribus affecto. Potest etiam propter totius corporis cacochymiam & humorum vitium eiusmodi aliquid mulieribus accidere: verùm id cum horrore & febre quadam patiuntur, atque eatenus distinguuntur à prægnantibus.

LXII.

Ὁκόσαι ψυχρὰς καὶ πυκνὰς τὰς μήτρας ἔχουσι, οὐ κυΐσκουσι· καὶ ὁκόσαι καθύγρους ἔχουσι τὰς μήτρας, οὐ κυΐσκουσιν. ἀποσβέννυται γὰρ αὐταῖς ὁ γόνος. καὶ ὁκόσαι ξηρὰς μᾶλλον καὶ περικαέας. ἐνδείῃ γὰρ τῆς τροφῆς φθείρεται τὸ σπέρμα· ὁκόσαι δὲ ἐξ ἀμφοτέρων

τέρων τὴν κρᾶσιν ἔχουσι σύμμετρον, αἱ τοιαῦται ἐπίτεκνοι γίνονται.

Quæ frigidos & densos locos habent, vtero nõ concipiunt. Et quæ præhumidos habẽt, grauidari nequeunt: extinguitur enim in ipsis genitura. Et quæ sicciores & æstuosos: nam alimenti defectu semen corrumpitur. Quæ verò ex vtraque oppositione moderatam nactæ sunt locorũ temperationem, eæ fæcunditate valent.

Si in suum quemque aphorismum & debitum ordinem redigere mihi liceat, paulò suprà explicatũ aphorismum huc transferre non dubitem in huius locum: vt absoluta de mulierum purgationibus disputatione, de ipsis deinceps locis muliebribus instituatur oratio, quęquot modis steriles euadant mulieres doceat. Primus itaq; inter eos ordine fuerit aphorismus ille vbi dicebat, Si mulier non concipit, scire autem velis an sit conceptura, vestimentis vndique obuolutam subter suffire oportet. Secundus autem nunc propositus, cuius summa est, Probè quidem temperatos muliebres locos ad conceptionem aptos accommodatósque esse. Intemperatos autem, si quidem mediocriter id patiantur, ægrè ac difficulter concipere: si verò sine modo, steriles mulieres efficere. Quibus verbis vi-

rorum quoque vnà venit infœcunditatis causa intelligẽda, verùm id multos latet. Sed qui diligenter dictis Hip. aduerterit animum, is primùm quidem quam ob causam ex viris etiam nonnulli sint prorsus infœcundi intelliget, deinde temperatos quidem tam viros quàm mulieres semper gignere, etiamsi cum intemperatis coeant: Intemperatos verò, cũ iis solis quì contrariò sunt temperamẽto copulatos generare discet. Prius tamen de mulierum sterilitate dicendum, quarum vteri statim ab initio intẽperata est constitutio, vna quapiam ex primis qualitatibus exuperãte, vel duabus: quemadmodum in commentariis de temperamẽtis explicauimus, vbi intemperãtias omnes octo numero esse demõstrauimus, simplices quidem quatuor, quarũ nũc meminit Hipp. totidem verò compositas alias simplicibus hisce inuicẽ implicatis. Cum itaq; frigiditas immoderata tantum præpollet, vt densior vterus euadat, tum & angusta admodum strictáq; sunt vasorum ad ipsum peruenietium ora, & steriles mulieres reddũtur, vt pote neq; secũdis cohærere & agglutinari ad vasorum ora potentibus, neque si id quãdoque fiat, ꝓbè vnquàm cõceptu nutrito.

Vel enim nullo prorsus modo talib⁹ mulieribus fluunt purgationes, vel admodum exiguæ,& hæ ipsæ vitiosæ, solo tenuiore & aquosiore sanguine per acta vasorū oscula elabēte. quæ & ipsa facilè obstruūtur tum ob natiuam angustiam, tū quia magna ex parte tali natura præditæ humorē cumulant pituitosum. Ferè siquidem est totum corpus vtero simile. Quinetiam maris quoq; semen talibus locellis exceptū refrigerari accidit, nisi sit natura calidius. Primùm igitur frigidæ vteri tēperationis meminit his verbis, Quæ frigidos & densos locos habēt: non mehercule in ipsis volens implicare cum frigiditate densitatem, nō secus atque si siccitatem, aut humiditatem addidisset. Neutra enim harū perpetuò comitatur frigiditatem, atq; propterea ipsi modò vna, modò altera miscetur: densitas verò muliebribus locis valdè frigidis adest necessariò, ob quam neque concipere possunt propter explicatam à nobis causam. Quo fit vt totam aphorismi sententiam ita accipiendam putemus, Quæ frigidos locos habent, grauidæ fieri non possunt ob substantiæ ipsorum densitatem. Quamobrem verò densitas conceptioni aduersetur, dicere neglexit, tanquàm

quàm eius rei essemus causam facilè intellecturi. Et quæ immodicè, ait, humidos locos habẽt, prægnantes nõ fiũt. Extinguitur enim in ipsis genitura, nõ secus atque in palustri solo cerealia semina. Et quæcunq; siccos & æstuosos ardẽtésque vteros habent, alimenti inopia non concipiunt. Nam siccis locellis eiusmodi aliquid accidere solet, quale cũ arenæ, aut argillosæ & petrosæ humo semina mandãtur: calidis verò immoderatè & ardentibus similiter euenit, atq; si valide calenti terræ (qualis per caniculæ ardores esse solet) semina committerentur. Atq; hactenus quatuor qualitatũ Hippocrates meminit, cuiusq; seorsim vi exposita, vt si quando inter se misceantur, earum sit permistio manifesta. Deinceps inquit, Quæ verò ex ambabus moderatã nactæ sunt locorum temperationẽ, eæ fœcundæ existũt. Sed quibus ambab⁹? nõ profectò qualitatibus (sunt enim quatuor) sed ipsarum oppositionibus. Vt enim nobis demonstratũ est in libris de tẽperamẽtis, vna quidẽ est eucrasia, id est proba temperatio ex moderata calidi & frigidi mistura: altera verò humido & sicco moderatè inter se mistis. Atq; vterus aliquis vna quidẽ oppositione temperatus,

altera verò intemperatus esse potest: sed ne cócipiatur potest etiam altera intemperies efficere:vtverò fœcũdetur mulier, vtraque opus est proba qualitatum temperatione.Quemadmodum itaq; Hipp. tota fuit de muliebribus affectibus superior disputatio , sic etiã præsens de vteri tẽperationibus habetur oratio:nihil tamen quicquam ipsi de viris additum est, vel quia promptum faciléque esset ex iis quæ dixit,easdem ad semen intemperantias transferre,vel cum in posterum sermonem distulisset, postea est dicere oblitus.Quidam tamẽ sequentem pro maribus aphorismũ ascripserunt,cuius initiũ est,Similiter etiam in maribus: quẽ vtique probatissimi quique aphorismorũ interpretes ab Hippocratis & sentẽtia & elocutionis ratione affirmant abesse longissimè.Et verò iuxta analogiam & proportionẽ eorũ quæ scripsit de mulieribus,licet nobis ad viros transeũtibus dicere vel propter temperamenti frigiditatem non exactè ipsis semen cõcoqui: atque propterea, si quidem mediocris ipsi intemperies adest,vterum calidioré postulare: si verò immoderata sit, infœcundum planè reddi:vel rursum propter humiditatem non percoqui : atq; etiã propterea

pterea si moderata adest intemperies ca lidiore id & ficciore vtero indigere, si verò immodica, fœcundũ minimè existere. Eodem quoq; modo excedente etiã calore semen veluti torreri, exuccúmq; reddi: præ siccitate verò, simulátque exciderit extendi non posse: qua maximè rę ad mulieris grauidationẽ est opus. Siquidẽ lib. de semine ostendimus nisi per plurimam fundi vteri partẽ semẽ extendatur, non concipere mulierem. His nobis veluti elementis cõparatis, deinceps dicamus id quod paulò suprà in hũc dicendi locũ distulimus in Theęteto à Platone propositũ. Inquit enim hoc præcipuũ esse munus obstetricum, apta ad liberorum procreationẽ corpora conciliare inter se & copulare (quę res nũc hoc aphorismo est tradita) simúlque posse internoscere qui sint infœcundi viri, & quæ mulieres steriles. Nã immodicæ dyscrasiæ, id est intemperantiæ horũ sunt causa, modicæ verò si sint, & cõtrariis iungãtur, tunc grauidæ fient mulieres: si verò cum similibus copulentur, non concipient. Neq; enim fieri potest vt semen frigidius in frigidiore vtero fœcũdetur, neq; siccius in ficciore, & aliis qualitatibus vtrobique similiter: sed frigidius quidem semen tanto

calidiore vtero indiget, quãto ipsum longius abest ab optima tẽperatione: humidius verò ficciore, sicq; de aliis eodem modo. Quacunque autem immodica intemperie vterus laboret, certa sterilitatis cognoscendæ ratio est aromatũ suffitio, quam paulò suprà exposuit. Nam frigiditas propter vteri densitatem ad os & nares sursum aromatũ vaporationẽ efferri non sinit. Eodẽ modo nec siccitas. Humiditas verò, sicuti Hipp. dicta est extinguere genituram, ita aromatum quoque qualitatem obtundet. Reliqua est vehemens caliditas, quæ si odorũ vim alterabit & corrũpet, atque propterea ipsam seruata synceritate nõ permittet subuehi ad os & nares, satis tum in his etiam calidioribus naturis esse poterit ad sterilitatis cognitionẽ aromatũ suffitio. Si verò hæc præstare nequeat, ex aliis tunc nobis indiciis erit eiusmodi spectanda natura, hoc ipsum imprimis tenentibus, rarum admodum in mulieribus talem temperationem esse, siquidem natura est fœmina mare frigidior. Quare vel ob id in mulieribus sterilitatis ex aromatũ suffitu probãdæ ratio erit multò vtilissima, quia vel omnis immodica intemperies ipsi subiiciatur, vel rarissimè ipsam vnica effugiat, in

in iis ſcilicet mulieribus quæ tenues, nigræ, & hirtæ apparent, vt ex his ſignis immodica ipſarum intemperies percipi queat ſine aromatum ſuffitu.

LVIII.

Παραπλησίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἀῤῥένων· ἢ γὰρ δι' ἀραιότητα τοῦ σώματος τὸ πνεῦμα ἔξω φέρεται, πρὸς τὸ μὴ παραπέμπειν τὸ σπέρμα, ἢ διὰ τὴν πυκνότητα τὸ ὑγρὸν οὐ διαχωρεῖ ἔξω, ἢ διὰ τὴν ψυχρότητα οὐκ ἐκπυροῦται ὥστε ἀθροίζεσθαι πρὸς τὸν τόπον τοῦτον, ἢ διὰ τὴν θερμασίην τὸ αὐτὸ τοῦτο γίνεται.

Par eſt de maribus ratio. Aut enim propter corporis raritatem ſpiritus foras diſsipatur, ita vt genituram eiaculari nequeat: aut propter denſitatem humor foras non proſilit: aut propter frigiditatem non incenditur, vt eò loci coaceruari poſsit: aut propter caliditatem hoc idem ipſum vſu venit.

Qui hunc addidit aphoriſmum, ne ſuã quidem ipſius orationem intelligit. Nam eũdem ſibi de viris ſermonem, quem de mulieribus Hippocrates habuit ferè pollicitus, hoc non præſtitit. Quum enim ille de quatuor intemperiebus fecerit mẽtionem, hunc quoque quatuor in marib⁹, vt nos ſuperiore aphoriſmo fecimus, intemperies proſequi oportuit. Verùm nõ ſic fecit, ſed imprimis corporis ſtatim

incusauit raritatem, quæ in mulieribus est prætermissa: Deinde ne oratio quidē ipsa per se diligenter examinata, vera cō peritur. Raro siquidē & laxo corpore viri complures reperiūtur, qui semē emittant fœcundissimum: neque id mirum videri debet. Nā corporis raritas calidiores & humidiores temperationes comitatur, quæ vtique plurimo semine & fœcūdissimo abundant omniū maximè. Nam & materiam vnde semen generatur, & vim à qua coquitur habēt copiosam. Porrò autem spermaticorum vasorum contentione expressam genituram, non spiritus violentia protrusam foras eiaculamur. Spiritalis enim substātia cum seminis humiditate permiscetur, quæ & ipsa vt erumpat vasis erprimentibus indiget similiter atq; spermatica humiditas, quæ tanto exhuberat siccitatem, quanto celerius emicat, & diutius & longius fertur. Ista ignorabat is qui aphorismum ascripsit: & præterea quum humorē propter densitatē negat foras peruadere, siquidē diuersum à semine humorem dicit, leuis & nugatoria est eius oratio: si verò propter corporis totius spissitudinem semē dicit foras non prodire, quę sit instrumētorum seminalium conformatio prorsus

ignorare

ignorare videtur. Præstitisset enim ipsorum angustiam causari. Quinetiam id quod deinceps dicitur quadamtenus verum existens, sequentem habet clausulam ab omni sensu abhorrentem. Nam quòd propter temperamẽti frigiditatem semen non incendatur, ac propterea infœcundum existat, veritati est consentaneum: quòd aũt eo loci colligi nequeat, ex abundanti additum est, cum eo quòd neq; loci cuiusquam ipsi suprà facta est mentio, sed nobis intelligẽdum reliquit: tametsi vox demõstratiua eò, ad aliquid, quod suprà dictum esse oportuit, habet relationem. Sed hæc quidẽ parua sunt: quod verò ad finẽ aphorismi dicitur, errorem habet maximum, cum propter caliditatem idem euenire dicit. Manifestò enim ea oratio ad superius dictũ est referenda: dictum verò suprà fuit ob frigiditatem semen non inflammari, vt eò loci coaceruetur. Quib⁹ verbis fit, vt propter calorem etiam non incendi semen, neque in vasa cogi seminalia intelligere debeamus, quæ res euidẽter est absurda. Nam torreri, aut assari, aut eiusmodi aliquid affirmare pati semẽ à calore habet rationem, at non incalescere absurdum est omninò.

LXIIII.

Γάλα διδόναι κεφαλαλγέουσι, κακόν· Κακὸν δὲ καὶ πυρεταίνουσι, καὶ οἷσιν ὑποχόνδρια μετέωρα διαβορβορίζοντα, καὶ τοῖσι διψώδεσι· Κακὸν δὲ καὶ οἷσι χολώδεες αἱ διαχωρήσιες, καὶ ἐν τοῖσιν ὀξέσι πυρετοῖσιν ἐοῦσι, καὶ οἷσιν αἵματος πολλοῦ διαχώρησις γέγονεν. Ἁρμόζει δὲ τοῖσι φθινώδεσι μὴ λίην πολλῷ πυρέσσουσι διδόναι γάλα, καὶ ἐν πυρετοῖσι μακροῖσι, καὶ βληχροῖσι, μηδενὸς τῶν προειρημένων σημείων παρεόντος, παρὰ λόγον δὲ ἐκτετηκόσι.

Lac præbere capite dolẽtibus, febriculosis, & quibus hypochondria elata aut murmurãtia, & siticulosis, malum: Malum item quibus biliosæ deiectiones, febres acutæ, & copiosa sanguinis vacuatio facta est. Conuenit verò tabidis nõ admodum valde febricitantibus, & febribus longis & languidis, si nullũ ex suprà dictis signis adsit, & præter rationem extenuatis.

Quòd lac citò alteretur, & bifariam subeat mutationem, multo adhibitum calori protinus in nidorem abiens, pauco statim acescens, tibi scire licet, si partim vt emulctum est supra ignem decoxeris, partim verò seorsum per se reposueris. Nam decocto fit in nidorem deprauatio, reposito acor omninò vel citius vel tardius contrahitur. Similiter

in hominibus benè valentibus nisi probè coquatur, quibusdam acescit, aliis aduritur & nidorem contrahit. Nam ventriculo frigidiore omninò acescit tardius citiúsve, calidiore nidorulentũ euadit. Lac tamen si bene concoquatur alit multum, succúmque corpori præbet laudabilem. Cæterum inter coquendum sanis etiam hypochondria attollit, & caput ferit. Hæc igitur lactis effecta & mala in sanis etiã spectare licet. Verùm ea Hippocr. quæ ægrotis hausto lacte accidunt recenset, quotidiano vtentium vsu & experiẽtia omnibus manifesta: & alioqui possunt ante experientiam cognosci. Vbi enim iis qui integra valetudine fruuntur, lac capitis mouere dolorem, & hypochondria inflare videmus, quibus profectò iam dolitat caput, aut sublata sunt hypochondria, aduersissimum esse cogitatione colligere facilè possumus. Porrò rectè elata dixit hypochõdria, quãquam poterat inflata & flatuosa dicere. Neque enim sola lac hypochõdria lędere solet, sed & alia omnia viscera quoquo modo propter eiusmodi aliquam affectionem, cuiusmodi est inflãmatio, vel erysipelas, vel scirrhus vel œdema in tumorem sublata: multóq; magis si abscessus sit in hy-

pochondrio nondum ruptus. Atq; hæc omnia Hippocr. vno verbo ostēdit, dum inquit hypochondria elata. Nocuū etiā lac esse dicit murmurantibus hypochondriis quæ ab inflatis & distentis sunt diuersa, flatuosa tamen ipsa existunt & ventosa. Maior itaque læsio hypochondriis contentis, minor murmurantibus accidit à lactis esu: veruntamen ne his quidem lac vtile. Acescit enim in ipsis. Lactis tamen serum sale & melle condītū, multis, quibus hypochōdria murmurarēt, cum exhibuissemus profuit citata ipsis aluo. Pariter siticulosis malum lac esse dicit. In nidorem enim ipsis conuertitur & aduritur, siue ipsi natura sitiāt, siue p aliquod tempus euaserint siticulosi. Et quibus deiiciuntur aut vomūtur biliosa, nidorulētum fieri lac dixerim. Siquidem ab omnibus causis calidis lac in nidorem celerrimè verti omninò iam didicimus. Meritò igitur iis quoque qui acutè febricitant, lac noxium. Atque mihi quidem rectius ita habere dictio videtur, Malum etiam lac quibus biliosæ deiectiones, & quibus febres sunt acutæ. Neque enim vtrisque simul iunctis solùm, sed seorsum etiā lac incommodat. His igitur affectibus lac est nocentissimum: iis verò qui deinceps ita

ab

ab Hippo.enumerantur vtile, Conuenit verò tabidis non admodũ valdè febricitantibus. Nam primùm facit tabidorum mentionem. Sic enim Hippocratem eos appellare accipere debem⁹, qui phthoë laborant,id est nata in pulmone vomica contabescũt.Nam de cæteris extenuatis & exhaustis deinceps dicet in ea dictione,cuius initium est, Et febribus languidis.Porrò omnibus communiter qui lactè egent, boni succi cibus, quem euchymum Græci appellant, & qui citò distribuatur est necessarius. Neq; tibi mirum videri debet,si lac ventosum aliquid habens euchymum esse & bonum succum præstare dicamus.Nam in vniuersum euchyma ea esse dicimus, quæ post coctionem in bonum mutantur succum, videlicet sanguinem. Hic enim familiaris nobis & amicabilis succus est. Quãobrem verò cum dixisset, Conuenit autem tabidis, adiecit non admodum valde febricitantibus, dignum mihi videtur consyderatione non parua. Nã sufficiebat sine valde dixisse non admodum. Vtrũ solis valde febrientibus lac non exhibet, solis iis qui non admodum valde febricitant potui dans?an potius ab aliquo falsò interposita est & adscripta particula valde,

vt & alia pleraque? Per otium ergo iſta exquirere poteris, à nobis verò hoc in præſentia habeto, lac valdè febricitantibus dādū non eſſe. Porrò miror quî in iis quibus lac dari vult, illud adſcripſit, dum nullū ex ſupradictis ſignis adſit. id enim à doctrinæ aphoriſticæ brachylogia alienum eſt. Siquidem ex iis quæ prius dixerat intelligebatur, etiam ſi dictum non fuiſſet, dandum ſcilicet tabidis, & præter rationē extenuatis lac eſſe, niſi caput doleat, aut hypochondrium tumeat, aut biliosa deiiciantur, aut cæterorum deniq; aliud eiuſmodi ipſis adſit. An non ſimpliciter, nec ſemper ſeruare breuitatem Hippo. videtur, ſed vbi magnum aliquid docet, à quo ſi negligentius audiatur, periculum impēdeat, tum bis térve eadem repetere non grauatur.

L X V.

Oκόσοισιν οἰδήματα ἐφ' ἕλκεσι φαίνεται, οὐ μάλα σπῶνται, οὐδὲ μαίνονται· τούτων δὲ ἀφανισθέντων ἐξαίφνης, τοῖσι μὲν ὄπισθεν σπασμοὶ, τέτανοι, τοῖσι δὲ ἔμπροσθεν μανίαι· ὀδύναι πλευροῦ ὀξεῖαι, ἢ ἐμπύησις, ἢ δυσεντερίη, ἢν ἐρυθρὰ ἦ τὰ οἰδήματα.

Quibus ſunt cum vlceribus tumores cōſpicui, ij nō admodū conuellūtur, nec inſaniūt: Quibus verò repentè euanuerint, ſiquidē poſtica parte factum

factum sit, cõuulsiones & tetani accidũt: si verò à fronte, insania, lat ris dolor acutus, empyema & dysenteria, si rubicundi fuerint tumores.

Tumores omnes prçter naturam œdemata Hippo. appellat, phlegmonis etiam eo nomine comprehensis: quanquã hoc ipsum phlegmones nomen apud veteres omnes de phlogosi potius, id est inflammatione dicebatur, etiam si sine tumore consisteret. Est igitur quod nunc dicitur tale, In quibus tumores superueniunt vlceribus, ij non admodum conuelluntur aut insaniunt. Porrò hæc eadem indicat oratio nõnullos etiam propter tumores vulneribus accidentes conuelli & furere, sed id rarò accidere: tum scilicet vbi in parte neruosa insignem magnitudinem, aut aliquam malignitatẽ acquisiuerunt. Contrà verò si tumores derepentè oblitescant, conuulsiones & tetanos sequi affirmat duntaxat, si in partibus posterioribus, hoc est in dorso fuerint vlcera: Si verò partibus anterioribus cõstiterint, tum alia quæ deinceps enumerat consequi dicit. Posteriores nãq; partes neruosę sunt, anteriores venosæ & arteriosæ. Cũ itaq; ab vlceratis partibus humor qui tumorẽ faciebat, in partẽ aliquam principem remeauerit, in posterioribus quidẽ partibus

bus vtpote neruosis conuulsiones fiét & tetani.(nam hi sunt neruorum affectus) In partibus verò anterioribus mania, siquidem in caput humor feratur : lateris dolor,si in thoracem vertatur:hinc verò sæpè purulenti euadunt ibi collecto humore minimè discusso aut digesto. Dysenteriã autẽ fore inquit, si rubẽtibus tumoribus materiæ repentè fiat in ventrẽ translatio. Cæterũ dysenteriã eiusmodi cruentã appellare solemus,quę vtiq; definitur,sanguinis per intestina citra exhulcerationem vacuatio. Quòd itaque,si vel in dorso, vel partibus anterioribus ipsi ex aduerso sitis,tumores aliquando contingat derepentè euanescere, ægri in tales incidant affectus est manifestum:non tamẽ nobis Hip.ipse declarauit de hísne partibus loquatur solis, an de omnibus simpliciter agat,ita vt art⁹ quoq; ipsi hac oratione cõprehendantur.In tibiis certè non sunt parte anteriore musculi,qui in tẽdones validos & latos desinãt:in femore verò parte genu anteriore maximũ videmus tendonẽ:quo affecto cõuulsionẽ per cõsensum secutũ iri est probabilius, quàm aliquo ex musculis parte femoris posteriore positis.Sunt enim omnes carnosi.Itaq; nó videretur verũ id quod vni
uersaliter

uerſaliter pronũtiatur, nẽpe partibus tã-
tum poſterioribus accidere cõuulſiones.
Et quidẽ perſæpè id nõ in cruribus ſolis,
ſed etiã manibus accidere videtur, fortaſ
ſe quia hę partes omnes directò reſpon-
dẽt dorſali medullę, ab eáq; tum artuũ,
tum dorſaliũ muſculorũ nerui oriuntur.

LXVI.

HN τρωμάτων ἰσχυρῶν ἐόντων καὶ πονηρῶν οἰδήματα μὴ φαίνηται, μέγα κακόν.

Si magnis vulneribus & prauis tumor non appareat, ingens malum.

Poteſt & cũ vltima aphoriſmi dictione
adiectiuũ ingens coniungi, poteſt & cum
priore parte aphoriſmi, hũc in modũ ha
bente oratione, Si vulneribus prauis exi
ſtẽtibus tumor nõ appareat, eſt ingẽs ma
lũ: vel ſic, Vulneribus malis exiſtẽtibus ſi
tumor magnus nõ appareat, malũ. Poteſt
etiã de vtraque cõmuniter ſimul dici: ac
ſi ita dixiſſet, Si prauis vulneribus exiſten
tibus tumor ingẽs nõ appareat, malũ eſt
ingẽs. Sed quę ex tribus meo quidẽ iudi
cio præferri debeat lectio, habet hũc in
modũ, Si vulneribus prauis exiſtentibus,
tumor nõ appareat, malũ eſt magnũ. Por
rò monui ſuprà œdematis nomen gene-
raliter Hip. de omnibus dici tumoribus
prętet naturã. Praua autẽ vulnera dici pu
tandum

tandum est, quæ in capite aut fine muscu lorũ cum omniũ, tum maximè neruosõ rũ sunt accepta. Nã principio & origine musculorũ nerui inseruntur in ipsos, ex fine verò tendones enascuntur. Quẽadmodũ igitur paulò antè oẽs derepente euanescẽtes tumores dãnabat, ita nũc si malis vulneribus nullo modo superueniant tumores, nõ probat. Nã suspicio est in ipsis humores vulnerib⁹ affluẽtes ad partes principes esse trãslatos. Atq; hoc maximè in iis vulneribus fieri videtur, quibus dolor adest, propter quẽ aliquid omninò influit in partẽ: cęterũ ab imperitis medicis reprimitur & inhibetur medicamẽtis valdè refrigerãtibus, aut astringentibus. Nã quæ dolore vacant, neq; fluxionẽ concitãt. Maximè verò omniũ partes neruosæ vulneratæ dolent, quæ calefacientibus & siccantibus medicamentis curari volunt.

LXVII.

Τὰ χαῦνα χρηστὰ, τὰ ὠμὰ, κακά.

Incõtenta bona, cõtenta verò & cruda mala.

Hæc oratio appendix est præcedentis. Docet autẽ Hip. œdemata quæ sunt incontenta bona esse & laudabilia omnia, contraria verò, mala. Propriè autẽ incontento & cedenti opponitur durũ, resistẽs, & refractarium. hoc verò Hipp. crudum

appellauit. Neq; enim vnquam renitens & durus tumor fieri potest, partis natura probè affluentes humores coquente.

LXVIII.

Τῷ ὄπισθεν τῆς κεφαλῆς ὀδυνωμένῳ, ἡ ἐν μετώπῳ ὀρθὴ φλὲψ τμηθεῖσα, ὠφελεῖ.

E parte capitis posteriore laboranti, rectà in frontem excurrens vena incisa prodest.

Non vacuare solùm Hip. eam vsus postulat, sed etiã cum reuulsione vacuationem instituit. Fit porrò reuulsio in contrarium: ac secundũ longitudinẽ quidem sursum ac deorsum, secundũ latitudinẽ verò dextrorsum & sinistrorsum, & secũdum profunditatem antè & ponè. Nunc itaq; parte capitis posteriore dolente cũ reuulsione vacuatio fiet ex fronte: sicuti & cum anterior pars laborat, ex occipite. Ita enim sæpè diuturnæ oculorum fluxiones sanatæ sunt, ex partibus occipitis misso sanguine, & admotis cucurbitulis.

LXIX.

Ῥίγεα ἄρχεται γυναιξὶ μὲν ἐξ ὀσφύος μᾶλλον, καὶ διὰ νώτου ἐς κεφαλήν· ἀνδράσι δὲ μᾶλλον ὄπισθεν ἢ ἔμπροσθεν τοῦ σώματος, οἷον ἀπό τε πηχέων καὶ μηρῶν. ἀτὰρ καὶ τὸ δέρμα ἀραιόν· δηλοῖ δὲ τοῦτο ἡ θρίξ.

Rigores incipiũt mulieribus ex lumbis magis, & per dorsum perueniũt in caput: Sed & viris

partè

parte corporis posteriore magis quàm anteriore, veluti ex femoribus & cubitis. Indicio est cutis raritas, quam ipsam pilus ostendit.

Rigor omnis incipit cũ sensibili quodam frigore. Dorsi autem partes vt potè neruosæ non solùm facilius refrigerantur, sed promptius etiam frigus sentiũt. Quò fit meritò vt indè rigores capiant initium, & magis in mulieribus fiãt, quia fœmina frigidior natura est & imbecillior. Hinc porrò incipiens rigor excurrit in caput neruorũ principium, celerrimè per spinalem medullam facta cõsensione, id est affectionis communicatione: quandoquidem & ipsa non secus ac cerebrum frigida est naturâ, & propter substantię mollitudinem similiter obnoxia. At verò ex partibus anterioribus rigores non incipiunt, quia calidiore sunt quàm posteriores temperamẽto. Cuius rei indicium statuit cutis raritatem, & huius rursus ipsius pilorum multitudinem. De quorum generatione abundè egimus in libris de temperamentis.

LXX.

Οἱ ὑπὸ τεταρταίων ἁλισκόμενοι, ὑπὸ σπασμοῦ οὐ πάνυ τι ἁλίσκονται· ἢν δὲ ἁλίσκωνται πρότερον, εἶτα ἐπιγένηται τεταρταῖος, παύονται.

Qui quartana corripiuntur, non admodum conuulsionibus tentantur: Si verò prius tentati fuerint, superueniente quartana liberātur. *Vide 6. Epide. ad finem.*

Quæ propter vacuationem fit conuulsio, acutissima est & perniciosissima: quæ verò ob neruosarum partiū repletionē accid.t (qualis est epileptica) neque acutissima est, neque perinde periculosa. De qua conuulsionis specie Hippoc. in præsentia meminit. illa enim verba, Tentantur & Tentari, temporis productionem indicant. Hanc ergo conuulsionem fieri quartana non solùm prohibet, sed etiam si fieri occupauerit, solui.. Fit porrò talis conuulsio lentis & pituitosis humoribus partes neruosas infarcientibus & obstruentibus. Quibus liberandis cum duplex sit comparata ratio, excretio & coctio, vtranque habet quartana: excretionem quidem vi rigoris (eiusmodi enim concussio & conuulsio sola potest crassum humorem excernere) coctionem verò caloris ratione rigorem excipientis.

LXXI.

Ὁκόσοισι δέρματα περιτέταται καρφαλέα καὶ σκληρὰ, ἄνευ ἱδρῶτος τελευτῶσιν· ὁκόσοισι δὲ χαλαρὰ καὶ ἀραιὰ, ξὺν ἱδρῶτι τελευτῶσιν.

Quibus arida & dura cutis obtenditur, sine

sudore moriuntur: quibus verò laxa & rara, cum sudore vita defunguntur.

Morituris * siquidem squalida, dura, sicca, & obtensa cutis est, sine sudore vitã finiunt: Si cõtrà rara, mollis & laxa, cum sudore fato cõcedunt. Prioribus siquidẽ vel omninò exhausta est humiditas vel ex cute: in aliis verò inest etiam in cute.

* *Philotheus* τελευτᾶν *accipit* τοῦτι τοῦ κρίνεσθαι, ἤτοι πρὸς βίον, ἢ πρὸς θάνατον· ἐν μέν τισιν εὐφορία ἤτοι τὸ αὐτοῖς, πρὸς ὑγείαν· ἐν δὲ δυσφορία, πρὸς θάνατον.

LXXII.

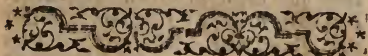
ΟΙ ἰκτερώδεες ὁ πάνυ τι πνευματώδεες εἰσιν.

Aeruginosi non admodum ventosi.

Ventosos ab ipso nunc dici putãdum est, qui in ventre colligunt copiam spiritus flatuosi, qui vel per ructus, vel flatus infernè erumpentes excernitur, vel remanet, & cõtinentes partes distendit. Fit autem aliàs propter atoniam quandam, id est virtutis remissionem & imbecillitatem partium ipsarum ad ventrẽ attinentium, aliàs propter phlegmaticum humorem & frigidum. Qui itaque sunt ob pituitosum & frigidum humorem flatuosi, auriginosis sunt contrarij vt pote biliosis. Quæ cum ita sint, fit vt ictero obnoxij nunquàm ventosi fiant, duntaxat, secundum abundantis humoris naturam. Nam propter partium imbecillitatem possunt aliquando flatus gignere.

Prop

Propterea enim dictioni adiecit, nō admodum, ita perpetuitatem negationis interrumpens, simúlque quod dicit ferè fieri ostēdens. Perrarò enim auriginosos inuenias, qui partium habeant ad ventrem attinentium imbecillitatem.

GALENI IN APHORISMOS,

Id est, selectas maximéque ratas Hippocratis sententias,

COMMENTARIVS SEXTVS,

GVLIELMO PLANTIO Cenomano interprete.

I.

N τῇσι χρονίῃσι λειεντερίῃσιν ὀξυρεγμίη ἐπιγενομένη, μὴ γενομένη πρότερον, σημεῖον ἀγαθόν.

In diuturna lauitate intestinorum si ructus acidus superueniat qui priùs non extiterit, bonū est signum.

Laenteria (quasi læuitatē intestino-

rum dicas)celer est per ventrem,& intestina esculentorũ potulentorúmq; trãsitus,quo talia deiiciũtur qualia fuere deuorata. Quòd si breuius definire placet, potes dicere coctionis priuationem esse, nulla neq; secundũ cõsistentiam, neque secundum colorem,aut odorem,aut vllam aliam omninò qualitatem in ventriculo ciborũ mutatione factã. Ita porrò morbus hic appellatus est, existimãtib' qui primùm ipsi talem appellationẽ imposuerũt,propter internæ τῶν ἐντέρων,id est inteſtinorũ superficiei læuitatem fieri, ob quam nõ amplius ipsa retineãt in se contenta cibaria,sed ocyssimè præter labi sinant:quasi verò sua, cũ secundum naturam habebant,asperitate retinerẽt. Ego verò cum in aliis multis laudandos eos censeã, qui rebus primùm posuerũt nomina,minimè tamẽ in lienteriæ appellatione probare possum, quippè q ingestos cibos circumplicare & amplecti & constringẽdo retinere tẽpore legitimo, postéaque deorsum propellere propriũ vẽtriculi munus esse ignorauerint: & rursum quemadmodũ in vesica fit strangu-ria,cum ipsa scilicet vrinæ impatiẽs non expectat donec coaceruetur, sed statim vt mordacẽ sibi,aut graue summouet & reiicit,

reiicit, eodem quoque modo citam per vẽtrem cibi potúsq; permeationem fieri nõ intellexerint. Hæ enim sunt omnium excretionum cõmunes causæ, quas si illi sciuissent, qui primi huic morbo læenteriæ nomen indiderunt, talem de lęuitate intestinorum opinionem repudiassent, & eius loco, totius ventriculi & intestinorum imbecillitatem statuissent causam, ob quam partes hę cibis assumptis grauatæ, à se quàm citissimè ipsos depellunt exigúntque. Potest etiam quandoq; quorundã humorum mordacitate & acrimonia in superficie exhulceratis intestinis accidere hæc affectio, etiam si vires ipsorum nõ magnopere laborent. Tum enim fuerit necessarium, & permeãtibus cibis partes exhulceratæ dolorem sentiant, atque ideò ipsos deorsum propellant, & à seipsis quàm ocyssimè emittãt: quod per singulas partes dum fit, tanta sequitur transitus velocitas, vt cibi nullum coctionis rudimentum inchoationémve accipiãt. Verum tali læenterię morsus cuiusdã inerit sensus, in ea verò quæ propter vẽtriculi & intestinorum imbecillitatem accidit, citra vllum doloris sensum fient deiectiones. Cæterùm non paruum hoc est harum læenteriarum discrimẽ. Nam

quæ propter humorũ acrimoniá totius vẽtriculi & inteſtinorum abraſa fit ſuperficie, ſiquidem humorũ malignitas ceſſauerit, aſtringente tùm cibo tùm potu curatur citiſſimè: ſi vero longiore tempore perſeueret, in dyſenteriá, id eſt inteſtinorũ difficultaté tranſit ac mutatur: quę verò propter virtutis retentricis imbecillitatem fit inteſtinorum læuitas, ab intemperie omninò cõciliatur: quæ vel ipſorũ corporum confirmatá eſt qualitas & quidam contractus iam habitus ſolutu difficilis, vel propter humorem aliquem fit qui in ventre & inteſtinis continetur, de quorum humorum numero eſt pituita, ob quam ægrotantibus acidi ructus eueniunt, quas ὀξυρεγμίας appellãt Grçci, qui etiam citra pituitæ conſortium ventriculo frigidiore fieri poſſunt. Et certè cum quibuſdam læenteriis, quæ ex frigiditate ortum habent, vnà inuadũt ructus acidi, ſed temporis progreſſu ceſſant. Nam per initia exiguo quodam tempore cibi in ventriculo retinentur, procedẽte autem atque aucto morbo, ne hoc quidẽ accidit. Vbi igitur in vẽtriculo breuis eſt cibi mora, tum quædam veluti fit coctionis inchoatio, & propterea eiuſdem infelicitas & fruſtratio accidit, apotychia Græcè dicta,

dicta. Nos autem à frigida causa profectas coctionis frustrationes ruct⁹ acidos gignere didicimus. Vbi autē nullum cibi accipiunt coctionis initium, tùm nec vlla ipsorum ab initio fit secundū qualitaté mutatio, & proindè nec ructus acidus, nisi pituita præsertim acida in ventriculo abundet. Propterea nō simpliciter Hippocr. in læuitate intestinorū acidum ructum dixit signum esse bonum, sed in diuturna addidit: quippe quia cū incipiente, vt dictū est, sæpè vnà accedit ructus acidus. Deinde qui priùs, inquit, non extiterit. Quæ enim à pituita vētriculum refrigerante fit intestinorum læuitas, vnà secum semper habet coniunctam oxyregmiam, tanquam symptoma quoddam. Cum ea igitur intestinorum læuitate, quæ neq; etiamnū incipit, neque à pituita fit, coniuncta non est oxyregmia: quæ si aliquando tandē interueniat, tantisper iam cibū in vētriculo retineri donec mutationis principiū accipiat, simúlq; suorum operū naturam reminisci significabit. Atq; mihi hactenus abundè vt arbitror, expletum est expositoris munus. Eorū verò quæ dixim⁹ capita si quis scienter certóq; discere velit, in commentatione de naturalibus facul

tatibus non paucas demonſtrationes de ventriculi virtutibus,& in lib. de ſympto matum cauſis omniũ quæ celeriter excernũtur explicatas cauſas habet. Quoniam verò Eraſiſtratus ſecundo de ventriculo ſuperiorum medicorũ auctoritatem ementitus eſt,& de lænteria notionem turbauit confudítq; , non abs re fore viſum eſt pauca ſuperiorib⁹ addere, ac primùm ipſius Eraſiſtrati verba tranſcribere, quæ habent hunc in modũ, De lænteria appellata dicendum eſſe videtur. Superiores enim medici inteſtinorũ affectum in tres partes diuiſerũt, lænteriam, dyſenteriam, & tenaſmũ, quæ aſſiduè laceſſens eſt egerendi cupiditas inanis. Atque ex his nõnulli in ipſis excretis differentias morbi ſpectantes dicunt, Si ex ventre ſanguinolenta & mucoſa prodeãt, is affectus dyſenteria appellatur. Si verò quæ excernũtur, cruda & coctionis expertia fuerint, & ſanguinolẽtis & mucoſis permiſta, lænteria vocatur. Cum verò bilioſa permiſta ſanguinolentis & mucoſis ſubeunt, tenaſmus dicitur. Hæc Eraſiſtratus, quam ſecutus opinionem neſcio, vt crudis excrementis mucoſa & ſanguinolẽta adderet. Hoc enim nullus fecit, neque eorum qui eadẽ tempeſtate fue

te fuerunt clarissimi & præstãtissimi medici, vt Philotimus, Herophilus, Eudemus: neque eorum qui eam ætatem sunt secuti vsque ad recẽtiores istos qui Archigenis temporibus extiterunt. Sed nec quod ipse dicit, medicorum superiorum, hoc est eorum qui ante Erasistrati seculum fuerũt, vllus affirmauit. Diocles siquidem in libr. de causæ morborũ curatione in hanc sententiam scribit, Ter- ‟
tium morbi genus ferè dysenteriam ex- ‟
cipit: vocatur autem lienteria, quam hu- ‟
mida & spumãs crudáque & multa deie- ‟
ctio sequitur statim postquàm comestum ‟
est & bibitum. Praxagoras verò secundo de signis comitantibus inquit, Intestino- ‟
rum læuitate laborantibus, quia lubrica ‟
sunt intestina, imprimísq; ieiunum, citò ‟
cibaria deiici est necesse. Præterea Praxa ‟
goras deinceps scribit, Cibaria quæ ci- ‟
tò permeant, omninò cruda esse opor- ‟
tere: quod peculiare maximéque huius affectionis est proprium, in celeri trãsitu statuẽs, quod verò coctionis expertes & crudi cibi permaneãt, hoc vnũ habens in numero eorum quæ necessariò consequuntur. Neque enim quia omnino crudi permanent, ideò citò deiiciuntur: sed quia confestim excernuntur, nullam pro

pterea coctionē nanciſcuntur. Quæ cauſa eſt quamobrem tùm nos, tùm alij medici complures lienteriam definiamus citam eſſe ciborum peruaſionem, nullam prorſus coctionem habentium. Sic de ipſa veteres quoque medici ſentire videntur. Nam & libro de morbis, ſiue is liber Hipp. ſit, ſiue Polybi eius diſcipuli, hæc de læuore inteſtinorū ſcripta inueniuntur, Cibaria deiiciuntur incorrupta, humida, nullum dolorem facientia: corpus verò extenuatur. nimirū hiſce viris fuit conſuetudo iam olim recepta appellandi incorrupta, quæ nos cruda & coctionis expertia vocamus. In libro quoq; de victu ſalubri inſcripto, qui & ipſe Hippocrati aſcribitur (licet non deſint qui adulterinum cenſeant, nonnullis ad Ariſtonem, aliis ad Philiſtionem, quibuſdā ad Pherecydem referentibus) ſcribuntur hæc verba: Hæc nonnulli patiuntur, cibus eis deiicitur humidus, non coctus, non propter morbum, verbi gratia lienteriam, neque aliquem ipſis adfert dolorem. Atque hi quidem viri omnes ſunt Eraſiſtrato antiquiores, ſexcentíque alij vt dixi, tum qui Eraſiſtrati ætate floruerunt, tùm qui poſt eum fuerunt, in eandem omnes ſententiam de læuitate inte

ſtinorum

ftinorum fcripfe unt. Quare quid Erafiftrato in mentě venerit nefcio, vt de maioribus mentiretur, dum in læuitate inteftinorum fanguinolenta & mucofa cibis nõ coctis permifceri veterum fententiam effe dicit.

I I.

Οἷσι ῥῖνες ὑγρότεραι φύσει, καὶ ἡ γονὴ ὑγροτέρη, ὑγιαίνουσι νοσηρότερον· οἷσι δὲ τἀναντία, ὑγιεινότερον.

Quibus nares humidiores natura, & genitura humidior, ij minus profpera valetudine fruuntur: Quibus verò hifce contraria adfunt, falubrius degunt.

Siccioribus natura temperationibus nullum omninò è cerebro per nares manifeftum aut fenfibile excrementum effluit, ficuti neque per cutem fudor: fed quæ medicis ἄδηλος διαπνοὴ dicitur, id eft cutis perfpiratio fenfum fugiens, attenuata excremẽta vaporis inftar vacuat. Humidioribus verò naturis fenfibilia fiunt excremẽta, cerebri præfertim, quia frigidius naturâ eft. Quibus ipfis naturis genituram quoque, hoc eft genitale femen, frigidiorem effe affirmat, quemadmodum ficcioribus aquofa humiditate exhaufta tùm craffius, tum ficcius femen adeffe folet. Qui igitur humidiore

sunt siue solo cerebro, siue toto etiã corpore, inculpabilem illam & inoffensam vitæ salubritatem habere nequeunt, sed frequentibus catarrhis, leui quapiam occasione ortis, infestantur. Quòd si per palatum ipsis deorsum redundans feratur humor, malè partes subiectæ afficiantur & grauiter offendantur est necesse, fauces verbi gratia, guttur, aspera arteria, pulmo, stomachus, & venter. Vnde & tusses ipsis, & dyspnœas, id est spirandi difficultates, anginas, cruditates, diarrhœas, id est alui profusiones, interdum etiam dysenterias, quũ scilicet destillans humor fuerit quodam modo salsior, accidere est necesse. Porrò de his ipsis egit in lib. de aëre, aquis & regionibus, & in lib. de morbis & affectibus.

III.

EN τῇσι μακρῇσι δυσεντερίῃσιν αἱ ἀποσιτίαι, κακὸν, καὶ ξὺν πυρετῷ κάκιον.

In longis intestinorum difficultatibus cibi fastidium malum, & cum febre peius.

Difficultates intestinorum, id est dysenteriæ, exhulcerationes sunt intestinorum ab humoribus acribus factæ. Quippe initio abraditur eorum superficies extima: deinde temporis spatio profundiora, & putria ferè habẽt vlcera: quo maximè

mè tempore ventriculi per cósensum affecti labefactatur coctio. qua noxa lati' serpente & semper magis magísque sursum euecta, simul vt ventriculi os vnà est affectũ, apositoi fiũt, id est anorecti, quasi fastidiosios cibi & inappetentes dicas. Nam per initia etiã interdũ cibum auersantur propter defluẽtes ab hepate ichores, id est putres & tenues humores, à quibus intestina abradi dicebam', præsertim si hi picrocholi, id est calidi & biliosi fuerint. ipsorum nanq; pars supernatans ad os ventriculi effertur. Longis verò intestinorum difficultatibus postquã hoc symptoma superuenerit, quandam iam per consensum mortificationẽ vẽtriculo aduenisse indicat, qua aboleri prorsus necesse est appetẽtiam, opus ad vitam necessarium. Quòd si vnà cum appetentiæ deiectione febris insuper intestinorũ difficultati accesserit, ex duabus altera, vel aliqua vlcerũ putredo, vel magna inflãmatio adest. atque ita vt dictum est, toto per cõsensum vẽtre affecto, perniciosè se habent ægroti.

IIII.

TA περιμάδηρα ἕλκεα, κακοήθεα.

Circunglabra vlcera, maligna.

Cum pilos à circuniectis vlceri partibus.

tibus defluere, vel cutē squamulas è summa parte amittere videris, scire potes iis qui ita habeant, prauos humores in partem adfluere, qui vehementer vlcus rodunt. Neq; enim certè pilorum radisces corrumpere possunt, & vlceratū locum non prohibere cicatrice obduci.

V.

TΩν ὀδυνέων καὶ ἐν πλευρῇσι, καὶ ἐν στήθεσι, καὶ ἐν τοῖσιν ἄλλοισιν ἢν μέγα διαφέρωσι, καταμαθητέον.

Doloribus lateris, & pectoris, cæterarumq; partium an ægri multum differāt, discendū est.

Animaduertere oportet non modò locū dolentem, qualis sit, sed magnitudo etiam doloris in eo quāta sit exquirēda. Quæ res tum ad loci affecti dignotionē, tum ad præsagitionē eorum quæ ægroto sunt euentura, tum præterea ad curationis inuentionem multo est vtilissima. Siquidem in latere cum magnus vrget dolor, primùm is esse non potest, quin membrana costas succingēs patiatur: secundò non vacat periculo: deinde maiore etiā indiget curatione. Nam si ad claviculam dolor ascendat, sectione venæ vtēdū erit, si ad hypochondria declinet, purgationi locus erit: quemadmodū in lib. de vict. ratione in morbis acutis ipsemet

met docuit. Si verò mediocris fuerit dolor, nec pungens, (qualis in membrana erat succingente) nec ad clauiculam aut hypochondrium pertineat, tũ ipse affectis costarum carnosis partibus fieri potest, atque ideò neque periculosus fuerit, neq; magno auxilio indiguerit. Sic etiã in singulis aliis partibus doloris spectanda est magnitudo, veluti in renib⁹ si fortè carnosa eorum pars inflammationem sustineat, dolor grauis erit: quemadmodum ipse in Epidemiis tradidit, ita eum dolorem appellans, qui veluti ponderis cuiusdã affecto loco impositi sensum infert. aliæ verò renum partes si afficiãtur, acutus dolor cruciabit. alias partes dico, tunicam renes obtegẽtem, cauitatem internam, & in hanc penetrantes & traiectas tum arterias tum venas, & præterea meatuũ vrinariorũ (οὐρητῆρας appellant) exortus. Sic etiam in iocinore res habet. Nam parte eius carnosa inflammata, grauis dolor sentitur: tunica verò ambiente aut vasis inflammationem patientibus, acutus vexat. Atque ipsius doloris acuti indicationẽ nobis adfert maior minórve efficientis causæ qualitas. Biliosus siquidem & acris humor dolorem intẽdit, vt & spiritus flatuosus exitum non habens: remis

remittit pituitosus. Nec verò solū qualitatis cuiuspiā magnitudo nobis aliquā dat doloris significationē, sed etiā quantitatis. Intēditur enim cuiusuis causæ efficientis actio, eius aucta substātia. Si itaque Hipp. quia cuiusque doloris magnitudinem considerandā esse vellet, aphorismum scripsit, satis multis ipsius vsum exposuisse videri possimus. Si verò non magnitudinem solùm dolorum spectandam esse, sed generalius quiddā & velut vniuersalius indicās, omnes aliquo certè numero habendas dolorum differētias, animaduertere & considerare oportere dicit, multo vtiq; maioré ex ipso vtilitatem sumus percepturi. Erit enim oratio huiuscemodi, Non simpliciter partium dolorem considerare, neque eādem esse in omnibus affectionē arbitrari oportet: vt si exempli gratia anteà quidē Dioni, posteà verò Theoni latus doluerit, eodē propterea modo vtrūque habere existimandum est, sed permultúmne inter se differant, an quodammodo sint similes cognoscendū. Id verò fit ex duobus manifestum, doloris tum specie tum vehementia. Ex specie, si pungēs, si distēdens, aut torporem conciliās, aut cum oneris phantasia grauis, aut aliquo veluti lanci-

nante

nante, aut erodente, aut pertundente, si continuus aut cũ intermissione, si æquabilis aut inęquabilis fuerit. Secũdũ vehementiã etiã, qui vehemẽtior remissiórve sit spectare oportet, quæ paulò supra secundum magnitudinẽ in doloribus dicebatur differentia. Solent enim medici per verbi abusionẽ quicquid vehemẽtius est appellare maius, etsi id non quantũ, sed quale existat. Paruã enim aut magnã, aut mediocrẽ febrem appellitandi nullum faciunt finem, quæ suã tamen habet in calore essentiam. Quare mirum videri non debet, si dolorem etiam vehemẽtiorem, maiorem vocitent, multóque minus dignũ admiratione, si quæ speciebus separata sunt, ea inter se multùm differre dicãtur: vt si dolorem qui põderis cuiusdam speciem & phantasiam refert, ab eo qui lancinare & pertundere partem, aut aliud quidpiã ex iis quæ suprà dicta sunt facere videtur, diuersum esse dixeris.

V I.

ΤΑ νεφριτικὰ καὶ ὁκόσα κατὰ τὴν κύστιν ἀλγήματα ἐργωδῶς ὑγιάζεται τοῖσι πρεσβύτῃσι.

Renum & vesicæ vitia in senibus difficulter curantur.

Renum & vesicæ affectus in senibus

vix ſanantur,id eſt multo negotio & lon go tempore. Nam earum partium actio irrequieta eſt,& munus nunquam otioſum, quiete autẽ opus eſt, ſi quid ſanari debeat. Ad hęc excrementum per eas va cuandũ,acre eſt,quod irritandi ſiue vlce ris ſiue inflammationis, ſiue alterius cuiuſpiam affectionis in ipſis conſiſtentis vim habet. Multò verò difficilius ſanantur in ſenibus veſicæ affectus, quoniam alij etiã morbi omnes præcipuéq; longi in ipſis vix medelã admittũt. Tales enim ſenes ad mortẽ vſq; comitari ſuprà dixit.

V I I.

TA ἀλγύματα τὰ κατὰ τὴν κοιλίην γινόμενα, τὰ μὲν μετέωρα, κουφότερα· τὰ δὲ μὴ μετέωρα, ἰσχυρότερα.

Dolores ventris ſublimes, leuiores: non ſublimes, fortiores.

Sublimes nunc accipere oportet, non ſecundum corporis longitudinem, ſed profunditatẽ. Eos autem diſcriminat in ventris regione peritonęum,ita vt qui in partibus hoc elatioribus fiunt, ſublimes vocẽtur,qui verò in partibus huic ſubiacentibus, hoc eſt inteſtinis ipſis, atq; ventriculo, & alto corpore conſiſtunt, non ſublimes dicantur. Porrò liquet tales dolores meritò Hippo. fortiores appellaſſe.

VIII.

Τοῖσιν ὑδρωπικοῖσι τὰ γινόμενα ἕλκεα ἐν τῷ σώματι, οὐ ῥηϊδίως ὑγιάζεται.

Aqua inter cutem laborantibus exorta in corpore vlcera non facilè sanantur.

Ipsemet libro de vlceribus, non priùs vlcus ad cicatricē perduci docuit, quàm sit exactè exiccatū. * Hoc autem in hydropicis ob nimiā humiditatis copiam facilè fieri non potest.

** Hydropicis inest humiditas instrumentalis, & siccitas similaris nimia. Vtraque autē vnitatem tardat.*

IX.

Τὰ πλατέα ἐξανθήματα οὐ πάνυ τι κνησμώδεα.

Latæ pustulæ non admodum pruriginosæ.

Quemadmodū tubercula omnia duplici differentia constant. quædam enim fastigiantur in acutum & sublimia existunt, quædam funduntur latius & ampliorem locum occupant, non tamen in altum tolluntur: sic pustulæ nonnullæ sublimes acuminantur, aliæ humiles latè sparguntur. Elatiora autem & acutiora tubercula, vt & pustulæ, ab humore fiunt calidiore, humiliora autē à * frigidiore. Quo fit vt duplicem ob causam latæ pustulæ non admodum pruriant. Cutis enim perspiratu vaporāt in latitudinē extensæ, & efficientem humorem obtinent minus acrem.

** Pituita aliogui frigida, putrefactione & salsugine calida & acris euadit, vnde pruritū etiam ipsa mouet.*

X.

Κεφαλὴν πονέοντι καὶ περιωδυνέοντι, πύον ἢ ὕδωρ ἢ αἷμα ῥυὲν κατὰ τὰς ῥῖνας, ἢ κατὰ τὸ στόμα, ἢ κατὰ τὰ ὦτα, λύει τὸ νόσημα.

Capite dolenti & vehemẽter laboranti, pus vel aqua, vel ſanguis per nares, aut os, aut aures effluens morbum ſoluit.

Sic de aliis etiam multis demonſtrauimus pronunciare Hippocratem: quibus niſi diligenter animum aduertas, videatur quod ab ipſo dicitur ſolũ & vnicum eſſe affectionis propoſitæ remediũ, aliud verò eſſe nullum. Verùm ipſe non hoc ſolũ eſſe dicit: ſed ſimpliciter quòd pus vel aqua per aures aut nares effluẽs morbum ſoluit. Quòd ſi ordine inuerſo dixiſſet, quemadmodum ego nunc feci, dictio reprehenſione vacaſſet. * Nam ſi vel propter inflammationẽ, vel crudorũ humorum copiam in capite collectam fieri dolorem contigerit, tunc inflammatione ſuppurata, aut excreto humore, morbi fiet ſolutio: Si verò vel propter ſpiritũ flatuoſum, vel ſanguinis plenitudinem, vel mordacẽ bilem, vel denique ab intemperie dolor contractus fuerit, per alia ſanabitur remedia.

** Particularia tantum ponit hac doloris capitis remedia (Commune enim materia purgatione & ſectione venæ vacuatur, qua vniuerſalia ſunt remedia cõtinẽtis verò & coniuncta topicis auxilijs.*

XI

X I.

Τοῖσι μελαγχολικοῖσι, καὶ τοῖσι νεφριτικοῖσι, αἱμοῤῥοΐδες ἐπιγινόμεναι, ἀγαθόν.

Melancholicis & nephriticis hæmorrhoides superuenientes, bono sunt.

Non vacuationis ratione solùm, sed ipsa etiam humoris vacuandi qualitate eiusmodi affectus hæmorrhoïdes sanãt. Hæ enim crassum sanguinem profundere solent humoris melãcholici plenum, talem in sanguine vim obtinentis, qualem in vinis fæx habet. Quare nihil mirum & melancholiam & nephritim per hæmorrhoïdas curari, vtpotè quæ sanguinis veluti fæcem vacuare soleant.

X I I.

Αἱμοῤῥοΐδας ἰηθέντι χρονίας, ἢν μὴ μία φυλαχθῇ, κίνδυνος ὕδρωπα ἐπιγενέσθαι, ἢ φθίσιν.

Diuturnas curanti hæmorrhoidas nisi vna quæpiam seruetur, periculum aquæ inter cutem vel tabis impendet.

Hæmorrhoïdas citari est impossibile, quin propter sanguinis multitudinem & crassitudinem ora quædã venarum aperiantur, iocinore in ipsas fæculentum & melancholicum sanguinem reiiciente. Si quis igitur hanc ipsi viã præcluserit, tum scirrhosum ipsum effecerit, tum multitu

dine & craſſitie grauato calorem in ipſo extinxerit. Simile enim quiddã fit, quale flammę externæ accidere videmus, cum multa temerè ligna congeſta ignem ſuffocant & extingũt. Si itaque natiuo calore generatur ſanguis, ipſo extincto non amplius generandum fore conſtat. At verò aqua inter cutem, ſanguinis fit generatione fruſtrata. Et ſi quandoque iecur plenitudinẽ in pulmonis venas queat ꝓtrudere, vaſe inibi rupto tabidi euadunt. Ratione igitur optima vnã eſſe ſeruandã hæmorrhoidẽ conſulit, vt per hanc ſcilicet fæculẽta iocinoris cacochymia vacuari poſſit, in iis præſertim quibus longo tẽpore per tales venas excerni cõſueuit.

XIII.

Ὑπὸ λυγμοῦ ἐχομένῳ πταρμοὶ ἐπιγινόμενοι λύουσι τὸν λυγμόν.

Singultu fatigante, ſternutatio ſuperueniẽs liberat.

Quemadmodum ipſe conuulſionem à plenitudine & vacuatione fieri dicebat, ita ſingultũ quoq; accidere putat. Cum igitur à plenitudine fit (fere autẽ ita fit) violento opus eſt motu, vt veluti vecte quopiam emotæ humiditates ipſum efficientes perſpiratu diſcutiantur & vacuentur. Hoc autem ſternutatio efficit. Eos vero

rò ſingultus qui propter inanitionem ra rò fiunt, ſternutamentũ non ſanat. Quòd autem ob plenitudinem ſingultus frequenter fiant, argumẽto ſunt pueri, cum ſe ſupra modum repleuerint crebrò ſingultientes. Porrò frigus & perfrigeratio quia neruoſa corpora omnia ægrè perſpirabilia reddit, vt hęc repleantur eſt in cauſa, atq; ideò ſingultus ſeu palpitatio quędam ipſis accidit.

XIIII.

Ὑπὸ ὕδρωπος ἐχομένῳ, κατὰ τὰς φλέβας ἐς τὴν κοιλίην ὕδατος ῥυέντος, λύσις.

Hydrope detento, ſi aqua è venis in ventrem confluxerit, ſoluitur morbus.

Hoc etiam vnum eſt exemplũ earum vacuationum, quæ ſpõtè & vtiliter fiunt. Spontaneas autem dicimus, nõ quæ ſine cauſa, ſed ſine opera noſtra fiunt. Si enim exhibito medicamẽto hydragogo, id eſt aquas ducẽte, talis facta fuerit vacuatio, non iam ſpontinam appellaturi ſumus.

XV.

Ὑπὸ διαῤῥοίης ἐχομένῳ μακρῆς, ἀπὸ ταυτομάτου ἔμετος ἐπιγενόμενος, λύει τὴν διαῤῥοίην.

Longo alui profluuio laboranti ſpontè vomitus ſuperueniens, morbum ſoluit.

Et hoc etiam exemplum est eorũ quę rectè à natura gerũtur, quod vtique medicum imitari oportet. Eius autem vtilitas, reuulsionis ratione æstimatur.

XVI.

Ὑπὸ πλευρίτιδος ἢ ὑπὸ περιπνευμονίης ἐχομένῳ διάῤῥοια ἐπιγενομένη, κακόν.

Pleuritide aut peripneumonia detento diarrhœa interueniens, malum.

Ad partes affectas non temere & simpliciter aliæ compati solent, sed cum forti affectu detinentur. Hac itaque ratione iecore grauiter patiente, singultus quidẽ accidit compatiente stomacho: tussis aũt & spirandi difficultas, per cõsensum affectis instrumentis respirationi destinatis. Sic etiam rursum instrumẽtis respirationi seruiẽtibus magnopere & grauiter affectis hepar cõpatitur: & hoc ipsum manifestò ostendit Hippocra. cum non simpliciter dixit in pleuritide aut peripneumonia citatam aluum & solutã, malum esse signũ, sed adiecit detento, quasi habito & talibus morbis vexato diceret diarrhœam superuenientem signum esse malum, quoniam iis qui ita se habẽt profluuium alui accidere solet, iecore non amplius ad se attrahere alimentum, neque probè in sanguinem conuertere valente,

&

& ventriculo etiam interdum ipsum cor rumpente. Moderatæ tamē pleuritidi & peripneumoniæ superueniens alui solutio potest aliquādo prodesse vacuationis ergò, multóque magis postquam coctionis signa apparuerint in morbis, neq; timor adest, sed morb⁹ periculo vacat. Cōmuniter autē in iis & aliis omnibus quę similiter efferūtur, exceptionis huius meminisse oportet, dūmodò nulla alia ex temporali & manifesta occasione acciderit eiusmodi symptoma, veluti si nunc diarrhœa ex cibo aut potu aliquo sit orta: sed morbi ratione interuenerit. Nam quæ alia ex causa & non vi morbi eueniunt, ipsius ingeniū & morē significare non possunt: siquidē signū in aliquo cum re significata coniunctum esse oportet.

XVII.

Ὀφθαλμιῶντα ὑπὸ διαῤῥοίης ληφθῆναι, ἀγαθόν.

Ophthalmia laborantem alui profluuio corripi, bonum.

Hoc non tanquā bonum ophthalmia laborantibus signum, sed vt causa ab eo dicitur, quia scilicet humorum redūdantia simul vacuetur, & ad inferiora reuellatur. Quod vnum ipsi quoque exemplū est eorum quæ spontè & vtiliter vacuan-

tur,& quæ medicum imitari conuenit. Nimirum ita omnes faciunt, aluum, cum ophthalmia laboratur, clysteriis & purgationibus subducentes.

X V I I I.

Κύστιν διακοπέντι, ἢ ἐγκέφαλον, ἢ καρδίην, ἢ φρένας, ἢ τῶν ἐντέρων τι τῶν λεπτῶν, ἢ κοιλίην, ἢ ἧπαρ, θανατῶδες.

Pertusa perfectáve vesica, cerebro, corde septo transuerso tenui quopiam intestino, ventriculo; iecore, lethale est.

Nomen lethale, tum in aliis scriptis, tum hoc ipso libro sæpè de iis qui ex necessitate, & sępe de iis qui ferè morerentur vsurpasse videtur. Quare incertum nunc est, vtrum secuturam omninò mortem altius hisce partibus diuisis velit innuere, an in quibusdam hominem quidem seruari, sed rarò contingat. Quòd itaque cordis vulnus mortem necessariò adferat, vnum est ex iis quæ in confesso sunt apud omnes: non tamen in aliis confessum est & manifestum quòd vulnus omne ineuitabilem adferat mortem, sed duntaxat illud quod magnum est & profundum: cuiusmodi significari verisimile est per participiũ pertusa: vt tota vesicæ tunica vsque ad capacitatẽ internam diuisa perfectáque, atque aliorum vnum-

quodque

quodque similiter diuisum intelligatur. In vesica ergo confessa manifestáque res est, tale scilicet vulnus non vniri aut coalescere, vt nec in parte etiam septi transuersi neruosa, & intestinis tenuibus. De ventriculo verò dubitatur. Nam quosdã qui in eo vulnerati fuissent aiũt aliquando, sed raro fuisse persanatos. At verò nõ vulnus solùm profundũ in iecoris fibris acceptum, sed fibram etiam abscissam sanatam fuisse dicũt. Sed & ipsi in libro de vulneribus exitiosis inscripto, ex his nõnulla curare eius libri auctorem aggredi legimus. Quòd verò eorum diacope, id est profundior scissura inglutinata maneat, in corde quidem & septo transuerso fit ob perpetuum eorum motum: in vesica verò, quia neruosa, tenuis & exanguis ipsa existit. Nam ipsius collum quia carnosum est, quotidie sanari videmus in lithotomis, id est per incisionem extrahendis à vesica calculis. Hepar verò si saucietur, vulnerationes habet hæmorrhagicas, id est copiosum profundentes sanguinem: atque idcirco priùs moriuntur qui ita sunt vulnerati, quàm vulnera conglutinari queant. ita dixi, vt perfectã venam esse intelligatur. Quare nec q profunda iecoris vulnera curasse se, nec qui fibras,

id est

id est lobos abstulisse dicunt, videntur veritati cõsentanea dicere. Vulneratum verò cerebrũ sanari sæpè vidimus, seméłque Smyrnæ Ioniæ viuente adhuc Pelope præceptore, vulnere axiologo, id est maiusculo existente. Verùm id ex iis est quæ rarissimè eueniũt: illud verò verum & indubitatum, magnas vulnerationes, quales Hip. diacopas appellare videtur, adferre mortem: quæ tamẽ aliquatenus in ipsius ventriculos penetrant sauciationes, omnium consensu sunt mortiferæ. Tenuium verò intestinorum cum omnium, tum ventriculi multo magis natura non parum carnosæ habet substantiæ, atq; ideò summa parte vulnerata sæpè glutinantur: tota verò ad cauitatem vsque internam diuisa, rarissimè. Hoc autem mea quidem sententia non propter eorum substantiam, sed quia medicamẽtum ipsis vt externis partibus imponere non possumus, accidere videtur. Quapropter per assumpta vulneratum ventriculum auctor libri de vulneribus exitialibus inscripti, siue Hippocratis fuerit, siue alius quispiam, curare aggreditur.

XIX.

Ἐπὴν διακοπῇ ὀστέον, ἢ χόνδρος, ἢ νεῦρον, ἢ γνάθου τὸ λεπτὸν, ἢ ἀκροποσθίη, οὔτε αὔξεται.

κὔξεται, ὄτε συμφύεται.

Perfectum os, aut cartilago, aut neruus, aut genæ tenuis particula, aut præputium, neque augetur, neque coalescit.

Per augeri verbum, talem aliquam generari substātiā intelligit, qualis est partis diuisæ, sicuti in cauis vlceribus caro succrescere apparet: Per coalescere autem, corporis diuisi labra inter se cōglutinari. Iam verò quòd neq; cartilago, neque os regenerentur confessa res est: an verò glutinentur nonnulli dubitant. Inquiunt enim videri manifestò ossa fracta glutinari. Hi verò opinione longè falluntur, ídque doceri possunt in iis animantibus, in quibus rupta ossa poro fuerūt firmata. Hæc enim si quis viua aut mortua dissecta contempletur, manifestò partes ossium separatas, poro* quodam veluti vinculo circuniecto constrictas esse comperiet, quas si abraserit, fracturę profundum apparebit non glutinatum. Sic igitur de his quæ retulimus ambigunt, quidam augeri affirmantes, non tamen coalescere: nonnulli verò etiam coalescere, sed rarò. Quæ itaque exedendo vlcerata sunt, augeri postulant, nec vllum vidi qui ita affectus esset, cui non regenita sit caro. Glutinari autem desyderant ea quæ

* Porus in osse, vt cicatrix in carne.

diuisa

diuisa sunt & nõ perfecta. Hæc enim inter se differũt, quia perfecta diuisionem habent vsque ad extremum peruadentem: quæ quidem nunc Hippo. vniri negat, non ob id tantum quia neruosa sunt & tenuia, sed quia cum eo quòd tali sunt natura prædita, vulneris labra à se inuicem distant non parum.

X X.

HN ἐς τὴν κοιλίην αἷμα ἐκχυθῇ παρὰ φύσιν, ἀνάγκη ἐκπυηθῆναι.

Si in ventrẽ sanguis præter naturam effusus fuerit, is suppuret necesse est.

Quidã sine articulo ἐς κοιλίην scribunt, omnem volentes significari cauitatẽ: quibus suffragatur ab Hipp. prꝧter naturam additum: per quã adiectionẽ tale quid ostendere videtur, Si quando sanguis è proprio conceptaculo in aliam quamuis cauitatem exciderit, vt sanguis permaneat fieri omninò nequit. Ita enim in phlegmonis, & contusionibus quas ἐκχυμώσεις appellant Græci, fieri videtur, in illis quidẽ minutatim disperso sanguine in eas musculorũ cauitates quas sola ratione contemplari possumus: in contusionibus verò sanguine in ea spatia effuso, quæ vasa circunstãt. Porrò suppurare verbum nõ rectè dictum est, vt potè vnicam

in

in ſanguine mutationẽ ſignificans. Quare ipſius latius extenſo ſignificatu, ad omnem ſanguinis corruptelam nonnulli transferunt, atque ita nunc accipiendum eſſe dicunt. Sic enim fieri videtur, ſiquidẽ q ex loco naturali emanauit ſanguis nõ permanebit, ſed aliâs ſuppurabit, aliâs liueſcet, aliâs in grumos concreſcet, maximè cum in magnam exciderit capacitatem præter naturam.

XXI.

Τοῖσι μαινομένοισι κιρσῶν ἢ αἱμοῤῥοΐδων ἐπιγινομένων, τῆς μανίης λύσις.

Inſanis ſi varices, vel hæmorrhoides superuenerint, inſaniæ ſolutio.

Hoc loco inſaniam, propriè melãcholiam, non à bile furorem appellat. Eſt autem varix venarum quę in cruribus & femorib' habẽtur dilatatio, à craſſo & melãcholico humore facta. Natura em̃ humores inſaniam cõmittentes, maximè ſi melancholici fuerint & craſſi, ad partes ignobiles protrudẽte, dictarum ſequitur affectionũ generatio, & inſaniæ ſolutio.

XXII.

Ὁκόσα ῥήγματα ἐκ τοῦ νώτου ἐς τοὺς ἀγκῶνας καταβαίνει, φλεβοτομίη λύει.

Ruptiones, quæ ex dorſo ad cubitum deſcẽdunt, venæ ſectio ſoluit.

Melius

Melius quidam scribunt, Dolores qui. Nam ruptionem ipsam descendere vnū ex iis est quæ fieri omninò nequeunt. siquidē diuulsa & rupta musculi parte car nosa, fit ruptio: quippè interdū in ipsum ruptionis locum sanguis manifestò colligi videtur, cui ipsa cōparata est digerēdo curatio. Reliqui verò dorsi dolores locū mutantes, ex defluente humore fiūt, aliquādo solo, magna verò ex parte crassum & flatuosum spiritum coniunctū habente: quem humorem excipere & vacuare oportet secta in cubito vena, cū eò fluere videbitur. Est enim eius preceptū, pro momento & nutu humorum vacuationes faciēdas esse: quod indicant hæc verba, ducendum quò vergunt per loca opportuna. Quòd si de ruptis ipsi sermo est habitus, dolores per consensum & sympathiam factos exaudiēdum est dici ab ipso in cubitos descendere, nō ipsam car nosæ partis diuisionem. Et certè talibus vtilis esse potest venæ sectio, communi vacuationis ratione.

XXIII.

Ην φόβ☉ καὶ δυσθυμίη πολὺν χρόνον διατελέῃ, μελαγχολικὸν τὸ τοιοῦτον.

Si metus atque mæstitia longo tempore perseuerent, melancholicum est signum.

Si

Si quis nó manifesta de causa metuat, aut mœstus sit, atræ bilis sunt manifesta symptomata, maximè si longum tempus perseuerauerint. Propter causam tamen manifestam orta si sint, & deindè persistant diu, insaniã significare scias velim. Nam multi iam mania corripi visi sunt, quæ ab excãdescentia, aut ira, aut mœstitia principiũ sumpserat: ipso scilicet corpore per id tẽporis habili & idoneo ad tales suscipiendas affectiones existente.

XXIIII.

Ἐντέρων ἢν διακοπῇ τῶν λεπτῶν τι, οὐ ξυμφύεται.

Si quod gracile intestinum perfectum sit, non coalescit.

Idem paulò antè dixerat eo aphorismo cuius initiũ, Vesica pertusa, cerebro. Non itaque video quamobrẽ nunc frustrà repetatur. quod & in aliis quibusdã aphorismis factũ esse certò scimus, quos expungere foret melius.

XXV.

Ἐρυσίπελας ἔξωθεν ἔσω τρέπεσθαι, οὐκ ἀγαθὸν· ἔσωθεν δ' ἔξω, ἀγαθόν.

Erysipelas foris intrò conuerti, malum: intus verò foras existere, bonum.

Non erysipelas solùm, sed & alium quemcunque affectum ex profundis &

principibus partibus ad cutē traduci, & bonum signum, & bonam causam esse existimandum est: Contrà verò ad internas & ꝓfundas corporis partes remigrare, malū. Sed & alia multa hoc lib. Hipp. similiter efferre visus est, quædam veluti vniuersalium sententiarū & præceptionum exempla, à quibus euidentiorē rei euentus experientiam habere possimus. Eiusmodi enim esse debent exempla.

XXVI.

Ὁκόσοισιν ἂν ἐν τοῖσι καύσοισι τρόμοι γίνονται, παρακοπὴ λύει.

In febribus ardentibus tremorē delirium ferè excipit, tandémque mors.

Quibus in febribus ardentibus tremores fiūt, delirio soluuntur.

Siue Hippocra. ipse tales aphorismos scripsit, qui sint veluti quædam generaliorum & vniuersaliorum documentorum exempla, siue alij addiderunt, id exquirēdum aliis relinquētes, in ipsis illud tantum obseruabimus quod etiā anteà dictum est, & nunc in febre ardente repetetur. Nā huius febris causæ effectrices in venoso genere consistentes, vbi in neruos translatæ fuerint, primariò tremores faciunt, per cōsensum verò affecto neruorum principio, etiā deliria inuehunt. Quemadmodum igitur in febre ardente translatio fit, sic & in omni alia

febre

febre fieri potest. Et denique ex arteriis & venis in neruos, & contrà ex neruis in arterias & venas noxiorum humorum translatio fieri potest. Porrò non exactè locutus est, cum febrem ardentem dixit à delirio solui. Ea enim Hippocrati con structionem constitutionémve eorum quibus superuenerint, soluere dicuntur, quæ hominem perfectè persanant, non quæ aliam affectionem generant, priore nihilominus periculosam.

XXVII.

Ὁκόσοι ἔμπυοι ἢ ὑδρωπικοὶ καίονται ἢ τέμνονται, ἐκρυέντος τοῦ πύου, ἢ τοῦ ὕδατος ἀθρόως, πάντως ἀπόλλυνται.

Quicunque empyi aut hydropici vruntur, aut secantur, si pus aut aqua vniuersim effluxerit, omninò moriuntur.

Empyos eos maximè appellare cõsue uit, qui thoracis & pulmonis intermedio spatio collectum pus habent, quos quo modo oporteat vrere, tradidit in magno de morbis lib. cuius initium, Pulmonis arteriæ. quem quidem librũ de empyis inscribunt nonnulli. Vstione itaq; egent qui tantam habẽt puris copiam, vt eius nulla sit spes per sputa expurgãdæ, atq; ipsos magna spirandi vrget difficultas

propter loci angustiam, quæ & ipsa eos vrere cogit. In hydropicis autẽ αἱ παρακεντήσεις appellatæ vsitatiores sunt medicis quàm vstiones. Verùm in præsentia Hipp. quod vstionis & paracẽteseως commune est, nempe vniuersam & confertam vacuationem vitandam esse cõsulit. ita enim, vt ipse dicit, euenire apparet. Erasistrato etiam scriptum est de hydropicis tum subtilius tũ copiosius: atqui is experientia compertum & comprobatum habere se dicit, vniuersim factam vacuationem febres ac mortem adferre. Sed & in aliis partibus, vt in thorace cũ magnus tumor aliquis suppurauit, periculosam videmus esse vacuationem confertim factam, nimirum ipsis protinus animo defectis, & viribus prostratis: quæ virium debilitatio posteà non facilè sarciri, aut refocillari queat. In talibus itaque ob magnam corporum separationẽ à se inuicem, & puris acrimoniam, vasa quædam arteriosa recludi videntur, quæ prius operculi vice pus habebant: quo derepentè & confertim vacuato multus spiritus vnà cum eo excernitur, vnde detrimentum ægrotantibus & virium debilitatio. A qua verò inter cutẽ laborantes non ob id tantùm damnum faciunt,

ſed & ſcirrhus viſceris, vt potè non amplius ſuſtentatus ab aquoſa ſubſtantia deorſum tum diaphragma, tum viſcera thorace contenta retrahit.

XXVIII.

Εὐνοῦχοι οὐ ποδαγριῶσιν, οὐδὲ φαλακροὶ γίνονται.

Eunuchi podagra nō laborāt, nec calui fiūt.

Teſticulorum exectio eunuchos effœminat. vt ergo fœminis caluitium nō accidit, ſic nec eunuchis propter temperationis frigiditatem. Cæterùm eunuchos podagra non tentari Hippocratis quidem temporibus verum erat, nunc verò propter nimium tum otium, tum vitæ intemperantiam non item habetur verum. Res autem tota ita habet. Qui podagra eſt laboraturus, neceſſe eſt pedes habeat imbecilliores. ſicuti cerebrum infirmius, qui epilepticus eſt futurus: neutrum tamen his affectibus omninò corripi eſt neceſſarium, ſi nihil peccauerit in vita. Quòd autē partis imbecillitas ſatis eſſe nequeat ad mobi generationem, ex eo tēpore poteſt apertè diſcere, quod acceſſiones intercedit. Eo enim toto intermedio tempore omninò nihil interpellātur à morbo, quamuis ipſis ſemper adſit naturalis imbecillitas. Quod in podagricis

Podagræ et Arthritidis vniuerſales cauſæ una, vna articulorum imbecillitas vel naturalis, ex prauo et enerui parētum ſemine: vel acquiſititia, ob crapulā aut venerē immodicā: altera excrementoſum corpus.

etiam eſt manifeſtum, in quibus humo-
re quopiam ſuperuacaneo in pedes de-
fluente, affectum hunc generari conſtat.
Si ergo hic humor nunquam adfluat, ne-
que vnquam talis futurus eſt morbus.
Non affluet autem ſi corpus ſemper ex-
crementis vacet, ſi moderato exercitio
vtatur, probéq; cibum concoquat. Vn-
de deſidia ipſos & luxuria & heluatio læ-
dit. lædunt etiam multa & potentia vina
potata, maximéque ſi quis ante præſum-
ptum cibum ipſis vtatur. Hæc enim vt co-
itus etiam facilè neruoſum replent ge-
nus. Hippocratis certè quidem tempori-
bus pauci omnino laborabant podagra
propter vitæ temperantiam & modera-
tionem ſummam, noſtra verò ætate in
tantum auctis deliciis & luxu & volupta-
tibus, vt nihil ſuprà addi poſſe videatur,
infinita eſt podagra laborantium mul-
titudo: nonnullis nunquam ſe exercitan-
tibus, ſed malè coquentibus, ſéque ine-
briantibus, nullóque præſumpto cibo
fortia vina potantibus, & venere immo-
derata vtentibus: aliis verò etſi non in
omnibus, in vno tamen aut altero ex iis
quæ retulimus delinquentibus. Et verò
ſæpè, quum peccatum magnum eſt, in
vno eorum quæ diximus deliquiſſe ſatis
eſſe

esse potest. Ob has igitur causas eunuchi etiam podagræ doloribus cruciantur, etiamsi quàm maximè sibi à venere temperent. Tanta enim eorum est desidia, tam inexplebilis edacitas, tanta crapula, vt etiam sine coitu podagra corripi possint. Hæc eadem de articulari morbo dicta esse putandũ. Arthritici siquidem ferè omnes prius fiunt podagrici. Accedit ad has causas quamobrem pleriq; nunc podagra infestantur, quòd parentes & auos multi podagricos habuêre, in quibus scilicet semen erat vitiatum: atque ideo posteris maiorem conciliauit partium imbecillitatem.

XXIX.

Γυνὴ οὐ ποδαγρᾷ, ἢν μὴ τὰ καταμήνια αὐτῇ ἐκλίπῃ.

Mulier podagra non laborat, nisi ipsam menstrua defecerint.

Vacuationum menstruorum ratione mulieres non fiunt podagricæ. Ostendimus enim in superiore commento, sine humorum redundantia ex sola partium eupathia & patiendi procliuitate podagram nõ fieri. Cæterùm hoc quoq; erat olim verum antequàm menstrua omninò defecissent mulieres podagra non tentari propter peccatorũ, quæ superio-

re ætate mulieres admittebant paruitatem: nunc verò ob eorum magnitudinẽ nonnullæ podagra affligũtur, antequàm eas defecerint menstrua, quamplurimis ipsarum parcius fluentibus, paucis verò etiam intra modum.

XXX.

ΠΑῖς οὐ ποδαγρᾷ πρὸ τοῦ ἀφροδισιασμοῦ.

Puer podagra nõ laborat ante veneris vsum.

* *Cum in pueris & eunuchis omnes podagræ causæ cõuenire poßint præter coitũ, videtur Hipp. maximam generationis podagræ partem veneri referre acceptam.*

Quòd maximam vim ad podagræ generationem veneris vsus habeat manifesta res est etiam in pueris, quod paulò supra in eunuchis quoque dicebat. Eunuchos quidem certè podagra cruciari vidimus, pueros non vidimus. Sed si quis tali affectu correptus est, vnà cũ genuum & articulorum, qui in manibus habentur, magno tumore id mali passus est, arthritidi cuipiam derepentè ortæ nõ dissimiliter, propter plethorã multis cruditatibus aceruatam.

XXXI.

ΟΔύνας ὀφθαλμῶν ἀκρητοποσίη ἢ λουτρὸν, ἢ πυρίη ἢ φλεβοτομίη ἢ φαρμακείη λύει.

Oculorum dolores meri potio, aut balneũ, aut fomentũ, aut phlebotomia, aut purgatio soluit.

Horum vnumquodque Hippocr. experientia magis quàm ratione aliqua cognouisse videtur. neque enim mirum, si

quis

quis oculorum dolore affectus, quum festinasset ad balneum, dolore fuerit liberatus: vel si interdicto vini vsu, quũ nullam inde sentiret vtilitatem, ad vini potionem se contulerit, ipse alioqui vino & crapulæ deditus, posteáque habuerit melius. Quemadmodum igitur pleraque alia quæ sic vidisset, medicis citra vllam distinctionem & determinationem scripsit: ita hæc quoq; mihi tradidisse videtur, quum neque rationalium medicorum more quas oculorum affectiones quodq; enumeratorum soluat explicet, neque Empiricorum modo symptomatum concursus (συνδρομὰς vocant Græci) persequatur. Cæterùm ex aphorismis hoc modo scriptis vtilitatẽ capiemus, si affectus in quibus meraca potio, aut balneum, atque deinceps enumeratorum quodq; conueniat exquisiuerimus: quod ipse aliquãdo feci. Nam quosdam omninò esse oculorum dolores, quorum nonnulli meraci vini potione, alij balneo iuuarentur fisus Hipp. auctoritate mihi facilè persuadebam (neque enim istud scripsisset, nisi ipse vidisset) quum tamen à nemine prçceptorum tale aliquod remedium dolentibus adhiberi spectassem. Quum itaque affectiones omnes quæsi-

uissem, propter quas non in oculis modò, sed in aliis etiam partibus dolores excitari sit necessarium, ratus postea inuenisse me, indè ipsarum notas & indicia consyderabam: quibus confisus, tum demum dolentibus auxilia adferre non dubitaui. Atque imprimis iuuenem quendam laui, cui medicus, qui eius curationem susceperat, non absq; ratione secundo ab initio morbi die venam secuit, deincépsque curauit medicamẽtis quæ experientia cõuenire didicerat, sola inflammatione oculos obsidente. Cruciabatur autem per quosdam circuitus & paroxysmos vehementissimè, quibus ipsos acres humores confertim affluere in oculos sentire se dicebat, quibus postea excretis doloris sedabatur vehementia, non tamen dolore omnino vacabat: & hoc ipsi quinto quoque die toto accidebat semper magis magísque inualescens. Quum igitur dolorem diutius ferre non posset, me & quendam ex oculariis medicis qui tum Romę erant, celeberrimum accersiri iussit.] Huic itaque videbatur vtendum esse collyrio quopiam emplastico, & anodyno: cuiusmodi sunt quæ ex cerussa lota, amylo, & papauere comparantur. Nam sic maximè posse reprimi per

emplast

emplastica id quod influebat, simúlque sensum stupefieri per narcotica sperabat. Ego verò ab initio suspecta habui talia medicaméta. Neq; enim vehementes fluxiones reprimũt, sed ne excernantur prohibent. Atq; ideò si quidem acres ipsi extiterint, corneam exhulcerari accidit: si verò multi, distendi & irritari vehementer quasi rumpatur euenit. Quibus fit, nisi medicamentum sit vehementer narcoticũ, id est magnopere stupefaciat, vt dolores intolerabiles excitentur: si verò adeò stupefaciat, vt oculi vel maximam inflammationem nõ sentiant, tum visoriam vim labefactari: ita vt postquã inflammatio cessarit, vel exiliter admodum, vel nihil omninò cernant: tum etiam affectionem quandam præduram in oculorum tunicis relinqui est necesse. Qui igitur ista nossem & affluentem humorem animaduerterem non paucũ, valdéque acrem & calidum, primùm fomento vtendum censui tentandi atque experiundi causa, vt qui certius ita qualisnam foret affectio intellecturus essem. Solet enim fomentum in his aliquantisper dolorem lenire & mitigare, sed alteram fluxionem euocat. Qua enim ratione valet contentum oculis humorem
digerere,

digerere, eadem alterum poteſt ex vicinis partibus attrahere. Sed ſimul vt aquã calentem & ſpongiam adferri iuſſi, ipſemet ęgrotus idem remedium in prę ſens quidem dolorẽ minuere, ſed paulò pòſt eundem amplificare ſæpius iam toto die expertum ſe eſſe dixit. Quæ quum audiuiſſem, ocularium illum medicum dimiſi, pollicitus me apud ægrum permanſurum, atque eum ſine vllo frigido medicamento dolore liberaturum. Protinus itaque ſolo balneo vſus ſic hominem dolore leuaui, vt totã noctem dormierit, nec eorum qui iuxtà dormiebant quenquam interpellauerit. Ab huius curatione in poſterum in quibus acres humores in oculos influere, necdum tamen plethoricum corpus eſſe ſignis quibuſdam & coniecturis deprehendi, balnei vſu omnes dolore liberaui. Sed & alterum quendam iuuenem, qui ruri procul vrbe plures iam dies ophthalmia laborauerat, poſteáque perſiſtente dolore in vrbem venerat, conſpicatus ſqualentibus oculis, & ſupra modum tumentibus in ipſis venis & ſanguine refertis, iuſſi vbi lauiſſet vino vti meraciore, atque ita dare ſe ſomno. Itaq; ſomno graui oppreſſus eſt, atque manè omnis expers

pers doloris surrexit, mihíque confidentiam attulit, in quibus sanguis crassus oculorum venulas dissẽderet nulla toto corpore affectione plethorica, vtẽdi vini potione; quod quidem & attenuare & vacuare, & motus vehementia obstructiones liberare possit. Atque hæc sunt oculorum doloris remedia agnostica. Ad securitatem autem & certitudinem adhibetur fomentum, aliquam omninò vtilitatem adferens vel vt signum ad dignotionem, vel tanquam causa valetudinis oculorum effectrix. Cum enim nihil omninò influit amplius in oculos, adhibitum fomentum in ipsis contentũ humorem superfluum digerit, atque ita ipsis sanitatem restituit: vbi verò adhuc influit, ad primã admotionem ipso solo calfactu doloris leuationẽ aliquam breuem adfert, sed paulò pòst dolorem amplificat, atque tum demùm fit diagnosticum signum, vnde affectu intellecto ad aliquã totius corporis vacuationẽ peruenimus. nam si plethoricũ corpus fuerit, per phlebotomiam, si cacochymum per purgationem peccantis humoris vacuationem moliemur. Neque enim difficilis res est cacochymiam distinguere à sanguinis plenitudine.

XXXII.

Τραυλοὶ ὑπὸ διαῤῥοίης μάλιστα ἁλίσκονται μακρῆς.

Balbi lōgo alui profluuio maximè corripiũtur.

Quemadmodum * ψελλίζεσθαι linguæ est vitium non vocis, sic etiam τραυλίζειν, cum scilicet lingua eas voces articulatè proferre nō potest, quæ per t & r scribuntur, qualis hæc ipsa est traulosis, & aliæ similes, trepidat, tremit, tragula, trochus, triticum, & id genus aliæ. Hæ siquidem omnes dilatata & ad primores dētes affirmata egent lingua. In quibus igitur ipsa imbecillior est & infirmior, malè affirmatur, & sonũ quem t & r edunt articulatè efferre nequit, sed in sonũ quem t & l reddunt degenerat. Potest etiam id vitij accidere, quia lingua sit quodā modo breuior quàm cōueniat, quod fit admodũ rarò. Sed & quia molliore & humidiore sit temperamēto accidit balbuties: quam ob causam pueri balbutiunt haud dissimili in ipsis euentu atque ambulando fit. Nam ex his nonnulli nullo pacto incedunt, alij verò incessu sunt parum firmo, tibiis præ mollitudine titubantibus & vacillantibus. Quinetiam viris nonnullis, cum disputando defessi fuerint, balbutire contingit, vt & iis qui longo

** Traulus qui certam quandā literam proferre nō potest. Psellus qui literā aut syllabā pronũciando præterit. Ischophonus cui lingua titubat, & inter loquendũ hæret, nec syllabā syllabæ propere connectere pōt. Quatria linguæ impedimenta videtur intelligere Hip. traulosios nomine.*

longo tempore tibias inflarũt, & quibus ex morbo fractæ sunt vires & accisæ: nõnullis etiam lingua vehementer exiccata & arida. Verùm tãta siccitas nemini, qui quidem secundum naturã habeat, adesse potest. Atq; ideo solius humiditatis immodicæ symptoma est in naturã balbis illud linguæ vitiũ, ipsius musculis vt potè infirmis stabiliri non valentibus. Hoc autem ipsi vel propter propriam, vel neruorũ quos à cerebro accipit imbecillitatẽ accidere potest. Vnde fit vt ebrij quoque interdum balbutiant, tum quia ipsis cerebrũ multa humiditate permadescit, tũ quia ipsius prægrauatur copia. Sic igitur vsu veniet natura balbis, vt vel cerebrum humidum habeant, vel linguam, vel vtrunque. Atque cerebro quidem talem temperationem sortito, humidorũ excrementorum copiam ex eo defluere par est, atque ea suscipere ventriculum, indéque longis alui profluuiis hominem corripi est verisimile. Ipsa verò lingua præhumida naturã, ventriculum quoq; talem esse rationi est consentaneum, vtpotè qui tunicam alterã habeat cum lingua communem, quæ propter humiditatẽ imbecillitate laborat. Vẽtriculi verò familiaris affectio, diuturna diarrhœa.

XXXIII.

XXXIII.

ΟἹ ὀξυρεγμιώδεες οὐ πάνυ τι πλευριτικοὶ γίνονται.

Qui acidum ructant, non admodum pleuritici fiunt.

Oxyregmiωdeis, id est acidum ructum habentes, rarò pleuritide corripi tradit. Nam illud, Non admodũ, id quod rarò, non quod nullo modo vsu venit significat, vt quidam libri interpretes arbitrati sunt. Nos verò cũ de pleuritide ageremus, eam quæ cũ pallidis & flauis sputis esset, ex biliosis humorib[us] ortũ habere: & quæ cũ spumosis, ex pituitosis: quemadmodũ & quæ cum nigrioribus, ex melancholicis: & quæ cum rubris, ex sanguine fieri ostendimus. Est enim inflãmatio membranæ costas succingentis, pleuriticorũ affectus. Cũ verò inflammatio omnis ex redundãte fiat humore quopiã, pro eius natura tũ sputi species pleuriticis superuenit, tũ salutis aut mortis expectatio. Non similiter autẽ mẽbranæ & pulmo suscipiẽdis humoribus sunt nati, densa siquidem est membranarũ natura, pulmo verò omnẽ in partẽ rarus & lax[us]. Quare & facilè omnes suscipit, mẽbrana verò succingẽs biliosos potius admittit. Ob hanc igitur causam qui naturâ abun-

dant

dant pituita, rarò pleuritide laborãt, præ ſertim ſi ſalſitudinem aliquam & acrimoniã acquiſiuerit. Talis enim pituita mordens inteſtina ad deiectionem ſtimulat, túmque non ſolam pituitam vacuari, ſed vnà cum ea alia etiam multa excreméta deiici contingit. Sed ipſe in libro etiã de aquis, locis, & aëre minimè pleuritidi aliiſq; morbis obnoxios eſſe dicebat eos, qui aluum natura humidam haberent.

XXXIIII.

Ὁκόσοι φαλακροὶ, τουτέοισι κιρσοὶ μεγάλοι οὐ γίνονται· ὁκόσοισι δ' ἂν φαλακροῖσιν ἐοῦσι κιρσοὶ ἐπιγίνωνται, πάλιν οὗτοι γίνονται δασέες.

Qui calui ſunt, ijs varices magni non fiunt: quibus verò caluis exiſtentibus varices ſuperueniunt, ij rurſus capillati fiunt.

Cũ inter ſcripta prudentis cuiuſpiam viri oratio inuenitur euidẽter falſa, meritò lectores hærere & addubitare accidit, ac primũ quidẽ ſibi ipſis diffidere, tã quam ea non aſſequantur quæ etiam ſint manifeſta: deinde verò ſuſpicari nũquid eorũ quæ ſunt propoſita falſum ſit. Quis enim ignorat caluitium affectionem eſſe inſanabilem? Sed neque verum, magnos varices caluis nunquã ſuperuenire, ſicuti neq; varicibus ortis caluitium ceſſare:

nisi fortè, vt nonnulli aiunt, appellatam medicis madarosin, id est capillorũ defluuium, caluitium nominet. Hæc enim cum à vitiosis humoribus ortũ habeat, vt & ophiasis & alopecia dicta, iisdem ipsis prauis humoribus in crura translatis varices facere & capillos recuperare & recipere potest. Nam si priùs à vitiosis humoribus capillorũ corruptis radicibus, eorum fiebat iactura, meritò nunc iisdem aliò migrantibus, ad naturalem statum capilli reuertentur.

XXXV.

Τοῖσιν ὑδρωπικοῖσι βὴξ ἐπιγινομένη, κακόν.

Hydropicis tußis si superueniat, malum.

Tußis morbi magnitudinem significat, vt vrina etiam vehementer tincta.

Morbis alios morbos & symptomata superuenire veterib⁹ medicis moris fuit dicere, quæ ipsius morbi augescentis ratione accidere solent. Talis enim est Praxagoræ liber de superueniẽtibus. Sic etiã nunc de tussi dicit Hippoc. Neque enim cum alia occasione fit hydropico tussis, signum est exitiosum, sed cum morbi ratione. Vbi enim in tali affectione aquosa humiditas in tantum creuerit, vt aspera arterias iam occupet, deinde tussis superueniat, periculum ne haud ita multò pòst homo suffocetur, imminet.

XXXVI.

XXXVI.

ΔΥσουρίην φλεβοτομίη λύει· τέμνειν δὲ τὰς ἔσω.

Difficultatem vrinæ phlebotomia soluit: secare verò interiores.

Sed neque sana est hęc dictio, nisi particulam, etiam, assumpserit, vt aphorismus talis sit, Difficultatem vrinæ etiam phlebotomia soluit. Nam reuera sectio etiam venæ soluit dysuriam: eam videlicet quæ propter inflammationem & plenitudinem facta est. Illud verò, secandas esse interiores, si de manuum venis dicatur, verum non est, neque Hippocrati cófessum. Siquidem in omnibus suis scriptis, partibus iis quæ supra iecur sunt affectis, ex manibus sanguinem mittere, inferiorum verò partium morbis, poplitis & malleoli venas pertundere iubet. De quibus si quis ipsum illud dixisse arbitretur, secare autem interiores, parui id est momenti. Ab vna enim eadémque vena vtraque tam interior quàm externa nascitur in poplite trifariam diuisa, quia vnica etiam vena ad hoc membrum peruenit, non sicuti in manum, duæ. Melius itaque fuerit hunc etiam aphorismum inter ascititios habere.

XXXVII.

Ὑπὸ κυνάγχης ἐχομένῳ οἴδημα γενέσθαι ἐν τῷ τραχήλῳ, ἀγαθόν· ἔξω γὰρ τρέπεται τὸ νόσημα.

Angina correpto si tumor appareat in collo: bonum: foras enim morbus existit.

Vera est oratio, & causa manifesta. Siquidē ex profundis & principalibus partibus morbos ad cutē transferri vtile est.

XXXVIII.

Ὁκόσοισι κρυπτοὶ καρκῖνοι γίνονται, μὴ θεραπεύειν βέλτιον· θεραπευόμενοι γὰρ ἀπόλλυνται ταχέως· μὴ θεραπευόμενοι δὲ, πολὺν χρόνον διατελοῦσι.

Quibus occulti cancri adsunt, nō curare melius. Curati enim citius intereunt: non curati verò longius vitam trahunt.

Occultos cācros dixit vel qui sunt sine vlceratione, vel latentes, hoc est non apparentes: quod rursus idem significat, ac si dicatur, qui in alto sunt corpore. Sed & curatio duplex est, vna, nihil non agere vt particula laborās ad sanitatem perducatur: altera verò, eam præmeditari & prouidere curationem quæ affectui congruat, id est ipsum demulceat & mitiget, pręsertim si coniunctam habeat exulcerationem. Tunc enim si non aliud, at certè saniem abluere humido quopiam est necesse,

necesse, non quocunque, sed quod per experientiam aut indicationem nec putrefacere, nec irritare partem affectam compertum habeatur. Ab hac igitur curatione abhorrere aut abstinere nó conuenit: neque qui sine vlceratione sunt cancri ea egent. Alteram verò, quæ secando & vrendo fit (quæ sola sunt cancro facto comparata remedia) ne in cancris occultis adhibeamus consulit. Quòd enim qui in profundo latẽt, eiusmodi curationi non cedant, docet etiam experientia. Quotquot enim cãcros eiusmodi curare sunt aggressi, magis irritasse, breuíque homines necasse scio. Nam & qui cancrum in palato ortũ, & qui in sede & sinu muliebri secuerũt, aut vsserunt, vlcera ad cicatricem perducere non potuerunt, sed homines affligẽte curatione ad mortem vsque excarnificarunt: qui citra curationem lõgiore tẽpore vitam cum minore molestia exegissent. ad eiusmodi igitur cancrorum sanationem nullo modo aggredi oportet. Ex iis verò qui summa parte corporis consistũt, eos solũ curare tentandum est, quos vnà cum ipsis, vt sic loquar, radicibus, excindere & extirpare penitus licet. Nihil enim vetat veluti radices quasdã venas eas appellare quę ple

næ melancholico ſanguine vſque ad partes vicinas pertinẽt. Multi enim non infimi nec contẽnendi medici ne hoſce qui dẽ chirurgia curari ſinũt, ſed eos tãtùm qui exulcerati, tũ laborãtes vexãt adeò, vt ipſi vltrò manũ admoueri deſyderent, tũ in iis ſunt partibus, quas vnà cum radicibus excindere & vrere poſſumus. Quidam verò neq; hos extirpari permittũt, ſed omninò abſtinendũ in omni cancro remediis agoniſticis, id eſt profligãtibus conſulũt. Hippocrates certè quidẽ quòd cancros in alto corpore delitesſcentes nõ ſemper agoniſticè curãdos eſſe ſuaſerit, ex ipſa affectionis natura cõiectare licet: an verò eos etiam qui ſumma corporis parte ſine vlceratione conſiſtunt, quantum ex aphoriſmi dictione cõiici poteſt eſt incertum. quem quidem aphoriſmũ Artemidorus & Dioſcorides ſcripſerunt vſque ad ea verba, Non curare melius.

XXXIX.

Σπασμὸς γίνεται ἢ ὑπὸ πληρώσιος, ἢ κενώσιος· οὕτω δὲ καὶ λυγμός.

Conuulſio vel à repletione, vel vacuatione fit: ita verò & ſingultus.

Cóuulſio, (vt & ipſum nomẽ indicat) vulſis fit ad propria capita muſculis, vel vt apertius dicam, reuulſis: qualis ipſis

etiam

etiam ſecundum naturam motus eſt:ſed hic ſine animalis ciente & impellēte virtute non fit: conuulſio autem motus eſt inuolūtarius: in quo ad ſimilem neruoſæ partes affectionem deueniunt, quam etiam in rebus externis fieri videmus. Nam in ſpaſmo à repletione idē fit quod aëris ambientis ſtatu ſupra modum humido fidibus accidit. Nam humore nimio imbutæ ſæpè rumpuntur. Sic etiam fit ſicciore cœli conditione. Nam in ſeipſa coguntur & conuellūtur omnia corpora neruoſa violentius exiccata, veluti quæ ad ignē diu excalfacta ſunt lora, & quæ ſimiliter ſol æſtiuus exiccauit. Conuulſio igitur meritò à contrariis fit cauſis. Singultus verò tantiſper concedatur ſtomachi conuulſio dici, dum aliud erit orationis propoſitum. Cum verò in hoc ſolum incumbemus vt affectionis huius eſſentiam intelligamus, præſtiterit fortaſſe non conuulſionem appellare, ſed quandam motionem, quæ ſit in eodem cum vomitu genere,ſed eo fortior & vehementior. Nam cum quid in ſe contentum ſtomachus expellere appetit, ad duo ſymptomata incitatur, vnū quidem vehementius in ſingultibus,alterum moderatius in vomitionibus. Siquidem per

vomitus ea tantum quæ ventriculi capacitate continētur propellere & summouere: per singultus verò etiam ea quæ in ipsius ore penitius insederunt exigere conatur. Stomachum nunc mihi intellige non solū ipsum quem propriè appellāt, sed etiam ventriculos. Nam in hoc contenta dum appetit ventriculus expellere singultus fieri solet. Iam verò quòd difficulter & ægrè excernendorū & veluti altius imbibitorū in ore ventriculi sit quæ per singultū fit excretio, ex iis licet discere quę quotidie omnibus ferè vsuueniūt magis minúsve. Siue enim solū quid acre veluti piper deuorauerint, siue cū melle aut alio quopiā, posteáq; vinum superbiberint calida temperatum, protinus singultiunt: potionis quidem calore piperi viam in profundum præeunte, sua verò acrimonia pipere ventriculum molestia afficiente. vnde ipse violentiore motu id quod molestum est exigere & expurgare conatur. *Nam in lib. de symptomatum causis & tussim & sternutationem & rigorem de talium motionum numero esse demonstrauimus.

** Fit etiam singultus nimia copia, corruptione cibi, & perfrigeratione oris ventriculi, vt in pueris sæpe fit.*

X L.

ΟΚίσοισι περὶ τὸ ὑποχόνδριον πόνοι γίνονται ἄτερ φλεγμονῆς, τουτέοισι πυρετὸς

ρετὸς ἐπιγενόμενος λύει τὸν πόνον.

Quibus ad hypochondrium dolor est sine in flãmatione, ijs febris superueniẽs dolorẽ soluit.

Sequitur & morsum dolor: sed cõsue uêre morsus nomine non doloris talia symptomata appellari. Fit etiam dolor propter quandã phlegmonode affectio nem. Sic autem appellata est, quia erysipelata etiam dolor comitatur. Cum igitur neque ob talem aliquam affectionẽ hypochondrium dolor habuerit, & mor sus sensus absuerit, superest vt dolor vel propter obstructionem, vel spiritum flatuosum, vel inæqualem aliquam intemperiem fiat: quę omnia febrilis calor sua pte natura sanare potest: illa quidẽ incidens, extenuans, & dissoluens, hanc verò ad temperationis æqualitatẽ reuocans.

XLI.

Ὁκόσοισι διὰ πύον τι ἐὸν ἐν τῷ σώματι μὴ διασημαίνει, τούτοισι διὰ παχύτητα τοῦ πύου, ἢ τοῦ τόπου, οὐκ ἀποσημαίνει.

Quibus in corpore pus nullam sui dat significationem, ob craßitudinem sui aut loci non se prodit.

Bifariam scribitur aphorismi dictio, & bifariam ipsam interpretantur, & vtraq; tam dictio, quàm interpretatio habet rationem. Nam & propter puris, & loci

crassitiẽ sæpè occultatur puris loco quòpiã contẽti notitia. Meritò igitur scripse runt nõnulli, His ob loci densitatem, indicationem non edit. Alij verò, His propter puris crassitudinem non innotescit.

XLII.

Phlegmone ad tactũ renititur, scirrhus manifeste durus est.

ΕΝ τοῖσιν ἰκτερικοῖσι τὸ ἧπαρ σκληρὸν γίνεσθαι, πονηρόν.

Regio morbo laborantibus iecur durum fieri, malum.

Indicat enim tum durities phlegmone aut scirrho obsessum viscus esse. Etenim sine hac, potest etiã propter eiusdem obstructioné icterus accidere: potest & critico modo, natura redundantem in venis humorem ad cutem protrudente.

XLIII.

Ὁκόσοι σπληνώδεες ὑπὸ δυσεντερίης ἁλίσκονται, τούτοισιν ἐπιγενομένης μακρῆς τῆς δυσεντερίης, ὕδρωψ ἐπιγίνεται, ἢ λειεντερίη, καὶ ἀπόλλυνται.

Qui lienosi difficultate intestinorum corripiuntur, ijs superuenientem longam dysenteriam aqua inter cutem aut intestinorum leuitas excipit, & moriuntur.

Huic pręfigi oportuit aphorismum illum in quo ait, Lienosis difficultas intestinorum superueniés, bonum. Verùm is in sequentibus post alios quatuor intermedios

medios scribitur, sed ipsius hoc loco nobis est facienda mentio. Nam qui lienosi sunt, hoc est quibus longo tempore lien obduruit, his interueniens intestinorum difficultas, affectionem soluit, duntaxat quantum ratione transl.tionis & vacuationis humorum crassorũ & melancholicorum in liene infarctorum effectum sit. Sed quoniã sæpè eiusmodi vacuationes supra modum protractæ ægrotantes affligunt, decenter Hippocra. quem exitum immoderata dysenteria talibus superueniens affectionibus habere soleat, declarauit. Malè affectis enim & labefactatis intestinis prauorũ humorũ transitu, tum vires ipsorum laborant, tum perit caloris natiui symmetria, ꝓpterea & aqua inter cutem & læuitas intestinorũ superueniunt: intestinorũ quidem læuitas solo intestinorũ vitio, aqua verò inter cutem propter iecoris & lienis & totius generis venosi consensum.

XLIIII.

Ὁκόσοισιν ἐκ στραγγουρίης εἰλεὸς ἐπιγίνεται, ἐν ἑπτὰ ἡμέρῃσιν ἀπόλλυνται, ἢν μὴ πυρετοῦ ἐπιγινομένου ἅλις τὸ οὖρον ῥυῇ.

Quibus à stranguria ileus superuenerit, intra septem dies moriuntur, nisi febre superueniente copiosa vrina fluxerit.

In

In ileo nihil infernè deiicitur, ne si acriore quidem vtaris clystere: stercoris verò vomitus interuenit iis qui exitialiter laborant. Quòd igitur intercluso inferiore transitu, in tenuibus intestinis & non crassis hic morbus fiat omnibus ferè confessum est. Quinetiam propter inflammationem & obstructionem vel sicci stercoris, vel crassorum & viscidorum humorum fieri dixerunt nonnulli. Mihi verò videtur etiam inflammatio, vel scirrhus, vel abscessus tantā posse facere coarctationem, vt nihil infernè peruadat. Quòd autem humores crassi & lenti in causa esse possint, non admodum mihi probabile videtur: verùm hoc etiam si placet ponito, & si q̧d aliud præterea dixerint. Illud verò, quòd aphorismorū interpretibus ferè omnibus visum est, nullam prorsus mihi verisimilitudinem habere videtur. Aiunt enim vesicę inflammatione angustiam viæ in quibusdam intestinis ex compressione factam, affectum ileum afferre. Ego verò cōplures per totam meam vitam vidisse videor, alios quidem periclitari tantùm, quosdam verò mori etiam ex suppressione vrinæ, omnibus tunc luculenter secundū propriam circunscriptionem maxima apparēte ve

sic

fica, adeò vt extremè diſtenderetur, & ob eam vt par eſt tenſionem doleret: quorũ tamen nullus ileoſus factus eſt. Quid igitur credas ob veſicę inflammationẽ compreſſo & coarctato inteſtino fieri aliquã do ileum, potius quàm vteri tumore prægnationis tempore? Atqui vſque ad hypochondria eius tumor pertinet, atque magis premere tenuia inteſtina & coarctare poteſt: veſica verò in tumorem ſublata, ſolum poteſt rectũ premere inteſtinum. Abſurdius etiam nonnulli dicunt, nempe ſuperueniẽte febre iuuari ileum. Febris enim eiuſmodi propter aliquam meritò veſicæ inflammationem fit, quæ quanto maior fuerit & vehementior, tanto illam quoq; magis augeri par eſt, vt potè quæ ſit inflammationis ſymptoma. Ileus autem, vt ipſi aiunt, ex inflammatione ortũ habuit, & vnicam ſolutionis ſpem habet inflammationis remiſſionem & ceſſationem, quacum febrem quoque vnà mitigari eſt neceſſarium. Signum igitur bonum erit ſolutionis cruciatuũ quos ileus adfert. febris vel mitigata, vel ſoluta: nõ etiam bonum ſignum, aut cauſa bona, ipſa vel ſuperueniẽs vel aucta. Eos enim ſolos morbos à febribus iuuari nouimus qui refrigeratione conſtant, aliâs ſola,

aliâs

aliàs cũ crudis humoribus & pituitosis, aut spiritu flatuoso. Quomodo igitur accipienda sint quæ hoc aphorismo Hippocrati sunt dicta ignorare nos præstat fateri ingenuè. neque enim ratio veritatem eorum demonstrat, neque docet experientia: aliud tertium non habemus ad rei probationem. An talis nunquã ægrotus Hippocrati visus est, aut alteri cuipiam? neque enim an germanus sit hic aphorismus dicere possum. Quare multitudiné crudorum & crassorũ humorum vnà cũ vehementi refrigeratione supponitare satius est dictorum symptomatum causam esse. ita enim sola & febris fuerit affectioni remedio, & retétæ vrinæ vacuatio. Sic enim consueuit crassa & multa & conferta vacuari, quum crassi illi & crudi humores fuerint concocti.

X L V.

Ἕλκεα ἐνιαύσια γίνεται, ἢ μακρότερον χρόνον ἴσχουσιν, ἀνάγκη ὀστέον ἀφίστασθαι, καὶ τὰς οὐλὰς κοίλας γίγνεσθαι.

Si vlcera annua aut etiam diuturniora fiãt, os abscedere necesse est, & cicatrices cauas fieri.

Vlcera quæ veterascunt vel cicatrice ipsis nullo modo obducta, vel si obducta sit, rursus resoluta, ea (modò nihil in curatione peccét medici) vel propter affluétiam

tiam vitiosorum humorum,vel propter affectionem in ipsa parte tẽporis diutur nitate ex humorũ affluẽtia contractam, vel ob aliquod ossis vitium eo loco corrupti,ægrè sanabilia euadere est necesse. Cætera verò vlcera semper maiora ac deteriora fiunt:atque vniuersum eorũ genus phagedænas, quasi exedentia dicas vlcera,veteres appellabãt. Quidam verò postea distinguere aggressi sunt propria cuique appellatione indita, Chironica nonnulla, Telephia alia, quædã phagedænas nuncupantes,aliásq; nimis curiosas appellationes prosequẽtes.Nobis verò satis fuerit,ex iis quæ circunstãtis loci partem aliquam occupant,alia herpetas nominasse, cum in superficie aut cute etiam ipsa consistunt:alia verò phagedænas,quæ carnem etiam subiectã corrumpunt.Quod enim putridum & depascens à nonnullis vlcus dicitur,non est propria quædam vlceris differentia, sed affectus ex vlcere & putredine complicatus.Quin absque etiam vlcere putredinem ipsam per se multis corporis partibus consistere nouimus.Quoddam etiã vocatur carbunculus, vlcus crustosum cum magna partium vicinarum inflammatione. Hæc igitur propriam sortita sunt appellatio-

nem

XLVI.

Ὁκόσοι ὑβοὶ ἐξ ἄσθματος ἢ βηχὸς γίνονται πρὸ τῆς ἥβης, ἀπόλλυνται.

Qui gibbi ex asthmate aut tussi ante pubertatem fiunt, statim moriuntur.

Ὑβὸς & κυφὸς appellare solet Hippocr. quos nūc omnes κυρτοὺς, id est gibbosos vocant. Nam reuera ipsis spina à tergo extuberat. κυρτῷ enim oppositè dicitur κοῖλον, quasi dicas cōuexo cauum: At ὑβῷ & κυφῷ τὸ λορδὸν, quasi extuberāti excauatum. Cæterū hæc nomina de sola spina, illa verò de omnibus Græci efferunt. Quo modo autem cyphosis fiat, ipse explicuit lib. de articulis, quemadmodum etiam quo modo lordosis & scoliosis & sisis fiant. Hæc enim propria sunt & præcipua spinæ vitia: quæ quidē si quis intelligere velit, ea quæ eo libro scribūtur diligenter legat. Nunc verò quantum ad præsentis aphorismi explicationē attinet, dicturi sumus. A tergo spina extuberat & gibbera fit aliquādo propter ictū aut casum, fit etiam propter tubercula quædam dura, quæ parte interna consistunt: à quibus si quando vna vertebra prorsum trahatur, ea pte spinę lordosis, id est excauatio fieri solet, quemadmodum etiam si plures deinceps sese conse-

quẽtes introrſum obtorqueãtur. Quòd ſi tractæ vertebræ nõ fuerint inter ſe cõtinuæ, tũ cyphoſis, id eſt extuberatio fit: tantũ partibus ponè cedentibus & extuberantibus, quãtum tractæ vertebræ introrſum flexæ fuerint & adductæ. Hoc enim in omnibus flexilibus & lentis, cũ modicè extrema infle ctuntur cernere licet, veluti calamis, viminibus, virgis & aliis eiuſmodi. Atque de his quidẽ copioſius in expoſitione lib. de articulis diximus. Nunc verò ante pubertatem κυφωθέντας, id eſt eos quibus introrſum flexa ſpina ponè extuberat ex aſthmate & tuſſi citò interire dicit. Neq; enim in his pectus vult, vt ipſe ait, vnà cũ aliis augeri, atque ideo magna anguſtia premuntur inſtrumenta reſpirationi ſeruiẽtia. Omnium porrò qui ſpontè gibbi facti ſunt, hoc eſt quibus ſine ictu vel caſu ex alto ſpina deprauata eſt, commune exiſtit ꝙ tales propter dura tubercula vel coctu difficilia euaſerint. Sed cum magna ſit inter tubercula pro tumore, & duritie & loco in quo cõſiſtunt differentia, quæ quidem ſimul dura ſunt & magna protinus anhelatores & ſuſpirioſos homines efficiũt: quæ verò de ſua humiditate aliquid in aſperas dimittũt arterias, tuſſi-

culoſos

culosos faciũt. Cęterùm quæ de sua humiditate aliquid trãsmittunt, exactè dura non sunt, atque ideo vt suppurẽt tandémque hominem suffocent est necesse: quæ verò nihil transmittunt, ortum ex crassis humoribus habent, atque ob id dura sunt & cruda, longóque tẽpore citra suppurationem manentia hominem viuere sinunt. Cõtrà verò quæ cum tussi ortum habuerũt, ad suppurationẽ properant, atq; ideò sunt perniciosa. Similiter & quæ cũ difficili respiratione fiunt, iis qui adhuc crescunt mortifera existũt. Vel enim hæc magna esse oportet, vel in pectoris loco iniuriæ valdè opportuno. Cum igitur vnà cum corde pulmo in talibus augeatur, & spatiũ continens minuatur (costis vtpotè non crescẽtibus sed propter gibbum arctatis totũ pectus strictius & angustius efficiẽtibus) tãtam breui spiritus difficultatẽ fieri est necesse, vt homo suffocetur & pereat. Nam si gibbositate nondum superueniẽte, propter solos præter naturã tumores spirandi difficultate laborabãt, quid fore putãdum tuberculis tẽporis spatio auctis, pectore verò strictiore reddito? Porrò autẽ cum multæ sint spirandi difficultates, constat Hippocr. solam eam asthma ap-

pellare ſolere, in qua frequentiorem & crebriorem reſpirationẽ fieri contingit. Siquidem ita homines etiã nunc in curſibus & vehementioribus exercitationibus τὸ ἀσθμαίνειν, id eſt anhelare dicunt. Qui verò poſt Hippocra. ætatem fuêre, affectum etiam quendam diuturnũ alij ſimpliciter aſthma, nõnulli orthopnœam appellarunt, cum continenter citra febrem ægroti ſpiritum ægrè ducunt.

XLVII.

Ὁκόσοισι φλεβοτομίη ἢ φαρμακείη ξυμφέρει, τούτους προσήκον τοῦ ἦρος φλεβοτομεῖν ἢ φαρμακεύειν.

Quibus venæ ſectio aut purgatio prodeſt, his vere ſecanda vena eſt, aut purgatio imperãda.

De iis, qui integra adhuc valetudine poſtea ſunt ægrotaturi, niſi vacuentur, Hippocrati nunc ſermonẽ haberi liquet. Horũ enim vere ineunte anticipanda eſt vacuatio vel ꝑ phlebotomiã, ſi plethoricis morbis corripiãtur, vel per purgationem, ſi morbis ſint ab humorum corruptione pendentibus obnoxij. Ita enim à morbis multos conſeruamus & incolumes tuemur, qui multos iã annos antea quotannis ægrotabant. Quin podagram quoque & arthritim adhuc incipiẽtem, necdum in articulis callo, quem porum

Græci

Græci dicunt genito,per talem vacuatio nem multos iam annos fieri prohibuimus. Eodem modo ſanguinis excreatio nem,epilepſiam,melancholiam,apoplexiam,& alios huiuſmodi diuturnos morbos è multis hominib⁹ dicta vacuatione ſuſtulimus. Phlebotomia igitur commune eſt ad plethoricos morbos auxilium: Purgatio verò, ſiquidē generatim exaudiatur,vnũ quoddam eſt contra morbos remedium,non tamen ſi ſpeciatim accipiatur. Siquidem nõnullis pituitoſorum humorum,quibuſdam bilioſorum,aliis melancholicorum, & quibuſdam ſeroſi excrementi vacuatio conducit pro morborum quibus tentari conſueuerunt natura. Exempli gratia, quidam quotannis niſi purgetur laborat melancholia,& mira viſu res eſt, quo modo iam ipſe etiam incipientis morbi primam præſentiſcat generationem, méque protinus accerſi iubeat:quo melãcholicis humoribus expurgato,eueſtigio ceſſat melancholia. atque huic quidē ex purgatione hæc duo commoda eueniunt,vnum quòd expurgētur ſuperuacanea,alterum quia excretorum acrimonia recluſa paululum hęmorrhoïs mali ſanguinis aliquid ipſa etiam profundat. Nam quũ ſolennis ipſi

& cósueta sit eiusmodi excretio hæmor rhoica eius postea suppressione redũdat melancholia. Ipsum itaq; nõ vere solùm sed autumno etiã purgare soleo, quia si per hæc tempora propriæ aliquãdo pur gationis anticipationem neglexerit, non nulla sentiet superioris morbi symptomata. Sic mulierem etiam quandam, quę cancrosum in mamma tumorem habebat, quotãnis vere ineunte vacuans sanaui, subinde forti pharmaco melanagogo vsus. quam quidem purgationem si quan do prætermiserat, dolor ipsi profundus sentiebatur, atque ita illico accersitum me purgare se iubebat. Elephantiã quoque in altero incipientem primùm phle botomia & purgatione curaui, atq; huic quotannis purgatio vnica satis erat: quæ si quãdo negligeretur, protinus morbus indicationem sui edebat, hominémq; in uadebat. Huiuscemodi igitur morbi humorum melancholicorum egent purga tione, vt epileptici & asthmatici, & apoplectici pituitosorum: arthritici verò qui cum magno sunt calore, biliosorum: qui cum frigidis tumoribus, pituitosorum purgatione gaudét. Quidam etiam alius æstiuo tempore semper tertiana corripi solitus, iam annos multos febrem nõ est

expertus

expertus, bile pallida per nos sub veris finẽ præpurgata. Tũ enim tales vacuari multò præstat: quemadmodum epilepticos, apoplecticos, arthriticos & melãcholicos, & quotquot deniq; propter humorum crassitiem ægrotant vacuari ineunte vere melius est. de quibus omnib⁹ priuatim scripsim⁹ in tractatu de iis qui verna vacuatione egent, qui quidem tractatus pars est totius commentationis, quæ de tuenda sanitate inscribitur.

XLVIII.

Τοῖσι σπληνώδεσι δυσεντερίη ἐπιγινομένη, ἀγαθόν.

Lienosis difficultas intestinorum superueniens bono est.

Hunc aphorismum paulò antè explanaui, cum de eo verba facerẽ, qui hunc in modum scribebatur, Qui lienosi intestinorũ difficultate corripiũtur, his longam superuenientem dysenteriam aqua inter cutem, aut læuitas intestinorũ excipit, & moriuntur. Quare nunc prolato in medium aphorismo interpretatione noua opus non est.

XLIX.

Ὁκόσα ποδαγρικὰ νοσήματα γίνεται, ταῦτα ἀποφλεγμήναντα ἐν τεσσαράκοντα ἡμέρῃσιν ἀποκαθίσταται.

Qui podagrici morbi fiunt, ſedata inflamma tione intra dies quadraginta conquieſcunt.

Podagricorũ inflammationes fluxione fiunt in pedum articulos decũbente: quam quidem fluxionẽ primùm articulationũ ſuſcipiunt ſpatia, deinde quæ in orbem circũſtant omnia ad cutem vſq;. Cum verò articulationes repleri dicimus, liquet vincula in orbẽ ipſis circum poſita neceſſariò tendi. Neruos tamẽ & tendones inflammari podagricis non eſt veriſimile, ſed dolere ſolùm, quia ſimul cum articulationibus tẽdantur: quod ex eo fit manifeſtum, quia podagricus conuelli nunquã viſus eſt, id quod frequentiſſimè in neruorũ & tendonum inflammationibus accidere ſolet. Alioqui curãdi indicatio ipſis cõmunis eſt cũ omnibus inflammatione laborãtibus. Nam & digeri oportet quod in pedes defluxit, breuiore quidẽ tempore ſi tenuiore fuerit ſubſtantia: longiore verò ſi craſſa vel lenta: multóque longius tẽpus requiret, ſi ſimul viſcidum & craſſum fuerit, vltra dies tamẽ quadraginta nõ prorogabitur inflammationis curatio, ſiquidem & medicus ritè omnia gerat adminiſtrétq;, & ipſi æger in omnibus pareat. Nam quæ carnoſas partes occupat inflãmatio, mor

borum

borum acutorũ ſubiicitur termino, qui quartuſdecimus dies eſt, quandoquidem mollior eſt & rarior carnis ſubſtantia, quàm vinculorum & neruorum natura. Quamobrem tardius etiam vinculorũ, tẽdonum, & neruorum quum vulnerantur, natura inflammari incipit, & longiore ad inflammationis vigorem tempore peruenit, tardiúſq; curatur. qua enim ratione vix in ſe aliquid humoris alieni admittunt, quia denſæ nimirum ſunt & duræ partes eiuſmodi, eadem hac ipſa ęgrè quoque dimittunt. Quapropter Hippocrates podagricis inflammationibus terminum integræ ſolutionis nõ quartumdecimum diem, ſed quadrageſimum ſtatuit, quia tum contentam articulationibus humiditatem per media ligamenta articulos ambientia & firmantia vaporis in ſpeciem vacuari oportet, tum etiã intra ipſa ligamenta admiſſam. Meminit porrò etiam in prognoſtico diei quadrageſimi, vt potè in quo morbi iudicantur, qui necdũ ſunt exactè diuturni, acutorũ tamen ſuperarunt terminum. Nos etiam in commẽtatione de diebus decretoriis fuſiſſimè de his omnibus diſputauimus.

I.

OΚόσοισιν ἂν ὁ ἐγκέφαλος διακοπῇ, του-

τέοις ἰν ἀνάγκη πυρετὸν καὶ χολῆς ἔμετον ἐπιγίνεσθαι.

Quibus diuisum est cerebrũ his febrem & biliosum vomitum superuenire est necesse.

Meritò febricitant cerebro vulnerató, ea scilicet ratione, qua mẽbro quolibet principe inflãmato febrem sequi est necesse. Bilis verò vomitus fit, ventriculo propter societatem quam cum cerebro habet per consensum affecto, ipsiúsque ore maximè, in quod ex cerebro cõiugatio quædam neruorum maiusculorũ inseritur. Sed aliâs etiam propter magnos dolores & vehemẽtem mœrorem excrementum biliosum consueuit in ventriculum confluere, multóq; magis si ipse imbecillitate laboret. Ad ea enim quę infirma sunt partium vicinarum feruntur excrementa, præsertim si tenui substantia constant, qualis est humor biliosus, vnáq; cum eo quicquid est serosi excrementi, quod per vomitiones bili sępè permiscetur: ratóque admodum bilem sincerã sine excremẽto seroso euomi cernere est. Quinetiam in benè valẽtibus, biliosiore præsertim natura præditis, vbi diutius cibo abstinuerunt, tales ventriculus humores recipit, quod ipsius vellicatio, & vomitus ostendunt. Nec verò cerebro solùm

vulner

vulnerato b lem vomũt, sed dura etiam membrana ipsi circũposita, quæ multis partibus cum cerebro cohærẽs quàm ci tissimè sua ipsi mala impertit. Quia verò Erasistrati sectatores meningas neruorũ principia statuunt, solam vulneratã crassiorem meninga talia propter suã ipsius naturam inquient adferre symptomata. Quòd si quando in cerebrum vulnus penetrauerit, ita etiam quoniam vtraque membrana illud prius exceperit, enumeratarum affectionum generationẽ sequi cõtendent. Dixi autem sectatores Erasistrati isthæc dicturos esse, & non ipsum Erasistratum: quoniam iam senex (quo tempore ipsi de diuisionibus libros scriptos esse aiunt) cerebrum pronunciauit neruorum esse principium. Dictum etiã est de his fusius in commenta. de Hippocra. anatome.

L I.

Ὁκόσοισιν ὑγιαίνουσιν ὀδύναι γίνονται ἐξαίφνης ἐν τῇ κεφαλῇ, καὶ παραχρῆμα ἄφωνοι γίνονται, καὶ ῥέγχουσιν, ἀπόλλωνται ἐν ἑπτὰ ἡμέρῃσιν, ἢν μὴ πυρετὸς ἐπιλάβῃ.

Qui valentes, capitis repentè doloribus corripiuntur, & protinus muti fiunt & stertunt, intra septẽ dies intereunt, nisi febris interuenerit.

Mutos Hippocra. appellare solet, non quibus

quibus ſola ſit vox oblæſa, ſed per excellentiam quandam vnà cum huius noxa omnes volũtarias actiones nobis intelligẽdas relinquit: quibus vtique læſis ſenſus aliquando non perit. ipſe ſiquidẽ dicebat, Talibus interdum mutis accidere ſentientibus eſſe, ſæpe etiam ſenſu & motu priuari: qui affectus apoplexia dicitur, quæ duplex eſt, debilis vna, altera fortis. atq; ideo ipſemet dicebat, Soluere apoplexiam fortem eſt impoſſibile, debilem verò non facilè. Nunc itaque fortis apoplexię notam appoſuiſſe videtur, ſtertere ſcilicet: quod etiam profundo grauíque ſomno oppreſſis accidit ſecundum affectionis ſimilitudinem. Quanquam enim non eodem modo fiunt ſomnus & apoplexia, habent tamen aliquid commune ad quod cõſequitur ſtertor. id autem eſt imbecilla neruorum actio. Atque de his abundè egimus in cõmentatione ea quæ de locis affectis inſcribitur. Nunc verò, quod ſit ad aphoriſmi explanationẽ neceſſarium dicam. Quibus valentibus capitis derepẽtè dolor oboritur, eius rei cauſam maximè ad ſpiritũ flatuoſum referre oportet, ſed iam quoque ad materiæ confertim affluentis multitudinẽ, quam nunc in cerebrũ delatam fuiſſe ſymptomata

mata indicant, quæ dolorem sunt subsequuta: quibus etiã ipsis pituitosam quãdam materiam esse cõmonstratur. atq; ideò febris superueniẽs eam soluit affectionem, vt potè quæ tum spiritũ illum flatuosum, tũ humores pituitosos excal faciat, attenuet, & resoluat. id autem fit tribus nonnunquã diebus, aut quatuor, interdum etiã pluribus, non tamen vltra septimũ procedit diẽ, quia pars quæ laborat principalis est: eiusmodi verò ptes diuturnos simul & vehementes morbos non ferunt, vt sæpè nobis ostensum est.

L. I I.

Σκοπεῖν δὲ χρὴ καὶ τὰς ὑποφάσιας τῶν ὀφθαλμῶν ἐν τοῖσιν ὕπνοισιν. ἢν γάρ τι ὑποφαίνηται ξυμβαλλομένων τῶν βλεφάρων τοῦ λευκοῦ, μὴ ἐκ διαῤῥοίης ἐόντι ἢ ἐκ φαρμακοποσίης, φλαῦρον τὸ σημεῖον, καὶ θανατῶδες σφόδρα.

Sed in somnis etiã an de oculis aliquid subappareat spectare oportet. Nam si quid nõ exactè cõmissis palpebris de albo appareat, modò nõ ex alui profluuio aut medicamenti potione accidat, malũ signũ est & valdè perniciosum.

Aut ob palpebrarũ siccitatẽ aut propter virtutis ipsas mouẽtis imbecillitatẽ albi aliquid subapparet in oculis exactè claudi nõ valentibus. Ob hãc enim causam alui etiã pfluuiis & medicamentorum

torum potionibus de oculorũ albo aliquid conſpicitur, cum dormiunt. Nam totũ corpus exiccatur talibus vacuationibus,& imbecillæ vires reddũtur. Siccitatis autẽ plus palpebris acquiritur, quã ipſæ ſunt ſiccæ naturâ. Quemadmodum enim exiccata coria ægrè extẽdũtur, eodẽ quoq; modo corporis partes ita affectæ. Quinetiã ꝙ viribus laborantibus & fatigatis non ſolùm oculos, ſed os etiam exactè claudere nequeãt (vnde hiãte ore dormiunt) liquet vnicuique naturam rei diligentius conſyderare volenti.

L I I I.

Αἱ παραφροσύναι, αἱ μὲν μετὰ γέλωτος γινόμεναι, ἀσφαλέστεραι· αἱ δὲ μετὰ σπουδῆς, ἐπισφαλέστεραι.

Deliratio quæ cum riſu fit, tutior: quæ verò ſtudio adhibito periculoſior.

Nulla deliratio tuta eſt, minus periculoſa quæ cũ riſu fit. Etenim audax illa, vt ipſe appellat, & temeraria mẽtis alienatio, omniũ eſt periculoſiſſima: inter has media eſt quæ cum ſtudio fit. Porrò oẽs fiũt cerebro affecto, ſiue primariò & per ſe, ſiue ſecundariò & per ſympathiam: differunt autem inter ſe cauſis ipſis efficientibus. Nã quæ à ſola caliditate ſine prauo humore cõmittũtur, ſimiles quo-

dam

dam modo sunt desipiētiis iis quæ temulentiam sequūtur. Quæ verò ob flauam bilem fiunt, cum studio perficiūtur. quæ bilis flaua si multum exuratur, vt iam ad atræ naturā magis accedat, furiosæ admodum & immanes fiunt delirationes. Nam quæ in aliis scriptis nostris de atra bile explicata sunt & definita in memoriam redigere oportet, vt quòd quædá ex flaua bile perusta & retorrida fiat, quę omniū est teterrima: alia verò ex sanguinis, vt ita dixerim, cœno & fæce: quę quidē crassiore quàm altera cōstet substantia, sed multū à qualitatis malignitate recedat. Diximus præterea bilē quæ veluti fæx est sanguinis, si exactè & ꝓpriè loquamur, nondū nos atrā bilem, sed succum appellare melancholicū: per verbi tamen abusionem interdū atram etiam vocare, quandoquidem nisi priùs vacuetur, atra sit non ita multo pòst euasura.

LIIII.

ΕΝ τοῖσιν ἐξέσι πάθεσι τοῖσι μετὰ πυρετῦ αἱ κλαυθμώδεες ἀναπνοαὶ, κακαί.

In morbis acutis cum febre quasi gementium suspiria mala.

Sæpè pueri dū plorant, interrupto spiritu respirare vidētur, subsistente scilicet inter respirandum pectore, rursúmque

quod

quod ad integram respirationem deest, adiiciēte.quod ipsemet in Epidemiis his. ferè verbis dixit, Gemina intrò spiritus reuocatio,quasi superinspirantibus.Hoc. autem fit nonnūquàm fatigatis viribus, nonnunquàm ob duritatem instrumentorum,nonnunquàm verò ambabus causis simul cōuenientibus:est & cū propter aliquam musculorum pectoris affectionem conuulsoriam fit. Nam & imbecilla virtus, dum semel pectus tantum dilatare non potest, quantum animali est necessarium, medio subsistit opere & aliquātisper quiescit:deinde rursum se excitat. Et durum organum,cum promptè nō obsequatur dilatāti facultati, ab ipsa violentius cōcussum dilatatur. Sed quid affectionem conuulsoriā talē efficere respirationē dicere attinet?Nam si vel frigus pectoris musculos,aut etiam neruos subierit, durities quædam instrumentis conciliari poterit & motio cōuulsoria, quā & febris suapte natura sanare & calida auxilia possunt. Coniuncta verò si febris fit,non iam musculorum pectoris aut neruorum perfrigerationem causari possumus,sed vel duritiam contractam, vel virium imbecillitatem,vel* affectionem conuulsoriā. Quicquid verò horū fuerit

* Affectio conuul sioni simi-

fuerit in causa, bonum non est in morbo acuto accidere. Si igitur de sola nobis explicata instrumentorũ spiritualium motione illam quasi gementium respirationem extulit Hippocrates, ad finem iam perducta est expositio: si verò cũ tali aliquo sono qualis flentibus editur, dictam respirationẽ fieri velit, præter dictas causas quandam etiam cum dolore coniunctam indicabit affectionem, per quam quasi flerent, aut gemerent, aut mistum quendam ex ambobus sonum funderent in eum respirant modum.

lis siccitatem instrumentorum sequitur quæ si i[illegible]bus acutis interdũ superuenit.

L V.

TA ποδαγρικὰ πάθη ἦρος καὶ φθινοπώρου κινέεται ὡς ἐπὶ τὸ πολύ.

Dolores podagrici vere & autumno ferè mouentur.

Podagrici morbi vt & alij omnes articulares vere augentur, atque propterea ipse suprà in morborum vernalium enumeratione meminit articularium, in quibus scilicet podagrici continentur. Concitantur tamen interdum etiam autũno iis quibus æstate per oporam, id est fructuum abundantiam cacochymia aliqua collecta est in corpore. Nos enim in cõmentariis de naturalibus facultatibus, vt alias quasdam singularum corporis par

tium vires,sic etiam expultricem eorum quæ molesta sunt esse demonstrauimus. Sunt autem molesta,quædam multitudine grauãtia,alia verò aliena qualitate affligentia. Secundum hæc igitur vtraque iis qui per hyemẽ prauo victu sunt vsi, recurrunt morbi chronici verno tẽpore fusis humoribus,deinde ad loca infirma protrusis à partibus fortioribus:secundũ alterũ verò tantũ,tempestate autumnali.

L V I.

Τοῖσι μελαγχολικοῖσι νοσήμασιν ἐς τάδε ἐπικίνδυνοι αἱ ἀποσκήψιες, ἢ ἀποπληξίην τοῦ σώματος, ἢ σπασμὸν, ἢ μανίην, ἢ τύφλωσιν σημαίνει.

Morbis melancholicis per hæc tempora suspecti humorum decubitus, vel apoplexiam corporis,vel conuulsionem,vel maniam,vel cæcitatem denunciant.

Fiũt etiã propter pituitosum humorẽ apoplexiæ,cõuulsiones, & cæcitates:fiũt & propter melancholicum quoq;, quoniam cõmunis vtriusq; humoris est crassitudo:non tamen maniç communis est. Nunquã enim ob pituitosum humorem affectio hçc conflatur,vt potè quç ad sui generationẽ humore stimulante & mordẽte opus habeat.Talis aũt semper quidem est flaua bilis,non semper verò humor-

mor melancholicus: sed vbi supra modũ vel combustus, vel putrefactus malignã acquisiuerit acrimoniam.

L V I I.

Ἀπόπληκτοι δὲ μάλιστα γίνονται ἡλικίῃ τῇ ἀπὸ τεσσαράκοντα ἐτέων ἄχρις ἑξήκοντα.

Apoplexiæ autem fiunt maximè à quadragesimo anno ad sexagesimum.

Non omnis apoplexia, sed sola modò dicta, quæ ex sola atra bile ortũ habet, eos corripit qui dictam ætatẽ agũt, quia per eam maxime abũdat humor atræ bilis, quemadmodum etiam per autũnũ. Et vt simpliciter dicam, senes plures apoplexia percelluntur. Si igitur verus est aphorismus, cum superiore coniungi debet, quasi ita dictum esset, Morbis melãcholicis per hæc tempora humorum suspecti decubitus apoplexiam minantur, quæ ferè homines inuadit à quadragesimo anno vsque ad sexagesimum.

L V I I I.

Ἢν ἐπίπλοον ἐκπέσῃ, ἀνάγκη ἀποσαπῆναι.

Si omentum exciderit, necessariò cõputrescit.

Propter sermonis breuitatem falsus aphorismus videri queat iis qui non rectè ipsum exaudiunt. Quod enim dicitur est huiusmodi, Si omentum exciderit, id est

nudatũ fuerit & extra peritonæum prò minuerit, fieri non potẽ ſt vt in proprium locum repoſitum, ſanum & ſaluum permaneat: quemadmodũ ſi aliud quidpiã, exempli gratia inteſtinum aut viſceris lobus foras promineat. Hæc enim niſi longo tempore perfrigerentur, priſtinã temperationem recipiunt, vulnere quod in epigaſtrio eſt acceptũ ad cicatricem perducto. Omẽtum verò ſi vel minimo tempore nudetur repoſitum putreſcit: quam ob cauſam medici partẽ ipſius nudatam præcidunt. Atq; hanc quidẽ habet aphoriſmus ſẽntẽtiam, licet non ita explicatè & diſtinctè propoſitam. Iam verò ſi quiſpiam aliquando vidiſſe ſe ad tempus ali quod prolapſum omentũ dicat, quod poſtea repoſitũ non computruerit, enunciationis quidẽ Hippocratis perpetuitatem ita ſuſtulerit, ac certè illud ſeruauerit, nẽpè ferè ita vſu venire, vt prolapſum foras omentum putreat: quod commune eſt huic aphoriſmo cum aliis ab Hippo. ſcriptis: qui ſi dictionis ſpectes formã, enunciationis vniuerſitatẽ præ ſe ferunt, quãuis non ſemper res ipſæ ſimiliter, ſed aliquando aliter etiam licet rarò eueniant.

LIX.

Ὁκόσοισι ὑπὸ ἰσχιάδος ἐνοχλουμένοισι
χρονίη

χρονίως ἐξίσταται τὸ ἰσχίον, καὶ πάλιν ἐμπίπτει, τούτοισι μύξαι ἐπιγίνονται.

Quibus longo coxendicum dolore conflictatis femoris summum coxa excidit, rursúmque recidit, ijs mucosa ibidem pituita colligitur. *

Sæpè in articulis pituitosus humor coaceruatur, quem mucum appellat, à quo imbuta & permadescẽtia articulationis vincula, laxiora reddũtur, atque ideò facilè articulus cauitate sua excidit, & rursus haud difficulter recidit: quam vtique rẽ ischiadicis ita affectis accidere, nobis nunc est auctor Hippoc. Verùm ischium cum ait excidere, articulum qui in ischio est intelligere oportet: quo etiam modo libro de articulis dicebat, Humeri autẽ articulum vno modo elabi scio: quod perinde est ac si articulum, qui in humero habetur dixisset.

LX.

Ὁκόσοισι ὑπὸ ἰσχιάδος ἐνοχλουμένοισι χρονίως, τὸ ἰσχίον ἐξίσταται, τούτοισι τήκεται τὸ σκέλος, καὶ χωλοῦνται, ἢν μὴ καυθῶσιν.

Quibus diuturno dolore ischiadico vexatis femoris caput coxa excidit, ijs femur contabescit & claudicant, nisi vrantur.

Hunc aphorismum à superiore seiungere non decet, sed simul in vnum con-

iunctos, ita accipere. Vult enim dicere, Quib' ischiadicis propter mucosæ pituitæ copiam articulus excidit, rursúmque recidit, temporis spatio necesse esse femur côtabescere, nisi anteuertêtes vrendo mucum illum exiccemus: quod libro de articulis in brachio continenter excidente faciendum esse consulebat. Nam eadem vtrobiq; vis est orationis, quippe qui super coxam adurendum esse consulat, vt lib. de articulis docebat, tũ vt mucosa illa & lenta humiditas absumatur, tum vt cutis laxitas in quá articulus elabebatur, per adustionem firmata & contêta ipsum arctet, & loco moueri prohibeat. Alioqui si ob lêtoris abundâtiam, diutius extra coxam femoris caput maneat, id profectò femoris iam fuerit claudicatio, quam necessariò eiusdem sequetur atrophia & tabes: quo modo aliis etiam omnibus accidere solet, quæ motu, qui ipsis erat secundum naturam, sunt priuata.

*

GALENI IN APHORISMOS,

Id est, selectas maximéque ratas Hippocratis sententias,

COMMENTARIVS SEPTIMVS,

GVLIELMO PLANTIO Cenomano interprete.

Omnes* ferè qui ante nos aphorismorum scripserunt enarrationes, initio quidem longius quàm vtilitatis ferat ratio commentationẽ protrahunt, in progressu verò fatiscentes paucis absoluunt: ita vt per initia tantùm quæ vtilia sunt prosequantur, deinde parcius & frigidius id faciant: ad postremum expositionem adeò contrahant & concîdant, vt ex aphorismis ne adulterinos quidem & palàm falsos internoscant: sed quemadmodum qui disputationis labore fessi, ad omnia libenter annuũt: ita isti quoque sine vllo delectu omnes admittunt aphorismos, quoscunque scriptos inuenerint, atq; ip-

* *Taxat eos qui enarrandis aphorismis nullã orationis æquabilitatẽ retinent.*

ſorũ interpretationẽ per quàm breuiter perſtringunt, ſuperioris loquacitatis & verboſioris explicatiõis obliti. Nos verò cum aliàs ipſorum ineptias vitare conati ſumus, tum interpretandi æquabilitaté quandá in omnibus retinere ſtuduimus: ita tamẽ vt quæ vera ſunt & ad artẽ ĩprimis neceſſaria, ſumma tũ attentione ani maduertamus tũ diligẽtia examinemus: dictioné verò ita temperemus, vt neq; in ſummam contrahatur breuitatem (non enim eiuſmodi breuitas conciſa cõmen tario, ſed libro conuenit) neque rurſum in tantá orationis longitudinẽ, quantam illi expoſitionis initio adhibent, profera tur: ſed quod in omni ſcripti genere lau datur, & vnicuiq; tractatui proportione congruit, id nos à principio vſq; ad finem vt ſeruaremus ſedulò dedimus operam.

I.

N τοῖσιν ὀξέσι νουσήμασι ψύξις ἀκρωτηρίων, κακόν.

In morbis acutis frigus partium extremarum malum.

In morbis longis, præſertim ſi ſunt ſine febre, & per hyemem & ætatem ſenilem, partes corporis extremas, veluti nares, auriculas, pedes & ſummas manus frigere abſurdum videri non debet.

debet: In acutis verò non mediocre est malum, sed valdè perniciosum symptoptoma, vt potè quod magnis superueniat viscerum inflammationibus. Acutos autem morbos ipsemet vocari inquit, quorum maximam partem febres sunt continuæ, in quibus siquidẽ sine magna inflammatione fuerint, non modò nõ refrigerari extrema, verumetiã peruri accidit: sed cum inflãmationis calor est adeò vehemẽs, vt ad se cucurbitulæ instar sanguinem ex toto attrahat corpore, iis qui ita affecti sunt, viscera exuruntur, extremæ autẽ partes propter sanguinis intrò ad viscera sese recipientis absentiã perfrigerantur, atq; ex ipsis complures ne stragula quidem ferunt propter ardorem & æstum inflammationis viscera obsidẽtis.

I I.

Ἐπὶ ὀστέῳ νοσέοντι σὰρξ πελιδνὴ, κακόν.

Propter os ægrotans caro liuida, malũ.

Non enim ob mediocrem ossium labefactionem, sed fortem corruptionem talis coloris species circunstantibus carnibus contrahitur, quia in ipsis scilicet natiuus calor extinguitur.

I I I.

Ἐπὶ ἐμέτῳ λύγξ καὶ ὀφθαλμοὶ ἐρυθροὶ, κακόν.

A vomitu singultus et oculorũ rubor, malũ.

Qualis affectio musculis est conuulsio, talis est stomacho singultus: is humoribus superuenit infestãtibus totum nonnunquam vẽtriculum, sæpius verò ipsius os & stomachum: quos vomitione postquam exegerit, statim singultu liberatur. Alioqui si ne ipsis quidẽ vomitu eiectis singultus cessauerit, ex duobus alterum, vel neruorum principium cerebrum, vel ventriculũ non paruam pati inflammationem denunciat. Oculorum verò rubor vtriusq; inflammationem sequitur, sed cerebri magis.

IIII.

Ἐπὶ ἱδρῶτι φρίκη, οὐ χρηστόν.

A sudore horror, non bonum.

Quòd decretoria si non decernãt, partim pniciosa, partim dyscrita habeãtur, Hip. est assertio, quia natura in eiusmodi affectionibus vi morbi euicta succũbat.

V.

Ἐπὶ μανίῃ δυσεντερίη, ἢ ὕδρωψ, ἢ ἔκστασις, ἀγαθόν.

Ab insania, quam maniam Græci vocant, difficultas intestinorum, aut hydrops, aut ecstasis, bonum.

Dysenteriã quidem & hydropa translationis materiæ ratione, manię remedio esse, ratione non caret, à capite deorsum

noxiis translatis humoribus: mentis verò emotionem, quam ἔκστασιν Græci dicũt, ipsius minimè solutionem, sed augmentationem potius esse dixeris. Verùm tamen, siquidem verè Hipp. vehementem insaniam ecstasim sæpè appellauit, quendam insania moderata, qua prius detinebatur, ita leuatum fuisse meminimus, rationéque collegimus propter vehementem causarum maniam efficientium motionem, eiusdem fuisse solutionem subsequutam: quemadmodum in morbis acutis vehementissima symptomata bonas interdum crises efficere solent.

V I.

Ἐπὶ νόσῳ πολυχρονίῃ ἀποσιτίη καὶ ἄκρητοι ὑποχωρήσιες, κακόν.

In morbo diuturno cibi fastidium & syncera deiectiones, malum.

Ipsum per se fastidium cibi malum est signum in morbis diuturnis. Siquidẽ iis qui ex talibus morbis sunt euasuri, contrarius effectus, vehementior scilicet ciborum appetentia solet accidere. Quare cibi fastidium in talibus haudquaquam est bonum signum, multóq; minus cum deiectiones etiam malæ existunt. Synceras autẽ eas deiectiones appellauit, quæ nulla sunt aquosa humiditate permistæ,

solo

solo humore qui vacuatur (siue is picrócholus sit, siue melancholicus, siue porraceus, siue bilis æruginosa dicta) intestina peruadente. Nam eiusmodi deiectiones exustā esse & consumptā omnem humiditatem natiuā à febrili calore indicant.

VII.

EK πολυποσίης ῥῖγος καὶ παραφροσύνη, κακόν.

A multa potatione rigor & deliriū, malū.

Quòd polyposia, id est multus potus non aquæ sed vini multam potionem significet nemo dubitat. Delirant autem propter vinolentiam multi sanguine & spiritu calido repleto capite: quā ipsam ob causam calidiores etiam redduntur, præcipuè quidem capite, sed iam toto etiam corpore. Ex ipsis tamen rari sunt, qui cum delirio rigeāt, in quibus nō incenditur natiuus calor, sed nimia vini copia extinguitur, non aliter quàm ignem lignorum multitudine coniecta obrui, & lucernæ flammulam oleo affatim & repentè infuso opprimi cernimus.

VIII.

EΠὶ φύματος ἔσω ῥήξιος ἔκλυσις, ἔμετος, καὶ λειποψυχίη γίνεται.

A tuberculi introrsum eruptione exolutio, vomitio, & animi defectio fit.

Tuber

Tuberculum vocauit,quod alibi solet empyema appellare, per cuius intrò eruptionem,eiusdem in ventriculum effusionem intelligit.hanc enim sequitur vomitio. Nam quæ in thoracem & pulmonẽ empyematis eruptiones fiunt, non vomitionem,sed tussim necessariò mouent & sæpè suffocant : quemadmodum etiam quæ in intestina fiunt tuberculorum eruptiones,puris deiectionem efficiũt.Omnium porrò eruptionum communis est virium debilitatio & animi defectio,propter spiritus vitalis vnà cum ipsis factam excretionem, quemadmodum alibi demonstrauimus.

IX.

Επὶ αἵματος ῥύσει παραφροσύνη, ἢ καὶ σπασμὸς, κακόν.

A sanguinis profluuio desipiẽtia, aut etiam conuulsio, malum.

Non parum nobis hic aphorismus ad faciendam fidem confert, desipientiam aliquando ob defectum fieri,haud dissimili ratione atq; artuum tremores fiũt. Hi enim propter virtutis motricis imbecillitatem motiones habent infirmas, cerebrum verò deprauatas,atque ideo nunquam vehemẽs est hoc desipiẽtię genus, sed moderatum, & vt ita dicam,deliriũ.

Ipse

παρακοπὴ mentis vacillatio.

Ipſe ſiquidem leuem mentis *titubatio nem deliratione᷑ appellare ſolet. Si quan do igitur tali deſipientię conuulſio acceſ ſerit, omninò deſperata res eſt. Vnde quę dam exemplaria per &, coniunctionem ſcripta legũtur, quædam verò contrà diſ iunctiuam particulam habẽt: quo etiam modo deſipientia poſt ſanguinis fluxum ſymptoma eſt minimè bonum, etiam ſi ſola ſit. Multóque maius malum eſt con-uulſio vel ſi citra deſipientiam ſola acci-derit. Multò verò maximum malum eſt vtriuſque conuentus. quandoquidem ſo la etiam propter immoderatã vacuatio-nem facta conuulſio, ſymptoma eſt per-nicioſiſſimum. Nam deſipientiæ minus malum ſymptoma.

X.

Ἐπὶ εἰλεῷ ἔμετος, ἢ λύγξ, ἢ σπασμὸς, ἢ παραφροσύνη, κακόν.

Ab ileo vomitus, & ſingultus, & deſipien-tia, & conuulſio, malum.

εἰλεὸς fit cruditatibus retẽtis & corruptis, & obſtructo excremẽtorũ exitu: fit & venena lauſto: fit inteſtinis in ſcro

In ileo nihil ſubit deorſum, atque id huius affectionis proprium eſt inſepara-bile. Vomitus verò nõ ſemper adeſt, ſed quũ pernicioſè ægrotant: quòd ſi diutius nauſea confligerentur & morſu lacerentur, ſtercus ipſis ſurſum remeat, & ſingultiũt. Quidam verò etiam deſipiũt & conuel

luntur,

luntur, neruorum principio propter stomachi vitium per consensum affecto. Mihi porrò eiusmodi symptomata fieri videntur, quia intestina, in quibus affectio consistit, à sese stercus (postquàm temporis longinquitate est molestũ) depellere appetunt, sed propter factam in partibus inferioribus viæ arctationem transmittere illac non possunt: vndè retroacto naturæ impetu violenter moueri cogũtur; & grauem illam molestámque materiam exprimendo regerere ad loca superiora.

tum desten dentibus: fit sæpius ut Galen placet, inflammatis intestinis.

X I.

Ἐπὶ πλευρίτιδι περιπνευμονίη, κακόν.

A pleuritide peripneumonia, malum.

In pluribus exemplaribus ad aphorismi finem adiectum est malum, in quibusdam verò simpliciter ita scribitur, A pleuritide peripneumonia: volentibus qui sic legũt, non quidẽ bonúmne fit an malum pleuritidi superuenire peripneumoniã, nunc docere Hippoc. sed simpliciter hoc vnum tantùm, nempe pleuritim in peripneumoniã trãsire & mutari solere, aut pleuritidi superuenire peripneumoniã. Degeneratio namque eiusmodi fit, cum priore cessante morbo, alter succedit: interuentus verò, cum priore permanente, alter accedit. Verùm hoc loco Hippo

crates

cratesvidetur de superueniétibus agere, quib⁹ statim ab initio malis esse accidit, adeò vt si etiam hoc nominis malũ non addatur, sit tamen vel subaudiendũ (quo modo multa de cõmuni suppleri dicuntur) vel potestate significari putandum. Omnis enim eiusmodi superueniétium ortus nõ paruos nec faciles, sed magnos & malignos morbos sequitur, veluti (ne à propositis hoc aphorismo affectib⁹ recedamus) cũ is humor qui pleuritim cõmittit, costis contineri nequit, eius pars aliqua ad pulmonem etiã peruenit, vndè eiusdem sequitur inflammatio, cum peripneumoniã tamen pleuritis non admodum sequi soleat, quoniã facili quidem & miti peripneumonia, totus expurgatur humor nocuus tussi reiectus: exitiali verò & perniciosa, æger prius suffocatur quàm costæ vnà afficiantur.

XII.

Ἐπὶ περιπνευμονίῃ φρενῖτις, κακόν.

A peripneumonia phrenitis, malum.

Quum à calido humore fit peripneumonia, ea multis vaporibus in caput sublatis replet cerebrum, & phrenitim efficit. Quod ad finem aphorismi additum est malum, non in hoc solum, sed in sequétibus etiam aphorismis cõmune est

cum

cum superiore aphorismo, atque ipsius idem est iudicium.

XIII.

Ἐπὶ καύμασιν ἰσχυροῖσι σπασμὸς ἢ τέτανος, κακόν.

Propter ardores vehementes conuulsio aut tetanus, malum.

Interpretum pars maxima hanc aphorismi lectionē retinet: Marinus autem, propter vulnera scribit. etenim sequentē aphorismum sibi astipulari dicit. Verum certè quidem est, propter magna etiam vulnera inflammationes fieri & conuulsiones: sed cum omnes ferè enarratores, tum verò maximè vetustissimi quique hanc agnoscant dictionem, Propter ardores vehementes, nos quoque eandem laudare & exponere præstat. Itaq; ex ipsis nonnulli ardores vocem pro febribus exaudiūt: nonnulli aëris ambientis feruorem ita dici autumant, alij prò cauteriis & escharis accipi volunt, atq; omnes verum dicunt. Hisce enim omnibus non vtique boni cuiusdā gratia superueniūt tetani & cōuulsiones per neruorum siccitatem: quod tetani & conuulsionis genus pessimum simul & difficillimum esse demonstrabamus.

XIIII.

Ἐπὶ πληγῇ ἐς τὴν κεφαλὴν ἔκπληξις, ἢ παραφροσύνη, κακόν.

Propter plagam in capite acceptam stupor, aut desipientia, malum.

Desipientia cognoscitur, dissentanea & rationis nihil habentia loquentibus & agentibus: stupor verò est, cum neq; loquuntur neq; agunt quidquam, sed apertis oculis immoti manẽt iis qui metu & pauore perculsi & attoniti sunt similes. Quòd verò hæc omnia cerebro patiẽte fiant, manifestum est. in eo enim esse animi principatum demonstrauimus. Siue igitur in fine aphorismi ascriptũ sit malum, constat rectè dictũ esse. intrò enim in ipsum cerebrũ penetrare ictum indicat. siue non ascribatur, nihilominus de communi ipsum subaudire possumus, vt paulò antè dicebamus. Quin quia eiusmodi symptomata cerebri læsionẽ commonstrant, indè etiam offensæ magnitudinem colligere possumus.

XV.

Ἐπὶ αἵματος πτύσει πύος πτύσις, κακόν.

A sanguinis sputu puris expuitio, malũ.

Quòd omnis ipsi hæc enumeratio sit eorũ quæ propriè superueniẽtia vocantur (de quibus Praxagoras non paruũ librum

brum integrum conſcripſit) vel ex ipſo aphoriſmo cõſtare puto. Neq; eñ quiuis ſanguinis ſputus ſequentẽ habet puris excretionẽ, ſed qui malignus eſt dũtaxat, cuiuſmodi ex pulmone ferè editur.

XVI.

Ἐπὶ πύου πτύσει φθίσις καὶ ῥύσις· ἐπὴν δὲ τὸ πτύελον ἴσχηται, ἀποθνήσκουσιν.

A puris ſputu phthiſis & fluxio: cum verò ſputum retentum fuerit, moriuntur.

Quam peculiariter Græci maximéq; Atheniẽſes phthoën appellant, eã nunc Hippocrates phthiſim nominauit, cum propter inſanabilia pulmonis vlcera totius corporis attenuatio fit & macies cũ debili febre coniuncta. Iã verò fluxionis nomen vel de capillorũ defluuio, vel de humida alui deiectione extulit. Vtrũq; eñ tabidis ad extrema redactis & deploratis fieri ſolet, illud quidẽ propter ſiccitatẽ, hæc verò ob virtutis imbecillitatem. Cæterũ illud quod ad finem aphoriſmi ſcribitur, Poſtquàm autẽ retẽtum fuerit ſputum, moriũtur: mortis modũ oſtendit phthoë pereuntiũ. Tãdiu enim extenuati viuũt, quãdiu extuſſire, & per ſputa pulmonẽ expurgare poſſunt. Vbi verò intus ipſa remanent, reſpirationis obſtruuntur viæ, & ægri ſuffocantur.

XVII.

Ἐπὶ φλεγμονῇ τοῦ ἥπατος λύγξ, κακόν.

Propter iecoris inflammationem singultus, malum.

Iam suprà etiã dixi, his omnibus consequenter scriptis aphorismis de iis symptomatis agere Hippo. quæ morbis ipsis auctis & ingrauescẽtibus superueniunt. Quo sanè modo nunc singultus quoque ob iecoris inflammationẽ fieri dicitur, non quidem semper, neq; quouis modo affecti, sed cum feruente inflammatione in magnitudinem attollitur, per quem feruorem in sympathiam & mali cõsensum venit stomachus, communium nonnunquam neruorum ratione, qui (vt ipse secũdo Epidemiῶn docuit) sunt perexigui & perminuti: vnde tunc solùm iecoris fit cum stomacho affectionis communicatio, postquam inflãmatio maxima euaserit & pessima. Quinetiam quia per eiusmodi visceris inflammationes bilis admodũ calida & copiosa generatur, & confluit in principium intestinorum, indè ipsa in ventriculum euadẽte & innatante vt stomachus vellicetur & singultiat accidit. Quidã verò inflammationis magnitudinem quia vẽtriculum premat singultũ facere arbitrantur, spiritu quẽadmod.

admodum inquiunt,exitum nō habente.

XVIII.

Ἐπὶ ἀγρυπνίῃ σπασμὸς ἢ παραφροσύνη, κακόν.

Propter vigiliā cōuulsio,aut desipiētia malū

Quidam hoc etiam loco dictionē malum addūt.Nos verò in superioribus monuimus,etiam si non subiungatur,potestate tamen contineri.Iam cur immodicas vigilias sequatur conuulsio aut desipientia manifestum est superiora recordanti.Siquidem Hippo.ipse vt à repletione,ita à vacuatione quoque conuulsionē fieri est auctor.Maximam autem vacuandi & exiccandi vim habet vigilia, atque propterea à siccitate conuulsionem adfert & desipiētiam tum ipsa siccitatis nimiæ ratione,tum præterea quia per longas vigilias biliosior sanguis fiat.In quibusdam tamen exemplaribus iisq; accuratissimè scriptis sine desipiētia scribitur hoc pacto,A vigilia conuulsio. hoc loco vt arbitror,pessima superuenientia oratione persequente Hippocrate.

XIX.

Ἐπὶ ὀστέυ ψιλώσει ἐρυσίπελας.

Ab oßis nudatione erysipelas.

Hoc maximè aphorismo subáudiédū est malum.neque enim hoc dicit,semper

aut plerũque offibus nudatis eryſipelas ſuperuenire(nam contrarium potius verũ eſt,ita ſcilicet affectis offibus rarò ſuperuenire eryſipelas)ſed prauũ eſſe ſymptoma, cum exuto offe circunſtans caro eryſipelate occupata apparet.

X X.

Ἐπὶ ἐρυσιπέλατι σηπεδὼν, ἢ ἐκπύησις, κακόν.

Ab eryſipelate putredo, aut ſuppuratio, malũ.

Ex hac etiam oratione malignis eryſipelatis iſta ſuperuenire conſtat.

X X I.

Ἐπὶ ἰσχυρῷ σφυγμῷ ἐν τοῖσιν ἕλκεσιν αἱμοῤῥαγίη, κακόν.

A forti in vlceribus pulſu hæmorrhagia malũ.

In vlcerum inflammatione pulſus fit carne arteriis incubãte ipſarum motum non ferente, ſed dolente, quum ipſę inter dilatandum vehementius impellũtur & feriunt. Eſt enim eiuſmodi pulſatio moleſtus quidam ſenſus & dolor arteriarũ motione factus, quas ab initio quũ particulæ ſecũdum naturam habebant, non ſentiebamus, tum propter earũ viciniam dolore vacantem, tum propter latius & amplius ſpatium in quo mouentur. Nã ipſis partibus inflammatione laborantibus & loci coarctatio, & ab affectione

dolor

lor grauem ægrotis molestúmque sensum inuehunt micātibus arteriis: quarū motum nō solùm medici, sed omnes homines pulsum appellant. Porrò hic arteriarum motus per tales affectiones augeri videtur. Ostendimus enim in cōmentariis de naturalibus facultatibus, quandam in ipsis etiam inesse alienorum expultricem, quæ & sudores promouet criticos, & sanguinis eruptiones & alui deiectiones, cæteráq; eiuscemodi. Hac itaque virtute vehementius interdū agens naturâ magnum simul & violentum arteriarum motum efficit, eorū quæ molesta sunt depellendi studio, atq; ita hæmorrhagias inuehit.

XXII.

Ἐπὶ ὀδύνῃ πολυχρονίῃ τῶν περὶ τὴν κοιλίην, ἐκπύησις.

Adiuturno partium ad ventrem attinentium dolore, suppuratio.

Siue enim perfrigeratio, siue omninò inæqualis aliqua intemperies circa ventrem fuerit, siue flatuosus spiritus, siue acrimonia quæpiā mordax, vt in longū protrahantur tempus fieri nō potest: dū modò ritè & conueniēter ad ægrotantis curationem omnia gerātur: hoc enim in omnib⁹ eiusmodi orationibus subaudi-

ri debet. Restat igitur vt adhuc propter inflammationem dolor maneat, quæ nimirum inflammatio suppurabit tẽporis spatio, nisi hominem mors præripiat. Nam hoc quoque in omnibus talibus orationibus supplere oportet.

XXIIII.

Ἐπὶ ἀκρήτῳ ὑποχωρήσει δυσεντερίη κακόν.

A syncera deiectione dysenteria.

Synceras deiectiones Hippo. appellare solet nulla humiditate aquosa admistas, solum eum habentes purum & simplicẽ humorem qui per inferna deiicitur, siue is sit bilis flaua, siue atra. Minimè itaque mirum est, si per tales deiectiones erodatur intestinorum pars aliqua.

XXIIII.

Ἐπὶ ὀστέῳ διακοπῇ παραφροσύνη, ἢν κενεὸν λάβῃ.

Ab oßis vulnere desipientia, si in vacuum vsque penetrauerit.

Desipientia fit capitis osse non simpliciter nec leuiter pertuso, sed ad interiorẽ vsque superficiem, quam vacuus excipit locus cerebrum cõtinens. Iã enim membranis & cerebro propinqua est affectio & finitima. At verò Marinus nescio quo modo illud per se legendum esse putat, Ab osse perfracto mẽtis alienatio: deinde seq

de ſequētis aphoriſmi ſeorſim facit principium, Si vacuum attigerit, ipſi ſubiungens, à medicamenti hauſtu conuulſio, pernicioſum. Hanc enim (inquit) lectionem rationi eſſe conſentaneam: ſiquidē à vacuatione conuulſionem ſemper damnet Hippocrates. Atque hoc rectè quidē Marinus dixit, nempè immoderata vacuatione factam conuulſionem eſſe pernicioſam. Quin & ita à potione pharmaci facta conuulſio fuerit exitialis. Verùm ipſe interim non animaduertit ſe aphoriſmum præcedentem efficere falſum. Nam propter oſsis diuiſionem delirium fieri eſt manifeſtò falſum. Neque enim vllo alio quopiā oſſe, neque cranio ipſo perſecto deliratio prius ſequitur quàm ad meningas, id eſt cerebrum obtegētes membranas peruenerit affectio.

XXV.

Ἐκ φαρμακοποσίης σπασμὸς, θανατώδης.
A medicamēti potione cōuulſio, mortifera

Pharmacopoſias & pharmacias peculiaris Hip. mos appellādi ſolas eas potiones quæ purgantibus conſtant medicamētis. Quòd autem immodicis horū purgationibus interueniēs conuulſio ſit pernicioſa ignorare non potes, ſi quæ nobis iam ſæpius ſunt dicta fueris recordatus.

XXVI.

Ἐπὶ ὀδύνῃ ἰσχυρῇ τ͂ περὶ τὴν κοιλίην ἀκρω τηρίων ψῦξις, κακόν.

Propter vehementem dolorem partium ad ventrem attinentium extremarum perfrigeratio, malum.

Summarum corporis partium refrigeratio fit, quẽadmodum etiam suprà diximus, tum propter inflãmationis viscerũ magnitudinẽ, tum ob lipopsychiam, id est animi defectũ, tũ quia calor natiuus extinguatur, vel multitudine pręsertim si frigida fuerit suffocetur. Fit etiã propter vehemẽtem dolorẽ altas & medias corporis partes habentem, ob quem natura in seipsam contrahitur, atque intrò se recipit, quam euistigio sanguis sequitur nõ solùm extremas corporis partes deserẽs veluti pedes, manus & caput, sed etiã cutim vniuersam. Particularem igitur quandam hoc aphorismo Hippo. causam attulit frigoris partium summarum, quod in aliis quoque multis ipsum fecisse ostẽdimus. Nec mirũ videri debet si is qui primus multa inuenit non simul omniũ, sed cuiusq; sigillatim inuẽtionem explicet.

XXVII.

Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ τεινεσμὸς ἐπιγινόμενος ἐκτρῶσαι ποιεῖ.

Si prægnãti tenasmus superuenerit, abortus est causa.

Tenasmus fit in recto intestino appellato, eandem & causam & affectionẽ obtinente, quam per dysenterias suscipit vnum aliquod ex intestinis superioribus. Hunc affectum aiunt ἀπὸ τοῦ τάσεως, id est contentione & eo nisu appellationẽ esse sortitum, qui in eo fit quum vehementi cupiditate egerendi lacessiti crebrò exurgere coguntur. Tali igitur contentione & sollicitatione molesta cùm totum corpus, tum maximè vterus laborat, vtpotè recti intestini cognatus & affinis. Nihil autem mirum si frequentius exurgendo desidendóque & vehementius cõnitendo abortus fiat, quãdo propter alias etiã vehementes siue motiones siue dolores grauidæ soleant abortire.

XXVIII.

Ὅ,τι ἂν ἐστέον, ἢ χόνδρος, ἢ νεῦρον ἀποκοπῇ ἐν τῷ σώματι, οὔτε αὔξεται, οὔτε συμφύεται.

Siue os, siue cartilago, siue neruus sectus fuerit in corpore, neque augetur neque coalescit.

Suprà scriptus iam est hic aphorismus his verbis, Postquàm os persectum fuerit aut cartilago, aut neruus, aut genę tenuis particula, aut præputium, neque augetur neque

neque glutinatur, atque ipsum anteà sexto commentario declarauimus.

XXIX.

HN ὑπὸ λευκοῦ φλέγματος ἐχομένῳ διάῤῥοια ἐπιγένηται ἰσχυρὴ, λύει τὴν νοῦσον.

Si leucophlegmatia detento fortis diarrhæa superuenerit, morbum soluit.

Consueuêre alij quoque medici quandam aquæ intercutis speciē appellare leucophlegmatiā, tāquā quæ vel liulda quadam pituita, vel secūdū suam certe ipsius rationem alba semper manente, sed propter alios quosdā humores admistos verū exactúmq; colorem mutante constet. Potest etiā quemadmodū libro de articulis scripsit, Vertebræ autē quæ in spina habentur: non qui distinctionis causa tā quàm alibi sint quàm in spina vertebræ ista addat, sed simplici adiectione vtatur: ita hoc quoque loco sine rei distinctione adiectionē nominis albi fecisse. Iā verò à forti vel diuturna diarrhœa (vtroq; enim modo scribitur) albæ pituitæ solui redūdātiā cōmune est cum aliis etiam multis quæ similiter ab Hippocra. sunt dicta.

XXX.

ΟΚόσοισιν ἀφρώδεα τὰ διαχωρήματα ἐν τῇσι διαῤῥοίῃσι, τουτέοισιν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ταῦτα καταῤῥεῖ.

Quibus

Quibus per diarrhœas spumosa sunt alui excrementa, iis à capite fit desluxio.

Hoc indistinctè est dictum. fieri siquidẽ potest aliquãdo spumosum stercus à flatuoso humore ex capite in vẽtrẽ defluẽte. Fit etiam interdum vasis quæ in ventrem pertinent talem humorem profundentibus. Ortum etiã habere quandoq; potest in ipso ventre, vnicã ferè dixerim causam habens cõtinentẽ, quoquo modo fiat & excernatur, antecedentes verò plures. Est autẽ eiusmodi spumosæ pituitæ continẽs causa spiritus flatuosus, qui dũ humori cõmiscetur vehemẽti vtitur & inæquali motione, adeò vt & ipse comminuatur attenuetúrq;, & pituitam confringat & in multas & paruas partes cõminuat. Eiusmodi verò motus ipsi causa est tum propria natura, tum nonnunquã etiam caloris copia. Sic enim in iis quæ ex aqua coquuntur, præsertim si lenta & viscida fuerint naturã, & ĩ mari impetuosius vẽtis agitato & turbato spuma apparere solet. Porrò qui pituitæ viã & trãsitum in ventrẽ per pulmonem fieri arbitrantur, atque ideò ipsam apparere spumosam, quid de iis qui ex capite in pulmonem rheumatismo apertè laborant dicturi sint non video. Par est enim in

ipsis

ipsis excrementa alui esse spumosa. verùm hi neque deiiciunt, neque extussiunt spumosa, tametsi fluxione quæ ex capite fit sæpe sint manifestò oppletæ pulmonis asperæ arteriæ. quæ quidē fluxio postquā cōcocta est, expuitur puri similis, sed minimè spumosa euadit. Quin ne sanguinē quidem semper spumosum expuunt ex pulmone. Siquidem apparet cum de ipsa visceris propria substantia aliquid vnà effertur sanguis fieri spumosus. Spumosum tamen interdum etiam pleuritici expuunt atque his ipsis multò rarius peripneumonici, caliditate vt mihi quidē videtur intemperata atq; ignea in partib⁹ affectis collecta. Porrò si quod è capite defluit in asperas pulmonis arterias, deorsum ad sedem vt volūt nōnulli permeat, primùm in vētriculos cordis ipsum deuenire, deinde ex duabus alteram viam pergere, vel per venam cauam ad iecoris gibba, indéq; ad sima deferri, atque ita per portas in flexuosas intestinorum circunductiones peruenire: vel primùm in magnam arteriam, deinde in eam quæ mesenterium perreptat delabi fuerit necesse. Sed quî quæso vbi permistum sanguine sit, vná ; cum eo tot venas puaserit, spumosum adhuc maneat?

XXXII.

ΟΚόσοισι πυρέσσουσιν ἐν τοῖσι οὔροισι κριμνώδεες αἱ ὑποστάσιες γίνονται, μακρὴν τὴν ἀῤῥωστίην σημαίνουσιν.

Quibus per febres in vrinis sedimenta crassiorem farinam referunt, longam inualetudinem fore significant.

Hæc quoq; oratio adhibita distinctione vera fit, idq; comprobante experientia. Nam tales vrinas perniciosas esse in prognostico est dictum: atque cõplures prius moriũtur quàm longius protrahatur morbus: qui verò ex ipsis seruati sunt omnes diuturno morbo laborarũt, nimirũ affectione in qua talis vrina redditur multam coctionem flagitãte. Verùm de omnibus vrinis fusius diximus in lib. de crisibus. Ex epidemiis verò: abundè enim mihi fuerit de duobus ægris tantummodo fecisse mentionem, primo quidẽ lib. de Sileno post tres aëris tempestates secundo loco scripto: de quo inter ea quæ de ipso refert Hippoc. sic inquit, Minxit confertim, vrina vbi resederat crassiuscula, sedimẽtum instar farinæ crassioris & album, extrema rursum frigida, vndecimo mortuus est. Tertio verò libro de ægroto eo q ordine tertius est, de quo historiæ statim initio ita scripsit, In horto

Dealcis

Dealcis decũbebat: deinde paulo vlterius, vrinæ tenues, variæ, parua in modũ farinæ craſſioris enæoremata habentes, quadrageſimo iudicatus eſt. Ex his inquam exemplis liquet eos qui farinacea meiunt, ſi quidem ſeruandi ſunt, longo cõflictari morbo: ſi verò exitialiter ægrotent, poſſe etiam ſtatim perimi.

XXXII.

Ὁκόσοισι δὲ χολώδεες αἱ ὑποστάσιες, αἱ ἄνωθεν δὲ λεπταὶ, ὀξείην ἀῤῥωστίην σημαίνει.

Quibus in vrinis bilioſa ſedimenta ſed ſuprà tenuia apparuerint, acutum morbũ ſignificãt.

Bilis acutos morbos ſemper facit. Sic enim veteres medicos picrocholum humorem appellare ſolitos eſſe ſæpè diximus, quẽadmodũ melancholicum ſemper cũ adiectione dicere ſolere, nõ ſimpliciter bilem proferentes (quod faciunt cum flauam intelligunt) ſed atram bilem nuncupantes. Illud verò quod additum eſt, ſuprà tenuia, hoc eſt aquoſa (Sic enim Hip. tenuis appellatione vti ſolet) non rectè dictum videri poſſit. Nam aquoſa vrina cruda eſt & diuturnum morbum ſignificat. Ego quidem certè nunquam ſpectaui vrinã, cuius quod ſubſidet eſſet bilioſum, & quod ſupernatat aquoſum. Nõ citra rationẽ igitur interpretes

pretes nõnulli non locũ ſed tempus hoc aphoriſmo per aduerbiũ ſuprà ſignificari arbitrantur: quaſi dictum eſſet, Si vrinarum ſedimenta ab initio tenuia, poſtea bilioſa fiant, acutũ morbum ſignificant.

XXXIII.

Ὁκόσοισι δὲ διεστηκότα τὰ οὖρα γίνεται, τουτέοισι ταραχὴ ἰσχυρὴ ἐν τῷ σώματι ἐστίν.

Quibus diuerſæ ſunt vrinæ, ijs vehemens fit in corpore turbatio.

Si τὰ διεστηκότα οὖρα propriè accipiantur pro diſparatis & diſtantibus vrinis, quiddam quod fieri omninò nequeat ſignificabitur. Semper ſiquidem vrina ſibi cohærens eſt & continuà, nullum intermedium ſpatium habens vacuum. Si verò compagis vrinæ, quam ſyſtaſim dicunt Græci, inæqualitatem ita dici conceſſerimus, meritò vehementem dixit ſignificari turbationem. Nam dominante & vincente naturâ æquabiliter omnia ſunt vnita: diuerſis verò cauſis morbificis naturæ repugnantibus, quæ ſubigitur & coquitur, alterã in vrina ſpeciem præ ſe fert, quę verò repugnat & obſtinatius aduerſatur, alterũ ſui edit indiciũ. Et quo plures eiuſmodi cauſæ fuerint, magis variam repræſentant in vrinis inæqualitatem, cuius vehemens humorum in cor-

pore tempestas & seditio sit causa.

XXXIIII.

Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσιν οὔροισιν ἐφίστανται πομφόλυγες, νεφριτικὰ σημαίνουσι, καὶ μακρὰν τὴν ἀῤῥωστίην ἔσεσθαι.

Quibus in vrinis bullæ innatant, nephritim, & longam fore inualetudinem significant.

Excitantur * bullæ cum humor spiritu flatuoso circuntenditur, id quod magis solet accidere, si lentoris aliquid humor habeat: tunc etiam bullæ ipsæ manent diutius & ægrius soluuntur. Est igitur frigidæ inualetudinis renum signum, si quando vnà cum vrinis excernatur spiritus flatuosus. Hæc enim spiritum flatuosum colligit. atque idcircò Hipp. inualitudinem ait fore longam. Frigidum enim omne ægrè tũ soluitur tum coquitur, ob idque in longum trahitur tẽpus. Sunt qui ab vrinæ acrimonia reclusa arteriarum ad renes pertinentium ora spiritus aliquid emittere dicant, qui cum vrinis illapsus bullas efficiat.

** Potest vrina motu bullans & spumãs fieri: per se verò neque flatus neque bulla neque spuma citra frigiditatẽ nostri corporis fieri potest.*

XXXV.

Ὁκόσοισι δὲ λιπαρὴ ἡ ἐπίστασις καὶ ἀθρόως τυγχάνουσι, νεφριτικὰ, καὶ ὀξέα σημαίνει.

Quibus in vrina adipalis superficies est & conserta, ijs nephriticum & acutum morbum adesse significat.

Siue

Siue alui excrementum, siue vrina pinguis est, ex adipis fit colliquatione, quod non magis in renibus quàm toto accidit corpore: vnde nec id proprium affectorum renum est signum, sed cõmune omnis adipis à calore igneo colliquefacti. Aut igitur ita intelligendus est Hippo. vt qui in iis quos è renibus laborare cõstat non morbi genus, sed acumen & celeritatem distinguat hoc loco & prædicat: aut vt interpretes nonnulli fecerunt, pro nephriticũ scribendũ phreniticũ. quãquàm nec hoc solius phrenitidis nec febris absolutè aut ardẽtis, sed omnis colliquefaciẽtis est signũ. Porrò nomẽ cõferta orationi additum potest tum breuitatẽ temporis significare, tum etiam potest loci nihilominus. Quod enim in se coactum est & continens, id cõfertum vniuersúmque dicimus, distracto atque disperso cõtrarium. Atque hactenus ista à nostris etiam prçceptoribus sunt explicata. Iam verò quod mihi videtur dicam. Cõferta vox orationi præsenti addita mihi de tẽporis breuitate dici videtur, atque ideò adipis renum indicare liquationem. In aliis siquidem corporis partibus liquati adipes, paulatim nõ vniuersim exeunt cũ vrina. Primùm enim colliquefactum pin

gue illud in proximas sibi venas trāsportatur, deinde in continuas, indéque rursum in alias atq; alias traducitur, donec tandē in renes perueniat. Renū verò colliquefacti adipis in vrinas traductio celerrima est, nec paulatim sed confertim vniuersimque fit, atque ideo renum affectionē indicat. Cui rei experiētiā quoq; ipsam astipulari comperies si id diligenter artis operibus obseruaueris. Cæterùm quum gemina habeatur lectio (in quibusdā enim exemplaribus ἐπίστασις, id est superficies, seu summa vrinæ pars: in aliis ὑπόστασις, id est sedimentum scribitur) priorem veriorē esse dicimus. Supernatat enim semper quod pingue est, non subsidet. Adhæc præcedentis aphorismi dictioni talis lectio magis cōsonat. In illa enim dixit Hipp. Quibus in vrinis bullæ innatant affectum nephriticum & longam inualetudinem fore significant. Est igitur innatare seu extare verbum ijs quæ deinceps dicuntur cohærens & consequens hoc pacto, Quibus verò summa vrina cōfertim pinguis est, his renū affectum & morbū acutum adesse significat.

XXXVI.

Ὁκόσοισι δὲ νεφριτικοῖσιν ἐοῦσι τὰ προειρημένα συμβαίνῃ σημεῖα, πόνοι τε περὶ

τοὺς μύας τοὺς ῥαχιαίους γίνονται, ἢν μὲν περὶ τοὺς ἔξω τόπους γίνωνται, ἀπόστημα προσδέχου ἐσόμενον ἔξω· ἢν δὲ μᾶλλον οἱ πόνοι πρὸς τοὺς εἴσω τόπους γίνωνται, καὶ τὸ ἀπόστημα προσδέχου ἐσόμενον μᾶλλον εἴσω.

Si quibus verò è renibus laborãtibus præter suprà dicta signa dolores etiam circa spinæ musculos fiãt, si quidem ad loca exteriora sentiantur, foras abscessum quoq; fore expecta: si verò ad interiora magis vergãt, introrsus etiam abscessum futurum potius sperandum est.

Superioribus aphorismis affectorum renum signa & indicia tradidit, in præsenti verò de iis agit, quos lõgo tempore nephriticos fuisse cõstat: in quibus futurum prædicit abscessum, si ad suprà commemorata signa labor accesserit. id est dolor in iis spinæ musculis, quos rhachiæos & rhachitas appellãt Græci medici, quasi dorsales dicas. Horum duplex est genus: quidam exteriores sunt, qui ponè sub cute collocantur, totam vtrinque spinam complectentes: alteri verò interiores nõ in totam spinam porrecti, sed ad eas solas partes quæ in lumbis sunt pertinentes. In vtrouis autem horũ fuerit dolor firmatus, ibi abscessum quoque futurum spes est. Vtrùm verò renibus ipsis suppurãtibus id fiat, an solis musculis, an vtris-

que non explicauit Hipp. Cæterùm hæc omnia fieri posse ostendit experientia. Nam & musculi soli nonnunquam hoc patiuntur vel interiores qui iidem sunt anteriores, vel posteriores qui & exteriores habeantur: & sine musculis renes affici possunt aliàs introrsum, aliàs extrorsum inclinante in ipsis abscessu.

XXXVII.

Ὁκόσοι αἷμα ἐμέουσιν, ἢν μὲν ἄνευ πυρετοῦ, σωτήριον· εἰ δὲ ξὺν πυρετῷ, κακόν. θεραπεύειν δὲ τοῖσι ψυκτικοῖσι, καὶ τοῖσι στυπτικοῖσι.

Qui sanguinē vomūt, si sine febre accidat, salutare est: si cū febre, malū. Curatio verò refrigerādi & abstringēdi vim habētibus pficitur.

Vomitur ex stomacho & vētre: extussiuntur quę efferūtur ex arteria aspera & pulmone. Nonnulli tamen huius libri enarratores verbū vomere etiam de iis dici volunt, qui ex arteria aspera & pulmone reiiciunt sanguinem. Atqui salutarem esse hunc affectum, hoc est curari posse, si non febricitet is qui sanguinem extussit, est à veritate alienum. Vt enim vel quàm maximè sine febre ex pulmone sanguis reiectetur, ne tamen curari non possit summū impendet periculum. Sed & sanguinis reiectionē diuturnā, omni-

nò

nò febres sequũtur. Ob hanc igitur caussam præstat vomere verbum ita accipere tanquam propriè sit ab Hippocr. vsurpatum, insupérque quid à febre periculi habeat, & ex febris vacatione non habeat consyderare atq; explicare multò est rectius. Nam febre vacantibus liquet nullam eo loco inflammationem adesse, vnde effertur sanguis. quo fit, vt vel vasis alicuius ore recluso fiat sanguinis vomitus, vel sine inflammatione vlcerationem habeat coniunctam. Facilè autem quæ sunt citra inflammationem vlcera curantur astringentium vsu: quæ verò inflammationem simúlq; febres etiam habent coniunctas, non solùm curationem respuunt, sed ne eadem quidem magnitudine possunt permanere. Nam maiora semper fiunt & maligniora.

XXXVIII.

Κατάῤῥοι ἐς τὴν ἄνω κοιλίην ἐκπυοῦνται ἐν ἡμέρῃσιν εἴκοσιν.

Destillationes in ventrem superiorẽ ad suppurationem perueniunt intra dies viginti.

Superiorem ventrem nunc appellat cauitatem à thorace circũscriptam, quam pulmo occupat, atq; propterea in hunc à capite per arteriã asperam defertur destillatio: quæ magna ex pte suppurat in-

tra dies viginti, non vt multi scribunt intra dies viginti & vnũ. Semper enim Hip. diem vicesimum facit iudicatorium non vicesimumprimum, quemadmodum demõstrauimus in li. de diebus decretoriis.

XXXIX.

ΗΝ οὐρέῃ αἷμα καὶ θρόμβους, καὶ στραγγουρίην ἔχῃ, καὶ ὀδύνη ἐμπίπτῃ ἐς τὸ περίναιον καὶ τὸ ὑπογάστριον καὶ τὸν κτένα, τὰ περὶ τὴν κύστιν νοσέειν σημαίνει.

Si quis sanguinem & grumos meiat, & stranguria laboret, dolore ad hypogastrium & pectinem & perinæum pertinente, ad vesicam loca laborant.

In omnibus ferè exemplaribus hic aphorismus inuenitur: quem expungere par est propter eũ qui prius nobis est declaratus in quarto horum commentariorum, his verbis cõstãs, Si quis sanguinẽ & grumos meiat, & guttatim vrinã reddat, & dolor pertineat ad imum ventrem & pectinem, ad vesicam loca malè sunt affecta. Porrò huius aphorismi finis geminam habet lectionem, vnã quomodo suprà scriptus est, alteram in hunc modum, Vesicam ægrotare significatur.

XL.

ΗΝ ἡ γλῶσσα ἐξαίφνης ἀκρατὴς γένηται, ἢ ἀπόπληκτόν τι τοῦ σώματος, μελαγχολικὸν.

χολικὸν τὸ τοιῦτο γίνεται.

Si derepentè lingua incontinens fiat, aut ali qua corporis pars attonita stupeat, signum est melancholicum.

Linguam incontinentem appellat aut infirmam, incertam & titubantem, adeo vt inexplanatã vocem edat: aut immotã & omninò solutam. Partem verò corporis perculsam & attonitã vocat resolutã. Quamobrem verò ista si derepentè accidant dicat esse melãcholica fateor me nescire. Nã melancholiæ de qua certè recepto more inter omnes Græcos cõuenit, rectè sunt ab ipso talia ostensa indicia, Si timor & mœstitia longo tempore hominem habeant, melancholicũ est symptoma. Alioqui melãcholicas affectiões esse dicimus cancros, elephantas, & præterea lepras & psoras & alphos nigros. Verùm neque ex talibus affectiõibus aliquã, neque ab omnibus appellatã melancholiã videtur præcedere linguæ incontinẽtia, vt nec partis cuiusquam perculsio & stupor. Superest igitur vt quemadmodũ in quartana febre succum melancholicũ ipsius circuit⁹ causam esse dicimus, sic etiã dictarum affectionũ, linguæ scilicet incõtinentiæ, & partis paralyseως eundem auctorẽ esse dicamus. Atq; fieri certè qui-

dem poteſt vt propter humoris craſſitiẽ tales cõſequãtur affectus quales ex craſſa & lenta pituita ortum habent. Neutrũ igitur humorẽ abſolutè melancholicum aut pituitoſum eſſe dicemus, ſed pituitoſum & melancholicum ſimul. Adiectum eſt autem orationi derepẽtè aduerbium propter noxas quæ paulatim contrahuntur, tum ob ſcirrhoſam inflãmationem, tum intemperiem ſolutu difficilem.

XLI.

ΗΝ ὑπερκαθαιρομένων τῶν πρεσβυτέρων λύγξ ἐπιγένηται, οὐκ ἀγαθόν.

Si ſenibus ſupra modum purgatis ſingultus accidat, non bonum.

Duabus de cauſis eſt non bonum, tum quia immodicæ purgationi ſuperueniẽs ſingultus omnibus malus eſt, tũ quia ſenibus mala omnia grauiora eſſe ſolẽt & ſuſpectiora propter ętatis imbecillitatẽ.

XLII.

ΗΝ πυρετὸς μὴ ἀπὸ χολῆς ἔχῃ, ὕδατος πολλοῦ καὶ θερμοῦ καταχεομένου κατὰ τῆς κεφαλῆς, λύσις τοῦ πυρετοῦ γίνεται.

Si febris ſit non ex bile orta, multa aqua calida capiti ſuperfuſa febrem ſolui.

Hinc fit manifeſtum nõ omnes febres fieri ex bile. Indidem etiam liquet cæteras febres omnes exceptis iis quæ ex bile

ortum

ortum habent,tepida multa aqua ſupra caput effuſa ſolui:qua ratiõe primo etiã Epidemiωn de Melitone ſcripſit, Calida caput perfuderat.Febres enim ab ęſtu & frigore excitatæ talibus lauationibus leuantur,nec minus quæ ex fatigatione, & quæ ex meatuum exiliũ ſtipatione, ſiue propter obſtructionem ſiue conniuentiam ſiue corporis ipſius denſationẽ coarctati ſint & conſtricti. Tranſpirare ſiquidem per ipſas & digeri diſſiparíque oportet febrilem calorem. Non tamen vbi inflammatio aliqua aut ſine inflammatione humoris putredo igneũ accendit calorem,balneę ſunt vtiles,niſi vacuatis prius aut cõcoctis humoribus noxiis. Verùm tales ægrotationes, pleuritides, & peripneumonias, & hepatitides, & ſplenitides appellabant veteres, febrem ipſam pro ſymptomate non pro morbo ipſo habentes.In quibus verò ſine partis inflammatione,qui in venis continentur humores putreſcẽtes febrem accendũt, in his ſolis hominem febre conflictari, ipſúmque febrem habere dicebant. In his ipſis etiam febrium ſcripſerunt differentias, Epialam, & Lipyriam,& Helcodem & Typhodem,& Peſtilentẽ & Cauſum appellantes:Hepaticã verò febrem,

aut

aut splenicam, aut peripneumonicam, aut pleuriticam nemo dixit. Quare nũc Hippocrati sermo habetur de febribus ipsis citra partium inflammationem. Porrò in plurimis exẽplaribus non aqua, sed sudor scribitur: ea lectione eiusmodi aliquam sentẽtiam indicante, Si febris non ex bile hominẽ habeat, copiosus sudor è capite defluens febrem soluit: non vtique ex solo capite sudorem manare dicente Hippoc. sed ex ea parte quæ prima oculis subiicitur, de reliquo corpore idẽ esse intelligendum significante: quam lectionẽ si retineamus, fiet vt qui propter bilem febricitant, nihil talibus iuuentur sudoribus. Atqui sæpius cum aliæ multæ febres, tũ in quibus plurima est flaua bilis, tertiana & ardens sudoribus manifestis soluuntur. Prior igitur præferenda est lectio, vtpotè quæ veram earum febrium generatim curationẽ doceat, quæ fatigatione, aut vstione à sole, aut perfrigeratione, aut denique stipatione cutis fiunt. Illud verò, Non ex bile, vtranque bilem significare potest: non tamen propter has solas, sed propter pituitã etiam putrescentem excitari febrem ostendimus. Atque quantum in hac sola est non videbitur aphorismus verus, nisi quis pu

trefact

trefactione pituitam in biliosum humorem transire & degenerare velit.

XLIII.

Γυνὴ ἀμφιδέξιος οὐ γίνεται.

Mulier non fit amphidexia.

Euripides gladium appellauit amphidexium ancipitem & vtrinque scindentem: Et Homerus Asteropæum peridexium, quòd ambabus manibus similiter vteretur, quasi amphoterodexium dixisset. Eodem modo Aristophanes in Tagenitis hominẽ ampharisterum nũcupauit, qui vtramque manum sinistram & inexercitatam habet. Et Hipponax amphidexium dixit eo versiculo,

Ἀμφιδέξιος γάρ εἰμι, καὶ οὐχ ἁμαρτάνω.

Viri itaque qui ambabus manibus vt dextris vterentur sæpenumero sunt visi: mulier verò nulla adhuc visa est amphidexia, ob naturæ imbecillitatem. Nam si propter neruorum & lacertorum robur perrari quidã viri ambabus vtuntur manibus, par certè fuerit mulierem non vti, cui abundè est si sola dextra vtatur modicè. Siquidem Amazonidas ipse dixit mammam sibi dextram adurere, vt copiosiore alimento ad propinquam manum perueniente, maior ipsi firmitas accedat, tanquam naturâ infirmæ & debili.

Sunt

Sunt tamen qui amphidexiam mulieré dictam esse contendant, quę dextra vteri parte sit genita. Atque istis longè absurdius nonnulli dicunt, de iis scilicet qui Hermaphroditi appellantur aphorismũ Hippocrati esse traditum: in quo doceat mari quidem pudendum adnasci muliebre, mulieri verò virile minimè.

XLIIII.

ΟΚόσοι ἔμπυοι καίονται ἢ τέμνονται, ἢν μὲν τὸ πύον καθαρὸν ῥυῇ καὶ λευκὸν, περιγίνονται· ἢν δ' ὕφαιμον καὶ βορβορῶδες, καὶ δυσῶδες, ἀπόλλυνται.

Si empyis quum vruntur aut secantur purũ & album pus effluat, euadunt: si verò subcruentum, fæculentúmque & fœtidum pereunt.

Empyemata appellare solet non quæ intra thoracem tãtùm, sed etiam quauis alia corporis parte in pus mutata sunt tubercula. Prę cęteris verò empyos ferè solos eos vocat, quibus est inter pectus, & pulmonem pus collectũ: quos vrere cõsuesse veteres licet ex iis discere quæ Plato comicus in Cinesia his verbis dixit, Postea Euagorę filius ex pleuritide sceletus, aridus & exuccus, pure vacans, arundinacea gerens crura, tabis prenuntius, plurimas ab Euryphonte inustas escharas habens in corpore. Quòd verò album pus

bonum

bonum ſit, fœculentum verò & fœtidum malum, nemo eſt qui ignoret.

X L V.

Ὁκόσοι τὸ ἧπαρ διάπυον καίονται, ἢν μὲν τὸ πύον καθαρὸν ῥυῇ καὶ λευκὸν, περιγίνονται· ἐν χιτῶνι γὰρ τὸ πύον τουτέοισιν ἐστίν· ἢν δὲ οἷον ἀμόργη ῥυῇ, ἀπόλλυνται.

Quibus purulentũ iecur aduritur, ſi purum pus effluat & albũ, ſalui fiunt. in tunica enim ipſis pus continetur: ſi verò qualis amurca profluat, intereunt.

Ipſemet cauſam attulit, quamobrem ex iis qui ita affecti ſunt quidã intereant, alij euadãt. Nã quibus eſt in tunica pus illæſa iecoris ſubſtãtia, omnes ſeruãtur: quibus verò in carnem vſq; iecoris corruptio penetrat, ij bona ratione moriuntur. Quòd autem ἀμόργην id eſt amurcam olei fæcem nominent Græci, quódque ipſi ſimilem par ſit eſſe iecoris crudã putredinem in omnibus eſt manifeſtum.

X L V I.

Ὀδύνας ὀφθαλμῶν ἄκρητον πότισας καὶ λούσας πολλῷ θερμῷ, φλεβοτόμει.

Dolores oculorum poſt meraci vini potum & aquæ calẽtis balneũ, venæ ſectione curato.

Hic aphoriſmus mihi videtur ex aſcriptitiis vnus eſſe, quippè qui non conſentiat cum eo qui ſuprà ſcriptus eſt hoc pa-

cto, Dolores oculorũ vel meraca potio, vel balneum vel fomentum vel venæ sectio, vel purgatio soluit: quem quidem sexto nos explanauimus commentario, ostensis iis affectibus in quibus horum sigillatim remediorum vsum adhibere oporteat. Proposit⁹ verò aphorismus ad vnam affectionem tria iubet adhibenda esse remedia. Verùm si quis nos docere possit affectionem cui tria hæc remedia sint opus, ei profectò gratiam habituri sumus. Quandiu autem aphorismum vt germanũ & legitimum recipient & explicabunt, nec quænã ea sit affectio docebunt, nõ facilè eorum expositionibus fidem adhibebimus. Quæ verò dicunt ij qui omninò aliquid licet parũ probabile conantur dicere, sunt huiusmodi, In quibus crassus sanguis redũdat, atq; idcircò vacuatione eget, in his melius esse putant sanguinem prius funderè, deinde phlebotomia vti: fusum verò & tenuatũ iri si meracum bibant & balneis vtantur. Sed qui versati sunt & exercitati in artis operib⁹ norũt probè eos qui talia dicãt periculum nunquam fecisse eorum quæ dicunt. Neque enim plethorica affectio vinum aut balneum fert absq; maximo incommodo. Sed sunt isthæc sanguinis

crassi

crassi auxilia parte aliqua impacti & cuneati sine totius corporis plenitudine. Sic enim Asclepiades vino vtitur post totius corporis vacuationem aduersus materiæ crassæ obstinationẽ venulis oculorũ hærẽtis. Quòd si totius corporis adsit plenitudo, prius inter bibẽdum & lauãdum oculorum rumpãtur tunicæ quàm earũ expediatur obstructio. Quare si citra plenitudinem dolor fiat propter obstructionem & cuneationem crassi sanguinis, rectè quidem lauerint illi & vinũ dederint, non etiam venam secuerint: Si verò adsit plenitudo, tum rectè phlebotomen vsurpabunt, malè verò lauationibus & vino vtentur.

XLVII.

ΥΔρωπιῶντα ἢν βὴξ ἔχῃ, ἀνέλπιστός ἐστιν.

Si hydropicum tussis habeat desperatus est.

Hoc priùs altero aphorismo dictũ fuit, Aqua inter cutem laborantibus si tussis superueniat malum.

XLVIII.

ΣΤραγγουρίην καὶ δυσουρίην θώρηξις καὶ φλεβοτομίη λύει· τέμνειν δὲ τὰς εἴσω φλέβας.

Stranguriam & dysuriam thorexis & venæ sectio soluit. Incidẽdæ autẽ sunt interiores.

Quod stranguria τὴν κατὰ στράγγα τῶν οὔρων ἀπόκρισιν, id est guttatim vrinã redi

ditam significet,vel nomen ipsum poteſt oſtendere. Dyſuria verò dici poteſt tum quæ cum dolore fit mictio, tum quæ cũ difficultate aliqua,adeò vt ægrè veſica agat munúſq; ſuum obeat. Porrò ſtrãguriam aliâs vrinæ ipſius acrimonia & mordacitas efficit, aliâs facultatis retentricis veſicæ imbecillitas,quę cum ob omnem intemperiem, tum maximè frigidam accidere poteſt. Dyſuriam verò ſiquidẽ cõiunctum dolorẽ habeat, phlegmone & abſceſſus & vlceratio, & inæqualis intẽperies,& ſpiritus flatuoſus faciũt:ſi verò difficilis quædam veſicæ motio adſit, tũ vel virtutis imbecillitas, vel tumor præter naturã eſt in cauſa. Inter has oẽs veſicæ affectiones frigidã thorexis ſoluit, id eſt vel vini ſimpliciter potio, vel vini meraci:eámque præterea inflammationem quæ propter obſtructionem ſanguinis craſſioris citra plenitudinem ſit facta. Nam eam quæ cum plenitudine eſt, ſed & aliam quæ ſine defectu ſit,& cum virium robore ſanat venæ ſectio. Porrò de venis interioribus ſecandis diximus ſuperiore libro,in quo mihi explicatus eſt aphoriſmus ille, Dyſuriam phlebotomia ſoluit. incidenda autem eſt vena interior.

XLIX.

Ὑπὸ κυνάγχης ἐχομένῳ οἴδημα καὶ ἐρύθημα ἐν τῷ στήθει ἐπιγενόμενον, ἀγαθόν. ἔξω γὰρ τρέπεται τὸ νόσημα.

Ab angina detēto tumor & rubor in pectore superueniēs, bonū. foras enim morbꝰ vergit.

Hic aphorismus anteà scriptus est his verbis, Angina oppresso tumorē in brōcho fieri bonū: quēquidē explicaui quarto horū cōmētariorū. Quare malè hoc loco ascriptus esse videtur, volēre quopiā illud adiungere: foras enī existit morbus.

L

Ὁκόσοισι ἂν σφακελισθῇ ὁ ἐγκέφαλος, ἐν τρισὶν ἡμέρῃσιν ἀπόλλυνται· ἢν δὲ ταύτας διαφύγωσιν, ὑγιέες γίνονται.

Quibus cerebrū syderatū est, intra tres dies intereunt: si verò hos superauerint, sani fiunt.

Ossa quidē σφακελίζειν, id est sYderari sæpe dixit lib. de fracturis & articulis, pro corrumpi & omninò vitiari id verbi vsurpans. Hoc autē loco cerebri corruptionē eo verbo intelligere nō possumus propter orationem illam adiunctā, Si verò hos superauerint, incolumitatem recipiunt. Si enim sphacelus est totius substātiæ corruptio partis cuiusque sphacelo tētatæ, curationē certè nullam admittet cerebrum ita affectum. Nisi fortè verbo

Intelligere videtur vehemētè capitis quassum aut ictum, cuius occasione cerebri sit orta magna inflāmatio. Nā σφακελίζειν etiā ἀποπλήττεσθαι significat.

abutātur ad significandū huius affectionis principiū, necdum ipsam completam omninò & cōsummatā. *Eiusmodi enim nonnulla carnosis etiā partibus per gāgrænas accidūt, cum affectus scilicet ob inflammationis magnitudinē parti laboranti stupiditatē sensus quandā & nigritiam, aut omninò mortiferū quendā colorē conciliat. Tamē eum etiam gāgræna laborare dicimus qui nūc primùm eo affectu tētari incipit. Quemadmodū igitur iam cōpletam eóq; progressam gangrænam vt pars emoriatur sanare nō licet, dum verò adhuc generatur licet, sic etiam sphacelum. Quanquā carnosarū etiam partium mortē quæ inflammationis sequitur magnitudinē, & quam medici gangrænam propriè nominant, etiam sphacelum Græci appellabāt. Siquidem ita mihi Herodotus Cābysi femur syderari dixisse videtur. quo solo modo cerebrum etiā quispiā dicat syderari. Porrò quamobrem cerebri syderatio citam mortem adferat omnibus est manifestū, tū quia affectus est grauissimus, tū pars principalis. Quòd si ęgrotum mors intra tres primos dies de medio tollere nō occupet, sed ad quartū diē perueniat, spes est morbū remissū iri & vires fore firmas

a Gangræna propriè in carne est qui sphacelus in osse.

adeo

adeo vt morbo ſint omninò ſuperiores.

L I.

Πταρμὸς γίνεται ἐκ τῆς κεφαλῆς, διαθερμαινομένου τοῦ ἐγκεφάλου, ἢ διυγραινομένου τοῦ ἐν τῇ κεφαλῇ κενοῦ· ὑπερχεῖται γὰρ ὁ ἀὴρ ὁ ἐνέων ἔξω· ψοφεῖ δὲ, ὅτι διὰ στενοῦ ἡ διέξοδος αὐτῷ ἐστίν.

Sternutamentũ cietur ex capite cerebro excalfacto, aut perhumectato ſpatio in capite inani. Aer enim intus contentus foras erumpit. Strepit autem quia per anguſtũ ipſi eſt exitus.

Eiuſmodi orationes duo ſignificant, vnũ quod vniuerſaliter de omni re propoſita dicitur, veluti hoc loco de ſternutationibus: alterum quod de re ſingulari quapiam effertur, vt hîc de ſternutationibus ex capite factis. Prior itaq; oratio erit talis, Omnis ſternutatio initium motus habet ex capite, excalfacto cerebro, vel perhumectato ſpatio in capite vacuo. Altera verò, Sternutamẽtum ex capite prodiẽs, fit cerebro excalfacto aut perhumectata cerebri vacuitate: quę oratio verior exiſtit. Neque enim omnis ſternuatio fit excalfacto cerebro, aut perhumectato ſpatio in capite vacuo. Pennis enim quidam ſibi nares vellicantes aut fodicantes ſternutãt: & cũ tuſſi vnus aliquis ſpiritus infernè elatus ad naris meatus ſternuta-

tionis fit causa. Nam putare solum eum aërem qui ex capite excernitur esse qui sonitum edat, est manifestò falsum. Euidenter enim infernè ex pulmone aër efferri apparet sese vniuersim & repētè cō trahēte pectore. Sed & quòd sternutatio nem inspiratio præcedat, naturā scilicet aëris copiā conflante ad sternutamēti ge nerationē, cum iis quæ dicta sunt consen tit. Ea itaq; sternutatio quæ generationis principium habet appetitionē naturę fla tuosum ex capite spiritū excernere gestiē tis sola eo modo fit quē hoc aphorismo docere aggreditur Hippocrates, ac ne hoc quidē modo fortasse perpetuo. Nā quod ait Per humectato, superuacaneum est ad generationē sternutamēti. Vt enim humor aliquis in capite redūdet, nō pro pterea sternutamentum excitat, nisi ventosus fiat: quod manifestò in multis cernitur qui copiosam licet per nares humi ditatem excernant, persæpè tamen necessariò nō sternutant. Soli enim ij sternuūt ex iis qui ita sunt affecti, quibus mordax est à capite defluens humiditas, nō aliter quàm si mordax & vellicās aliquid naribus indas. Quemadmodum enim tussis quoddā naturale symptoma est ad expurgandas pulmonis asperas arterias, sic ster

nutam

nutamentum narium meatus manifestò expurgare videtur. Porrò duobus locis veluti spiraculis quibusdam cum perforatæ sint nares, vno quidẽ lato ad os, altero verò per exiles meatus ad cerebrũ pertinente, quod quidẽ ad os puenit foramẽ, à flatu infernè sublato expeditur, qui verò in cerebrũ ferunt meatus ab eo qui inde defertur spiritu expurgantur. Quòd si diligẽter obseruaueris sternutamenta quæ ex cerebro motionis habẽt initiũ, capitis proculdubio grauitatẽ alleuare cóperies. Fiũt enim rarefactis humoribus capite cótentis & naturæ impetu excretis. Rarefiũt autẽ ipsi concalefacti à calore natiuo sese exuscitante, cuius propter imbecillitatem priùs coacernata fuerat superuacanea humiditas. Cum itaq; ait perhumectato cerebri inani spatio, præcipuè quidẽ intelligẽda venit vẽtriculorũ cerebri inanitas, sed etiã spatiũ illud vacuũ quod cerebrũ extrinsec' ambit. Indè enim facilè spiritus per cerebrũ in ventres permeare, deinde nares ipsas subire potest. Quia verò cófertim erumpit, sonũ elidi ipsemet Hippocrates estauctor. Est autem omnis sternutationis cómunis strepitus, ex alterutro siue pulmone efferatur, siue capite deferatur.

L I I.

ΟΚόσοισιν ἧπαρ περιωδυνᾶται, τούτοισι πυρετὸς ἐπιγενόμενος λύει τὴν ὀδύνην.

Quibus iecur vehementer dolet, ijs febris superueniens soluit dolorem.

Vox superueniens indicat anteà quo tẽpore vehemẽter cruciabãtur nõ febricitasse. Si itaq; iecur vehementer doleat, id fit vel propter fortẽ inflammationẽ, vel ob spiritum flatuosum: sed ipsis non aderat inflãmatio, alioqui febricitassent omninò: par est igitur flatuosum spiritũ causam doloris fuisse in ipsis. Dolet certè quidẽ iecur etiã propter obstructionem, sed modicè, & cũ ponderis potius quàm vehemẽtis doloris sensu quodam. At vehemens dolor fit propter flatuosum spiritum, aut inflammationem, quæ vel est maxima, vel suppurat.

L I I I.

ΟΚόσοισι συμφέρει αἷμα ἀφαιρέεσθαι ἀπὸ τῶν φλεβῶν, τούτοισι χρὴ ἦρος φλεβοτομέεσθαι.

Quibus sanguinem è venis detrahere conducit, ijs vere secanda est vena.

Hic aphorismus pars eius est qui suprà dictus fuit hunc in modũ, Quibus phlebotomia aut purgatio conducit, iis vere pertundẽda vena est, aut purgatio adhi-

benda

bēda. Vnde in quibuſdam exemplaribus omninò nō aſcribitur. Quod ipſum ſciūt libri interpretes nonnulli, bíſque aphoriſmum ſcribunt, alij ne recordantur quidē prorſus ſuprà fuiſſe ſcriptum. Satis autē quoſdā mirari nequeo qui nō ſolùm eoſdem aphoriſmos bis ſcribunt, ſed etiam in eiſdem commentariis addunt explicationes nulla data ſignificatione aut mentione, facta iam anteà ſcriptos eſſe integros quoſdā, alios parte altera defectos, cuiuſmodi præſens eſt. Quid igitur ſibi voluerint ij qui tales ad calcē libri aphoriſmos addiderūt, aut Hippocrati ipſi venerit in mentem vt de iiſdem bis faceret mentionem, & eoſdem bis exponerēt interpretes nonnulli, coniecturam quidem ipſe facere nō poſſum. neque enim mihi fit veriſimile auctorem ipſum tam obliuioſum fuiſſe in tantis rebus, præſertim cùm talis fuerit, qualem in omnibus Hippocratem fuiſſe nouimus: neque rurſum tātam eorum qui addiderint vel obliuionem, vel quandam aliam vafritiam cogitatione cóprehendere poſſumus, propter quam bis de eiſdem ſcribere vellent. Sed multo etiā magis enarratores eos mireris, qui quum eoſdem aphoriſmos bis exponant, ne hoc quidē ipſum meminerūt

quòd ſecundò id facerent. Omnium verò maximè admiratione digni, qui diuerſis locis & hîc prope libri finem, & in ſuperioribus in eoſdem aphoriſmos diuerſas & pugnantes ſcripſerunt expoſitiones.

L I I I I.

Ὀκόσοισι μεταξὺ τῶν φρενῶν καὶ τῆς γαστρὸς φλέγμα ἀποκλείεται, καὶ ὀδύνην παρέχει, οὐκ ἔχον διέξοδον εἰς οὐδετέρην τῶν κοιλιῶν, τουτέοισι κατὰ τὰς φλέβας εἰς τὴν κύστιν τραπέντος τοῦ φλέγματος, λύσις γίνεται τῆς νόσου.

Quibus inter ventriculum & ſeptum tranſuerſum pituita cõcluditur, & dolorẽ adfert in alterutrum ventrem viam non habens, iis per venas in veſicam verſa pituita morbi fit ſolutio.

Meritò mihi hoc loco Marinus hærere videtur, fieri non poſſe ratus vt inter ventriculum & ſeptum tranſuerſum conſiſtat pituita. Ipſam enim defluxuram deorſum ad pubis vſque oſſa, ſed ne traduci quidẽ & remeare poſſe in venas, quo modo in hydropicis tenuis illa & aquoſa humiditas in venas reſumpta & reſorpta excernitur per vrinas. Itaque orationem illam inter ſeptum tranſuerſum & ventriculum accipiendam eſſe pro inter proprium ſepti trãſuerſi corpus quod carnoſum eſt, & ſummam peritonæi partẽ ſeu

verticem

verticem. Verùm Marinæ etiam si vt vis intellexerimus, similiter difficilis & irremeabilis manebit illa in venas pituitę resumptio. Neque enim inde potest per venas in renes peruenire: quod fieri ex ea capacitate potest, quæ sub peritonæo est posita. Huc adde impropriã prorsus esse abusionem illam appellationis ventriculi. Nihil enim peritonæum ventriculo simile obtinet, quamobrẽ nominis habere debeant cõmunionem. Præstat igitur ita accipere, quemadmodũ intellexerũt omnes, illud scilicet ab Hippocrate spatium dici, quod infra septum trãsuersum est, atque intra eam peritonæi partẽ continetur quæ epigastrio respõdet: simúlq; expẽdere an quod ab eo dicitur fieri possit. In quo nos scire oportet arbitrari Hippocratẽ naturã semper si sit robusta materię viã moliri & inuenire, etiam si quàm maximè crassa sit, & per exiles transitura meatus: quando per ossa etiam abscessus fieri dicat. Sed & ipsi in purulentis, quos Empyos Græci vocãt, inter thoracem & pulmonem collectum humorem extussiri videmus, vt sanguinem etiam per mediam cutem integram elabi interdum in iis ossibus quæ rupta poro firmantur & occallescunt. Neque igitur nũc pituitam

de

de qua Hip. sermo est arbitrari oporte ad vrinas traduci omninò non posse : se hoc etiā aliquando à natura multo ani pituitam eiusmodi, vt in empyis pus, pa latim extenuate fieri putandum est.*

Materia ex venis in omnem locum commeare, & in easdē tenuata remeare potest.

L V.

Ὀκόσοισι ἂν τὸ ἧπαρ ὕδατος πλησθὲν εἰς τὸ ἐπίπλουν ῥαγῇ, τουτέοισιν ἡ κοιλίη ὕδατος ἐμπιμπλᾶται, καὶ ἀποθνήσκουσιν.

Quibus iecur aqua refertū eruperit in omē tum, his venter aqua expletur, atque moriūtur.

Maximè obnoxium iecur est generandis in ea tunica quę extrinsecus ipsū am bit vesiculis aqua plenis, quas hydatidas appellant Græci. Siquidem in iugulatis animalibus apparet interdum talibus ve sicis refertum. Si quando igitur acciderit vt tales hydatides rumpantur, in eam pe ritonæi regionē aqua effundetur quæ est secūdum epigastriū: in quo spatio etiam per hydropas aqua colligitur. Nam intra omentum, quòd Græcè epiploō dicitur, aqua erumpere nō potest quin ipsum ali quatenus exedatur. Solidū enim est, sibique vndique constans & dēsum, vt nihil in se ex parte alia interlabi aut interrepe re sinat pręter quàm ex ventriculo, colo, & liene, illísque partibus vnde ipsum ena scitur. Aut igitur exedi vult peritonæum

parte

parte eius dextra quaiecori propinquat, vel illud in omentũ eruperit, pro in omẽti locum interpretari conuenit. Vẽtrem autem aqua repleri non de eo in quẽ cibaria recipiũtur eſt dictum, ſed de eo tumore omni qui infra thoracẽ prominet: quo ſignificatu progaſtores nonnulli, id eſt ventrioſi, & ventrem ferre grauidæ dicũtur. An verò quibus eo loci aqua coaceruatur moriantur cõſyderandum eſt. Nam aut ſemper aut ferè ita fieri intelligere oportet. Ex hydropicis enim aliqui ſeruantur, etiam ipſis tali ſpatio aqua referto. Quemadmodum itaq; in his curatio poteſt perfici medicamẽtis hydragogis aquas purgãtibus & exigẽtibus, tum etiã vreticis, id eſt vrinas prouocantibus, & epithematis humoris eiuſmodi per halitũ & vaporem eliciendi & digerendi vim habẽtibus: ita in illis etiam accidere poſſe videtur, in quibus iecoris ruptis aquoſis illis veſiculis in ſpacium ſub peritonæo & omento aqua concedit.

LVI.

Ἀλύκη, χάσμη, φρίκη, οἶνος ἴσος ἴσῳ πινόμενος, λύει τὴν νοῦσον.

Anxietudo, oſcitatio, horror, vinum pari aquæ portione epotum, ſoluit.

Meritò iſthęc loquẽdi forma quibuſdam

dam visa est solœcophanes, id est solœcismi suspicione nõ caret: ideó que casu accusandi scribũt, Anxietudinẽ, oscitationem, horrorẽ vinũ æqua portione aquæ permistum soluit. Vtram autem in præsentia sequaris lectionem, nihil refert ad aphorismi explicationẽ. Imprimis enim illud scire oportet ἀλύκην appellasse Hippocratem (quasi tedium sui & displicentiam dicas) quam multi Græcorum ἄλυν nominãt. Deinde quęnã sit symptomatis huius effectrix affectio sciri velim. Αλύειν itaque secunda valetudine eos dicũt qui præsentiũ offensione & tedio errabunda semper sunt mente & incerta, atque ad alias subinde aliásque transeunt tum res tũ actiones: aduersa verò valetudine similiter etiã ἀλύειν eos dicunt qui nõ ferentes decubitũ lecto nõ acquiescũt, sed formas mutãt, quia pręsens semper grauis sit & molesta. Hoc autem iis maximè euenire habemus compertum, quibus in ore vẽtriculi (quod per nominis abusionem stomachũ aliquãdo appellãt) propria quædam humoris molesti qualitas continetur, neque multi neque innatãtis in ventriculi capacitate, sed altius in ipsius tunicis imbibiti. Quinetiam oscitationem & pendiculationẽ fieri demõstrauim

strauimus cótenta in musculis (per quos volútarij quoque motus peragũtur) vel humiditate vẽtosa, vel spiritu vaporoso. Horror quoque fit prauis humoribus ꝑ cutem sparsis & discurrentibus. Constat autẽ loqui nos de horrore eo qui è corpore morboso motionis accipit initiũ, nõ ab aliqua causa externa proficiscitur. Singula igitur enumerata curat vini meracioris potus, cuius temperationis modum ipse indicauit his verbis, Vinum æquum æqua permistum aqua bibitum. Vult enim aqua vinum temperari æqua portione, vt tantũ materiæ molestę propellatur vacuetúrque quantum violétæ vini delationi est cessurum, reliquũ verò temperetur epicrasi. Calfacit enim vinũ vt experimur, totum corpus & celeriter in omnes fertur partes, cum eo quòd mitiores humores reddit.

L V I I.

ΟΚόσοισιν ἐν τῇ οὐρήθρῃ φῦμα γίνεται, τουτέοισι διαπυήσαντος καὶ ἐκραγέντος, λύεται ὁ πόνος.

Quibus in meatu vrinario generatur tuberculum, vbi suppurauerit & eruperit, doloris fit solutio.

Hunc etiam anteà scripsit aphorismum, nósque explicauimus in ea dictione quæ

ne quæ sic habebat, Quibus in vrinę du-ctu tuberculum ortum est, suppurato eo & effuso solutio fit.

L V I I I.

Ὁκόσοισι δ' ἂν ὁ ἐγκέφαλος σεισθῇ ὑπὸ τινὸς προφάσιος, ἀνάγκη ἀφώνους γενέσθαι παραχρῆμα.

Quibus occasione aliqua cerebrũ fuerit vehementer cõcussum, mutos protinꝰ fieri est necesse.

Nonnulla exemplaria inuenias in quibus multitudinis numero multos per accusatiuũ scribitur aphorismus: alia verò in quibus mutum per singularem accusatiuum loquẽdi forma solœcophani. Verùm id ne hoc quidem loco quicquã ad rem facit: cum sciamus consuesse Hippocratem de vno sæpè quàm maximè manifesto symptomate, exempli gratia aphonia, id est vocis adẽptione appellare & significare eos qui cuiusuis etiam alterius motus volũtarij, aut sensus faciũt iacturam, nec aliter atque apoplectici & attoniti sine vllo sensu omninò & motu prostrati iacẽt. Hoc autem propter alias etiam causas fieri potest. In præsentia verò Hipp. quassus tantùm & illisus cerebri meminit: cuius occasione talem fore inquit corporis totius affectionẽ. Ita porrò affligari cerebro accidit repẽtino ali-

quo

quo è sublimi casu. Eiusmodi em̃ casus Vertebrarum etiam spinæ *σεῖσιν*, id est ad flictationem & violationem adferre solent: quod accidit cum ipsarum facta fuerit harmoniæ commotio & deprauatio, & contenta ipsarũ cauo dorsalis medulla laborarit: quæ vehementius concussa neruis à se exortis ruptionis creat periculũ. quæ res cerebro maximè accidit, eóque magis quanto in eius ambitu vacuum spacium est amplius, & multò magis in senibus, quemadmodum diximus in libris anatomicis. In se enim virtus animalis retracta in cerebrum cogitur per tales affectiones commotione vehementiore offensa, propтereáq; quietem agit & feriatur. Porrò ex neruis obortis quidam valdè tenduntur, quidam aliqua ex parte diuelluntur. Quibus fit vt donec animalis facultas sese receperit, mutũ & immobile iaceat totum animãs ita affectum. Quòd si abrumpi occupauerint, aut cerebrum parte sui quapiam auulsum abstractúmq; fuerit: non iam ad se redeunt sibíque ipsis restituuntur.

L I X.

Τοῖσι σώμασι τοῖσιν ὑγρὰς τὰς σάρκας ἔχουσι, δεῖ λιμὸν ἐμποιέειν· λιμὸς γὰρ ξηραίνει τὰ σώματα.

Corporibus humida carnæ præditis præferenda fames est. Nam fames siccat corpora.

Constat affectibus humidis remedio esse auxilia siccandi vi pollẽtia: siquidem contrariorũ contraria sunt remedia. Cõstat porrò famẽ siccare per accidẽs. Nam si de corpore aliquid effluat dissipetúrq; non minus quàm anteà, nec quod vacuatur amplius alimẽto suppleatur, instauretur & sartiatur, ipsum vtique siccius euadere necesse est. Certũ enim est ex singulis animantis partibus quicquid est humidius abire prius & euanescere. Siquidẽ effluuiũ ipsum fit quia tenuetur corpus & soluatur in vaporẽ duabus ex causis, externa vna aëre ambiente, interna altera calore natiuo. Nimirum illud inde est ꝙ animantiũ terræ cauernis delitescẽtium nihil omninò aut certè exiguum effluat ex corpore, quia scilicet nec externo calore amplius nec interno incalescunt. Vnde ex ipsis nonnulla alimẽto non egent, alia perpauco omninò sunt contenta.

POst supra scriptos aphorismos alij duo deinceps scripti inueniuntur in omnibus propemodum exẽplaribus, & quorum libri enarratores ferè omnes faciunt mentionem. quidam etiam interpretantur: sed pugnãtibus & diuersis hîc

atque suprà explicationibus vsi, nec hoc ipsum monentes lectorē anteà fuisse scriptos. Nos verò ipsorum explicationem scripsimus quarto commētario lectione nonnihil differēte. Vnus enim hoc loco scriptus superuacaneam habet hāc adiectionem, Nec deuorare potest nisi ægrè. alter verò aduerbium ægrè ordine inuerso positum habet: vt prior legatur hoc modo, *Si febre correpto nullo in faucibus tumore, derepentè suffocationis immineat periculum, nec posit deglutire nisi ægrè, est mortiferum.* Secundus verò, *Si febri detento ceruix intorqueatur, & vix deuorare queat, nullo in ceruice tumore conspicuo, perniciosum.* Superiores verò quos quarto horum cō mentariorum exposuisse me dixi, in hūc habebant modum, *Si febri detēto nullo existente in faucibus tumore, suffocationis derepētè metus oboriatur, perniciosum.* Deinde qui hunc sequitur, *Si febre laboranti ceruix intorqueatur, & vix deuorare queat: non apparēte in faucibus tumore, exitiosum est signum.* Iam itaque expēdamus id quod in priore aphorismo ex abundāti additum fuisse dicebatur. Nam accidere ipse vidi grauiter omninò & perniciose laborantibus ægrotis, vt vel nullo planè modo possent deglutire, vel ægrè, nullo in faucibus tu-

more cõſpicuo. Hoc enim apertè diſcernere licet ore quàm maximè poteſt fieri hiante & aperto,& lingua ad inferiorem mandibulam appulſa & firmata. In tali ſtatu quòd ęgrè difficultérque deuorent, cauſam ſuſpicari poſſumus communem illam eſſe ſtomachi & gutturis tunicam, ab internis ſubortam partibus. Hāc enim cibariorum per os deſcēſu ipſam quidē deorſum à vētriculo attrahi, totum verò guttur ſurſum trahere demōſtrauimus. Inflammatione igitur cum tumore interno guttur obſidēte fit vt aliàs nullo prorſus modo, aliàs ægrè obſequatur attrahenti ventriculo & deorſum reuellenti, eámque ob cauſam vel nullo pacto, vel ægrè difficultérque deglutiant.

L X.

Ὁκου ἂν ἐν ὅλῳ τῷ σώματι μεταβολαὶ, καὶ τὸ σῶμα καταψύχηται, καὶ πάλιν θερμαίνηται, ἢ χρῶμα ἕτερον ἐξ ἑτέρου μεταβάλλῃ, μῆκος νόσου σημαίνει.

Vbi toto corpore mutatio, & corpus refrigeratur, viciſſimque calefit, aut calorem alium ex alio mutat, morbi ſignificatur longitudo.

Hunc quoq; aphoriſmum quarto cōmentario expoſuimus eadem propemodum lectione cum pręſenti. Sic enim ſcriptus eſt, Et vbi toto corpore mutationes, veluti

veluti ſi corpus frigeat, rurſúmq; caleat, & color alter ex altero oriatur, longitu dinis morbi eſt argumentum.

LXI.

ΥΔρὼς πολὺς θερμὸς ἢ ψυχρὸς ῥέων αἰεὶ, σημαίνει ἔχειν πλησμονὴν ὑγροῦ. ἀπάγειν οὖν χρὴ τῷ μὲν ἰσχυρῷ ἄνωθεν, τῷ δὲ ἀσθενεῖ, κάτωθεν.

Sudor multus calidus frigidúsve ſemper fluens, humiditatē in robuſto quidē ſupernè, imbecillo verò infernè vacuādam eſſe demonſtrat.

Suprà alium aphoriſmū explicuimus quarto commentario, qui in hunc ſcribebatur modum, Sudor multus calidus frigidús ve ſemper fluēs, frigidus maiorem, calidus minorem morbum ſignificat: vbi talium ſudorum cauſam eſſe dicebamus humiditatis copiam ægrotantis corpore contentam: quam eādem ob cauſam propoſitus aphoriſmus humiditatem ſuperfluam educēdam eſſe iubet in fortibus & robuſtis supernè, id eſt per vomitiones, imbecillis verò infernè, id eſt per alui ſub ductionem. Quòd itaque redūdantem in corpore humorem ſemper vacuare oporteat, manifeſtiſſima res eſt: an verò robuſtis ſemper per ſuperna, infirmis per inferna ſolùm abundans humor vacuādus veniat, non parum mihi dubitationis habe

re videtur. Præſtat enim fortaſſe nõ eatenus diſtinguere auxiliorũ vſum, ſed quo modo nobis in therapeutica commentatione de omnibus eiuſmodi explicatũ eſt & definitum. Quibus fit vt hunc quoque aphoriſmum ex falsò aſcriptis & ad iectitiis eſſe credam. Poſt ſuprà poſitos aphoriſmos conſequenter alij tres reperiũtur in plurimis exemplaribus, qui ab interpretibus etiam ſcribũtur paulò alia diuerſáq; lectione quam quæ quarto habetur cõmentario. Sic autẽ eos ſcribunt.

LXII.

Οἱ πυρετοὶ οἱ μὴ διαλείποντες, ἢν ἰσχυρότεροι διὰ τρίτης γίνονται ἐπικίνδυνοι· ὅτῳ δ᾽ ἂν τρόπῳ διαλείπωσι, σημαίνει ὅτι ἀκίνδυνοι.

Si febres, tertio quoque die vehementiores fiunt nec intermittũt, periculoſæ: Quoquo modo autem intermiſerint, periculo vacare ſignificantur.

LXIII.

Ὁκόσοισι πυρετοὶ μακροὶ, τούτοισιν ἢ φύματα, ἢ ἐς τὰ ἄρθρα πόνοι ἐγγίνονται.

Quibus febres longæ, his tubercula in articulis, aut labores fiunt.

LXIIII.

Ὁκόσοισι φύματα μακρὰ, ἢ ἐς τὰ ἄρθρα πόνοι ἐκ πυρετῶ γίνονται, οὗτοι σιτίοισι πλείοσι χρέωνται.

Quibus

Quibus longa tubercula, aut in articulis labores à febre fiunt, hi copiosiore cibo vtũtur.

Constat hos quoque perperam interpositos fuisse, nihil aut parum à superioribus differentes, quos quarto explanaui commentario.

LXV.

Ἤν τις τῷ πυρέσσοντι τροφὴν διδῷ, τῷ μὲν ὑγιαίνοντι, ἰσχύς· τῷ δὲ κάμνοντι, νόσος.

Si quis febricitanti cibum præbeat, quẽ sano exhibet, valẽti robur, ægrotãti morbus fit.

Etiam sic præsens scribitur aphorismus. Si quis febrienti cibum det, valenti quidem roboris, ægrotanti verò morbi fit augmentatio. Verùm vtraque lectio à naturali elocutiõe recessit lõgius ad prauam affectationẽ, quã κακόζηλον vocant Græci. Neque enim quid sibi voluerint ij qui libri finẽ tam variis & alienis rebus ornarunt video. Quædam enim eadem prorsus dictione scribunt, qua supra ab Hippocrate sunt scripta, quędam parum immutant, alia malè interserunt, vt hunc ipsum aphorismũ à ratione dicẽdi Hippocratis longè alienum. Ille enim suprà dicebat, Impura corpora quo plus alueris, magis læseris. &, Si quis à morbo cibum adhibens vires non recolligat, corpus alimento copiosiore vti significat: si-

verò modicè epulanti idē accidat, vacuatione indigere ſciendum eſt. Et alia denique in eam ſententiā nonnulla ſecundū naturam ipſi ſunt enūciata. Præſentis verò aphoriſmi auctor affectatè dixit de cibo quòd benè valenti robur ſit, ægrotanti morbus. Voluit enim dicere cibum in ſanis roboris effectorem eſſe, in ægris noxæ, aut ſcilicet in valentibus vires augere, in ægrotis morbum. Verùm ipſe monſtroſa vſus eſt elocutione, qui cibum ipſum ſanis robur, ęgrotātibus morbum eſſe affirmauerit: cum nec robur ſit, ſed roboris auctor, nec morbus, ſed morbi faciendi, aut vt rectius dicam, augendi vim habeat.

LXVI.

ΤΑ διὰ τῆς κύστιος διαχωρέοντα ὁρᾷν δεῖ, εἰ οἷα τοῖς ὑγιαίνουσιν ὑποχωρέεται. τὰ ἥκιστα ἔν ὅμοια τουτέοισι, ταῦτα νοσωδέστερα· τὰ δὲ ὅμοια τοῖσιν ὑγιαίνουσιν, ἥκιστα νοσερά.

Quæ per veſicā permeant, ſpectare oportet, an talia ſint qualia ſecūda valetudine ſubeūt. Nā quæ his minimè ſunt ſimilia, inſalubriora: quæ verò valētib⁹ ſimiliora, minimè īſalubria.

Quæcunq; toto corpore apparent ſanis ſimilia, ea ab Hippocrate tum in prognoſtico, tum aliis ſcriptis dicta ſunt bonum

num quoddã ſignificare: diſſimilia verò contrariũ portendere. Quã rem conatur nunc dicere is qui hũc cõpoſuit aphoriſmum. Neque enim Hippocratis eſſe arbitror capta ex dictione coniectura, vtpote quæ nec formã eandem retineat, quã eius habet dictio, nec dictis ipſius exactè reſpondeat. Illud enim cum diceret, His minimè ſimilia, inſalubria: qs inſalubria dicentẽ ferat pro inſaluberrima, aut ſummè inſalubria? Aduerbiũ enim minimè cum ſignificationis intentione & ſuperlatione dicitur, & cum magna præter naturam mutatione. Atqui quæ ſunt præter naturam ſingula quantũ à naturali ſtatu receſſerunt, tanto ſunt deteriora. Quare naturalibus minimè ſimilia, iis quæ ſecundum naturam habent ſunt maximè contraria, atque propterea inſaluberrima.

LXVII.

Καὶ οἷσι τὰ ὑποχωρήματα, ἢν ἐάσῃς στῆναι, καὶ μὴ κινήσῃς οἷον ἐὶ ὑφίσταται ξύσματα. καὶ ἢν ὀλίγα ᾖ, ὀλίγη ἡ νοῦσος γίνεται· ἢν δὲ πολλὰ, πολλὴ, τούτοισι ξυμφέρει ὑποκαθῆραι τὴν κοιλίην. ἢν δὲ μὴ καθαρὴν ποιήσας διδῷς τὰ ῥοφήματα, ὁκόσα ἂν πλείω διδῷς, μᾶλλον βλάψεις.

Et quibus hypochoremata ſi reſidere permiſeris nec moueris, ſubſidẽt veluti ſtrigmẽta, quæ ſi

pauca sint paruus morb⁹ est, si verò multa, magnus, his aluũ infernè purgari cõducit. Alio qui si nõ repurgata aluo sorbitiões exhibueris, quanto plures dederis, tanto magis offenderis.

Quæ per aluum subeunt solet ipse hypochoremata & diachoremata dicere. Atq; idcircò quidã nunc concesserunt de iis quæ per aluum vacuantur haberi sermonem. Verùm illud quod additum est, Si residere siueris nec moueris, repugnat. Hoc enim humidorũ est proprium, atq; ideo alij quidã his adducti de vrinis Hippocratem hoc loco agere fatentur. Atq; hi rursum inter se dissentiũt. quidã enim insistunt seu innatant, alij subsident scribunt. Sed neutrum ab vrinis verbum est alienum. Siquidem ex iis quæ subsident & iis quæ innatãt in vrinis solemus tum præsentium aliquid cognoscere, tum futurorũ præsagire. At in alui excrementis innatare est conueniẽtius. Neq; enim vt in vrinis, sic in alui excrementis facilis & obuia subsidentium cognitio. Nã in vrinis vas etiam ipsum ex vitro factũ subsidentium naturam nobis luculẽter ostendit. & si alio vase vrina recipiatur, potes superstãte effusa solũ ipsum in fundo relinquere sedimentum. In alui verò excremẽtis neutrũ fieri posse videtur. Illud rursum

ſum quod deinceps ſequitur, Veluti ſtrigmenta, iis quidē quæ per aluum peruadunt conuenit: iis verò quæ cū vrinis abeunt quoquo modo ſiue ſuperiore vrinę parte, ſiue inferiore ſpectentur, non congruit. Strigmentoſa enim quandoq; per aluum permeant: atque ita conſueto more non ſolùm Hippocrati, ſed aliis etiam medicis nominãtur, non tamen in vrinis. Talis igitur nominum & verborum vſurpatio impropria aſcriptitiũ aphoriſmũ eſſe indicat. atque eo multo magis quòd his aluum ſubpurgari conducere dixit. Neque enim ſimpliciter aut temerè, cui per aluum ſtrigmentoſa ſubeunt, ipſum purgari conducit: quemadmodũ nec ſic affectos ſi cibũ ſumpſerint aliqua neceſſariò eſt noxa ſequutura. Bilioſis enim ſubeuntibus per ventrem ſtrigmentoſa excerni videm⁹, propter quæ nec qui ſorbitiones ſumpſerint omnes offendũtur, nec præpurgare aluũ eſt neceſſe, ſiquidē vacuatũ iam ſit quicquid bilis inerat: ſed multo minus etiam ſi cum vrinis veluti ramenta exeant, purgare conueniet. Huc adde quòd difficile ſit diſcernere qualem formam eſſe velit eorum quæ veluti ramenta abeunt cũ vrina. Verùm qui hoſce aphoriſmos interſeruerunt ob eã mihi cauſ

hi causam tales composuisse videntur vt confusior & obscurior ita reddita oratio tanquàm ænigma nõ paruam inquisitionem postularet & disceptationem: in qua seipsos constituentes interpretes eorum quæ his aphorismis dicuntur, apud pueros gloriã aucupãtur. Nã quòd obscurè dicta & scripta omnia loquacitatis & inanis frigidæque verborum profluẽtiæ argumentum Sophistis præbeant, ex hoc aphorismo fiet manifestum. Siquidẽ qui ipsum interpretantur, nonnulli negant sic affectis prohibere Hippocratẽ sorbitiones dandas esse, sed ne plures dentur vetuisse aiunt, cum diceret, Et quo plures dederis eo magis offenderis: quasi verò cæteri etiam qui sorbitionibus egeant, earum nimietate lædendi nõ sint, aut consequens nõ sit eum qui dixerit, Quo plures dederis, magis læseris, paucioribus etiam putare minorem fore noxam. Propter vitiosam tamen & improbandã elocutionem promptũ est & facile Sophistis solutiones & effugia inuenire, præsertim quũ & addere aliquid & adimere & mutare liceat, id quod solent facere quum obscuritatẽ habet oratio. Veluti hoc statim aphorismo nonnulli cõiunctione, &, addita, quod alij sequẽtis aphorismi principium

cipium statuunt, huius finem faciunt, vt hoc modo habeat oratio, Si verò nō purgata aluo dederis, magis læseris, & quibus cruda deiiciuntur: quasi hos quoque magis offensurus sis, quo plures dederis sorbitiones. Deinde altero facto orationis principio sic scribūt, Vbi atra bilis inest, si plus adsit, maior morbus, si minus, minor morbus. Maior tamen enarrantium pars aliter interpretantur & scribunt, vt subscripta habet dictio.

LXVIII.

Ὁκόσα ἂν κάτω ὠμὰ διαχωρέῃ, ὅτι χολῆς μελαίνης ἔνεστιν, ἢν πλείω, πλείων, ἢν ἐλάσσω, ἐλάσσων ἡ νοῦσος.

Quibus cruda deorsum subeūt, ab atra sunt bile: si plura copiosiore, si pauciora minore.

Diximus suprà esse qui aliter etiā scribāt. Vbi enim obscuritas adest, licet pro ut cuique visum fuerit scribere, nulla aduersus eos qui lectionem mutant lege lata, nec propter obscuritatem solùm, sed etiā quia falsa sit oratio, propterea addere aliquid alterius inuentis aut adimere, aut scriptionem mutare cogūtur: quemadmodum hoc etiam aphorismo fecerunt. cuius dictionē primi interpretes vt Herophilus Bacchius, Heraclides & Zeuxis empirici in hanc ferè scribunt sententiam

tiam, Quibus cruda subeunt, bilis atra adest: si plura plus, si pauciora minus. Verùm quia hæc oratio rei cuiusdam particularis interpres est, vt de vniuersali tamen enuntiatur, propterea dubitationẽ attulit. Alioqui si ipsius spectes dictionẽ, nullam habet difficultatẽ, eo qui primus eam scripsit pronũtiante, Quibus cruda subeunt, atræ bilis copia inest, instrumẽtis scilicet coquẽtibus, per quam refrigerata deterius coquunt, & apepsiæ, id est infortunatæ seu deprauatæ coctionis speciem efficiunt à cruditate ortam: flaua bile alteram & contrariam faciente, per quam malè cocta nidorulenta euadunt. Non desunt qui hunc quoque aphorismum de vrinis dici arbitrentur.

LXIX.

Αἱ ἀποχρέμψιες αἱ ἐν τοῖσι πυρετοῖσι τοῖσι μὴ διαλείπουσιν αἱ πελιδναὶ, καὶ αἱματώδεες, καὶ χολώδεες, καὶ δυσώδεες πᾶσαι κακαί· ἀποχωρέουσαι δὲ καλῶς, ἀγαθαί· καὶ κατὰ κοιλίην, καὶ κύστιν, καὶ ὅκου ἄν τι ἀποχωρέον στῇ μὴ κεκαθαρμένον, κακόν.

Excreationes in febribus nõ intermittẽtibus liuidæ, cruentæ, biliosæ, fœtidæ omnes malæ. Cõmodè tamen si prodeant, bonæ. Per aluum etiã & vesicã & quacunque corporis prodeat aliquid, si non purgatum restiterit, malum.

Hic

Hic quoque aphorismus suprà scriptus est hoc pacto, Excreationes in febribus non intermittentibus liuidæ, cruentæ, biliosę omnes malè. Bellè tamē si prodeēt, bonæ: vt & quæ per alui deiectionem & vrinas. Si quid verò per hæc loca excernatur quod non conferat, malum. Atque ipsum quarto cōmētario declarauimus.

L X X.

TA σώματα χρὴ ὅκου τὶς βούλεται καθαίρεσθαι, εὔροα ποιέειν· κὴν μὲν ἄνω βούληται εὔροα ποιέειν, στῆσαι τὴν κοιλίην· ἢν δὲ κάτω, ὑγραίνειν.

Corpora qua quis repurgare volet, fluxilia faciat oportet. Et siquidem suprà velit, aluus sistenda: si verò infrà, laxanda.

Huius quoq; orationis prima pars suprà est scripta sine appēdice hac, Et siquidem suprà velit fluxilia facere, &c. quam cum aliquis hoc loco addere vellet, iterum aphorismū scripsit cum interpretatione propria, vt de ipsius veritate constaret. Quòd autem altera sit quædā interpretatio hac multo verior, vt potè quam nos longa experientia probauimus, quarto commentario ostendimus.

L X X I.

YΠνος, ἀγρυπνίη, ἀμφότερα μᾶλλον τοῦ μετρίου γινόμενα, νοῦσος.

Somnus

Sõnus & vigilia modũ si excesserint morbus.

Et hic aphorismus in quibusdã exemplaribus est interiectus, suprà dicto per omnia similis, nisi in fine. Hìc enim morbus, illic multo rectius scribitur malum.

LXXII.

ΕΝ τοῖσι μὴ διαλείπουσι πυρετοῖσι, ἢν τὰ μὲν ἔξω ψυχρὰ ᾖ, τὰ δὲ ἔσω καίηται, καὶ δίψαν ἔχῃ, θανάσιμον.

In febribus non intermittentibus, si externa frigeant, interna vrantur, & febris adsit, est mortiferum.

Etiam hic aphorismus temerè scriptus est, melius suprà dictus sine adiectione illa, Et febris adsit. Nunc verò ex abundanti additum est, Et febris adsit. Cum enim ipsius aphorismi statim initio antè dixerit, In febribus non intermittentibus, vanum & superuacaneum est ad finem addere, Et febris adsit.

LXXIII.

ΕΝ μὴ διαλείποντι πυρετῷ, ἢν χεῖλος, ἢ ῥὶς, ἢ ὀφθαλμὸς, ἢ ὀφρὺς διαστραφῇ, ἢν μὴ βλέπῃ, ἢ μὴ ἀκούῃ, ἤδη ἀσθενὴς ἐὼν, ὅ τι ἂν τούτων γένηται, θανάσιμον.

In febre non intermittente si labrum, aut nasus, aut oculus aut supercilium peruertatur, si non videat, si non audiat, quicquid horũ ægro debili acciderit, in propinquo mors.

Suprà

Suprà etiã hic aphorismus positus est his verbis, In febre non intermittente si labrum aut nasus, aut oculus aut supercilium peruertatur, si non videat nec audiat, iam debili ęgroto quicquid horum acciderit, mors est propinqua.

LXXIIII.

Ἐπὶ λευκῷ φλέγματι, ὕδρωψ ἐπιγίνεται.
Albæ pituitæ aqua intercus superuenit.

Quod dicitur est tale, Quibus plurima in vasis, totóque corporis habitu aceruata est alba pituita, his Leucophlegmatis hydrops superuenit.

LXXV.

Ἐπὶ διαῤῥοίῃ, δυσεντερίη.
A diarrhœa dysenteria.

De communi subaudiẽdum est superuenit verbum, paulatim scilicet primùm derasis intestinis, deinde ipsorum etiam profundioribus partibus, atq; ita demũ vlceratis. Lõgè vero melius suprà scribebatur in hunc modum, A deiectione syncera dysenteria. quem aphorismum enarrauimus sexto commentario.

LXXVI.

Ἐπὶ δυσεντερίῃ λειεντερίη ἐπιγίνεται
Dysenteriæ superuenit lienteria.

Hic etiã aphorismus pars est aphorismi suprà scripti hoc modo, Qui lienosi dy-

S

ſenteria corripiuntur, his ſuperuenientem longam dyſenteriam aqua intercus excipit aut lienteria,& moriuntur. Hunc autem ſexto declarauimus cõmentario.

LXXVII.

Ἐπὶ σφακελισμῷ ὀστέου ἀπόστασις ὀστέου.

Ab ſphacelиſmo oſsis abſceſſus.

Etiam hîc ſupplẽdum de cõmuni verbum ſuperuenit. Vtrum verò oſſis corruptionem ſphacelismum propriè appellatam eiuſdem abſceſſus ſequatur, an circunſtantis carnis gangrænam non aperuit. Vtrunque tamen verè dici poteſt.

LXXVIII.

Ἐπὶ αἵματος ἐμέτῳ, φθόη, καὶ τοῦ πύου κάθαρσις ἄνω.

A ſanguinis vomitione tabes & puris ſupernè purgatio.

A phthoë fluxio è capite, à fluxu diarrhœa, à diarrhœa ſupernę purgationis retentio, à retentione mors. In cõpluribus exẽplaribus & apud plurimos interpretes ſcriptũ eſt, A ſanguinis vomitu, corruptio. In nonnullis tamen codicibus legitur, A ſanguinis vomitu phthoë, id eſt tabes. Quare videtur hæc quoque malè collecta & congeſta eſſe, atque ex Hippocratis cum multis ſententiis perperam cõpoſita, tum maximè ex illis aphoriſmis,

mis, A sanguinis sputu puris excreatio & fluxio: postquam autem sputum retentum fuerit, moriuntur.

LXXIX.

Ὁκοῖα καὶ ἐν τοῖσι κατὰ τὴν κύστιν, καὶ τοῖσι κατὰ τὴν κοιλίην ὑποχωρήμασι, καὶ ἐν τοῖσι κατὰ τὰς σάρκας, καὶ ἤν πη ἄλλη τῆς φύσιος ἐκβαίνῃ τὸ σῶμα, ἢν ὀλίγον, ὀλίγη ἡ νοῦσος γίνεται· ἢν δὲ πολὺ, πολλή· ἢν πάνυ πολὺ, θανάσιμον τὸ τοιοῦτον.

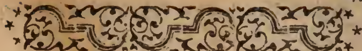
Qualia quæ per vrinas & aluum subeunt, & quæ per carnes abeũt, & si qua alia corpus à natura recedat spectare oportet. Nã si parũ, paruus morbus est, si multum, magnus, si valdè multum, iam tale fuerit perniciosum.

Postremus hic aphorismus in plurimis exemplaribus scriptus inuenitur: in quibusdam tamen alij etiã ascribuntur eadẽ sorte consarcinati qua ij quos recensuimus ex veris & germanis Hippocra. aphorismis: adeò vt nonnulli dictione ipsa, alij præter pauxillũ quiddã, alij cũ breui additione iis sint similes, qui ab Hippocra. sunt scripti. Vnde ne nos quidem præterea addere voluimus. Neque enim qui nunc propositus est quicquam amplius habet quàm quod sępenumero demõstratum est ab Hippocra. Et alio-

S 2

quin ratio ipsa elocutionis in eo est manifesta. Sed illud, Qualia quæ per vrinas & aluum subeunt, redditione caret. Summa tamen, vt dixi, vera est. Nam si parùm à naturali statu recedatur, quacunque tandem id parte fiat, paruum morbum: si multum, magnum morbum esse putandum est: quòd si valdè magnus à naturali recessus fiat, perniciosum eiusmodi morbum esse.

FINIS.

GVL. PLANTII ANNOTATIONES IN OBSCVRIORES ALIQVOT HIPPOCRATIS APHORISMOS.

* * *

Fol. 31. IN TENVI victu peccãt ægroti.

ON HOC loco Hippocra. pleniorem victum tenui præfert in ægrotantibus, ac ne in sanis quidẽ: sed admonet medicum vt in tenui victu, talem morbo postulante, etiã atque etiam videat ne quid à seipso, aut ab ægroto, aut à ministris rebúsque externis cõmittatur erratũ. Si quod enim admissum fuerit, illud lõgè grauius fore quàm si in pleniore victu accidisset. Talem esse Hippocr. mentẽ & ex sequentibus, & ex secũdo de morbis acutis licet intelligere. Tametsi Manardus aliter hũc locũ cũ eius libri locis aliquot in speciẽ pugnantibus conciliare studeat: nec desint qui hunc aphorismũ Hippocra. traditum

esse dicãt de eo victu qui morbis lõgis debetur.

Fol.40.Accessiones verò & constitutiones morborum &c.

ANταποδόσεις *dictio in omnibus exẽplaribus græcis reperitur, quã ꝑ cõmutationes reddidimus, aut si placet vicissitudines, aut reditiones. Quam lectionẽ nõ nouit Galenus, sed legisse cõstat* ἐπιδόσεις *aut* ἀντεπιδόσεις, *id est accessionũ inter se accretiones: quæ lectio apertius mihi videtur Hip. mentẽ ostẽdere. Ad vtrãq; enim victus rationem vniuersalẽ scilicet & singularem constituendã quantũ anticipent tardéntve & plus minúsve durẽt, vehemẽtius aut remissius affligãt sequẽtes accessiones scire medicũ oportet. Tametsi idem quoq; præcedens significare possit. neq; enim de anticipatione aut duratione aut vehementia accessionis iudicare possis, nisi altera accessione expectata, quæ nihil aliud est quàm precedẽtis cõmutatio seu vicissitudo. Adde etiã quòd ĩ multis febrib⁹ medici antequàm quicquã statuãt secundã expectare accessionẽ cogãtur. Nos itaq; vtrãq; temperauim⁹ lectionẽ, & ĩ litera Hippocratis reddidim⁹, Periodorũ ꝓportionis inter se obseruatio. & ĩ Gal. cõmento, Cõmutationes vertimus.*

Fol. 96. Quæ matura coctáque sunt medicari.

Πέπονα *vocat materiam noxiam ad moderationem redactã & à natura coctam & sub-*

& subactam: vnde pituitosi humores frigidi, crassi & lenti, & biliosi tenues, calidi & acres crudi dicuntur, quorum molienda primũ maturatio per ea quæ calorẽ natiuũ augẽt: deinde corpus præparãdum. Nã alio inquit aphorismo, Corpora quacũque quis purgare volet, eò fluxilia reddat oportet. Et Gal. ipse de tuẽda valetudine eos dicit qui crassos & lẽtos humores habẽt cõgestos medicãdos non esse antequã attenuati sint & detersi: quod purgatio in talibus tormina adferat & animi deliquia, cũ eo quòd propter humorũ crassitiẽ & frigiditatẽ nihil aut certe parũ educatur ex corpore. Eadẽ de causa nec mouere nec lauare eos oportet qui in primis venis crudorũ habent copiã. Siquidẽ motus in totum corpus agit, & à medicamento purgante excalfacti & exagitati humores in omnem corporis partem feruntur: ob eandem causam sanguinẽ his non mittit in quibus suspicio sit cruditatis in primis venis. Biliosi verò humores nunquã incrassari debẽt, sed si acriores fuerint, eorũ obtundenda & frenãda acrimonia. Nam quòd Galenus in materia calida & biliosa priùs quàm purgante medicamẽto vtatur, dat mulsam in qua hyssopi nonnihil aut thymi, aut pulegij incoquit, nõ ad humoris biliosi attenuationẽ id facit, sed ad corporis præparationẽ & vias recludẽdas per quas purgatio fieri debet. posteà expeditis ad

excretionẽ vijs & fæcibus per Eccoprotica deturbatis, si spõte non subeãt, medicamentũ purgans exhibeat p peccãtis humoris natura. Aduertendum tñ est vbi materia ὀργᾷ, id est sua instabilitate aut qualitate molesta ad sui excretionem stimulat, aut ne à pte ignobili in nobilẽ & principẽ decumbat metus est, tũc citra moram aggrediendum esse ad humoris huiusce modi vacuationẽ. Idem fieri debet ad materiæ etiã frigidæ & crassæ retractionem in magno morbo, vt apoplexia, tetano, & ad naturæ motum inhibendum, vt in fractis & luxatis.

Fol. 110. SOMNVS & vigilia modum si excesserint, malum.

Κακὸν ad finem additũ & ad σημεῖον & ad αἴτιον referri debet. Siquidẽ somnus immoderatior malus vt signum, quia & materiæ copiam & virtutis infirmitatem significat, vt causa quia materiæ copiam auget, ne ea digeratur prohibens. Sic vigilia mala vt signum quia cerebri siccitatem indicat: vt causa quia eam auget digerendo.

Fol. 112. SPONTANEAE lassitudines morbos denuntiant.

TAnta est materiæ vel quantitate vel qualitate vel vtraque peccãtis copia cũ virtutis imbecillitate, vt & viscera ipsa aggrauet & in partes ĩter musculos, & articulos ipsos redundet. Philotheus tẽsoriam lassitudinem

nem ortum habere dicit ex flatuosis spiritibus, vt vlcerosam ex acri & mordaci materia, & tertiam (quam ipse ϛονοσ?ώδη appellat, quòd per eam ossa ipsa contundi frangíque videantur) ex crassa & terrena. Lassitudo quæ legitimæ exercitationis terminus est citra fatigationẽ, sola quiete recreatur. Laboriosæ autem lassitudines apotherapiam per vnctiones, frictiones & balnea desiderant, vt dictum est tertio de tuenda valetudine. Spontaneæ verò prophylacticam ferè postulant.

Fol.122. IN FLVXIONIBVS alui, excrementorum &c.

M*Ala etiam excrementorũ fit mutatio cùm perliquida fiunt, albicantia, pallida, spumantia, nigra, exigua, glutinosa, liuentia, perrubra, pinguia & valde olida.*

Fol.123. VBI fauces dolent, aut &c.

P*Er τὰς ἐκκρίσεις stercus intelligit & vrinam, quæ si biliosiora visa fuerint obortis in corpore tuberculis aut faucibus dolentibus, argumento sunt magnæ in corpore talis humoris copiæ. Alioqui si nihil tale appareat, sed qualia in sanis visa fuerint, significatur naturam pauca quædam ad cutim propellere eo modo quo per crisim fieri solet.*

Fol.147. FAMEM thorexis soluit.

F*Ames quædam est animalis totius scilicet ventriculi, ac potissimũ oris ipsius appeten*

tia, tum temporis maximè excitata quum exinanita ventriculi capacitate eius in sese considunt latera, aut interiores eius recessus & quasi rugæ proprio consumpto humore aruerunt. tum enim ventriculus se suámque capacitatem replere, & succi vtilioris quippiam & conuenientis in suos sinus recõdere desyderat: aut sursum ex liene per vas inde ad superiorem vẽtriculi partem pertinens reiecto succo melãcholico exugi & quasi cõstringi se sentit os ventriculi. quam rem ars imitata, in cibi fastidio ad irritandam sollicitandámque gulam simile quiddam & proportione respõdens illi succo melancholico excogitauit, quale acetum, omphacium, arantiorum granatorúmque succus & similia appetentiæ irritamenta. Atque hæ secundum naturã habent animales cibi appetentiæ. Nam si vẽtriculi sinus illi interiores frigidis & melancholicis & acidis infarcti fuerint humoribus, & ipsius os præsertim iisdem imbutum, tum deprauata quædam & vitiosa fit appetentia, quam famem insatiabilem Galen. appellat, & medici nonnulli caninã vocant, quæ priùs non sedetur quàm humoribus illis repurgatus fuerit ventriculus, aut iidẽ cocti & mitigati fuerint cibariis ventriculi calorem citra adstrictionem vllam fouentibus & augentibus, quale vinum est quod Gal. propinandũ esse iubet. Nam λιμõ nomine Hippocrati talem appetẽtiæ deprauationem

uationem appellatã esse putat. Altera fames est naturalis quædam appetitio omnium corporis partium: cũ inanitæ videlicet naturali quodam desyderio refici appetunt. quam quidem nutritione sola, id est sanguine p corpus partis cuiusque effuso dum in eius substantiam conuertitur, satiari cõstat inter omnes medicos & philosophos. Animalẽ verò non modò sanguis sed & quicquid qualitatis cuiusdã suauitate præditũ est compescit. Quæ cùm ita sint solam illam deprauationem animalis famis λιμȣ̃ nomine hoc aphorismo intelligendam esse multis contendit Gal. quæ eius dicta quãquam sunt verissima simplicior tamen videretur aphorismi expositio, si tam animalem quàm naturalem ab Hippocra. intellectam esse diceremus: vt exemplum quoddã sit hic aphorismus eius quem suprà posuit his verbis, Facilius est refici potu quàm cibo: idémque vtrobique, sed hic particularius, illic vniuersalius dicatur. Nam si Galeno etiam auctore vinũ τάχιστά τε καὶ ἀθρόωτατα alit, ipsum profectò præsertim generosius famem quãcunque promptissimè sedabit. Nec obstat quod Gal. hoc loco dicit vinum ijs qui propter longam inediam, aut largũ sanguinis fluorem, aut aliam quamuis vacuationem esuriunt, si ante alia edulia bibatur, nocẽtissimum esse, vtpote quod ventriculi os & totum genus neruosum lædat, cõuulsionésque accersat & de

liria

liria. Nam in iisdemum hæc eius dicta locum habent in quibus naturâ sensile admodum & infirmum est os ventriculi, aut longo morbo debilitatũ, & accisum totũ genus neruosum, & vinum quod bibitur ex iis est quæ potẽtissima & vetera habẽtur, & nõ semel atque iterum, sed sæpius tale vinum ante alia cibaria præsumitur. Alioqui vinũ substantia crassiusculũ & colore rubrum iis etiam qui viribus defecti sunt, aut longa dysenteria debilitati parcè potum profuisse experientia notũ est. Huc adde quòd deprauatam illam appetentiã quam quidam caninam vocant, præstiterit medicamentis ventriculo expurgãdo cõparatis sedare quàm tali victus ratione, qualem in suis commentariis Gal. præscribit. Hæc & huiusmodi alia faciunt vt aphorismum de quauis fame intelligendum esse arbitremur.

Fol.172. Qui aduersa valetudine abundè &c.

Q*Vanquã analepticus est Galeno vterque aphorismus, præcedẽs videlicet & præsens, posterior tamen de ægrotantibus quoque dici posse videtur, vt in febre quotidiana correptis & aliis à cruditate & cacochymia febribus vsu venit. Nã si quis initio copiosiore cibo vtatur cũ prauis humoribus oppletus sit, adeò crescent ciborum additione, vt ventriculi os obtundentes appetẽtiam tollant, atque in deterius*

terius æger abeat, quam si per initia à cibo ab stinuisset. In hoc si quidem ad superiorem caco chymiam nihil adiungitur, nec ab ea coquenda cibo intempestiuo auocatur natura. Hinc tamen excipiendi sunt qui ex inedia & sanguinis incipiente corruptione laborant.

Fol. 173. In quouis morbo valere rationem &c.

QVā huius aphorismi litera sententiam primore inspectione præ se ferre videtur, eam sequutus Galenus ad facultatem tam animalem quàm vitalem & naturalem apho rismum retulit: quasi Hippocrates diceret, In quo morbo tres illæ facultates integritatē suā & robur seruant: bene tum de ægri salute spe rare: vbi infirmæ ĩualidæque fuerint, malè de ægro sentire oportere. Verum si quis eam pro pius inspectā examinet, & quam cum aphorismo qui proximè præcessit cōsensionem habeat consyderet, is fortasse aliud quiddam comperiet sibi voluisse Hippocratē. Primùm enim cum morbi proprium sit partium actionem lædere, qua læsa earū robur seruari nequeat, per febres omnes atque ab intēperie calida & frigida factos morbos integræ persistere non poterunt naturalis vitalisque facultas, sed ne animalis quidem interdum illæsa permaneat: præsertim si intemperies sit magna. Quo fiet vt organicis solū morbis veluti calculo vtroque &

arthriti-

arthritide locũ habeat aphorismi pars vltima. In his enim facultates illæ duæ firmæ ac robustæ possunt permanere. Huc adde fallax & naturalis & vitalis facultatis roboris iudiciũ sumi ἐκ τῆ πρὸς τὰς σιτίων προσφορὰς ἑτοιμότητος, sed illius longè certius ex vrinis & stercore firmitatis aut imbecillitatis signũ, huius ex pulsu minimè fallax indicium peti posse. Nã phrenitici auidè quicquid appositũ est comedunt ac bibunt, cæteríque quibus nõ immodicè refrigeratus est stomachus ad ciborũ sumptionem sunt prõpti. Eodem facit quòd superiore aphorismo, siue is de ægrotãtibus, siue de cõualescentibus solùm, siue de vtrisque intelligi debeat, illã ad cibum sumendum promptitudinẽ morbi initio minimè probabat sed abstinẽtiã potius & inediã, quia ægri facilius ita morbo defungerentur. Sensus igitur quẽ ex Hippocratis litera eluicimus talis est: In quouis morbo valere rationẽ, rectéque ad ea quæ sumuntur habere bonum. quasi diceret, Si præterquã quòd initio cibum sumunt, etiã non discernãt nec de eius bonitate iudicent (eo enim significatu interdũ vox διάνοια accipitur Græcis auctorib.) sed heluãtis modo ingerãt, nihil quod apponitur respuentes, tũ id mentis malè sanæ certum erit indicium. Hæc nobis visa est congruere sententia, non quòd Galeni interpretationem reijciendã putemus. ea enim eruditionis est

nis est

nis est plenissima, sed vt lectori vtrā velit eligendi, nostrámne vt loco magis consentaneā, an illius vt doctiorem, sed minus loco præsenti conuenientem, daretur potestas. Nos & alterā possumus adferre explicationē, In omni morbo τὸ ἐῤῥῶσθαι τὴν διάνοιαν, id est vim animalē sanā validámque esse, omnibúsque suis muniis recte fungi: & τὸ εὖ ἔχειν πρὸς τὰς προσφορὰς, id est naturalem virtutem cibo sumpto recreari & meliuscule habere, nō autē statim reuomere aut inferne deiicere, vt in iis fit qui bus propter humorum acrimoniā & morsum venter aut intestina vlcerata, aut aliter quouis modo male affecta cibi contactum non ferunt, non statim incalescere & incendi, vt fit in febribus hecticis, non denique grauius habere. hæc inquam si absint, illa verò adsint in morbis bonum. Hæc simplicior est explicatio, nec multum à Galeni interpretatione aliena.

Fol. 181. PAVLO peior, sed suauior cibus & potus, &c.

ETsi hoc aphorismo aliquid Hippocrates ægrotantibus ad voluptatem indulgere videtur, id tamen in speciē nō etiam reipsa facit. Nam quæ libentius & maiore cum voluptate esitamus, ea etiā si paulo deteriorem naturam habeāt, facilius coquimus. Quātopere autem ægrotantium intersit sumptum cibum bene cōcoqui neminem ignorare puto: ne forte

quispiã vt plus quàm par est ægrotis obsequatur ex hoc aphorismo ansam arripiat quiduis ægrotantium cupiditati indulgendi, etiam cũ magno ipsorum detrimẽto & noxa in posterũ non facile sarciẽda, vt ab ipsis videlicet maiorem mercedem accipiat. Nã vt pulchrè quarto in sextũ Epidemiωn cõmentario docet Galenus, In ijs seruire ægrorũ cupiditati ipsísque morẽ gerere licet quæ vel sunt ꝓfutura (quod hîc præcipit Hippocra.) vel non multũ incommodatura, vel à quibus apportatum damnum posteà facilè sarciri queat, idque solum facere oportere ꝑ *τῶν καμνόντων ἀπειθείας ἕνεκα, i. vt in cæteris confidentius se nobis permittant & obsequantur ægri, in ijs maximè quæ ad eorũ sanitatem magnopere facere videbuntur. Nã quantum ad omnem curationem referat ægrotũ habere morigerum & obsecundãtem, qui & medicũ suspiciat, & ei de salute sua fidat, norunt ij qui aliquãdo nõ solùm morbum sed ægrum quoque repugnantem & refractariũ sunt nacti. Ne igitur æger si quæ vehemẽtius concupiscit planè denegẽtur medicũ propterea oderit & auersetur, aut præscribentem non audiat, ex ijs quæ vehementer appetit aliquid dandum, siquidem id valde non sit nocitu rum: cũ ea tamẽ præfatione, vt noxam, quantacunque ea sit futura, intelligant ægrotantis ꝓpinqui & familiares. Se enim ideo ipsi dare morémque*

morémq; gerere, vt eandem cũ ipso in reliquis morigeratione paciscatur & reposcat. Nõnul los enim inquit Galenus quia accepisset in cæte ris paruisse memini. Sic frigidã idẽ ait in illis morbis concessi, in quibus post diem vnũ ipsius esset vsus tempestiuus: in eo solũ gratificatus la boranti, quòd peropportunũ frigidæ potandæ tempus non expectaret. Sic in balnei, vini & ceterorum id genus vsu feci. Si verò aut omni nò, aut post vnum diem horum nulli sit locus, minimè tum ægrotanti gratificari conueniet.

Fol. 195. QVOTIDIANIS laboribus assueti, &c.

A*Nimaduertendum Hippocratem voces πόνος & πονεῖν diuersis locis alia atque alia significatione vsurpare, quæ ne multiplici acceptione dubitationẽ lectoribus pariãt, paucis hic earum homonymiã distinguere placuit. πόνος ἡ βλάβη læsio, vt ἐν ᾧ νοσήματι ὕπνος πόνον ποιέει, θανάσιμον. πόνος item ὁ κάματος, ἢ κόπος, lassitudo: quale est ἐν πάσῃ κινήσει τοῦ σώματος ὁκόταν ἄρχηται πονέειν. Item πόνος ἡ ὀδύνη, ὡς δύο πόνων ἅμα γιγνομένων μὴ κατὰ τὸν αὐτὸν τόπον, ὁ σφοδρότερος ἀμαυροῖ τὸν ἕτερον. & ἀντὶ τοῦ γυμνασίου, vt οἱ εἰθισμένοι τοὺς συνήθεας πόνους φέρειν. Quo aphorismo Hippocrates vt sequente etiã con suetudinem cum alias semper, tum in ratione victus instituenda maximè & corporis impe-*

randa exercitatione imprimis spectandam esse docet, vtpote quæ tanquam altera & aduentitia natura tantundem propemodum ac natura ipsa possit.

Fol. 222. CONTRA verò si australis hyems & pluuiosa & tepens fuerit, &c.

QVod vox ὑδλίος accẽtu in penultima circũflexo significet tepens & clemẽs & madore blandus & gratus, quasi ὑδ λόύωρ tum vocis ipsius etymon, tũ dictio ἀλέα quam suis in hunc aphorismum commentariis vsurpauit Galenus, statim postquã χειμῶνος ὑδλίος meminisset, & ratio denique ipsa satis demonstrare possunt. Primùm enim vox ἀλέα Græcis idem est quod μέτριος θέρμη, tepor, calor madore blandus & clemens, cuiusmodi aëris clementia propter imbres & pluuias molles & suaues quæ Martio fere, & Aprili & Maio fiunt accidere interdum solet. Deinde quia imbres quos Notus aduehit non omnes moderatè calent, sed frigent interdũ, non abs re Hippocrates post ἔπομβρος, (qua dictione sola notatur humiditas) subiunxit ὑδλίος, quia sola humiditas summas tantũ corporis partes humefacit non laxat nec emollit, nisi calorem moderatum coniunctũ habeat. tum enim non solum corporis superficiem, sed interiores quoq; partes laxat, emollit & humectat: qualiter affici

corpora

corpora per hyemẽ ἀυδίων Galenus est auctor. Hæc breuiter adnotare visum est propter quosdam qui alios cauillandi, & nominatim etiam magni nominis viros taxandi occasionem captant ex re qualibet & leniuscula. Quicquid enim isti comminiscantur & cõgerant ad rem parum faciens nunquam tamen cõuincere aut probare poterũt hoc loco Hippocrati primùm, deinde Galeno eius interpreti dictionẽ ἀυδίως sic vsurpatam non esse.

Fol. 272. IVVENIBVS sanguinis expuitiones tabes,&c.

Τῶν νεανίσκων nomine intelligendos esse τάτε μειράκια καὶ τοὺς νέους, id est adolescentes & iuuenes, tũ rei veritas vtrique ætati communis, tũ Galenus ipse aphorismo 9. lib. 5. & Celsus cap. 5. lib. 2. qui aphorismum hũc conuertens adolescentiæ & iuuentutis meminit, satis indicare possunt. Quin Hippocrates ipse voce vsus hypocoristica τοῖσι δὲ νεηνίσκοισιν, satis ostendit se id nominis ætati vtrique accommodare: vel dicendum, τῶν νεανίσκων nomine adolescentes potius intelligendos esse, quãdoquidem αἷματος πτύσεις καὶ φθίσεις καὶ ἐπιληψίαι adolescentiæ sint morbi potius quàm iuuẽtutis. Quare rectius mihi facere vidẽtur qui hoc loco τοῖσι δὲ νεηνίσκοισιν adolescentibus conuertunt: quod & ipsi eramus facturi nisi cõmentarium quoque Galeni habuissemus con-

uertendum, qui vt intelligatur interpretationem quam secuti sumus requirit, non quam rei veritas postulare videatur.

Fol.387. QVIBVS in vrina subsident sabulosa,&c.

ARenulæ cum vrina excretæ sæpe in vesica, sæpissime in renibus, interdum in iecore etiam & venis vitium esse significant. Has sic distingues. Quæ propter sanguinis in iecore adustionem cũ vrina exeunt subtiliores esse solent, raróque subsident, sed ad matulæ harẽt latera. Hæ per ardentes febres sæpe meiuntur, interdum etiam per sanitatem in quibus iecoris calor est feruentior. In pueris & adolescẽtibus fere ex vesica redduntur arenosa colore subcinericio, & punctilis dolor vesicam stimulat & vrina intercipitur. Siquidẽ solet ea ætas peculiariter vesicæ calculo laborare. In adultis verò præsertim si naturà sint aluo adstricta & denso corporis habitu, & in senibus excernuntur sabulosa ex renibus colore rufo, & dolor grauis in renes incumbit, & pro consuetudine fere profluit vrina, nisi vterq; ren lapidem habeat: qui si magnus est directũ crus fere torpet, & vbi magna sub sole corporis fatigatio aut iactatio præcessit sanguis meijtur. Omniũ vt & lapidum ex ijs concrescentium eadẽ tum materia est humorum crassitudo & viscositas, tum causa efficiens calor præter naturã. Et qui calculo

culo laboraturi sunt, ijs primùm vrinæ sunt aquosæ, quia obstructis renibus à crassa materia veluti per tenue aliquod cribrum effluunt: postea arenosæ, quæ quandiu perseuerant non generatur lapis. Siquidẽ is aliud nihil est quàm arenosorum corpusculorum eodem congestorum, & inuicem conglutinatorum multitudo: quæ si dissoluantur tam aceruatim & confertim prodeunt arenæ.

Fol. 408. CALIDVM frequentiore vsu hæc inuehit incommoda, &c.

T*Ametsi præsens aphorismus Hippocrati scriptus esse videatur maximè de nimio & frequentiore balinearũ vsu, quibus plurimum veteres delectatos esse, & quotidie adiecisse, tũ eorũ declarant scripta, tũ in hunc vsque diem ductuum & canalium restãtia vestigia ostendunt, per quos in priuatas & publicas ædes deriuabatur tepẽs aqua ad balneorum vsum: mihi tamen generalius accipi posse videtur: neq; enim sola aqua calida enumerata affert mala, sed cætera etiam calida tam sumpta intrò quàm admota aut corpori occursantia. Nam vinum frequentiore vsu τῶν νεύρων ἀκρατείαν & τῆς γνώμης νάρκωσιν conciliat. quod hominũ vino nimium deditorũ tremulæ manus & lippientes, tumentésque oculi indicant. Partiũ enim tenuitate altius subiens neruosa grauiter offendit, et vaporibus & fu*

mis in caput sublatis ipsum neruorum principiũ frigefacit & humectat. Quod alia etiã calidiora faciunt. Constat quoque fotum corporis nimiũ & vestes pelliceas natiuum calorem languidiorem reddere & minuere, vnde actiones quoque animales labefactari accidit.

Fol.425. MVLIER in vtero ferens secta vena abortit,&c.

N*On prohibetur hoc aphorismo prægnãti venam omninò non secãdam, affectu phlebotomiam postulante, vt angina, pleuritide: sed temerè id fieri non oportere, minúsque sanguinis detrahendum esse, vltimis præsertim mensibus, quàm si vterum mulier nõ gestaret. Quin nonnullæ ob sanguinis copiam nõ concipiunt, natura expellendi potiùs quàm retinendi auidæ, aut si concipiãt abortiunt: in quibus secta vena conceptionẽ adiuuat, & abortum primis mensibus prohibet, modò vires, corporis habitus, victus præcedens ratio & cœli status hoc ipsum permittant.*

Fol.470. LAC PRAEBERE capite dolentibus febriculosis,&c.

L*Ac facilè vaporat & in peccantem vertitur humorem si calorem ingentem nanciscatur, vnde omnibus è capite causarijs, comitialibus, vertiginosis, neruorum vitio laborantibus, omni febri humorali, splenicis & hepaticis nocẽtissimũ. Renes preterea & dẽtes offendit*

dit, calculum gignit, eius denique vsus parum tutus, paucißimósque reperias qui non male ab eo afficiantur. Probè verò coctum multum nutrit & succum laudabilem præbet corpori, verùm dum coquitur hypochōdria attollit & caput tentat. Serum tamen lactis sale & melle conditum exhibuit Gal. murmurantibus hypochondrijs, & profuit ita citata aluo. Tabidis vero citra magnam febrem & præter rationem extenuatis lac præsertim asininum, aut caprinum recens emulctum & cum saccharo rosato præbitum convenit.

Fol. 565. QVIBVS longo coxendicum dolore, &c.

D*Ictionis Hippocraticæ proprietas & ratio ipsa suspicionem mihi afferunt aliter interpretandi aphorismi: primùm ἡ μύξα propriè est τῆς κεφαλῆς περίττωμα, id est lentus ille & frigidus humor quo per nares cerebrū expurgatur, quíque pueris maximè & ijs qui humidiore sunt cerebro aßiduè promanat: improprie tamē pro quouis phlegmatico humore accipi posse non inficiamur. Deinde ἐπιγίνονται verbum quo pro superuenire, sequi & interuenire vtitur, non iam collectā coxæ acetabulo lentam pituitā, sed colligendā significat. Qui igitur humor qui nondū coaceruatus est (quāquā per morbi longitudinē coaceruari potuit) quòd femoris caput coxa excidat, in caussa esse*

potuit? Iam verò si lõga ischiade laborantibus ischion excidat, necesse est multo antè aliquem in articulum humorem affluxisse qui dolorẽ faceret, & vt fœmoris caput excidat, lentũ ipsũ esse oportet: siquidem emollita sunt & laxata vincula quæ articulum firmabant. Quomodo igitur supueniet quẽ antè fuisse oportet? quin etiam illud καὶ πάλιν ἐμπίπτει *certè superuacaneum erit: aut si hic necessarium existat, in sequenti quoq; aphorismo necessariò addendũ erit. Quæ cùm ita habeant nostra coniectura est in hanc sententiam explicandum esse aphorismum: Quibus ischiade diuturna laborantibus ischiõ excidit, & rursum acetabulo recipitur, his humor qui è capite per ptes cuti subiectas descendebat & vincula laxabat per nares expurgatur. Ita enim natura per materiæ auersionem morbos ex rheumatismo pendẽtes sæp per se sanat. Nã facilè vbi nihil omninò influit amplius partis calor quod restat concoquit & discutit. Quam explicationem si recipiamus illud* καὶ πάλιν ἐμπίπτει *(quo verbo Hippocrates tertio de articulis pro sponte naturæ restitui & suo loco recipi vsurpat) locũ hic habebit, alioqui superuacaneũ vel potius cum rei euidẽtia pugnans. Quandiu enim laxa & incontenta manebãt vincula, articulus firmari & restitui in integrũ non potuit. Quin totus etiã aphorismus erit superuacaneus. Nã sequenti*

ſequenti continebitur. Vnde Gal. ipſe in commento ex ambobus vnum faciendum eſſe iubebat. Al poſtremum ex noſtra interpretatione modus alter curandæ iſchiadis docebitur per naturæ imitationem: cum ſi alteram explicationem admittas, nullam aut certè paruã, eámq; ſequenti aphoriſmo comprehenſam vtilitatẽ habeat oratio.

*

FINIS.

T

INDEX EORVM QVÆ CONTINENTVR IN HOC OPERE.

*

Acidum

Aestat

Aphor

Desi8

Euacuat

Ham

Somni

Virium

FINIS.

